

EduKationica

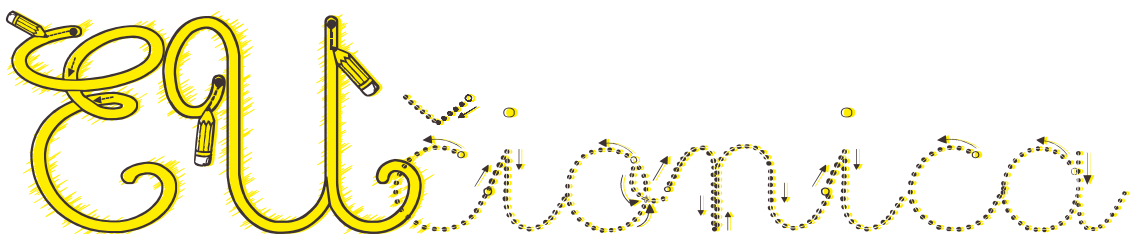
Sve što ste htjeli znati
o ulasku Hrvatske u EU

Ovaj projekt financira
Europska unija

Projekt provodi
Europski edukacijski forum

Sve što ste htjeli znati o ulasku Hrvatske u EU

AUTORI:

Nataša Beširević
Ivana Bilić
Sanja Bošnjak
Hrvoje Butković
Goran Buturac
Judita Cuculić Župa
Tatjana Čorlija Milivojević
Suzana Drešaj
Irena Đokić
Emir Džanić
Lin Herenčić
Biserka Ivanović Šarkanović
Luka Juroš
Jasna Kancir
Zoran Kordić

Dinka Krčelić
Maja Kuhar
Petra Leppee Fraize
Aida Liha
Marina Marasović
Loredana Maravić
Mišo Mudrić
Ivona Ondelj
Martina Petrović
Nedica Skakelja
Jelena Svilar
Kristian Turkalj
Zoran Turuk
Mirna Vlašić Feketija
Vjekoslav Slavujac

Nakladnik:
Europski edukacijski forum

Glavni urednik:
Filip Tanay

Urednici:
Dr.sc. Nataša Beširević, Dr.sc. Irena Đokić, Mihaela Jurić

Vanjski suradnici-urednici:
Boris Hermeščec i Ivana Kovačić

Grafičko oblikovanje:
Tomislav Turković, www.ttom.info

Tisak:
Red Point d.o.o., Zagreb, 2012.

Sadržaj publikacije pripremljen je u suradnji s partnerima Večernjim listom i 24sata TV.

ISBN: 978-953-57419-0-9
CIP zapis dostupan u računalnome katalogu
Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu pod brojem 824759

Ova publikacija je dio aktivnosti projekta EUčionica koji je financiran iz sredstava EU.

7 UVOD

9 OSNOVE EU

- 10 Povijesni razvoj EU
- 11 EU objedinjuje nadnacionalna i međudržavna obilježja
- 12 Dva vida europskog ujedinjenja - iste vrijednosti, različite uloge
- 13 Vijeće Europe - jamac demokracije, ljudskih prava i vladavine prava
- 14 Kako se donose odluke u Europskoj uniji?
- 15 Zalaganje za razvoj ljudskih prava - građanskih i političkih
- 16 Odnos EU-a i njezinih država članica je interaktivan
- 17 Europska priča ujedinjenja nije u potpunosti dovršena

18 O ČEMU HRVATSKA ODLUČUJE, A ŠTO JE U NADLEŽNOSTI EU?

- 19 Kako će Hrvatska sudjelovati u oblikovanju politika EU?
- 20 Hoće li se ulaskom u EU mijenjati porezni sustav Hrvatske?
- 20 EU za cilj ima harmonizaciju poreza
- 22 Zdravstveno i mirovinsko osiguranje u EU
- 23 Što je to EUROPOL?
- 24 Od nacionalnog pitanja do europske vojske?

25 SVE ŠTO STE UKRATKO HTJELI ZNATI O EU

- 26 Sve ono što ste oduvijek htjeli znati o EU
- 32 Što ste nas sve pitali u vezi s ulaskom Hrvatske u EU?
- 32 Česti mitovi o EU: Povrće mora biti jednak oblika, a otok imati najmanje 50 stanovnika
- 33 Pridružiti se europskim narodima ili nastaviti kao dosad?
- 34 Opća ugroženost nacije – najveći hrvatski strah
- 34 Zašto ulaziti u Europu koja se raspada?
- 35 Ulaskom u “Euroslaviju” izgubit ćemo samostalnost i suverenost
- 35 Veliko tržište donosi dobit hrvatskim tvrtkama
- 36 Stiže znatna financijska pomoć europskih fondova
- 36 Konačna uspostava vladavine zakona i prava
- 37 Studiranje hrvatskih građana u Europskoj uniji
- 38 Euroskeptici: “Povisit će se cijene roba i povećat će se porezi”
- 39 Strani će nam radnici uzeti radna mjesta
- 39 “Uništiti će se hrvatska poljoprivreda”

41 DEMOKRACIJA I UPRAVLJANJE U EU

- 42 Pati li Europska unija od manjka demokracije?
- 43 Europski parlament neće zamijeniti Hrvatski sabor
- 45 Utjecaj ulaska u EU na civilno društvo
- 46 Prolazi li “plava kuverta” u Bruxellesu?
- 48 Budućnost EU u rukama je građana

50 ZAPOŠLJAVANJE

- 51 Jedan od najvažnijih ciljeva EU je stvaranje novih radnih mjesta
- 52 Nezaposlenost – rizici i potencijali za Hrvatsku
- 53 Zapošljavanje u EU sve nam je dostupnije
- 54 Zapošljavanje mladih nakon ulaska u EU
- 55 Kako do karijere u institucijama Europske unije?
- 57 Obrazovanje postaje ključno u borbi protiv nezaposlenosti
- 58 Odredbe o radnom vremenu u Europskoj uniji

- 59 Priljev migranata u Hrvatsku nakon ulaska u Europsku uniju
- 60 Radne dozvole u Europskoj uniji
- 61 Slobodno kretanje radnika – iskustva novih država članica
- 62 Mjere za zaštitu zdravlja i sigurnosti besplatne su za radnike

64 SOCIJALNA PRAVA

- 65 Kakva prava imaju nezaposleni u EU?
- 66 Jednaka plaća za jednak posao
- 67 Prosječna razlika u plaćama žena i muškaraca u EU-u je 18 posto
- 68 U EU roditeljski dopust fleksibilniji i dinamičniji
- 69 Kada Europljani idu u mirovinu?
- 70 Koliko “stoje” mirovine?
- 72 Kolike mirovine imaju stanovnici EU?
- 73 Prava osoba s invaliditetom nakon ulaska u EU

75 PRISTUP EUROPSKOM TRŽIŠTU I KONKURENTNOST HRVATSKIH PODUZETNIKA

- 76 Poticanje malog i srednjeg poduzetništva u Europskoj uniji
- 77 Malo i srednje poduzetništvo osnova je razvoja gospodarstva
- 78 Oko 80% novih poslova dolazi iz malog i srednjeg poduzetništva
- 79 Ulazak u EU mogao bi donijeti povećanje broja radnih mjesta
- 80 Usluge od općeg interesa – hrvatski korisnici i Europska unija
- 81 Hoćemo li ulaskom u EU više dobiti ili izgubiti?
- 82 EU pruža mnoge prilike, ali donosi i određene troškove
- 83 Koliko je opravdan strah od konkurencije?
- 84 Bolji uvjeti poslovanja za poduzetnike
- 85 Kako poslovati u EU?
- 86 Hrvatski građani i poduzetnici lakše će osvajati druga tržišta
- 87 Pravilima protiv neloyalne konkurencije na tržištu EU
- 88 Svjedočenje vlasnika male tvrtke iz države članice EU
- 89 Kakav je budući status hrvatske proizvodnje u EU

91 ZAŠTITA POTROŠAČA

- 92 Veća prava i bolja zaštita potrošača
- 93 EU teži što boljoj zaštiti potrošača
- 94 Strogom kontrolom do sigurnih proizvoda za zdravlje potrošača
- 95 Jedinstveno digitalno tržište EU
- 96 Ulaskom u EU past će cijene roaming usluga

98 REGIONALNA POLITIKA, REGIJE I REGIONALIZAM

- 99 Priprema Hrvatske za Strukturne fondove i Kohezijski fond
- 99 EU pomaže razvoj europskih regija pomoću J-inicijativa
- 100 Kako je Hrvatska podijeljena po EU klasifikaciji?
- 101 Kako uspješno dobiti sredstva od Europske unije?
- 103 Što je kohezijska politika EU i što se njome želi postići?
- 104 Fondovi Europske unije za male i srednje poduzetnike
- 105 Primjeri uspješnih projekata financiranih iz fondova EU
- 106 Koliko su novca iz EU iskoristile zemlje srednje i istočne Europe?
- 107 Priznanja za inovativne projekte koji jačaju regionalni razvoj
- 108 Gotovo 13 milijardi eura za zajedničke projekte
- 109 Je li regionalno porijeklo proizvoda garancija kvalitete?

111 EURO I EKONOMSKA I MONETARNA UNIJA

- 112 Euro čvrsto drži svoje mjesto na međunarodnoj sceni
- 113 Koja su tri ključna koraka kod uvođenja eura?
- 114 Perspektiva uvođenja eura u Hrvatskoj
- 115 Koje su koristi i troškovi uvođenja eura?
- 116 Koristi i troškovi uvođenja eura za Hrvatsku
- 118 Je li uvođenje eura povećalo inflaciju i smanjilo kupovnu moć?
- 119 Ulazak u EU ne donosi znatnije promjene cijena nekretnina
- 120 Hoće li euro i na koji način preživjeti krizu?

122 PRORAČUN EU

- 123 Tko uplaćuje, a tko dobija novac iz EU proračuna?
- 124 Tko i kako nadzire trošenje EU novca?
- 125 Što će Hrvatska dobiti iz proračuna Europske unije?
- 127 Koliko će Hrvatska uplaćivati u proračun Europske unije?
- 128 Hrvatski građani odvajati će dnevno 5 kuna za proračun EU
- 130 Žestoka rasprava o proračunu EU za iduću godinu

132 FINACIJE

- 133 Hoće li EU uvesti porez na financijske transakcije?
- 134 Euroobveznice nisu slamka spasa za neodgovorne vlade
- 135 Potreban je veći nadzor nad fiskalnom politikom

137 JAVNA NABAVA

- 138 Antikorupcijska strategija Europske unije
- 139 Javna nabava prema zakonima EU za razvijeno gospodarstvo
- 140 Reforma EU zakonodavstva u području javne nabave
- 141 Postupci javne nabave na lokalnoj razini
- 142 Mala i srednja poduzeća na tržištu javne nabave
- 143 Zajedničko tržište i mogućnosti za hrvatske poduzetnike

144 PRAVOSUĐE I UNUTARNJI POSLOVI

- 145 Pristupni pregovori i zaštita temeljnih prava
- 146 Važnost reforme pravosuđa tijekom pristupnih pregovora
- 148 Pregovori o reformi pravosuđa zahtjevni, ali korisni
- 149 Suzbijanje korupcije radi osiguranja slobode tržišta
- 151 Korupcija u javnom i privatnom sektoru
- 152 Hrvatska napreduje dobro, ali ima problema koje još mora riješiti
- 153 Koliki je razumni rok trajanja sudskih procesa u EU?
- 154 Koje će pogodnosti državljani Hrvatske dobiti po ulasku u EU?
- 155 Hrvati u EU
- 156 Hrvatske vanjske granice postaju bedemi Europe
- 157 Nakon 5 godina stječete sva prava koja uživaju državljani te zemlje
- 158 Biometrijska putovnica – put k prelasku granice uz otisak prsta
- 159 Schengen – prostor slobode, sigurnosti i pravde
- 161 Za 6000 graničnih službenika edukacija po standardima EU
- 162 Hrvatskoj rok od dvije godine za ulazak u Schengen

163 KULTURA I RELIGIJA

- 164 Stvaranje europskog identiteta i njegov odnos prema nacionalnom
- 165 Hoće li Hrvatska izgubiti svoj nacionalni i kulturni identitet?

- 166 Služenje stranim jezicima prednost je na europskom tržištu rada
- 167 Velike mogućnosti za hrvatske filmaše u Europskoj uniji
- 168 U tri države EU eutanazija je legalizirana
- 169 U kakvu su odnosu Katolička crkva i Europska unija?

171 ZNANOST I OBRAZOVANJE

- 172 Sustavi visokog obrazovanja u Europskoj uniji
- 173 Što će članstvo u EU donijeti hrvatskom obrazovnom sustavu?
- 174 Znanstvena i istraživačka politika Europske unije
- 175 Strategija politike za mlade Europske unije
- 176 Hoće li zbog ulaska u EU doći do odljeva mozgova iz Hrvatske?
- 177 Hoće li hrvatskim građanima biti priznate kvalifikacije u EU?
- 178 Jesu li za neke profesije potrebni određeni dodatni uvjeti?
- 179 Kako će hrvatski građani plaćati školarine u zemljama EU?
- 181 Program za cjeloživotno učenje Europske unije

182 ZAŠTITA OKOLIŠA

- 183 Zaštita okoliša – jedna od najzahtjevnijih politika EU
- 184 Zaštita vodnih resursa prioritet je i Europske unije i Hrvatske
- 185 Hrvatska neće postati odlagalište otpada za druge članice EU
- 186 Ekološka politika EU temelji se na načelu “zagađivač plaća”
- 187 Zeleni razvoj Hrvatske nakon ulaska u Europsku uniju
- 189 Korištenjem obnovljivih izvora energije do novih ‘zelenih’ poslova
- 190 Treba li graditi spalionice smeća u Hrvatskoj?
- 191 Je li zrak bolji u zemljama Europske unije?
- 192 Uspostava ekološke mreže čuva biološku raznolikost i ekosustave
- 193 Građani mogu utjecati na odluke koje se odnose na okoliš

195 POLJOPRIVREDA I RURALNI RAZVOJ

- 196 Ulaskom u EU oslobodit će se znatna sredstva za ruralni razvoj
- 197 Zajednička poljoprivredna politika za razvoj hrvatske poljoprivrede
- 198 Poljoprivrednici će zadržati sličnu razinu izravnih plaćanja
- 199 Kakva je sudbina malih poljoprivrednih farmi?
- 200 Ulazak u EU pred hrvatske vinare postavlja velik izazov
- 201 Kako se oduprijeti prevlasti španjolskih i talijanskih maslinara?
- 202 Autohtoni proizvodi lakše će naći put do kupaca u Europskoj uniji
- 203 Kolika je sigurnost hrane i tko se u EU o njoj brine?
- 204 Od farne do stola - sustav HACCP povećava sigurnost hrane

207 RIBARSTVO

- 208 Zajednička ribarska politika Europske unije
- 209 Kako su organizirani proizvođači u Europskoj uniji?
- 211 Sektoru ribarstva 2013. od Unije sredstva u visini 8,7 milijuna eura
- 213 Hrvatska će činiti 4,5 posto ukupne EU flote
- 215 Ribu ćemo moći loviti za svoje potrebe
- 216 Budućnost domaće brodograditeljske industrije u EU

220 EU PROJEKTI I KORIŠTENJE FONDOVA EU (PRIPREMA ZA USPJEH)

- 221 Koliko smo spremni za ulazak u EU?
- 222 Dug je i složen put od ideje do europskog projekta
- 223 Preduvjeti za pripremu europskih projekata i najčešće pogreške

Uvod

Dragi **EUčeni**, tijekom 2012. godine, udruga Europski edukacijski forum (EEF), zajedno je sa svojim partnerima Večernjim listom i 24sata TV intenzivno provodila projekt *EUčionica*, na kojeg smo posebno ponosni. EEF, kao nevladina udruga koja već deset godina djeluje na području obrazovanja i pruža savjetodavne usluge u okviru tema povezanih s europskim integracijama, zajedno sa svojom mrežom stručnjaka željela je kroz projekt objektivno informirati građane o temama vezanim za ulazak Republike Hrvatske u EU u periodu *prije i nakon* referendumu. Putem projektnih aktivnosti cilj je bio pružiti objektivne, jasne i relevantne informacije građanima i u periodu prije referendumu olakšati im odluku o zauzimanju stava na referendumu, te time poduprijeti demokratski proces.

Rezultat tog velikog truda je publikacija koja se trenutno nalazi u Vašim rukama. Željeli smo Vam pokloniti knjižicu u kojoj ćete naći mnoštvo korisnih informacija iz različitih područja vezanih za ulazak Republike Hrvatske u Europsku uniju. Tako ste o Europskoj uniji i procesu pristupanja, imali priliku čitati tekstove u tiskanom i online izdanju na stranici *EUčionica*, gledati video-spotove, sudjelovati u kvizovima, postavljati pitanja stručnjacima i osvajati nagrade. Sve su to bile aktivnosti koje smo provodili u okviru projekta *EUčionica*, financiranog sredstvima EU fondova.

Na samom početku publikacije nalazi se i popis autora koji su svojim tekstovima nastojali doprinijeti osvješćivanju publike te pomoći u oblikovanju osobnih stavova u pogledu Europske unije i vrednota koje sa sobom jedna tako iznimno heterogena zajednica nosi. Autori su bili na raspolaganju odgovoriti onim znatiželjnicima i na niz dodatnih pitanja, a sve u cilju prijenosa što vjerodostojnijih informacija zainteresiranoj javnosti. Kroz objavljene članke autori tekstova nastojali su stručne teme poput financija, ribarstva, fondova EU, poljoprivrede, ekologije, obrazovanja, zaštite okoliša, regionalnog razvoja, socijalne politike, približiti čitateljstvu jednostavno pisanim načinom. Najveći broj čitatelja privukli su članci na temu zapošljavanja u EU. Najviše Vas je zanimalo kako do karijere u EU i koje su mogućnosti zapošljavanja, kako pri-

znati kvalifikacije u EU, o radnom vremenu i visini mirovina.

Posebno nam je drago da ste vrlo aktivno sudjelovali u kvizovima i osvajali za to nagrade. Također ste bili aktivni i u postavljanju zanimljivih pitanja stručnjacima koji su odgovarali na to hoće li proizvodi biti jeftiniji kada Hrvatska uđe u EU, hoće li se smanjiti kamatne stope na stambene kredite, kako će funkcionirati sustav zdravstva, hoće li se moći tražiti posao u svim zemljama članicama bez ograničenja. No isto tako htjeli ste znati kakva će biti porezna politika prema umjetnicima, hoće li se moći držati egzotične životinje i hoće li naše more i naše šume i dalje biti naše. Vaša pitanja su nam bila pokazatelj o kojem području biste se htjeli dodatno informirati tako da smo objavljivali i članke pokrivajući ta područja.

U video-spotovima koje ste imali prilike gledati relevantni stručnjaci i osobe s područja EU odgovarali su na Vaša pitanja, pa tako i ministar poljoprivrede Tihomir Jakovina na pitanje sudbine malih poljoprivrednih gospodarstava, ministar rada i mirovinskog sustava Mirando Mrišić o hrvatskom tržištu rada nakon pristupanja Hrvatske EU i šef Delegacije Europske unije u Hrvatskoj Paul Vandoren o mjerama štednje u EU dajući savjete hrvatskim tvrtkama i Vladi za razdoblje koje je pred nama.

U brojkama projekt je izgledao ovako: 180 objavljenih tekstova online, 13 duplerica u novinskom izdanju, oko 460 Vaših komentara na članke, 52 pitanja znanja u kojima ste sudjelovali i osvajali nagrade, 13 objavljenih video-spotova, 40 pitanja koja ste postavili stručnjacima i dobili na njih odgovore.

Tijekom godine dana kroz provedeni projekt trudili smo se biti zanimljivi, informativni i pružiti Vam informacije o Europskoj uniji koje su Vas zanimale. Kroz buduće projekte EEF namjerava to i dalje činiti i nadamo se da ćete i dalje pratiti naš rad, biti aktivni sudionici kao i do sada, jer su naši projekti i publicirani radovi usmjereni upravo Vama.

U ime cijelog projektnog tima i Europskog edukacijskog foruma želim Vam ugodno čitanje naše publikacije *EUčionica*!

Irena Đokić, predsjednica EEF-a

Osnove EU

POVIJESNI RAZVOJ EU

EU je kroz svoj povijesni razvoj često bio izložen raznim krizama i izazovima pa ih i u ovom trenutku pokušava nadići

Europska unija osmišljena je s ciljem da dokine učestale i krvave sukobe među europskim zemljama koji su kulminirali Drugim svjetskim ratom i da osigura dugotrajni mir. Sve je počelo 1950. godine prijedlogom za osnivanje Europske zajednice za ugljen i čelik koja je okupila šest europskih država – Belgiju, Francusku, Njemačku, Italiju, Luksemburg i Nizozemsku. U desetljeću koje je uslijedilo dominira Hladni rat između Istoka i Zapada, mađarski se antikomunistički protesti 1956. suprotstavljaju ruskim tenkovima, a Rusi godinu dana kasnije lansiraju Sputnik. Rimskim ugovorom nastaje Europska gospodarska zajednica (1957.), a njome i zajedničko europsko tržište.

Šezdesete su godine iznjedrile glazbene idole poput Beatlesa i liberalne ideje generacije “djece cvijeća”, potičući širenje kulturne revolucije. U tom razdoblju gospodarskog rasta države EU ukidaju naplaćivanje carinskih nameta u međusobnoj gospodarskoj razmjeni i dogovaraju zajedničku kontrolu nad proizvodnjom hrane koja je omogućila stvaranje zaliha, pa i viška poljoprivrednih proizvoda. Pariški studentski prosvjedi u svibnju 1968. simboliziraju vrijeme društvenih promjena.

Ulaskom Danske, Irske i Velike Britanije u EU 1973., broj njezinih članica porastao je na devet. Arapsko-izraelski rat iste godine rezultira energetsom krizom i gospodarskim problemima u Europi. Padom Salazara u Portugalu i smrću Franca u Španjolskoj nestaju i posljednje diktature u zapadnoj Europi. Kroz svoju regionalnu politiku EU počinje masivno financirati zapošljavanje i infrastrukturu u siromašnijim dijelovima kontinenta. Jača utjecaj Europskog parlamenta u europskim pitanjima i 1979. građani EU prvi put izravno biraju europske zastupnike.

Ljeto 1980. obilježili su štrajk poljske Solidarnosti i pojava Lecha Walesa. Godinu dana potom Uniji se pridružuje Grčka, a pet godina zatim Španjolska i Portugal. Jedinstvenim eu-

ropskim aktom 1986. stvara se temelj za slobodan protok robe i jedinstveno europsko tržište. U studenom 1989. pada Berlinski zid, otvara se granica između Istočne i Zapadne Njemačke i nakon 28 godina Njemačka se ponovo ujedinjava.

Pad komunizma u središnjoj i istočnoj Europi ponovno zbližava Europljane. Jedinstveno tržište upotpunjeno je 1993. slobodnim kretanjem dobara, usluga, ljudi i novca. Maastrichtskim ugovorom (1993.) dotadašnja Europska zajednica preimenovana je u Europsku uniju. Europljani su sve zabrinutiji pitanjem zaštite okoliša, ali i sigurnosti. Uniji se 1995. priključuju Austrija, Finska i Švedska. Luksemburško mjesto Schengen daje ime sporazumu koji je postupno ljudima omogućio da putuju bez putovnice. Milijuni mladih studiraju diljem europskih zemalja uz potporu EU. Komunikacija je olakšana pojačanim korištenjem mobitela i interneta. Većina Europljana koristi zajedničku valutu euro. Napad na New York u rujnu 2001. postaje sinonim za “rat terora”, države EU počinju tješnje surađivati u borbi protiv kriminala. Deset novih članica ulazi u EU 2004., a Bugarska i Rumunjska 2007., čime nestaje politički jaz između Istoka i zapada Europe. Financijska kriza u rujnu 2008. godine pogađa svjetsko gospodarstvo. Lisabonski ugovor stupa na snagu u prosincu 2009. godine pružajući EU modernije institucije i učinkovitije radne metode.

U novom desetljeću svjedoci smo ozbiljne ekonomske krize, koja je najteže pogodila Grčku. EU je kroz svoj povijesni razvoj često bio izložen raznim krizama i izazovima pa ih i ovom prilikom pokušava nadići. Nastoji postizanjem političkog konsenzusa, jačanjem gospodarskih aktivnosti i financijske discipline kao i ulaganjima u nove “zelene” tehnologije osigurati dugoročni rast i blagostanje kontinenta.

Piše: EEF/P.L.F.

EU OBJEDINJUJE NADNACIONALNA I MEĐUDRŽAVNA OBILJEŽJA

.....
Glavne su institucije EU-a: Vijeće Europske unije, Europski parlament, Europska komisija i Europski sud pravde

Razumijevanje politike počinje razumijevanjem institucija koje tu politiku kreiraju i provode, pa tako i u EU-u. Zbog njezinog jedinstvenog političkog sustava, EU se ne može definirati kao klasična međunarodna organizacija niti kao (nad)država – ona objedinjuje nadnacionalna (djeluje kroz rad zajedničkih europskih institucija) i međudržavna obilježja (djeluje na temelju suradnje i dogovora između država članica). Stoga je teško uspoređivati je s drugim postojećim institucionalnim okvirima, npr. onim političkih sustava na nacionalnoj razini.

Uvjetno rečeno, Vijeće Europske unije (ili Vijeće ministara) i Europski parlament zajedno predstavljaju zakonodavnu, Europska komisija izvršnu, a Europski sud pravde pravosudnu vlast EU-a. Te tri glavne institucije EU-a djeluju isključivo u područjima u kojima imaju ovlasti prema temeljnim Ugovorima.

Vijeće okuplja po jednog sektorskog ministra iz svake države članice, pa se ovisno o temi o kojoj se raspravlja, sastaje u formatu Vijeća za okoliš, Vijeća za gospodarska i financijska pitanja, Vijeće za vanjske odnose itd. Prilikom usvajanja zakona ministri brane pojedinačne nacionalne interese zemlje koju predstavljaju. U praksi do dogovora najčešće dolaze - kroz redovne i iscrpne pregovore – konsenzusom, no Ugovori preciziraju i područja u kojima mogu odlučivati jednoglasno ili većinom glasova. Jednom usvojeni, ti zakoni postaju europski i vrijede za sve članice EU-a jednako. Ministri, razumljivo, većinu vremena provode “kod kuće” u svojim vladama, pa rad Vijeća pripremaju službenici, regrutirani iz država članica, koji unutar radnih skupina i Odbora stalnih predstavnika (tzv. COREPER) s ostalim državama pregovara-

ju u ime svojih vlada i pripremaju Vijeće za dogovor oko pojedinih pitanja.

U sve većem broju područja u kojima europske institucije imaju nadležnost, zakone zajedno s Vijećem usvaja Europski parlament. Njegovih se 754 zastupnika grupira prema političkoj (ne nacionalnosti) pripadnosti, a biraju ih Europljani na izravnim izborima svakih 5 godina. Sastajući se u Bruxellesu i u Strasbourgu, on kao instrument demokratske kontrole nastupa u interesu europskih građana, nadgleda rad drugih europskih institucija i odobrava proračun EU-a.

Institucija koju se najčešće poistovjećuje s pojmom “eurobirokrata” je Europska komisija. Europski povjerenici, njih 27 – po jedan iz svake članice EU-a, koje na prijedlog država prihvaća Parlament – nadležni su za pojedina područja ovlasti Unije, poput poljoprivrede, ribarstva, zdravstva, regionalne politike, tržišnog natjecanja i sl. Oni na čelu oko 25 000 europskih “državnih službenika” zajedno s njima rade u interesu Unije kao cjeline i u tom smislu predlažu buduće europske zakone i nepristrani su u odnosu na interese vlade zemlje iz koje potječu. Komisijin je zadatak i da nadgleda prenose li države europske zakone u vlastito nacionalno zakonodavstvo i provode li ih na učinkovit način.

Ako uoči kršenje, Komisija može odvesti članicu EU-a pred Europski sud pravde, najvišu sudsku razinu u EU-u koja tumači primjenu europskih zakona. Sud, presuđujući isključivo u pitanjima obuhvaćenima Ugovorima, može zatražiti od članice da uskladi određeni zakon s obvezama EU-a, a može joj i naplatiti kaznu u slučaju da ne izvrši presudu.

Unatoč 60-godišnjoj prisutnosti EU-a na međunarodnoj sceni i informacijama dostupnima putem raznih medija, mnogi Europljani još i danas u potpunosti ne razumiju ili imaju krivu predodžbu o tome kako EU funkcionira. EU objedinjuje veliku količinu različitih pojedinačnih interesa, što u velikoj mjeri objašnjava njezinu kompleksnu strukturu.

Piše: EEF/P.L.F.

DVA VIDA EUROPSKOG UJEDINJENJA - ISTE VRIJEDNOSTI, RAZLIČITE ULOGE

Vijeće Europe i Europska unija organizacije su koje odražavaju dva vida europske integracije, pri čemu VE predstavlja širi geografski pojam, a EU veći stupanj integracije

Nakon dramatičnih posljedica Drugog svjetskog rata, u potrazi za željno očekivanim mirom i prosperitetom, europske su države počele pojačano surađivati udružujući se u dvije organizacije koje su se razvijale usporedo – Vijeće Europe (VE) od 1949. i Europsku uniju (EU), u to vrijeme poznatu pod nazivom Europske zajednice, od 1951.

VE, međunarodna organizacija sa sjedištem u Strasbourgu u Francuskoj, okuplja 47 država (a time i oko 800 milijuna ljudi) – 27 država koje su ujedno i članice EU, sve ostale europske države osim Bjelorusije, Rusije i tri euroazijske zemlje (Armeniju, Gruziju, Azerbajdžan). Usvajajući u sklopu Konvencije VE i sporazume (do sada više od 200 njih), države uspostavljaju minimalne zajedničke međunarodne pravne standarde u nizu područja, promičući temeljne europske vrijednosti – demokraciju, zaštitu ljudskih prava i vladavinu prava – jačajući na taj način pravnu i socijalnu sigurnost Europljana. Putem nadzornih mehanizama, VE procjenjuje primjenjuju li njezine članice standarde na koje su se obvezale, a pri njihovoj provedbi VE im pomaže kroz projekte, neke od kojih provodi u suradnji s EU. Jedan je od najistaknutijih europskih mehanizama ljudskih prava strasburški Europski sud za ljudska prava koji jamči primjenu Europske konvencije za ljudska prava.

S druge strane, EU utjelovljuje drugačiji vid ujedinjenja europskog kontinenta koji se temelji prvenstveno na ekonomskoj, a potom i političkoj integraciji manjeg broja europskih država – od zadnjeg proširenja na Bugarsku i Rumunjsku 2007., njih 27 koje okupljaju oko 500 milijuna

stanovnika. EU se u svom radu često nadograđuje na postojeće standarde VE, primjerice pri izradi nacrtu novih pravnih instrumenata za svoje članice, ili se oslanja na sustav VE za procjenu stanja demokracije, ljudskih prava i vladavine prava prilikom pregovora sa susjednim zemljama, npr. Ukrajinom i Republikom Moldavijom, koje su članice VE.

Ove organizacije odražavaju dva vida europske integracije, pri čemu VE predstavlja širi geografski pojam, a EU veći stupanj integracije (budući da je preuzela dio ovlasti od svojih članica). Obje dijele iste temeljne demokratske vrijednosti, no neovisne su jedna o drugoj, djeluju u okviru odvojenih institucija i imaju različite, iako komplementarne, uloge. Dok EU europskim zakonima uređuje područja Unijine nadležnosti (npr. propise vezane uz funkcioniranje unutar-njeg europskog tržišta), VE ne stvara obvezujuće zakone, iako njegove članice moraju provoditi standarde na koje su se obvezale. Odnos EU i VE definiran je prvenstveno Memorandumom o razumijevanju, a broj područja zajedničke suradnje postupno raste (borba protiv trgovanja ljudima, seksualnog iskorištavanja, nasilja nad djecom i sl.).

Utjelovljujući ideju europske integracije, ove organizacije dijele iste simbole ujedinjene Europe – europsku zastavu (radi lakšeg raspoznavanja, VE koristi modificiranu verziju koja u sredini ima malo slovo e), europsku himnu temeljenu na Beethovenovoj Odi radosti, kao i obilježavanje Dana Europe (EU to čini 9. svibnja, a VE 5. svibnja). Ova preklapanja, kao i naširoko korišten pridjev europski često dovode do miješanja tri zvučno bliska pojma – Vijeće Europe, Europsko vijeće i Vijeće EU. Dok prvi, kako je rečeno, predstavlja europsku međuvladinu organizaciju (čija je i Hrvatska članica od 1996.), druga dva su institucije Europske unije – prva na sastancima na vrhu okuplja šefove europskih država i vlada, a druga europske ministre nadležne za pojedina područja nadležnosti EU. Više o VE doznajte na www.coe.int, a o EU na <http://europa.eu/>.

Piše: EEF/P.L.F.

VIJEĆE EUROPE - JAMAC DEMOKRACIJE, LJUDSKIH PRAVA I VLADAVINE PRAVA

Neka od izvješća Parlamentarne skupštine Vjeća Europe bila su ključna za, primjerice, ukidanje smrtne kazne u Europi, slobodu medija, napredak ljudskih prava u Čečeniji...

Vijeće Europe (VE) europska jemeđuvladina organizacija čiji je mandat jamčiti razinu zaštite demokracije, ljudskih prava i vladavine prava u svojih 47 članica koje predstavljaju više od 800 milijuna građana. Londonskim ugovorom 5. svibnja 1949. godine osnovale su ga Belgija, Danska, Francuska, Irska, Italija, Luksemburg, Nizozemska, Norveška, Švedska i Velika Britanija. Početkom 90-ih godina pridružile su im se države srednje i istočne Europe u kontekstu procesa demokratske tranzicije, a zadnja mu se pridružila Crna Gora 2007.g. Danas VE okuplja sve europske države osim Bjelorusije, kojoj je pristup još onemogućen zbog neprihvatljivog stanja ljudskih prava, dok Japan, SAD, Kanada, Meksiko i Vatikan imaju status promatrača.

Odbor ministara koji okuplja ministre vanjskih poslova članica VE usvaja Konvencije i sporazume kroz politički dijalog i nadzorne mehanizme nadzire poštivanje obveza članica (uključujući i provedbu presuda Suda) te provodi programe suradnje i pomoći. Zastupnici u Parlamentarnoj skupštini (PS) Vijeća Europe dolaze iz nacionalnih parlamenata reflektirajući politički spektar u svojoj državi (zastupnici vladajućih i opozicijskih stranaka). Neka od izvješća PS-a, bila su ključna, primjerice, za ukidanje smrtne kazne u Europi, napredak političke situacije i ljudskih prava u Čečeniji, rješavanje pitanja nestalih ljudi u Bjelorusiji, slobodu izražavanja u medijima, a jedno od najmedijatiziranih bilo je izvješće o CIA-inoj praksi pritvaranja optuženika.

Glavni tajnik VE zajedno s Tajništvom nastoji osigurati koheziju između pojedinačnih nacionalnih interesa država i svakodnevno funk-

cioniranje VE. Politički predstavnici lokalne i regionalne razine surađuju u okviru Kongresa lokalnih i regionalnih vlasti. Povjerenik za ljudska prava, kao neovisna institucija unutar VE, od 1999. promiče svijest o nužnosti poštivanja ljudskih prava u Europi te ukazuje na nedostatke, ali i primjere dobre prakse. Vijećem Europe svakih šest mjeseci prema abecednom redu predsjedava jedna od njezinih članica (do svibnja 2013. predsjedava Andora). Europskom sudu za ljudska prava koji broji 47 sudaca (po jedan iz svake članice, biran na mandat od 9 godina) obraćaju se Europljani kojima su povrijeđena ljudska prava. Službeni jezici VE su engleski i francuski.

Osim glavnog sjedišta VE u Strasbourgu (Francuska), VE je kroz svoje aktivnosti prisutno i u drugim europskim gradovima – Razvojni banki VE u Parizu, Centar Sjever-Jug u Lisabonu, Centar za moderne jezike u Grazu, Europski centar za mladež u Budimpešti, Europski centar Wergeland za obrazovanje za interkulturni dijalog, ljudska prava i demokratsko građanstvo u Oslu. VE ima i Informacijske urede u nekima od svojih članica (Hrvatska ga nema).

Najprominentnija i široj javnosti najpoznatija dimenzija VE je strasburški Sud, no spektar aktivnosti VE je širok i do sada je rezultirao nizom zajedničkih normi u raznim područjima (borba protiv terorizma, korupcije, organiziranog kriminala, droge, trgovine ljudima, mučenja, rasizma i diskriminacije, kao i zaštita ljudskih prava u biomedicini, učinkovitost pravosuđa, kvaliteta lijekova...). Poseban doprinos VE daje zaštiti socijalnih, jezičnih i manjinskih prava, slobodi medija, promicanju kulturne suradnje i očuvanju prirodne baštine.

U sklopu VE države u potpunosti zadržavaju svoju suverenost, ali se putem Konvencija i sporazuma kojima pristupe obvezuju primjenjivati zajednički usvojene pravne standarde. Širenjem i učvršćivanjem zajedničkih pravnih normi jača pravna sigurnost Europljana, a zahvaljujući otvorenosti pojedinih Konvencija i ne-članicama VE, međunarodno se pravo konsolidira i izvan granica Europe.

Piše: EEF/P.L.F.

KAKO SE DONOSE ODLUKE U EUROPSKOJ UNIJI?

.....
Europski zakon - koji po usvajanju vrijedi na teritoriju EU, može se usvojiti u područjima Unijine isključive nadležnosti dok u područjima u kojima ima djelomičnu ovlast EU djeluje pod uvjetom da su države suglasne na zajedničko rješavanje

U procesu odlučivanja u EU-u sudjeluju glavne europske institucije koje donose propise isključivo u područjima u kojima imaju nadležnost, a koje su im države članice izrijeком dale u Ugovorima sklapanima kroz godine razvoja EU-a. Određeni se, dakle, europski zakon - koji po usvajanju vrijedi na teritoriju čitave EU, odnosno svih njezinih članica - može usvojiti u područjima Unijine isključive nadležnosti (trgovina, poljoprivreda, ribarstvo, promet, tržišno natjecanje). U područjima u kojima ima djelomičnu ovlast (okoliš, zdravlje, obrazovanje, migracija), EU djeluje pod uvjetom da su države suglasne da je određeno pitanje bolje rješavati zajednički na europskoj nego pojedinačno na nacionalnoj razini (načelo supsidijarnosti).

Dio europskog zakonodavstva čine spomenuti temeljni Ugovori EU-a (primarno zakonodavstvo) koji sadrže osnovna pravila za Unijino djelovanje (njene ciljeve, funkcioniranje institucija, način donošenja odluka, odnos između EU-a i njezinih članica i sl.). Tijekom godina Ugovori su se izmjenjivali i dopunjavali kako bi odgovorili na izazove pred kojima se EU, razvijajući se kroz povijest, nalazila (proširenje na nove članice, uvođenje jedinstvene valute, stvaranje novih zajedničkih europskih politika i sl.) i kako bi joj omogućili da djeluje ukorak s vremenom. Istovremeno, EU je razvila niz pravnih instrumenata (sekundarno zakonodavstvo), primjerice uredbe, direktive i odluke, koje države preuzimaju u vlastito zakonodavstvo (baza podataka europskih zakona EUR-lex dostupna je na <http://eur-lex.europa.eu/en/index.htm>).

Standardna procedura donošenja odluka u EU-u naziva se "suodlučivanje". Europska

komisija kao "čuvarica Unije" predlaže nacrt europskog zakona za koji smatra da bi bio poželjan za EU u cjelini. Potom ga svaki sa svoje strane razmatraju svih 27 europskih ministara u Vijeću EU-a, osiguravajući pritom pojedinačne nacionalne interese svojih vlada, i Europski parlament. Lisabonski ugovor, na snazi od 2009. godine, povećao je broj politika u kojima se odluke donose na ovaj način (imigracija, okoliš, zaštita potrošača...), čime je u procesu odlučivanja europskim vladama i europskim parlamentarnim zastupnicima dana jednaka važnost. Kad ove dvije institucije prihvate Komisijin prijedlog i usuglase stav, "su-usvajaju" novi europski zakon. Istovremeno, nacionalni parlamenti Unijinih članica mogu intervenirati ako smatraju da prijedlog zakona nadilazi ovlast EU-a. Ovim se Ugovorom povećava i broj područja u kojima ministri donose odluke većinom (azil, kazneno pravo), dok u nekim najosjetljivijim pitanjima i dalje glasuju jednoglasno (porezi, obrana).

Već u ranoj fazi donošenja propisa, brojni zainteresirani akteri (sindikati, gospodarski lobiji, nevladine organizacije, građani) nastoje utjecati na Komisiju kao glavnog predlagatelja propisa, a tijekom procesa mogu u njemu sudjelovati kroz "javno savjetovanje" putem interneta. Komisija ima interes predlagati one propise za koje pretpostavlja da će dobiti podršku europskih ministara u Vijeću EU-a i koje će države u konačnici biti spremne pretočiti u nacionalno zakonodavstvo i primijeniti ih u praksi. Iz tog razloga, neki prijedlozi za nove europske zakone dolaze upravo od samih država.

U sustavu odlučivanja u EU-u briselske institucije djeluju na temelju Ugovora na koje su Unijine članice samostalno pristale - u pozadini briselskih propisa prvenstveno su same države.

Piše: EEF/P.L.F.

ZALAGANJE ZA RAZVOJ LJUDSKIH PRAVA - GRAĐANSKIH I POLITIČKIH

.....
Već 60 godina Vijeće Europe nadzire stanje demokracije, ljudskih prava i vladavine prava u europskim državama

Posljednjih 60 godina, referentna organizacija u Europi za pitanje zaštite temeljnih prava i sloboda je Vijeće Europe (VE). Putem svojih brojnih nadzornih mehanizama, ono nadgleda stanje demokracije, ljudskih prava i vladavine prava u europskim državama, i to kroz tematska izvješća Parlamentarne skupštine koja odražavaju presjek situacije po državama (i na temelju kojih Skupština izglasava Preporuke ili Rezolucije), zatim kroz rad Odbora ministara koji razmatra razinu primjene pojedinih pravnih instrumenata vezanih uz socijalna i manjinska prava, borbe protiv rasizma i diskriminacije i sl. te kroz djelovanje Povjerenika za ljudska prava koji na temelju posjeta europskim zemljama izrađuje ciklička izvješća o aktualnom stanju ljudskih prava.

Jedan od najvećih doprinosa VE je postojanje Europskog suda za ljudska prava u Strasbourgu koji nadgleda usklađenost zemalja s Europskom konvencijom za ljudska prava (usvojenom još 1950. godine) i u toj ulozi funkcionira kao najviša europska sudska instanca za ljudska (građanska i politička) prava. Upravo tom Sudu Europljani, nakon što iscrpe sve domaće sudove, mogu podnijeti žalbu ukoliko smatraju da je bilo koja od 47 država strana Konvencije (koje su sve redom i članice VE) povrijedila neko od njihovih temeljnih ljudskih prava zajamčenih Konvencijom (presude Suda dostupne su na internetskim stranicama Suda <http://www.echr.coe.int/echr/en/hudoc/>).

U posljednjih je nekoliko godina i EU sa svoje strane odlučila - osim što sustavno deklarativno podržava poštivanje ljudskih prava - poduzeti korake da to pitanje na što konkretniji način integrira u svoj sustav gospodarsko-političke

integracije (s kojom se prvenstveno i poistovjećuje) i u svoj rad. Naime, iako ima svoj Sud pravde EU-a u Luksemburgu, taj je Sud nadležan isključivo u pitanjima koja su u Unijinoj ovlasti (npr. u predmetima u kojima neka europska institucija ili država tuži drugu za kršenje načela tržišnog natjecanja ili u slučajevima kršenja prava na slobodno kretanje – više o tome na <http://curia.europa.eu/>). EU je, stoga, nastojeći “usidriti” ljudska prava u vlastiti sustav, usvojila 2000. godine Povelju Europske unije o temeljnim pravima koja navodi niz građanskih, političkih, ekonomskih i socijalnih prava europskih državljana, i koja je 2007. osnovala Agenciju EU-a za temeljna prava (sa sjedištem u Beču) koja prati primjenu tih prava na terenu.

Sljedeći iskorak u razvoju ljudskih prava u Europi omogućen je stupanjem na snagu Lisabonskog ugovora (sa strane EU-a) i Protokola 14 uz Konvenciju o ljudskim pravima (sa strane VE), čime je pružen pravni temelj koji *zahtijeva* da EU kao jedinstvena cjelina (a ne samo kao skup europskih država) pristupi Konvenciji. Zasad, naime, budući da još nije njezina stranka (iako je potpisnica nekih drugih konvencija VE, npr. o zaštiti prirodnih staništa, o borbi protiv financiranja terorizma), u pogledu zaštite ljudskih prava, EU s čitavom svojom pravnom stečevinom i europskim institucijama nije izravno podvrgnuta nadzoru strasburškog Suda. Podvrgnuta mu je tek posredno – sve članice Unije ujedno su i stranke “strasburške” Konvencije, pa su pri likom izvršavanja svojih obveza članstva u Uniji i primjene europskog zakonodavstva obvezne poštivati ljudska prava.

No, pristupanjem EU-a Konvenciji, pojedinac koji, primjerice, smatra da je određena europska institucija usvajanjem pojedinog europskog zakona, prekršila neko od njegovih ljudskih prava zajamčenih Konvencijom, mogao bi protiv nje podnijeti tužbu u Strasbourg.

Tim bi se činom sustav zaštite ljudskih prava u Europi konsolidirao, a time i ojačala opća pravna sigurnost na europskom kontinentu.

Piše: EEF/P.L.F.

ODNOS EU-A I NJEZINIH DRŽAVA ČLANICA JE INTERAKTIVAN

Glavni akter u kreiranju i usvajanju zajedničkih europskih politika i propisa upravo su države – šefovi država i vlada u Europskom vijeću određuju političke prioritete EU-a i usmjeravaju njezin razvoj

U svakodnevnom razgovoru ili kroz medije, često se stječe dojam da “Bruxelles Europi nameće” što smije, a što ne smije raditi i kako, no odnos EU-a i njezinih država članica skriva jednu drugu dimenziju. On je prije svega interaktivan. Glavni akter u *kreiranju i usvajanju* zajedničkih europskih politika i propisa upravo su države – šefovi država i vlada u Europskom vijeću određuju političke prioritete EU-a i usmjeravaju njezin razvoj, njihovi ministri u Vijeću EU-a usvajaju zakone, a ostali se zainteresirani (predstavници lokalne i regionalne vlasti, nacionalni parlamenti, civilno društvo, privatni sektor, interesne skupine) organiziraju “transnacionalno” i ostvaruju, mimo nacionalnih vlada, izravan kontakt s europskim institucijama, zastupajući u procesu donošenja odluka svoje interese (što ukazuje da je odnos i slojevit). Države su glavni akteri i u *provedbi* europskih politika i propisa, jer o njihovoj sposobnosti ovisi uspješnost primjene zajedničkih normi na terenu.

Istovremeno, kontinuiran proces europske integracije i svakodnevno djelovanje EU-a utječu na države (fenomen “europeizacije”). Članice EU-a dužne su poštivati svoje obveze članstva – provoditi politike, primjenjivati zakone, jamčiti prava građana. Pri provođenju europskih politika ponekad su primorane reorganizirati vlastiti sustav institucija, a zajednički usvojeni europski propisi unose promjene u njihova društva i stvaraju nove tendencije (npr. bolja zaštita potrošača).

Nadalje, odnos EU-a i država je jasno reguliran ugovorima koji precizno određuju ovlasti zajedničkih europskih institucija, odnosno nacionalnih vlada. Odnos je i podređen sustavu nadzora i kontrole – europske institucije u sluča-

ju kršenja pravila mogu dovesti državu pred luksemburški Europski sud pravde, kao što i država može pred isti Sud odvesti europsku instituciju ako smatra da je istupila iz okvira svog mandata. Pritom, usporedo s postojećim “pisanim pravilima” koja uređuju njihov odnos, obje se strane pri rješavanju problema često služe diplomacijom i otvorenim dijalogom.

Kada država pristupi Uniji (a često je isti slučaj i prije samog pristupanja, već u fazi postupnog usklađivanja s Unijinim normama), “europski/briselški” poslovi više nisu “tuđi/varjanski”, već postaju automatski “nacionalni/domaći” i sve razine u državi ih moraju prisvojiti i prožeti u svoje svakodnevno funkcioniranje, bilo da se radi o državnoj upravi, privatnom poduzeću ili nevladinom sektoru.

EU ne predstavlja “one tamo u Bruxellesu”, jer je “Bruxelles”, kao sinonim za EU, sačinjen od “svih nas”. EU je velika europska arena za okupljanje interesa koja omogućava i olakšava razmjenu ideja i prakse, ali i potiče promjene i razvoj. Neminovno, odnosi unutar EU-a, kao u bilo kojem drugom međunarodnom okviru, obilježeni su raspodjelom političkih snaga među državama (koje postoje neovisno o združenosti u Uniji), no i u ovom spletu “male” zemlje mogu uspjeti kapitalizirati svoja specifična znanja i iskustva, pa na kraju svatko, kroz pregovore, dobije ponešto za sebe – države garanciju svojih pojedinačnih nacionalnih interesa (Francuska poljoprivrednu politiku, mediteranske zemlje i Irska Strukturne fondove, Benelux institucionalne promjene), a EU garanciju općih europskih interesa (zaštita okoliša, zdravlja).

Na kraju, odnos EU-a i država je dinamičan i neprestano se razvija – tko je mogao prije 20 godina predvidjeti da će jednoga dana zaživjeti Inicijativa europskih građana kojom milijun Europljana peticijom mogu pozvati Europsku komisiju da predloži novi europski propis?

Piše: EEF/P.L.F.

EUROPSKA PRIČA UJEDINJENJA NIJE U POTPUNOSTI DOVRŠENA

Norveška, Island i Lihtenštajn su članice Europskog gospodarskog područja te uz plaćanje "članarine" imaju mogućnost sudjelovati na unutarnjem tržištu EU-a

Valovi proširenja učinili su od inicijalne šestočlane Zajednice za ugljen i čelik gospodarsku i političku uniju od 27 europskih država, s perspektivom daljnjih proširenja. No, nisu sve europske države Unijine članice.

Norveška je do sada zatražila članstvo u EU-u 4 puta – dvaput 1960-te (kad je njezino pristupanje blokirala de Gaulleova Francuska), a potom 1972. i 1994.g. kada je norveški narod, unatoč već provedenim pregovorima između norveške vlade i europskih institucija, tijesnom većinom odbio pristupanje Uniji na dva uzastopna referendumu. Norveška "rezerviranost" prema EU-u temeljena je na povijesti, zemljopisu i sretnim okolnostima. Stekavši neovisnost 1905.g. odvajanjem od Švedske, riječ "unija" primila je gorki politički okus. Veličina zemlje (udaljenost između krajnjeg sjevera i Osla gotovo je jednaka udaljenosti između Osla i Rima) pogodovala je razvoju snažne lokalne političke kulture i otpor prema ideji odviše centralizirane vlasti.

Kao zemlja koja nikada, za razliku od susjedne Švedske, nije razvila jaku industriju, svoj je potencijal, poput Islanda, razvila u području ribarstva, a zahvaljujući nafti, otkrivenoj 60-ih godina u Sjevernom moru, Norvežani su stekli preduvjet da uspješno opstanu usporedo s EU-om. Iako zadnjih godina norveška politička elita i gospodarski sektor priznaju određene prednosti priključivanja EU-u, još u to ne uspjevaju uvjeriti norvešku javnost - posebno u svijetlu aktualne gospodarske krize - tim više što se često korišteni argument rizika od izoliranosti pokazao neutemeljenim.

Island je od 70-ih godina s EU-om razvijao suradnju u slobodnoj trgovini, no čitavo je vrijeme ostajao izvan njezinih službenih granica, ponajprije u želji da zadrži kontrolu nad svojim ribarskom politikom. No u ljeto 2009.g., uzdrman šokom financijske krize iz 2008. godine, Island je podnio zahtjev za članstvo u EU-u i 2010. su otpočeli pregovori za pristupanje Uniji između islandske vlade i Bruxellesa.

Švicarska, njegujući svoj model "neutralnosti" i oslanjajući se na svoje specifičnosti poput razgranatog bankarskog sustava, ne nagođešta da bi mogla uskoro zatražiti članstvo u EU-u. Zahvaljujući zemljopisnom položaju koji je stavlja u središte Europe, Švicarska ostaje Unijin nezaobilazni partner, pa su stoga i Švicarci do sada kroz referendume pristali na sudjelovanje u određenim europskim inicijativama, npr. proširivši 2009.g. pravo na kretanje bugarskih i rumunjskih radnika.

Ove su države svoj odnos s EU organizirale kroz niz bilateralnih ugovora. Istovremeno, Norveška, Island i Lihtenštajn su članice Europskog gospodarskog područja te uz plaćanje "članarine" imaju mogućnost sudjelovati na unutarnjem tržištu EU-a. Pritom su ove države dužne primjenjivati cjelovit paket europskih zakona koji se odnose na funkcioniranje europskog tržišta bez da imaju utjecaj na njihovo usvajanje. Norveška, Švicarska i Island su također potpisnice Schengenskog sporazuma, što podrazumijeva da su između tih država i članica EU-a s kojima graniče ukinute granične kontrole i da im je omogućeno slobodno kretanje i zapošljavanje po Europi. Norveška kao članica NATO-a blisko surađuje s EU-om i u pitanjima sigurnosne politike, a sudjeluje i u brojnim znanstvenim, obrazovnim i kulturnim programima.

Ove države odražavaju visoku razinu ekonomske integracije s EU-om i održavaju s njom vrlo razvijenu političku suradnju - s Bruxellesom su razvile diplomatske odnose (norveško Predstavništvo broji 50-ak službenika), a i njihove lobističke tvrtke otvaraju svoja sjedišta u tom gradu s ciljem da na najbolji mogući način indirektno utječu na proces donošenja odluka u EU-u

Piše: EEF/P.L.F.

O čemu Hrvatska odlučuje, a što je u nadležnosti EU?

KAKO ĆE HRVATSKA SUDJELOVATI U OBLIKOVANJU POLITIKA EU?

Lokalne i regionalne interese zastupat ćemo kroz sudjelovanje u savjetodavnom tijelu EU-a pod nazivom Odbor regija

Kako će se Hrvati uklopiti u europske institucije i sudjelovati u oblikovanju politika EU-a nakon ulaska u EU?

Odgovor na to pitanje ujedno je i prilika za prikaz temeljnog institucionalnog okvira EU-a i načina na koji će Unija prilagoditi svoj unutar-nji sustav kako bi omogućila Hrvatskoj da bude adekvatno zastupljena u europskim institucijama i da sudjeluje u procesu odlučivanja na razini EU-a.

Hrvatski predsjednik i premijer sudjelovat će na sastancima Europskog vijeća koje na europskim summitima okuplja šefove država i vlada država članica EU-a i postavlja dugoročne političke prioritete razvoja EU-a, poput uvođenja zajedničke europske monete.

Hrvatski resorni ministri sastajat će se s europskim kolegama na sastancima Vijeća Europske unije (koje ne treba miješati sa spomenutim Europskim vijećem, a još manje s Vijećem Europe koje nije institucija Unije) u kojem nacionalni predstavnici zastupaju interese svojih vlada. Vijeće mijenja “lice” ovisno o temama o kojima raspravlja (pri usvajanju europskog zakona u području ribarstva sudjeluju europski ministri za ribarstvo, a pri usvajanju proračuna EU-a ministri financija).

Odluke u Vijeću donose se jednoglasno ili većinom glasova, ovisno o kojem se pitanju raspravlja, a njegov se rad, u skladu s njegovim izrazito političkim karakterom, u velikoj mjeri temelji na pregovorima i kompromisima između država i u tom procesu, neminovno, značajnu ulogu igraju odnos političkih snaga i strateške sposobnosti država.

Ulaskom Hrvatske u EU, Hrvatska će imenovati jednog povjerenika u Europsku komisi-

ju, kojem će biti dodijeljeno određeno područje sektorske nadležnosti. Iako se povjerenici ne biraju izravno, što se često navodi kao primjer demokratskog deficita Unije, oni su podvrgnuti svojevrsnoj neizravnoj kontroli budući da njihovo imenovanje prema redovnoj proceduri odobrava na izborima izabrani Europski parlament.

Ta će se osoba priključiti ostalim europskim povjerenicima u Komisiji, instituciji čiji je zadatak da promiče interese Unije kao cjeline, a ne pojedine nacionalne interese. Komisija, uvjetno rečeno, predstavlja europsku “državnu upravu” te će se zainteresirani Hrvati putem natječaja moći kandidirati za radna mjesta u Komisiji, ali i ostalim europskim institucijama.

U sklopu aktualnog mandata Europskog parlamenta, Hrvati će se kroz izravne izbore moći kandidirati za 12 mjesta europskih zastupnika, instituciji koja s Vijećem EU-a suodlučuje pri usvajanju europskih zakona. Na Europski sud pravde u Luksemburgu, koji tumači europske zakone i osigurava njihovu ujednačenu primjenu u čitavoj EU, bit će imenovan jedan hrvatski sudac.

Lokalna i regionalna razina moći će sudjelovati u procesu odlučivanja kroz sudjelovanje u savjetodavnom tijelu EU-a pod nazivom Odbor regija, a predstavnici civilnog društva, poslodavaca i zaposlenika u Europskom gospodarsko-socijalnom odboru. Brojni će Hrvati moći utjecati na oblikovanje europskih politika na neizravan način, kroz aktivno sudjelovanje u organizacijama civilnog društva, industrijskog sektora, lobističkih struktura koje svakodnevno nastoje postići da njihovi interesi budu zastupljeni u europskim propisima.

Iz ovog je presjeka vidljivo da će za potrebe priključivanja Hrvatske EU prilagoditi svoj institucionalni okvir, no istovremeno će Hrvatska – iako ne postoji europski propis koji bi zadirao u unutarnju organizaciju država članica – morati (re)organizacijom vlastitih institucija i mehanizama te osposobljavanjem kadrova osigurati svoje učinkovito sudjelovanje u europskim poslovima koji će od dana priključivanja EU-u u potpunosti postati “domaći” poslovi.

Piše: EEF/P.L.F.

HOĆE LI SE ULASKOM U EU MIJENJATI POREZNI SUSTAV HRVATSKE?

Prag za ulaz u sustav PDV-a povećava se na 35.000 eura. Za trenutno važeću stopu od 0% u tuzemnom prometu treba propisati sniženu poreznu stopu a slobodne zone treba uključiti u sustav oporezivanja PDV-om

Kao rezultat pregovora o prilagodbi pravnoj stečevini (Poglavlje 16), u hrvatskom poreznom sustavu dogodit će se neke promjene. Jedna od njih je izmjena praga za ulaz u sustav PDV-a na 35.000 eura umjesto sadašnjeg iznosa od 11.500 eura odnosno 85.000,00 kuna. Za sada važeću stopu od 0% u tuzemnom prometu treba propisati sniženu poreznu stopu. Porezna oslobođenja u tuzemstvu sada propisana kao institucionalna oslobođenja treba propisati kao funkcionalna porezna oslobođenja – izuzeća, a slobodne zone treba uključiti u sustav oporezivanja PDV-om. Poseban porez na promet osobnih motornih vozila i porez na promet nekretnina zakonodavno treba jasno razlučiti.

Odluke o primjeni stopa PDV na razini EU donose se jednoglasno, što znači da se o visini PDV jedne zemlje moraju složiti sve zemlje unije. 0,50% PDV-a od svake države članice izdvaja se u proračun EU.

Trošarine su posebne vrste poreza kojima se u zemljama EU oporezuje velik broj različitih proizvoda. Na razini Unije uređeno je oporezivanje alkoholnih proizvoda i piva, duhanskih proizvoda i mineralnih ulja, a od 2004. i oporezivanje energenata (prirodnog plina koksa i električne energije). Kao što je to bio slučaj kod drugih zemalja, omogućavanje određenih izuzeća, ili odstupanja, te korištenje prijelaznih razdoblja u kojima se stope trebaju približiti minimalno određenima u Europskoj uniji zasigurno će biti omogućeno i Hrvatskoj. Hrvatski sustav trošarina djelomično je usklađen s pravnom stečevinom EU-a, ali će biti potrebne još znatne prilagodbe u poreznoj osnovici, strukturi i definicijama roba koje podliježu trošarinama.

U kategoriji alkohola i alkoholnih pića, pri-

mjerice, Hrvatska dopušta izuzeće kod domaće proizvodnje za vlastite potrebe svih alkoholnih pića osim piva, na cigarete skupine B (standardna kategorija) plaća se stopa od 45,7 posto, dok je minimalna trošarina u EU za sve cigarete 55 posto. Trošarinski sustav oporezivanja naftnih derivata zahtijevat će najveće prilagodbe.

Europska komisija poduzima akcije kako bi osigurala da građani EU-a nisu odvrćeni od rada u drugim zemljama članicama zbog problema s transferom i oporezivanjem mirovinskih prava.

Građani EU-a mogu štedjeti tamo gdje misle da će dobiti najbolji povrat. Međutim, porez moraju plaćati u zemlji prebivanja. Vlade EU-a gube legitiman prihod ako njihovi rezidenti ne prijavljuju prihod od kamata na štednju u inozemstvu. Kao pravni lijek, EU i neke druge europske vlade od 1. srpnja 2005. godine razmjenjuju informacije o štednjama nerezidenata.

Institucije u EU koje su zadužene za poreznu politiku na nivou EU su Opća uprava za oporezivanje i carinsku uniju Europske komisije čiji je glavni povjerenik Šemeta Algirdas, Odbor za ekonomska i monetarna pitanja Europskog parlamenta i ekonomska i financijska pitanja Višeg parlamenta Europske unije.

Piše: EEF/J.K.

EU ZA CILJ IMA HARMONIZACIJU POREZA

Svaka zemlja može sklopiti bilateralne ili multilateralne ugovore kojima će izbjeći međunarodno dvostruko oporezivanje

Porezi su najznačajniji izvor prihoda svake države od kojih se prikupi od 25% do 75% državnog proračuna. PDV u hrvatskom proračunu čini 37% prihoda. Poreze plaćaju fizičke i pravne osobe uplatom direktnih ili indirektnih poreza. Direktni porezi su porez na dohodak, porez na dobit i porez na imovinu, a indirektni porez na promet, porez na dodanu vrijednost i trošari-

ne. Ostali izvori prihoda države su doprinosi, carine, takse, naknade i ostalo.

Europska unija ima za cilj harmonizaciju poreza u sklopu zajedničke porezne politike. Indirektno je oporezivanje definirano Ugovorom o funkcioniranju EU dok se direktni porezi ne spominju izriekom u osnivačkom ugovoru, stoga njihova harmonizacija nailazi na brojne zapreke. Nekoliko je ciljeva koje treba riješiti harmonizacijom poreza. Jedan od njih je sprečavanje dvostrukog oporezivanja i izbjegavanja plaćanja poreza. Dvostruko oporezivanje predstavlja situaciju u kojoj je jedan porezni obveznik dužan platiti isti ili sličan porez poreznim vlastima dviju država. Dvostruko oporezivanje diskriminira porezne obveznike, narušava načelo ravnopravnosti u raspodjeli poreznog tereta, i narušava načelo pravednosti u oporezivanju.

Kako bi se otklonilo ili ublažilo dvostruko oporezivanje svaka zemlja može sklopiti bilateralne ili multilateralne ugovore za izbjegavanje međunarodnog dvostrukog oporezivanja. Isti ugovori ujedno služe kako bi se spriječilo izbjegavanje plaćanja poreza fizičkih ili pravnih osoba koje žive i rade u dvjema različitim zemljama EU.

Značajan napredak u harmonizaciji porezne politike postignut je na polju indirektnih poreza, odnosno poreza na dodanu vrijednost. Harmonizacija se ogleda u preporučenoj standardnoj stopi PDV-a koja iznosi 15%, te u minimalnoj sniženoj stopi PDV-a koja ne bi trebala biti niža od 5%. Najviši PDV uvela je Mađarska u studenom 2011. po stopi od 27%. Evo još nekoliko primjera iz zemalja članica EU. Slovenija kao zemlja članica EU primjenjuje dvije stope PDV-a, opću stopu 20% i sniženu 8,5%.

Snižena stopa PDV-a primjenjuje se na usluge u privatnom domaćinstvu, za čišćenje prozora, osiguravanje kuća, usluge frizera te za manje popravke bicikla, obuće i kožnih proizvoda te kućanskog tekstila. Niži PDV je predviđen i za knjige u digitalnom obliku. Po dvije snižene stope primjenjuju Belgija, Grčka, Španjolska, Francuska, Irska, Italija, Cipar, Litva, Mađarska, Poljska, Portugal, Rumunjska, Slovačka, Finska i Švicarska, a Luksemburg ima tri snižene stope (3%, 6% i 12%). Po jednu sniženu poreznu stopu imaju Bugarska, Češka, Njemačka, Estonija, Latvija, Malta, Nizozemska, Austrija, Slovenija i Ujedinjeno Kraljevstvo.

Neke zemlje EU primjenjuju i nultu stopu PDV-a. To su Belgija, Bugarska, Nizozemska, Irska, Latvija, Poljska i Velika Britanija. Opće stope tih zemalja niže su od Hrvatske za nekoliko postotnih poena. Primjerice, Ujedinjeno Kraljevstvo ima opću stopu 17,5% i ima dvije snižene stope 5% i 0%, a Poljska koja ima opću stopu 22% primjenjuje tri snižene stope 7%, 3% i 0%.

Što se tiče harmonizacije direktnih poreza, uz oporezivanje dohotka i dobiti, doneseno je nekoliko smjernica vezanih uz oporezivanje dohotka, odnosno dobiti, a postojeće smjernice u području harmonizacije oporezivanja poduzeća odnose se na: oporezivanje matičnih i zavisnih društava, porezni tretman spajanja, dijeljenja i transfera imovine i udjela među poduzetima, arbitražni postupak u slučajevima dvostrukog oporezivanja, oporezivanje kamata i autorskih naknada između povezanih društava i Europski model sprječavanja štetne porezne konkurencije.

Obuhvat primjene nulte stope PDV-a u zemljama EU uglavnom je ograničen na proizvode i usluge navedene u Dodatku III Direktive, za koje je inače dopuštena primjena snižene stope. To su sljedeći proizvodi i usluge: prehrambeni proizvodi, opskrba vodom, farmaceutski proizvodi, medicinska oprema za invalide, prijevoz putnika, isporuke knjiga, novina i časopisa, ulaznice za kulturne događaje i ustanove, prijam radijskih i televizijskih programa, usluge umjetnika, gradnja i obnova socijalnih stanova, isporuke dobara i usluga za poljoprivrednu proizvodnju, osim kapitalnih dobara, usluge smještaja u hotelima, prodaja ulaznica za sportske priredbe, korištenje sportskih objekata, isporuke dobara i usluga dobrotvornih ili socijalnih ustanova, usluge pogrebnika i krematorija, usluge zdravstvene i stomatološke zaštite, usluge u vezi s čišćenjem ulica te prikupljanjem i obradom otpada.

Piše: EEF/J.K.

ZDRAVSTVENO I MIROVINSKO OSIGURANJE U EU

Svaka zemlja članica slobodna je odlučiti o svom mirovinskom sustavu u skladu sa svojim specifičnostima te za njega snosi odgovornost, no veliko europsko oko pratit će svaku od njih

U bliskoj budućnosti svaki treći punoljetni stanovnik Europe bit će umirovljenik, trošak za mirovine povećat će dodatnih 5% BDP do 2050. , s prosječno 10 na 15% BDP (povećanje od 50%), a Europska komisija uskoro objavljuje bijelu knjigu s prijedlozima o mirovinama u EU.

Mirovine su samo jedan dio socijalne politike EU, no rasprava o njima izravno je povezana s tržištem rada i slobodom kretanja ljudi i kapitala, proračunom, porezima, siromaštvom.

Na stranicama Europskog parlamenta mogu se pročitati zahtjevi zastupnika da zemlje EU održe “stabilan, vjerodostojan i održiv mirovinski sustav”, uzimajući u obzir borbu protiv siromaštva u starijoj dobi odgovarajućom razinom mirovina.

Europljani uobičajeno rade kroz svoj radni vijek za nekoliko poslodavaca od kojih se neki nalaze i izvan njihove matične zemlje, u nekoj drugoj državi EU-a, pa zastupnici žele da EU i zemlje članice uklone prepreke mobilnosti i pozabave se poteškoćama pri transferu mirovina unutar i između zemalja članica.

Zastupnici također uočavaju razliku između službene dobi za odlazak u mirovinu (koju trenutačno više zemalja želi promijeniti) i stvarne dobi u kojoj ljudi prestaju raditi.

Zbog nejednakosti na tržištu rada žene imaju niže mirovine te stoga i veći rizik od siromaštva u starijoj dobi. Prosječno, žene su plaćene manje od muškaraca za isti rad. Zastupnici traže od Komisije i zemalja članica da se pozabave tim nejednakostima i uzmu u obzir i čimbenike poput duljih prekida karijere zbog brige za obitelj u beneficije pri izračunu mirovina.

Svaka zemlja članica slobodna je odlučiti o svom mirovinskom sustavu u skladu sa svojim

specifičnostima te za njega snosi odgovornost, no veliko europsko oko pratit će svaku od njih kako se ne bi ugrozila prava osnivačkih ugovora, direktiva i odluka. Pridodamo li tome i dimenziju tržišta rada, slika se znatno mijenja i pokazuje da demografska slika nikako nije jedini faktor utjecaja na formiranje mirovinskog sustava. S gotovo 90 milijuna stanovnika starijih od 65 godina i tendencijom udvostručenja za 50 godina, uz istodobni pad populacije u dobi između 15 i 64 godine, jasno se vidi da je podizanje dobne granice odlaska u mirovinu samo jedan element složenog sustava.

Danas se u EU u prosjeku izdvaja 10% BDP-a za mirovine. U Hrvatskoj je taj postotak veći tek za jedan postotni poen. Rješenje problema ogleda se u povećanju zaposlenosti, osobito mladih, žena i starijih, uz istodobno kvalitetniju zdravstvenu skrb da bi se povećao broj onih koji uplaćuju u sustav.

Europska će komisija, očekuje se, najprije predložiti 25 inicijativa koje su rezultat javne rasprave iz srpnja 2010. godine. Tek nakon toga slijedit će zakonski prijedlozi i odluke o poboljšanju održivosti i primjerenosti mirovinskih shema.

Prema Lisabonskoj strategiji, EU treba biti “najkompetitivnije gospodarstvo utemeljeno na društvu znanja”. O ovome je u strategiji navedeno sljedeće: “Europski socijalni model sa svojim razvijenim sustavom socijalne zaštite mora biti u temelju prelaska na gospodarstvo znanja. Ipak, ovi sustavi moraju biti prilagođeni kao dio aktivne socijalne države kako bi se osiguralo da se rad isplati, da se osigura njihova dugoročna održivost usprkos starenju populacije, da se promovira društvena uključenost i jednakost spolova i pruži kvalitetna zdravstvena zaštita.”

Politika EU na području zdravstva zamišljena je kao nadopuna nacionalnim politikama, uz dodatne vrijednosti koje je moguće ostvariti samo na nadnacionalnoj, europskoj razini. Primjerice, kontrola i praćenje epidemija koje zahvaćaju više zemalja, slobodan protok pacijenata i zdravstvenog osoblja te praćenje i smanjivanje zdravstvenih nejednakosti između zemalja.

Piše: EEF/J.K.

ŠTO JE TO EUROPOL?

Hrvatska je s EUROPOL-om potpisala sporazum o suradnji, pa su naše policijske snage dio velike i jake mreže u borbi protiv kriminala

Postoji li zaista Europska policija i kako ona pridonosi sigurnosti Hrvatske? Odgovor na to pitanje pronaći ćemo pogledamo li organizaciju i zaduženja EUROPOL-a, Europskoga policijskog ureda.

Cilj je EUROPOL-a postići sigurniju Europu podržavajući policijske urede zemalja članica EU u borbi protiv međunarodnog kriminala i terorizma. Sjedište mu je u Haagu gdje radi više od 700 stručnjaka iz različitih područja koji usko surađuju s policijskim uredima u 27 zemalja članica, ali isto tako i s ne-članicama EU, kao što su Australija, Kanada, SAD i Norveška. To je operativni centar visoke sigurnosti s više od 130 časnika za vezu koji su na raspolaganju zemljama članicama u svojim mobilnim uredima spremnim za put 24 sata dnevno, 7 dana u tjednu.

Borba protiv krijumčarenja droge, nedopuštenih imigracijskih mreža i trgovanja ljudima, dječje pornografije, krijumčarenja ukradenim vozilima, kibernetičkog kriminala, krijumčarenja radioaktivnim i drugim nuklearnim tvarima, pranja novca i krivotvorenja novca i drugih sredstava plaćanja, osobito protiv krivotvorenja eura – specijalnosti su kojima se bavi taj ured.

Kriminal ne poznaje granice, što uvjetuje organizaciju borbe protiv kriminala na isti način.

Hrvatska je s EUROPOL-om još u siječnju 2006. potpisala Sporazum o operativnoj i strateškoj suradnji i jedina je zemlja u regiji koja ima strateški i operativni sporazum s EUROPOL-om o razmjeni podataka iako nije njegova članica.

Sporazum je značajan za Hrvatsku i zemlje članice EU jer se njime reguliraju pitanja borbe protiv teških oblika organiziranog kriminala, posebice kroz razmjenu informacija i redovite kontakte EUROPOL-a i Hrvatske na svim razinama. Kao nadležna tijela za suradnju s EUROPOL-om određeni su Ministarstvo unutarnjih poslova, Ravnateljstvo policije, Ministarstvo

financija s tri upravne organizacije u sastavu, i to Carinska uprava, Porezna uprava i Ured za sprečavanje pranja novca.

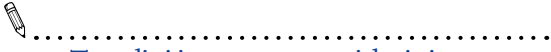
Na temelju tog sporazuma u Ravnateljstvu policije MUP-a ustrojena je nacionalna jedinica za ostvarivanje suradnje s EUROPOL-om (Odsjek EUROPOL-a). U takvim uredima u zemljama članicama EU rade djelatnici za vezu koje su EUROPOL-u pridružile države članice EU kao predstavnike svojih nacionalnih agencija za provedbu zakona. Na taj način oni nisu pod izravnom upravom EUROPOL-a i njegova direktora već djeluju u skladu sa svojim nacionalnim zakonodavstvom.

Jedna od dodatnih dužnosti EUROPOL-a je uspostava i održavanje kompjutoriziranog sustava da bi se omogućio unos relevantnih podataka te pristup tim podacima i njihova analiza. Zajedničko nadzorno tijelo, koje se sastoji od dva stručnjaka za zaštitu podataka iz svake države EU-a, osigurava ispravnu uporabu svih osobnih podataka kojima raspolaže EUROPOL.

EUROPOL je odgovoran Vijeću za pravosuđe i unutarnje poslove, tj. ministrima pravosuđa i unutarnjih poslova svih država članica Unije. U Hrvatskim novinama i na televiziji često možemo vidjeti tekstove s naslovom poput ovog iz Večernjeg lista: "U međunarodnoj akciji 'palo' 112 pedofila, jedan uhićen u Hrvatskoj". U tom tekstu navedeno je da je tom operacijom usmjerenom na suzbijanje seksualnog zlostavljanja djece putem interneta koordinirao EUROPOL, a sudjelovale su 22 zemlje članice EU-a. Ili viješti o razbijanju tzv. Balkanske rute za krijumčarenje opojnih droga iz Amerike u Europu i obrnuto, pa zatim članci o razbijanju lanca krijumčarenja ljudi i drugi. U svim tim člancima neizostavno se spominju zemlje članice EU-a, ali i ostale zemlje. Za sigurnost hrvatskih građana to znači da su naše policijske snage dio velike i jake mreže u borbi protiv kriminala, što neizostavno daje jamstvo veće i bolje sigurnosti.

Piše: EEF/J.K.

OD NACIONALNOG PITANJA DO EUROPSKE VOJSKE?

.....
Temeljni instrument vanjske i sigurnosne politike EU-a za rješavanje konflikata i dalje je diplomacija no istovremeno EU je od 2003. godine do danas kroz sigurnosnu i obrambenu politiku uputila preko 20 civilnih i vojnih misija

Razvijajući kroz povijest prvenstveno gospodarsku, a potom i političku integraciju na europskom kontinentu, EU je paralelno razmatrala mogućnost definiranja svoje uloge u europskoj sigurnosnoj arhitekturi, no to je oduvijek činila oprezno. Tradicionalno je nad sigurnosnom dimenzijom u Europi prvenstvo imao NATO, a osim što je bilo upitno do koje mjere EU može razviti institucionalnu i vojnu sposobnost za izvođenje operacija u praksi, zbog kompleksnosti i osjetljivosti pitanja sigurnosti, bilo je teško pomiriti razne nacionalne interese, zauzeti zajedničko stajalište članica EU-a prema ključnim sigurnosnim izazovima i na njih djelotvorno odgovoriti.

Političke promjene koje su uslijedile u Europi nakon završetka Hladnoga rata, kao i jačanje međunarodnog terorizma, suočile su EU sa sigurnosnim krizama na koje ona u nedostatku jedinstvene političke pozicije i adekvatnih mehanizama nije mogla utjecati. Posljedično, u zadnja dva desetljeća EU je počela ubrzanije razvijati svoju sigurnosnu i obrambenu politiku, koja danas predstavlja vojnu i civilnu dimenziju njezine zajedničke vanjske i sigurnosne politike. Temeljni instrument vanjske i sigurnosne politike EU-a za rješavanje konflikata i dalje ostaje diplomacija, poduprta, prema potrebi, trgovinskim dogovorima ili pružanjem razvojne pomoći.

No istovremeno, EU je od 2003. godine do danas kroz sigurnosnu i obrambenu politiku uputila preko 20 civilnih i vojnih misija u krizna područja Europe, Zakavkazja, Bliskog Istoka, Azije i Afrike. Svojim djelovanjem EU nastoji ispuniti tzv. "peterburške zadatke" koji uključuju

sprječavanje konflikta prije izbijanja krize, pružanje humanitarne pomoći i organiziranje operacija spašavanja tijekom krize te razrješavanje kriznih situacija i uspostavljanje i očuvanje mira u post-kriznom razdoblju.

Neke od vojnih operacija EU-a, u kojima od 2007. godine sudjeluje i Hrvatska, su EUFOR-ova misija stabilizacije u BiH i EU NAVFOR-ova misija za borbu protiv piratstva u vodama Somalije, a od civilnih EUPOL-ova misija izgradnje učinkovite civilne policijske službe u Afganistanu te EULEX-ova misija uspostave vladavine prava na Kosovu. Osim navedenih, EU se angažirala i u kriznim sukobima u Iraku, Palestinskoj samoupravi, Kongu, Gruziji, te Čadu i Srednjeafričkoj Republici. Članice EU-a odluke vezane uz obranu donose jednoglasno, no Lisabonski ugovor nudi mogućnost da manji broj država prema želji produbi suradnju u području obrane, što potencijalno može utjecati na dinamiku razvoja europske obrambene politike.

Sredinom 2004. godine, osnovana je i Europska obrambena agencija s ciljem da poboljša obrambene sposobnosti EU-a, promiče istraživanje i razvoj tehnologije u pitanjima obrane, ojača europsku suradnju u naoružanju, te stvori kompetitivno europsko tržište za vojnu opremu. Pokretanjem Europske sigurnosne i obrambene politike, EU je pokazala namjeru da zauzme ulogu aktivnog čimbenika u oblikovanju međunarodne sigurnosti i da civilnim i vojnim sredstvima doprinese upravljanju kriznim situacijama.

No, danas područja sigurnosti i obrane još uvijek ostaju pitanje nacionalne suverenosti i u nadležnosti pojedinih država članica EU-a. U praksi to podrazumijeva da se EU u svojim misijama prvenstveno oslanja na vojnu snagu koju njezine članice, prema potrebi, stavljaju na raspolaganje, kao i da se europska obrana financira iz nacionalnih proračuna (u 2010. godini europske su države u obrambene svrhe utrošile ukupno oko 300 milijardi eura). O mogućnosti da obrambena politika EU-a u budućnosti iznjedri europsku "vojsku" u klasičnom smislu te riječi, zasada se samo raspravlja.

Piše: EEF/P.L.F.

Sve što ste ukratko htjeli znati o EU

SVE ONO ŠTO STE ODUVIJEK HTJELI ZNATI O EU

Za sve Vas koji ste iz bilo kog razloga to propustili evo podsjetnika na najzanimljivije informacije koje smo s Vama podijelili na web stranici www.vecernji.hr/eucionica ili u tiskanim izdanjima Večernjeg lista

U EU ulazimo s biometrijskim putovnicama govoreći hrvatski koji će postati 24. jezik Unije, a u Schengen zonu za dvije godine od ulaska u EU, kada ispunimo sve za to predviđene uvjete. U čipu hrvatskih biometrijskih putovnica nalaze se otisci lijevog i desnog kažiprsta i biometrijska slika lica, osobni podaci nositelja, ime, prezime, državljanstvo, datum rođenja, oznaka spola, oznaka vrste putne isprave, oznaka države, broj putovnice, osobni identifikacijski broj, datum izdavanja i datum isteka valjanosti putovnice i tijelo koje je putovnicu izdalo. Ulaskom u EU čuvat ćemo vanjske granice Unije, a to je preko 1.000 kilometara kopnene granice za koje će nam trebati dodatnih pet tisuća policajaca, nekoliko graničnih prijelaza vrijednih i po 20 milijuna eura. Naši će granični policajci govoriti engleski i njemački, poznavati europsko i šengensko pravo, načine krijumčarenja vozila, isprava.

Ulaskom u EU dobit ćemo 120 milijuna eura za jačanje kontrole vanjske granice i za sve preostale pripreme neophodne za ulazak Hrvatske u zemlje Schengena. U borbi protiv krijumčarenja droge, nedopuštenih imigracijskih mreža, i trgovanja ljudima uključujući dječju pornografiju, krijumčarenje ukradenim vozilima, kibernetičkog kriminala, krijumčarenje radioaktivnim i drugim nuklearnim tvarima, pranja novca i krivotvorenja novca i drugih sredstava plaćanja, posebno protiv krivotvorenja eura pomoći će nam i EUROPOL.

ŽELITE LI POSAO u institucijama EU i tu vidite svoju šansu onda svakako pratite *European Personnel Selection Office*, EPSO na www.europa.eu/epso i portal Europske komisije za mobilnost i zapošljavanje EURES koji će vam dati

odgovore na mnoga pitanja, ali i uputiti Vas na čak osam razina testiranja. Prva faza natječaja je tzv. predselekcija koja obuhvaća testiranje verbalnih, numeričkih, logičkih sposobnosti te sposobnosti situacijskog prosuđivanja. Druga faza testiranja je tzv. centar za procjenu (engl. *assessment centre*) koji obuhvaća niz aktivnosti koje se razlikuju ovisno o radnim mjestima. Nakon završene druge faze testiranja EPSO sastavlja bazu uspješnih kandidata, tzv. Rezervnu listu – rang-listu svih kandidata koji su uspješno prošli natječaj i koji se mogu zaposliti u institucijama EU-a.

Nakon objave Rezervne liste počinje stvarno zapošljavanje u institucijama EU-a. Rezervna lista ima “rok trajanja” otprilike godinu dana, tj. do idućeg javnog natječaja. Praksa pokazuje da se unutar tih godinu dana uglavnom svi kandidati i zaposle. Tako izgleda zapošljavanje u institucijama EU, ali iako će 1. srpnja 2013. kada Hrvatska bude postala punopravnom članicom EU građani Hrvatske steći prava koja uživaju i drugi građani Unije, građani Hrvatske neće odmah automatski steći pravo na rad u zemljama Unije. Stare zemlje članice ograničenje uvode najprije na dvije godine kako bi zaštitile svoje tržište rada, a mogu ga produžiti za još tri godine. Nakon tog perioda ograničenje se može još jednom produžiti za još dvije godine. Ipak, kad se za sedam godina nađemo na ogromnom tržištu radne snage bit će nam važno i to što to tržište teži i konceptu *fleksisigurnosti* kojim se promiče veća fleksibilnost tržišta rada uz istovremeno povećanje socijalne sigurnosti za nezaposlene, čije su visoke naknade povezane s aktivnim traženjem zaposlenja, u što je uključeno i stjecanje novih vještina.

EU priznaje strane kvalifikacije automatski, na temelju radnog iskustva i kroz opći sustav priznanja. Automatsko priznavanje stručnih kvalifikacija postoji u sedam profesija u Europskoj uniji: arhitekti, doktori medicine, doktori dentalne medicine (bivši stomatolozi), primalje, medicinske sestre, magistri farmacije i veterinari. Priznavanje na temelju radnoga ili stručnog iskustva moguće je u područjima koje definira svaka pojedina država članica. U tim slučajevima, osoba može dobiti odobrenje za rad u profesiji bez dodatnih uvjeta, kao i u slučaju gornjih sedam profesija. Posljednji, treći, sustav prizna-

vanja je opće priznavanje. U ovom slučaju radi se o potpunom postupku priznavanja u kojem morate dokazati da imate odgovarajuće obrazovanje i dodatna znanja i vještine, radno iskustvo, a ponekad i dodatne uvjete pojedinih država – poput znanja jezika u nekim profesijama. Glavna europska stranica, s poveznicama na sve druge stranice, dostupna je preko: http://ec.europa.eu/internal_market/qualifications/

STALNI BORAVAK U EU ćete automatski steći nakon 5 godina koje ćete na primjer provesti na studijima u nekoj od zemalja EU. Pravo stalnog boravka donosi vam i druga prava koja uživaju građani tih zemalja kao npr socijalno i zdravstveno osiguranje, naknadu za porodijski dopust, dječji doplatk, prava iz mirovinskog osiguranja, pravo naknade za nezaposlene, porezne olakšice i sva ona prava koja bi imali i u državi čije državljanstvo imate.

Ulaskom Hrvatske u EU građani Hrvatske će postati i građani EU što znači da će imati pravo slobodnog kretanja i prebivanja na cijelom teritoriju EU, pravo glasa i kandidature na lokalnim izborima i izborima za Europski parlament u zemlji prebivališta, diplomatsku i konzularnu zaštitu bilo koje države članice EU u slučaju kada matična država članica osobe kojoj je potrebna zaštita nema svog predstavnika u određenoj trećoj zemlji, te pravo na podnošenje molbe i žalbe Europskom pravobranitelju (ombudsman). Ako ste mladi i želite studirati u zemljama EU onda je dobra vijest ta što će ulaskom u EU za hrvatske građane u pogledu studiranja vrijediti jednaka pravila kao i za državljane zemalja članica EU, a time i isti iznosi školarina te stipendije koje su dostupne samo građanima EU. Više informacija ćete naći na portalima Ploteus i mreži Eurydice. Portal www.euraxess.hr pruža informacije o radnim mjestima i stipendijama diljem Europe kao i praktične informacije hrvatskim znanstvenicima pri odlasku u inozemstvo i stranim znanstvenicima pri dolasku u Hrvatsku.

Za razvoj znanosti naša zemlja izdvaja 0,9% bruto domaćeg proizvoda dok u EU taj postotak iznosi 3%. Ako ste znanstvenik i bavite se jednim od sljedećih područja Zdravlje; Hrana, poljoprivreda i ribarstvo te biotehnologija; Informacijske i komunikacijske tehnologije, Nanoznanosti, nanotehnologije, materijali i

novi proizvodne tehnologije, Energija, Okoliš i klimatske promjene, Transport (uključujući zrakoplovstvo), Društveno-ekonomske i humanističke znanosti; Istraživanje svemira; Sigurnost onda je mjesto na kojem možete naći više informacija o znanstvenim natjecanjima EU www.fp7.hr. Hrvatski uslužni centar EURAXESS isto tako pruža usluge sveučilištima, znanstvenim institutima i poduzećima koja žele zaposliti strane istraživače.

MLADI I EU: Ulazak u EU dugoročno bi se trebao pozitivno odraziti na položaj mladih na hrvatskom tržištu rada jer EU podupire države članice u iznalaženju adekvatnih obrazovnih politika i politika zapošljavanja za mlade. EU je tijekom prosinca 2011. objavila tzv. "Inicijativu za prilike mladima". Riječ je dokumentu kojim se države članice pozivaju da spriječe rano prekidanje školovanja, razvijaju vještine kod mladih koje su relevantne za tržište rada, osiguraju radno iskustvo mladima, te da im pomognu u traženju prvog posla. Tom politikom EU nastoji smanjiti udio mladih u ukupnom broju nezaposlenih (EU 21%), povećati udio mladih sa završenim visokim obrazovanjem (u EU visoko obrazovanje ima 30% stanovništva, a procjenjuje se da će do 2020. gospodarstvo EU trebati 35% visokoobrazovane radne snage), te smanjiti udio mladih koji ne završavaju srednje obrazovanje na 10% (budući da je kod osoba bez srednjeg obrazovanja visok rizik od nezaposlenosti i života u siromaštvu).

EKONOMIJA: Iako postoji strah da će se ulaskom u EU cijene još više vinuti u visine iskustva drugih država koje su ušle u Uniju govore da je inflacija bila tek nekih 2%. Zapravo podaci službene statistike pokazuju da je inflacija u eurozoni 2002. godine, kada je uveden euro u 12 država članica, bila 2,3%. Ali da bismo uveli Euro morat ćemo ispuniti određene uvjete.

EURO: Hrvatska će po ulasku u EU imati status zemlje članice s derogacijom, što znači da se od nje očekuje da u jednom trenutku u budućnosti uvede euro. Prvi uvjet je da *Exchange Rate Mechanism II* tečaj ne smije oscilirati više od $\pm 15\%$ oko središnjeg pariteta prema euru. Drugi korak u usvajanju eura je ispunjavanje kri-

terija iz Maastrichta ili tzv. kriterija konvergencije. Niska stopa inflacije - koja ne odstupa značajno od prosjeka tri zemlje s najpovoljnijim ostvarenjem inflacije.

1. Održive javne financije - državni deficit ne smije premašivati 3% BDP-a, a javni dug ne smije biti veći od 60% BDP-a.

2. Stabilan tečaj - zemlja mora biti minimalno dvije godine članica ERM II bez ozbiljnih poremećaja na deviznom tržištu.

3. Niska kamatna stopa na 10-godišnje državne obveznice - koja ne odstupa značajno od prosjeka tri zemlje s najpovoljnijim ostvarenjem inflacije (ovaj indikator se smatra dobrim indikatorom povjerenja investitora u ekonomske i političke fundamente).

Uz sve ovo trebamo zadovoljiti i pravne uslove.

Općenito, glavna korist uvođenja zajedničke valute su niži transakcijski troškovi i eliminacija valutnog rizika, stabilnost tečaja, veća transparentnost cijena, financijska integracija.

Glavni trošak Hrvatske će se odnositi na gubitak monetarnog suvereniteta.

EU sve više i više poziva na financijsku disciplinu koja će podrazumijevati i kažnjavanje država koje prekorače dozvoljenu granicu deficita (3%) i javnog duga (60%), a uvedena je i nova procedura kojom se motre vanjske i unutrašnje neravnoteže svake zemlje. U financijskoj disciplini i financijskom balansiraju EU preporučuje standardnu stopu PDV-a od 15%. Svoj proračun Unija puni uvoznim carinama, poljoprivrednim pristojbama, PDV-om, porezima na dohodak službenika Europske unije ili doprinosima koje zemlje koje nisu članice Europske unije plaćaju kako bi sudjelovale u određenim europskim programima.

SOCIJALNA POLITIKA: socijalna politika Hrvatske unutar Europske unije ostaje u njezinoj nacionalnoj nadležnosti. Za vrijeme porodijnog dopusta ženama se u EU isplaćuje od 70-100% prosjeka plaće u državi. **RAVNOPRAVNOST SPOLOVA:** Danas prosječna razlika u plaćama između žena i muškaraca u EU-u iznosi 18% i unatoč postojećim razlikama između zemalja, kao i između javnog i privatnog sektora,

konstantna je posljednjih 15 godina (podatak za Hrvatsku za 2009. godinu je iznosio 10.6%) i u načelu na štetu žena. Da bi se smanjile razlike u plaćama muškaraca i žena unutar Europske Unije, EU od država članica zahtjeva uvođenje nediskriminatornih zakona, obavezno izvješćavanje o razlikama u plaćama, transparentnost, klasifikaciju poslova i skalu plaća neutralnih s obzirom na spol, sankcije u slučaju kršenja prava na jednaku plaću i profesionalnu jednakost muškaraca i žena.

RADNO VRIJEME: Europske direktive o radnom vremenu ograničavaju tjedno radno vrijeme na maksimalnih 48 sati uključujući i prekovremeni rad.

MIROVINE: U bliskoj budućnosti svaki treći punoljetni stanovnik EU će biti umirovljenik, a do 2050. izdvajanja za mirovine će se povećati s prosječno 10% BDP-a na 15% BDP-a! Prosječna dob kada Europljani idu u mirovine je 55 i pol godina (Rumunjska) dok Irci i Šveđani rade do svoje 64. godine. Znači, sada 4 potencijalno radno sposobna čovjeka izdržavaju jednog umirovljenika, dok će u budućnosti taj omjer pasti na svega 2:1.

POSLOVANJE U EU: Ako ste poduzetnik ili to tek namjeravate postati za Vas će od koristi biti Mreža Europskih poduzetnika (*Enterprise Europe Network*) čiji je cilj olakšavanje dobivanja svih relevantnih informacija za poslovanje, kako bi se na jednom mjestu, što brže i učinkovitije došlo do potrebnih odgovora. Mreža pruža mogućnost razmjene informacija u 17 različitih sektora poslovanja. Hrvatski poduzetnici moći će nastaviti koristiti ovu mrežu, ali će dobiti i mogućnost korištenja *Your Europe Business Portal*. Velika prednost portala sastoji se u tome što nudi pomoć u stvarnim situacijama kada primjerice određeni poduzetnik iz jedne države članice širi svoje poslovanje u drugu državu članicu otvaranjem podružnice, odnosno prijenosom sjedišta svog poduzeća. Olakšavajući pristup informacijama za razne aspekte širenja poslovanja poduzetnika, na svim službenim jezicima EU, korištenje ovog portala može znatno olakšati pristup tržištima država članica EU. Mogućnost korištenja SOLVIT mreže i njenih

centara u zemljama EU, ali i u Norveškoj, Lihtenštajnu i Islandu za hrvatske građane i poduzetnike značit će mogućnost rješavanja spornih pitanja vezanih za širenje poslovanja i priznavanje kvalifikacija te rješavanje ovih pitanja, ako do njih uopće i dođe, u i izvan sudskim postupcima na brži i efikasniji način.

Koliko je u EU važan poduzetnički sektor govori i podatak da 99,8% svih tvrtki u Uniji ulazi u skupinu malih i srednjih poduzeća. Samo u periodu od 2002. do 2008. godine u EU su mala i srednja poduzeća generirala 9,4 milijuna novih radnih mjesta.

Ako i vi želite poći u ovom smjeru i osnovati tvrtku u EU to ćete moći u potpunosti uraditi online. Pri tom biste na primjer trebali znati da je za osnivanje tvrtki u pojedinim zemljama EU potrebno proći procedure koje traju i koštaju različito. Španjolska je, tako, negativan primjer zemlje koja ima prosječno vrijeme od 17,5 dana za osnivanje tvrtke, dok u Nizozemskoj, Danskoj ili Estoniji to možete uraditi za 2 dana. Italija je s druge strane uvela vrlo jednostavnu proceduru koja traje samo 1 dan, ali i košta 2.573 €. Što se tiče poreza, zemlje članice Europske unije imaju puno slobodu kreirati vlastite direktne poreze, ali pri tome se moraju pridržavati načela slobode kretanja roba, usluga, ljudi i kapitala i načela nediskriminacije. Postoje tri direktive koje se odnose na oporezivanje tvrtki. Tako se npr. direktivi firme majke ne oporezuju dvostruko. Zatim EU direktiva spajanja kamata i autorskih naknada, kojom se ukida dvostruko oporezivanje kamata i autorskih naknada između povezanih društava koja imaju prebivališta u različitim zemljama EU, tako da ih se oslobađa od oporezivanja u državi izvora. Treća se direktiva odnosi na Zajedničku Konsolidiranu Korporativnu poreznu osnovicu iz ožujka 2011. koja za cilj ima prevladavanje prepreka koje otežavaju porezno funkcioniranje jedinstvenog tržišta.

Koliko je važno biti spreman za ulazak na EU tržište govori i podatak da će ulaskom u EU potencijalni broj potrošača hrvatskih proizvoda biti 500 milijuna! Ali, da bismo bili konkurentni na tom velikom tržištu potrebno je da i dalje razvijamo i restrukturiramo svoju proizvodnu industriju, razvijamo suradnju sa znanstvenim i

istraživačkim sektorom, nastojeći rezultate njihova rada primijeniti za unapređenje proizvodnje. Nužna su daljnja ulaganja, kako u nove tehnologije i inovativna rješenja, tako i u obrazovanje i promidžbu, te prepoznatljiv plasman hrvatskih proizvoda na jedinstvenom tržištu EU. Jačanje klastera svakako je potrebno za međusobno povezivanje i iskorištavanje udruženih resursa znanja, tehnologije i sredstava združenih pod zajedničkim ciljevima i brzim protokom informacija.

A gdje smo mi u svemu tome mogu ilustrirati podaci Svjetske banke za 2011. godinu: po indikatoru lakoće poslovanja Hrvatska se nalazi na 79. mjestu i zaostaje za svim zemljama EU, osim Italije i Grčke. Posebno loše stojimo i po pitanju zaštite ulagača gdje smo na 131. mjestu, dok je iza nas samo Grčka, i po pitanju građevinskih dozvola gdje smo na 142. mjestu, dok je iza nas samo Poljska. Ipak, daleko smo najgori od svih članica EU po pitanju prekogranične trgovine, gdje držimo 99. mjesto. Prema većini indikatora, čak su i Bugarska i Rumunjska, koje često uspoređujemo s Hrvatskom i pitamo se kako su one ušle u EU prije nas, bolje od Hrvatske. U većini slučajeva, iza Hrvatske nalazi se samo Grčka.

FONDOVI EU: Već u prvih 6 mjeseci članstva, odnosno u razdoblju od 1. srpnja do 31. prosinca 2013. godine, imati ćemo na raspolaganju 449 milijuna eura iz strukturnih fondova. Koliko ćemo u konačnici sredstava iskoristiti, ovisit će o našoj sposobnosti planiranja i pripreme kvalitetnih projekata.

REGIONALIZAM: Hrvatsku, sukladno zahtjevu EUROSTAT-a, u statističkom smislu čine 3 NUTS 2 regije koje čine:

Sjeverozapadna Hrvatska koja obuhvaća Zagrebačku, Krapinsko-zagorsku, Varaždinsku, Koprivničko-križevačku i Međimurska županiju te Grad Zagreb;

Panonska Hrvatska koja obuhvaća Bjelovarsko-bilogorsku, Virovitičko-podravsku, Požeško-slavonsku, Brodsko-posavsku, Osječko-baranjsku, Vukovarsko-srijemsku, Karlovačku i Sisačko-moslavačku županiju;

Jadranska Hrvatska koja obuhvaća Primor-

sko-goransku, Ličko-senjsku, Zadarsku, Šibensko-kninsku, Splitsko-dalmatinsku, Istarsku i Dubrovačko-neretvansku županiju.

Hrvatski Nacionalni strateški referentni okvir glavni je strateški dokument i referentna točka za korištenje budućih strukturnih fondova i Kohezijskog fonda. Sadrži problemske analize temeljem kojih su definirani prioriteti u koje će se ulagati financijska sredstva iz budućih strukturnih fondova i Kohezijskog fonda. Osnova je za izradu Operativnih programa, odnosno provedbenih dokumenata koji čine osnovu za definiranje konkretnih projekata te sadrže detaljan opis prioriteta koji se nastoji postići financiranjem iz strukturnih fondova odnosno Kohezijskog fonda. U strateškom smislu hrvatski su prioriteti razvoj gospodarstva i poticanje zapošljavanja te investicije u sektore zaštite okoliša i prometa, poduzetništva, obrazovanja, socijalne uključenosti, energetike te istraživanja i tehnološkog razvoja.

RURALNI RAZVOJ: Možda će Vam ova definicija zvučati čudno, ali u ruralni razvoj se najkraće rečeno ubrajaju nepoljoprivredne aktivnosti na poljoprivrednim područjima. Da li znate da se 91,6% površine Hrvatske računa kao ruralno područje, dok je samo 8,4% klasificirano kao urbano. 47,6% stanovnika naše zemlje živi u ruralnim područjima, dok je 64% ruralnog stanovništva gospodarski aktivno. Potpora ruralnom razvoju financira se najvećim dijelom iz Europskog poljoprivrednog fonda za ruralni razvoj (EPFRR) i odnosi se na sufinanciranje približno 40 mjera ruralnog razvoja koje su podijeljene na tri tematske i jednu horizontalnu prioritetnu os: (i) unapređenje konkurentnosti sektora poljoprivrede i šumarstva; (ii) potporu upravljanju zemljištem i okolišem; (iii) poboljšanje kvalitete života i potpora diversifikaciji gospodarskih aktivnosti; te (iv) instrument širenja tzv. LEADER pristupa i potpora partnerstvima kroz lokalne akcijske grupe (LAG).

Nakon ulaska u EU Hrvatska će morati odustati od postojećih poticaja poljoprivrednicima, te će oni biti zamijenjeni poticajima iz Zajedničke poljoprivredne politike (ZPP). Od ulaska u EU Hrvatskoj će biti dostupno 10,8 milijuna eura

godišnje za programe u vinogradarstvu, te 9,6 milijuna za razminiranje poljoprivrednog zemljišta. Godišnje će na raspolaganju biti i 22 milijuna eura za mjere tržišno-cjenovne politike, no korištenje ovih sredstava ovisi o stanju na tržištu. U komponenti ruralnog razvoja kao drugom stupu Zajedničke poljoprivredne politike Hrvatskoj je iz proračuna ZPP-a namijenjeno 333 milijuna eura godišnje čime će doći do značajnog povećanja sredstava za ruralni razvoj. Zajednička poljoprivredna politika (ZPP) jedno je od najvažnijih područja kojim se bavi EU, a cilj joj je osigurati prihvatljive cijene i kvalitetu prehrambeno-poljoprivrednih proizvoda za europske potrošače, te primjereni dohodak poljoprivrednicima, kao i očuvati ruralno nasljeđe.

Ako ste poljoprivrednik i želite svoje prehrambene proizvode plasirati u EU morat ćete posebnu pažnju posvetiti SIGURNOSTI HRANE jer su počevši od 01. siječnja 2006. godine uvedeni visoki standardi sigurne hrane, u prvom redu HACCP (Hazard Analysis Critical Control Points – Analiza opasnosti i kritične kontrolne točke) na tržištima EU i Svjetske trgovinske organizacije, a tvrtke koje ne budu posjedovale certifikate o poslovanju u skladu s ovim standardima neće biti u mogućnosti svoju robu plasirati na spomenuta tržišta. Sigurnost hrane odnosi se na cijeli ciklus proizvodnje hrane i obuhvaća cijeli prehrambeni lanac.

RIBARSTVO: Ako ponekad ribarite za svoje potrebe znajte da od 1. siječnja 2015., dakle godinu i pol dana nakon ulaska Hrvatske u EU u negospodarskom ribolovu (ribolovu samo za vlastite potrebe) neće biti dozvoljeno korištenje mreža stajaćica. Druga stvar koju biste vjerojatno htjeli znati je da u teritorijalnim vodama Republike Hrvatske nitko osim hrvatskih ribara neće moći ribariti, a treća stvar koju biste vjerojatno isto tako htjeli znati je da u Mediteranu, uključujući i Jadransko more, još uvijek ne postoje kvote za ulov ribe za razliku od sjevernih mora.

Kao i u svim ostalim oblastima tako i u ribarstvu EU ima svoju zajedničku ribarstvenu politiku koju čini skup uredbi, izravno primjenjivih propisa koje države članice moraju primijeniti na svoja plovila i ribare, a koja određuje sve

segmente ove politike – od upravljanja živim resursima mora, preko inspekcije i kontrole, do tržišta i financiranja. Najvažniji propisi odnose se na upravljanje resursima. Sadašnja temeljna Uredba prestaje formalno vrijediti 31. prosinca 2012. godine, a nova uredba sadrži iste odredbe kojima se štite teritorijalne vode država članica. Drugim riječima – teritorijalne vode i dalje su “rezervirane” za obalne države, baš kako je to slučaj i danas. Za razliku od sjevernih mora, na Sredozemlju vrijedi ponešto drugačiji princip. Ribolov se tu uređuje nizom tehničkih propisa – koje su minimalne ulovne veličine, koliko može biti veliko “oko” na mreži, na kojoj se dubini i udaljenosti smije koristiti neki alat, smije li dodirivati dno ako na njemu žive livade morskih trava koje su posebno osjetljivo stanište i tako dalje. Upravo će ova uredba – zajedno s novom temeljnom uredbom, kada se ona jednog dana usvoji, imati najveći značaj za ribolov u Hrvatskoj. U Mediteranu ne postoji sustav ulovnih kvota kao što je to slučaj u zemljama sjeverne Europe.

Europski fond za ribarstvo omogućava sufinanciranje niza različitih projekata i investicija u ribarstvu u okviru Zajedničke ribarstvene politike EU. Osnovni preduvjet bilo kakvom financiranju iz fonda su strateške smjernice i operativni dokumenti koje mora odobriti Europska Komisija. To su, prema današnjim okvirima, Nacionalni strateški plan za ribarstvo i Operativni program za provedbu fonda. Ova dva dokumenta moraju sadržavati opis sektora, ciljeve koje Hrvatska želi postići, mjere koje misli poduzeti te sredstva koja planira (i može) utrošiti po pojedinoj mjeri. Europa je za 2013. godinu za Hrvatsku u sektoru ribarstva namijenila 8,7 milijuna eura. Ovo su samo EU sredstva, i to samo za pola godine, jer ih dobivamo tek nakon što postanemo članica! Na ova sredstva Republika Hrvatska dodaje nacionalno sufinanciranje. Koliko - ovisit će o sredstvima raspoloživim u državnom proračunu. U svakom slučaju, Hrvatska mora sudjelovati u ukupnom iznosu s barem 25%, a može najviše 80%.

Ulaskom u EU Hrvatska će svojim ulovom, preradom i uzgojem, ako ostane u sadašnjim okvirima, činiti tek 1% EU proizvodnje. A kad je BRODOGRADNJA u pitanju prednost ulaska

Republike Hrvatske u EU bit će dostupnost europskih fondova, pogotovo regionalnih (vezano uz *Kohezijsku politiku EU*), pri čemu se posebna pozornost valja posvetiti poticajima vezanim uz promicanje inovacije (prvenstveno iz razloga što “*research and development*” nije strogo definiran, te je moguće prijaviti čitav niz različitih projekata u svrhu dobivanja regionalnih poticaja).

I na kraju ono što je možda i najvažnija politika EU jer je nadnacionalna i tiče se svijuu, a to je ZAŠTITA OKOLIŠA: Koliko Unija pažnje posvećuje zaštiti okoliša govori i činjenica da politika zaštite okoliša unutar EU obuhvaća približno 300 različitih pravnih propisa i normi koji se odnose na gospodarenje otpadom, onečišćenje zraka, zaštitu i upravljanje vodama, zaštitu prirode i biološke raznolikosti, zaštitu tla, onečišćenje bukom, kemikalije i klimatske promjene.

Ulaskom u EU Hrvatska će do početka 2015. provesti registraciju opasnih kemikalija radi sigurnijeg gospodarenja istim, do kraja 2015. ograničiti emisije hlapljivih organskih spojeva, do kraja 2017. prilagoditi industrijska postrojenja za sprečavanje i nadzor onečišćenja te smanjiti emisije onečišćujućih tvari u zraku, do kraja 2018. morati izgraditi centar za gospodarenje otpadom i poboljšati kvalitetu vode za piće prema mikrobiološkim parametrima i EU standardima, do 2020. smanjiti udio biorazgradivog komunalnog otpada na 35% ukupne količine, do kraja 2023. urediti sustav odvodnje i pročišćavanja otpadnih voda.

Piše: EEF/B.I.Š.

ŠTO STE NAS SVE PITALI U VEZI S ULASKOM HRVATSKE U EU?

Donosimo kratki pregled vaših pitanja o Europskoj uniji koja su nam bila najsimpatičnija i najinteresantnija

Da li znate da u EU važi zakon po kojem se dozvoljava držanje i uzgoj egzotičnih životinja koje su na Cites 2 listi? Zato se nemojte iznenaditi ako čujete da netko u svom stanu drži iguanu ili pitona. Pitali ste nas i što će biti s cijenama nekretnina kada uđemo u EU. Cijene nekretnina ovise o ekonomskoj situaciji (prvenstveno stanju ekonomije Eurozone, ali i mogućnostima stranih ulagača primjerice iz SAD-a), te naravno ponudi i potražnji. Budući da je već sada razina cijena u Hrvatskoj visoka ne treba očekivati dramatična poskupljenja premda je Hrvatska s nekretninama najskuplja tranzicijska zemlja, a Zagreb treći grad po skupoći, iza Ljubljane i Tallina. I premda je od 1.2.2009. Hrvatska osigurala isti tretman za svoje i građane EU prilikom kupnje nekretnina to ipak nije izazvalo veće promjene na tržištu nekretnina i nagli porast potražnje. Pitali ste nas i da li će i drugi moći ribariti u našem moru. Odgovorili smo da prema zajedničkoj ribarstvenoj politici koja je na snazi do 31.12.2012. svaka zemlja s izlazom na more u EU ima zaštićeni ribarski prostor od 12 nautičkih milja od polazne crte u kojem mogu ribariti samo ribari te zemlje. Dobra je vijest i ta što će Hrvatska moći aktivno sudjelovati u kreiranju zajedničke ribarstvene politike.

Piše: EEF/B.I.Š.

ČESTI MITOVI O EU: POVRĆE MORA BITI JEDNAKOG OBLIKA, A OTOK IMATI NAJMANJE 50 STANOVNIKA

Lisabonski ugovor potvrđuje do sada ustaljenu praksu da sve odluke vezane uz vanjsku politiku EU-a jednoglasno donosi 27 europskih šefova država i vlada, odnosno 27 ministara vanjskih poslova.

U Europi u javnom obraćanju političara, u medijskim natpisima ili pak svakodnevnom razgovoru među ljudima, nerijetko cirkuliraju poluistine ili neistine o tome što i kako EU radi. U tekstu koji slijedi iznosimo neke od "mitova" i realne činjenice koje stoje iza tih, često nebuloznih, tvrdnji.

- *Zbog propisa kojima EU određuje zaobljenost banana, krastavaca i mrkvi, prodavači povrća moraju paziti na veličinu, dužinu, boju i sastav voća i povrća.*

Klasificiranje prehrambenih proizvoda prema kvaliteti i veličini zatražili su početkom 90-ih godina europski ministri poljoprivrede i predstavnici industrije kako bi europski proizvodi mogli na što kompetitivniji i transparentniji način sudjelovati u međunarodnoj trgovini. Ovi propisi ne brane određene izgled voća i povrća, već informiraju trgovce o specifičnostima pojedinih proizvoda.

- *Prema prijedlogu Bruxellesa, kojem je namjera izmijeniti tradicionalnu definiciju otoka, otok mora imati najmanje 50 stalnih stanovnika, mora biti udaljen najmanje 1km od kopna, ne smije biti povezan mostom s kopnom i na njemu se ne smije nalaziti glavni grad države članice EU-a.*

Nijedan europski zakon ne može izmijeniti definiciju otoka, već se tu radi o studiji Europske komisije koja je istraživala opće probleme na koje nailaze otočne zajednice i u tu je svrhu izabrala dio europskih otoka prema gore spomenutim kriterijima.

- Zbog EU-a će se s naslovne stranica švedske putovnice izbrisati švedski grb.

Postojala je preporuka da se u sve putovnice država članice EU-a uključi referenca na pravo građana EU-a na konzularnu zaštitu izvan granica Unije (npr. Dancu u afričkoj državi u kojoj Danska nema svoje veleposlanstvo, pomoć može pružiti francuski veleposlanik), no ona ne bi ni u kojem slučaju zamijenila postojeće tekstove ili simbole u pojedinačnim nacionalnim putovnicama.

- Bruxelles želi natjerati sve zemlje da kao broj hitne službe koriste 112.

Države imaju pravo zadržati koji god broj žele, dok univerzalni broj 112 mora biti dostupan usporedo kako, primjerice, europski građani ili turisti pri proputovanju ne bi morali pamtit 27 različitih "hitnih brojeva".

- Bruxelles želi izbrisati mjeru za milje i pintu.

Britanska se vlada počela usklađivati s globalnim trendovima korištenja mjernih jedinica nekoliko godina prije nego se Velika Britanija priključila Uniji. Europsko zakonodavstvo će priznavati britanske specifične mjerne jedinice sve dok će ih Britanija koristiti.

- EU će zabraniti prodaju lijekova proizvedenih na bazi biljaka i prirodnih djelotvornih sredstava.

Jedino što EU namjerava jest bolje nadgledati uporabu termina "lijek" za pojedine biljke, pa u tom smislu njezina direktiva iz 2011. regulira izdavanje dozvola za plasiranje na tržište određenog lijeka izrađenog na biljnoj bazi, odnosno uvodi sustav registriranja biljnih preparata koji se mogu klasificirati kao lijekovi.

- Najnoviji Europski ugovor zabranjuje državama da vode svoju vlastitu politiku vanjskih poslova.

Lisabonski ugovor potvrđuje do sada ustaljenu praksu da sve odluke vezane uz vanjsku politiku EU-a jednoglasno donosi 27 europskih šefova država i vlada (u sklopu Europskog vijeća), odnosno 27 ministara vanjskih poslova (u okviru Vijeća EU-a). No, jednom kad se odluka usvoji, države su dužne uskladiti svoje nacionalne vanjske politike s usuglašenom zajedničkom europskom vanjskom politikom. Također, ako, primjerice, EU definira svoj stav o nekom pitanju koje se razmatra u Vijeću sigurnosti Ujedinjenih naroda, njezin će stav u toj drugoj me-

đunarodnoj organizaciji predstavljati "ministar vanjskih poslova EU-a" (tj. Visoki predstavnik EU-a za vanjska pitanja i sigurnosnu politiku) koji istupa u ime 27 država.

Piše: EEF/P.L.F.

PRIDRUŽITI SE EUROPSKIM NARODIMA ILI NASTAVITI KAO DOSAD?

Jeste li za to da Hrvatska i dalje rješava probleme onako kako je to radila u proteklih 20 godina ili želite to raditi u zajednici s ostalim europskim narodima uz pomoć europskih fondova?

U Hrvatskoj je nezaposleno 315.438 građana, oko 70.000 ljudi radi, a ne prima plaću. Vanjski dug iznosi oko 46 milijardi eura i prelazi 100% BDP-a, a po makroekonomskim indikatorima, koji pokazuju vrijednost proizvodnje dobara i usluga, danas smo na razini od 61% od prosjeka EU. Po stopi gospodarskog rasta od 0,6% u 2011. među najnižima smo u Europi. Kao i ostatak svijeta nalazimo se usred globalizacije, kao dio postkomunističkih država još smo uvijek u tranziciji, opterećeni smo i poslijeratnom obnovom.

Kroz ratno profiterstvo, kriminal u pretvorbi i privatizaciji "isisano" je najmanje 50 milijardi eura, korupcija nas stoji oko 12 milijardi kuna godišnje. Siromaštvo, nezaposlenost, golemi vanjski i unutarnji dugovi, visoka centralizacija države, snižena učinkovitost birokracije – to je realnost hrvatskih građana koji će 22. siječnja na referendumu, drugom u novijoj hrvatskoj povijesti, odgovoriti na pitanje: Jeste li za članstvo Republike Hrvatske u Europskoj uniji? U kontekstu životnih problema onih koji će zaokružiti "za" ili "protiv" referendumsko pitanje zapravo glasi: jeste li za to da Hrvatska i dalje rješava probleme onako kako je to radila u proteklih 20 godina ili želite to raditi u zajednici s ostalim europskim narodima uz pomoć europskih fondova?

Kakav god odgovor bio, on je legitiman čin volje hrvatskog naroda, direktan izraz njegovog izbora, prava i odgovornosti.

Piše: EEF/N.B.

ZAŠTO ULAZITI U EUROPU KOJA SE RASPADA?

OPĆA UGROŽENOST NACIJE – NAJVEĆI HRVATSKI STRAH

Analize stručnjaka pokazuju da opći doživljaj ugroženosti nacije – hrvatske samostalnosti, suverenosti, politike i kulture – jest ono što karakterizira približavanje Hrvatske EU

Opći doživljaj ugroženosti nacije: hrvatske samostalnosti, suverenosti, politike i kulture ono je što karakterizira približavanje Hrvatske EU. To su pokazala istraživanja o referendumskom ponašanju i euroskepticizmu koja su analizirali stručnjaci na Filozofskom i Fakultetu političkih znanosti u Zagrebu. Na euroskepticizam utječu i razina obrazovanja (tko ima veću mogućnost ostvarivanja svojih potencijala, pozitivnije gleda prema EU), razina znanja o Uniji, kao i opća informiranost o EU, procesu i rezultatima pregovora. Osjećaj isključenosti iz pregovora i percepcija o podređenosti u odnosu na EU potiču euroskepticizam.

Nadalje, politički stavovi i percepcija EU također formiraju euroskeptike, a na to utječe aktualna ekonomska situacija u Hrvatskoj i Europi. Politička ideologija, prvenstveno sklonost etničkom nacionalizmu, tradicionalizmu i autoritarnosti "pomažu" euroskepticizmu. Političari ne pomažu ulasku u EU; što im manje vjerujemo, nepovjerljiviji smo prema EU. Na odnos prema EU utjecali su i odnos prema Haaškom sudu kao i odnos prema EZ-u tijekom 1990-ih.

Istraživanja su u konačnici pokazala da se stavovi o EU formiraju na relativno površnoj razini, bez dovoljno informacija i racionalne kalkulacije o troškovima i koristima. Na referendumu će se, dakle, uglavnom odlučivati srcem i emocijama, impulzivno, a ne na temelju racionalne procjene.

Piše: EEF/N.B.

Neusklađenost ekonomskih politika i neodgovorno vođenje fiskalnih politika glavni su uzroci izbijanja fiskalne krize – zato su pooštrena pravila proračunske discipline i uveden je snažniji nadzor fiskalnih politika

IZAZOVI – Grčka kriza pokazala je sve manjkavosti Europske unije, koja funkcionira u povoljnim političkim i ekonomskim uvjetima, ali nije u stanju rješavati probleme kada se oni pojave. Slabost Europske unije ogleda se u recesiji eurozone, najavama bankrota Grčke, Italije, Španjolske, Irska, Portugala, a razine nezaposlenosti dostižu svoj vrhunac.

PREDNOSTI – Uzrok krize nije prevelika nego premala kontrola Europske unije. Nepovjerenje koje je poljuljalo financijska tržišta blokiralo je bilo kakvu kreditnu aktivnost i naglo zastavilo investicije i gospodarski rast. Financijska kriza prerasla je u ekonomsku krizu i eurozona (17 država EU) pala je u recesiju. Pad BDP-a uzrokovao je pad nezaposlenosti, a zaustavljanje rasta gospodarstva, pogoršanje javnih financija, nepovjerenje tržišta i manjak likvidnosti doveli su do fiskalne krize u eurozoni. Razlog: prije ekonomske krize javni dugovi su se tolerirali jer su investitori mislili da ih države mogu otplaćivati, a neke države (primjerice Grčka) vodile su izrazito neodgovornu fiskalnu politiku bez sankcija.

Neusklađenost ekonomskih politika i neodgovorno vođenje fiskalnih politika glavni su uzroci izbijanja fiskalne krize. Da su države članice vodile odgovorne politike koje potiču konkurentnost gospodarstva nikakvi potresi na financijskom tržištu ih ne bi mogli učiniti nesposobnima za plaćanje svojih obveza. Rješenje: pooštrena su pravila proračunske discipline, uveden snažniji nadzor fiskalnih politika, uvedene su nove procedure za upravljanje eurozonom uz mogućnost sankcija za članice koje krše pravila.

Piše: EEF/N.B.

ULASKOM U “EUROSLAVIJU” IZGUBIT ĆEMO SAMOSTALNOST I SUVERENOST

VELIKO TRŽIŠTE DONOSI DOBIT HRVATSKIM TVRTKAMA

U slučaju neulaska u EU referendum se ponavlja za godinu dana, ali se pristupanje u slučaju prolaska odgađa do daljnjega

IZAZOVI – Iako je Hrvatska 1990-ih željela ući u Europsku zajednicu kako bi pobjegla od nasljeđa Jugoslavije, danas je Europska unija nova zajednica “porobljenih naroda” – “Euroslavija”. Alternativa ulasku u EU samostalna je Hrvatska, po uzoru na Švicarsku i Norvešku, koje nisu u EU, a po mogućnostima Hrvatska ne zaostaje za njima, kako navode euroskeptici.

PREDNOSTI – U slučaju neulaska u EU, alternativa temeljena na proceduri donošenja odluka u EU i zakonodavnog okvira jest sljedeća: referendum se ponavlja za godinu dana, ali se pristupanje u slučaju prolaska odgađa do daljnjega. Hrvatska je stavljena “na čekanje” s Albanijom, BiH, Crnom Gorom, Kosovom, Makedonijom i Srbijom. Hrvatska i dalje ima odnose s EU, no vezana je uz priključenje “zapadnobalkanskog paketa”.

U slučaju da Vlada odustane od referenduma, slijede novi pregovori za pristupanje europskom ekonomskom prostoru (članica je i Norveška, koja je od 2004. do 2009. članstvo platila 1,3 milijarde eura, bez mogućnosti donošenja odluka). EU može, ali i ne mora započeti te pregovore. Moguće je da EU otkáže i dosadašnji Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju, uza stroži granični režim, uz uređenje trgovinskih odnosa unutar CEFTA-e ili u okviru zapadnog Balkana. Članstvo u EU prestaje biti prioritet za EU i Hrvatsku, a strukturalni, kohezijski i ostali fondovi EU postaju nedostupni

Piše: EEF/N.B.

Hrvatske tvrtke postaju europske i stoga mogu tražiti pomoć europskih institucija, a zbog pojačane konkurencije građane očekuju niže cijene, veći izbor i bolja kvaliteta proizvoda i usluga

PREDNOSTI – Hrvatska postaje dio tržišta koje je najveći svjetski izvoznik i uvoznik roba i usluga i koji proizvodi 25% ukupnog svjetskog BDP-a. Ukidanjem granične kontrole prema EU ukidaju se troškovi kontrole, špedicije i carinjenja, što pojeftinjuje protok roba. Hrvatska je, čak i s potpisanim ugovorima, imala status “treće zemlje”, što je usporavalo trgovinu s članicama EU. Otvaranje nacionalne ekonomije i ukidanje trgovinskih barijera povećava ukupan dohodak građana, slažu se ekonomisti.

Hrvatski proizvodi postaju “made in EU”, što utječe na plasman proizvoda u i izvan EU. Ulazi se u sustav tzv. kumulacije pravila o podrijetlu roba. Time dijelove i komponentne tehnološki naprednih proizvoda iz EU možemo ugrađivati u svoje proizvode i prodavati kao izvozne proizvode, što će potaknuti konkurentnost. Certifikati izdani u Hrvatskoj vrijedit će u čitavoj Uniji, čime se smanjuju troškovi dosadašnje obveze dvostrukog testiranja.

Hrvatske tvrtke postaju europske i stoga mogu tražiti pomoć europskih institucija u slučaju prepreka izvoza svoje robe izvan EU. Zajedničkim tržištem profitirat će i građani: zbog pojačane konkurencije očekuju ih niže cijene, veći izbor i bolja kvaliteta proizvoda i usluga.

IZAZOVI – Konkurentnost potiče modernizaciju koja je nužna u uvjetima globalizacije, no za pojedine djelatnosti to znači visoke troškove prilagodbe: nužnost rekonstrukcije, niže cijene, veću kvalitetu, izvoz na nova tržišta, što zahtijeva dodatna ulaganja. Pravila nema: prednosti i mane zajedničkog tržišta ovisit će o svakom poduzetniku, poduzeću, djelatnosti i regiji zasebno.

Hrvatska ulazi u sustav uređenih držav-

nih potpora, bez povlaštenog tretmana i dodjele potpora određenim poduzetnicima i poduzećima po političkim i sličnim kriterijima. Ukidaju se i dogovori o formiranju cijena uobičajeni među poduzećima iz iste branše koji su dogovorom dijelili domaće tržište, što će negativno utjecati na njihov tržišni kolač. Smanjenje cijena, povećanje kvalitete roba i usluga, dodatna ulaganja u nova znanja i tehnologije za pojedine sektore značit će pritisak tržišnog natjecanja. Konačno, Hrvatska je dužna 75% prihoda od carine davati u zajednički proračun Unije, pri čemu je riječ o gubitku od oko 0,5% BDP-a.

Piše: EEF/N.B.

STIŽE ZNATNA FINANCIJSKA POMOĆ EUROPSKIH FONDOVA

Hrvatska će već u prvih šest mjeseci članstva u EU, od 1. srpnja do 31. prosinca 2013., imati na raspolaganju 449 milijuna eura, što je više od iznosa koji je dobila od 2009. do 2013.

PREDNOSTI – Oko trećina proračuna EU ulaže se u programe kojima se povećavaju konkurentnost, smanjenje nezaposlenosti, pogotovo socijalno ugroženih građana, razvoj gradova i sela, malog i srednjeg poduzetništva, gradnja cesta i željeznica, ulaganje u okoliš, zdravstvo, energetiku. Za to je od 2007. do 2013. predviđeno oko 347 milijardi eura, a od 2014. do 2020. ti će iznosi biti i veći. Hrvatska će već u prvih šest mjeseci članstva u EU, od 1. srpnja do 31. prosinca 2013., imati na raspolaganju 687 milijuna eura, što je više od iznosa koji je dobila od 2009. do 2013.

To je ujedno i tri puta više nego što će uplatiti u europski proračun u prvih šest mjeseci. Najviše sredstava namijenjeno je regijama čiji je BDP niži od 75% prosjeka EU. Budući da je većina hrvatskih regija ispod tog prosjeka, mogu se očekivati znatna sredstva iz kohezijskog i strukturnih fondova. Projekte koji će biti financirani

europskim novcem biraju lokalne i nacionalne vlasti, a ne EU.

IZAZOVI – Korištenje fondova zahtjeva pravilno korištenje financijskih sredstava EU. Hrvatska je morala donijeti niz novih zakona, pravila i procedura, uspostaviti nove institucije, educirati administraciju, pogotovo na razini županija i općina, što je još uvijek u tijeku. Iskoristivost fondova EU ovisi o iskustvu i spremnosti pripreme i provedbe projekata, što može biti ograničeno u odnosu na sredstva koja su dostupna.

U slučaju da se europski novac ne potroši na ono čemu je namijenjen, primjerice ako se europskim novcem sagrade apartmani općinskog načelnika, a ne dječji vrtić, moguća je obustava na određeno vrijeme ili trajan gubitak dijela sredstava. Budući da će se utjecaj fondova osjećati u svim područjima, od poljoprivrede i gospodarstva do prometa, zaštite okoliša i obrazovanja, bit će nužna stroža kontrola državnog novca kojim se sufinancira dio projekata.

Piše: EEF/N.B.

KONAČNA USPOSTAVA VLADAVINE ZAKONA I PRAVA

Tijekom pregovora s EU Hrvatska je uvela objektivne, jasne i nepolitikantske kriterije za imenovanje, edukaciju, promaknuće i stegovnu odgovornost sudaca, državnih odvjetnika i predsjednika sudova

PREDNOSTI – Ma koliko se sada činila nestabilnom, na temelju svih pokazatelja i analiza pravne države, u usporedbi sa svim ostalim regijama, Europska unija danas je najstabilnije područje vladavine prava na svijetu. Tijekom pregovora s EU Hrvatska je uvela objektivne, jasne i nepolitičke kriterije za imenovanje, edukaciju, promaknuće i stegovnu odgovornost sudaca, državnih odvjetnika, predsjednika sudova te članove Državnog sudbenog vijeća koji imenuju i razrješuju suce u Hrvatskoj. Kriteriji su postali dio zakonodavstva, a ne propisa koje je donosio

ministar pravosuđa, stranački postavljen političar. Unaprijeđena je kontrola sudačkih imovinskih kartica. Smanjen je broj neriješenih predmeta pred sudovima: od 2004. do 2011. za više od 50%.

Pod pritiskom EU jača politička volja za borbu protiv korupcije. Rezultat: ojačava se antikorupcijsko zakonodavstvo, pogotovo vezano uz zapljenu imovine, proširuju se nadležnosti USKOK-a, formiraju se istražiteljski timovi, dolazi do prvih konkretnih uhićenja. Ulaskom u EU Hrvati će Europskoj komisiji moći tužiti državu ako krši propise EU.

IZAZOVI – Članstvom ili odbijanjem ulaska u EU prestaju pritisci na reforme u hrvatskom pravosuđu i Hrvatska treba sama osigurati funkcioniranje neovisnog sudstva. Hrvatska će sama kontrolirati jesu li kriteriji odabira sudača objektivni. Borba protiv korupcije zahtijevat će dugotrajan napor, stručne kadrove i resurse. U slučaju ulaska u EU europsko zakonodavstvo postaje dio domaćeg pravnog sustava. Hrvatski će suci morati primjenjivati pravo i sudsku praksu EU, što zahtjeva dodatnu edukaciju. Sud EU postaje svojevrsni ustavni i vrhovni sud u jednom; hrvatski građani moći će od tog suda tražiti tumačenje zakonodavstva.

UČINKOVITIJAAADMINISTRACIJA IJAVNAUPRAVA

Kako bi mogla funkcionirati u dinamičnom okruženju, hrvatska uprava morat će se decentralizirati, kako na nacionalnoj, tako i na lokalnoj razini

PREDNOSTI – Ulaskom u EU gotovo trećina javne uprave bit će direktno uključena u europske poslove na svakodnevnoj razini. Kako bi mogla funkcionirati u dinamičnom okruženju, hrvatska uprava morat će se decentralizirati, kako na nacionalnoj, tako i na lokalnoj razini. Stručni poslovi komunikacije s EU zahtijevat će visokostručne kadrove, što će naglasiti potrebu depolitizacije, edukacije i profesionalizacije državnih i lokalnih službenika. Daljnji korak trebao bi biti osnivanje posebne visoke škole za javnu upravu koja bi obrazovala kadrove za poslove javne uprave, po uzoru na ostale europske države.

IZAZOVI – Decentralizacija će doći kao posljedica nužnog snalaženja u primjeni svih pri-

hvaćenih propisa EU i provedbi projekata koji će se po broju i sredstvima povećati. No, decentralizacija zahtjeva vrijeme, kao i profesionalizaciju javne uprave koja zahtjeva uspostavu nagrađivanja i promaknuća prema rezultatima rada. Da bi privukla najkvalitetnije kadrove i da bi smanjila korupciju, javna uprava treba postati dobro plaćena profesija, za što su potrebna sredstva. Povećanje učinkovitosti velike i trome birokracije zahtjeva premještaj službenika prema zahtjevima posla iz jednog sektora u drugi, za što je potrebna dodatna edukacija, što bi za određeni broj zaposlenih mogao predstavljati problem.

Piše: EEF/N.B.

STUDIRANJE HRVATSKIH GRAĐANA U EUROPSKOJ UNIJI

.....
Ulaskom u EU hrvatski građani postaju ravnopravni s ostalim građanima EU i pri tome plaćaju jednake školarine

PREDNOSTI – Upoznavanje stranog jezika, kulture, različitih vrijednosti i poslovnih praksi, snalaženje u multikulturnim sredinama, zabava i putovanja očite su prednosti koje donosi studiranje u stranim državama, a “inozemna” diploma u traženju posla može povećati konkurentnost. Za one koji studij u inozemstvu plaćaju sami ili iz roditeljskog džepa, ili su za studij dobili stipendiju novost je – ulaskom u EU hrvatski građani postaju ravnopravni s ostalim građanima EU i pri tome plaćaju jednake školarine.

Primjerice, budu li studirali u Švedskoj ili Škotskoj, hrvatski studenti ondje neće plaćati školarinu, dok će primjerice u Engleskoj plaćati istu cijenu kao i engleski kolege, a ne tri puta veću kao na pojedinim sveučilištima do sada. No, jedinstveni model ne postoji: na različitim sveučilištima i stupnjevima obrazovanja postoje različite školarine. Osim nižih školarina, hrvatski će građani dobiti pristup stipendijama za potporu studiranju koje su do tada bile namijenjene samo državljanima EU.

Ako na školovanju provedu pet godina, automatski stječu pravo stalnog boravka. Time uživaju sva prava i pogodnosti kao i državljani te zemlje: socijalno i zdravstveno osiguranje, naknadu za roditeljski dopust, dječji doplatak, prava iz mirovinskog osiguranja, pravo naknade za nezaposlene, porezne olakšice itd.

IZAZOVI –Iako je kroz Bolonjski proces i Lisabonsku konvenciju o priznavanju visokoobrazovanih kvalifikacija Hrvatska svojim studentima omogućila bezbolan nastavak školovanja u EU, to ne znači da priznavanje kvalifikacija neće tražiti vremena ili da će biti besplatno, iako znači da hrvatski građani ne moraju strepiti hoće li im studij biti priznat u Europskoj uniji. Povećana mobilnost studenata prema Hrvatskoj zahtijevat će dodatne programe na stranim jezicima, veće kapacitete domaćih fakulteta, rješavanje pitanja osiguranja i smještaja stranih studenata itd.

Piše: EEF/N.B.

EUROSKEPTICI: “POVISIT ĆE SE CIJENE ROBA I POVEĆAT ĆE SE POREZI”

Čak 90% Europljana smatra da su cijene uvođenjem eura porasle, no službena statistika pokazuje kako je zbog uvođenja eura ukupno povećanje cijena iznosilo svega 0,2 do 0,3%

IZAZOVI –Povećanje cijena percepcija je koja se najčešće povezuje s uvođenjem eura. Čak 90% Europljana smatra kako su tada cijene porasle. No, službena statistika pokazuje da je inflacija, koja detektira povećanje cijena, u eurozoni 2002., kada je uveden euro, bila 2,3%. Zbog uvođenja eura ukupno povećanje cijena iznosilo je svega 0,2 do 0,3%. Razlozi poskupljenja bili su trgovci, odnosno vlasnici trgovina koji su iskoristili uvođenje eura i digli cijene jednostavnim zaokruživanjem cifri. Pojedine zemlje (Austrija, Grčka, Portugal) uvele su obvezu dvojnog iskazivanja cijena prije i nakon uvođenja eura, što je

utjecalo na nizak rast cijena.

Iako je članicama EU prepuštena potpuna kontrola u vođenju porezne politike, države su dužne postići određenu razinu porezne harmonizacije. Konkretno, preporučena stopa PDV-a je od 15 do 25%, države mogu primjenjivati jednu ili dvije snižene stope koje ne smiju biti niže od 5%. Nulta stopa PDV-a za kruh, mlijeko, lijekove, ortopedska pomagala i knjige se ukida i na te proizvode morat će se naplaćivati barem 5%. Rješenje za taj korak je spuštanje poreza u nekim drugim robama bitnim za građane (meso, dječja hrana i potrepštine itd.).

PREDNOSTI –Ulaskom na konkurentno tržište bez granica hrvatski građani imat će širi izbor kvalitete i cijene roba i usluga. Konkurencija smanjuje, a ne povećava cijene. Cijena hrane u Hrvatskoj danas na razini je cijena u Engleskoj, Francuskoj, Njemačkoj, Austriji, no daleko smo skuplji od svih “novih” članica koje su ušle 2004. i 2007. Iako će ulaskom u EU Hrvatska ukinuti nultu stopu PDV-a uz obvezu podizanja poreza za cigarete, energente i građevinsko zemljište, ispregovarana je odgoda većih trošarina za cigarete do kraja 2017. te poreza za građevinsko zemljište do kraja 2014. Za građane koji ulaze u sustav PDV-a osnovica unutar koje ne moraju plaćati PDV povećana je na 35.000 eura. Ukiđanje nulte stope PDV-a, uvođenje oporezivanja zemljišta i veće trošarine za cigarete djeluju i pozitivno: trebali bi povećati prihode proračuna, koji bi se većim sredstvima mogli usmjeriti na socijalno osjetljive kategorije građana.

Piše: EEF/N.B.

STRANI ĆE NAM RADNICI UZETI RADNA MJESTA

“UNIŠTIT ĆE SE HRVATSKA POLJOPRIVREDA”

Istraživanja iz 2006. i 2008. pokazala su da je svega 1% stanovništva iz “nove” Europe odlučilo migrirati u neku drugu državu članicu EU, a najčešći razlog selidbi je ženidba, odnosno udaja

IZAZOVI –U slučaju da neka država EU privremeno (maksimalno na 7 godina) ograniči zapošljavanje hrvatskih građana na svom tržištu rada, Hrvatska prema načelu reciprociteta ima pravo napraviti isto za državljane onih država koje primjenjuju izuzeća. No, vrijedi i obrnuto: moramo ostati otvoreni prema radnicima onih država koje su nam otvorili svoje tržište rada.

Primjerice, ako Bugarska i Rumunjska ne zatvore svoje tržište rada, njihovi radnici mogli bi se slobodno zapošljavati u hrvatskim brodogradilištima ili liječnici u domaćim ordinacijama. No, hrvatsko je tržište rada nefleksibilno, otpuštaju se viškovi radnika, troškovi zapošljavanja su visoki, a stanovništvo je sve starije, pa je izgledniji razvoj suprotnog trenda: problem manjka radne snage.

PREDNOSTI – Radnu snagu u Europskoj uniji karakterizira mala pokretljivost. Danas svega 2% stanovništva radi u nekoj drugoj državi članici, a najčešći razlog selidbi je ženidba, odnosno udaja. Istraživanja iz 2006. i 2008. pokazala su da je svega 1% stanovništva iz “nove” Europe odlučilo migrirati u neku drugu državu članicu EU.

Uzimajući u obzir da su veće plaće, bolje poslovne mogućnosti, niža stopa nezaposlenosti, jezična barijera i tradicionalna vezanost uz neku državu rada najčešći razlozi dolaska stranih radnika, Hrvatska ne treba očekivati 82 milijuna Nijemaca i 60 milijuna Francuza da okupiraju našu zemlju u potrazi za poslom, kako najavljuju euroskeptici.

Piše: EEF/N.B.

Na poljoprivredu otpada oko 40% europskog proračuna koji godišnje iznosi oko 129,1 milijardi eura, a hrvatski poljoprivrednici će na raspolaganju imati oko 5 milijardi kuna godišnje

IZAZOVI –U prilog euroskeptičnoj tvrdnji da će ulaskom u EU nastradati hrvatski seljak govori nekoliko mišljenja: Zajednička poljoprivredna politika postaje nacionalna politika, čime se gubi dio autonomije u vođenju poljoprivredne politike. Uz to je vezana i obvezna primjena svih mjera ZPP-a koja nije nužno povoljna za sve proizvođače. Sredstva iz fondova u 100-postotnom iznosu za hrvatske seljake bit će dostupna nakon 10 godina, što je dugoročno isplativa investicija, no na kratki rok moglo bi biti problematično, pogotovo za manja gospodarstva.

O nedovoljnom znanju i iskustvu u pisanju projekata kojima se povlače sredstva iz EU fondova govori i podatak da je iskorišteno svega 7% IPARD programa namijenjenog poljoprivredi.

PREDNOSTI – Na poljoprivredu otpada oko 40% europskog proračuna koji godišnje iznosi oko 129 milijardi eura. Hrvatski poljoprivrednici će na raspolaganju imati oko 5 milijardi kuna godišnje za izravna plaćanja i ruralni razvoj. To konkretno znači da se za izravna plaćanja država postojeća razina između 350 i 400 milijuna eura, dok je za ruralni razvoj namijenjeno 333 milijuna eura godišnje.

Za hrvatske seljake nije važno tko daje te novce, bitno je da novci stižu na račun, no za hrvatski proračun to je iznimno bitno. Ključ je u tome da će se unutar 10 godina ti novci isplaćivati iz europskog, a ne hrvatskog budžeta. Ono o čemu se pregovaralo bilo je – kojim tempom će hrvatski novci biti zamijenjeni europskim novcem. Dobili smo što i prethodne zemlje, i još malo više. Za izravna plaćanja 25% europskog novca prve godine, uz postupno povećanje do 100% nakon 10 godina. U stvarnosti već u prvoj godini članstva dobivamo 50% europskog nov-

ca, jer je ispregovrano da se dio namijenjen ruralnom razvoju “prelije” u dopunjujuća plaćanja, čime se smanjuje pritisak na državni proračun.

EU se u sljedećih 10 godina obvezala davati oko 10 milijuna eura za razminiravanje poljoprivrednih površina. Od prvog dana članstva Hrvatska može koristiti izvozne subvencije, a ako se primijeti da proizvodi iz drugih članica EU narušavaju domaće tržište, imamo pravo primijeniti zaštitne mjere. S pola milijarde kupaca, Europska se unija otvara izvozu autohtonih proizvoda hrvatskog sela. Repromaterijal i oprema će se nabavljati po najpovoljnijim cijenama. Budući da je razina iskorištenosti SAPARD-a (koji je prethodio IPARD programu do 2007.) bila 75%, to pokazuje da su hrvatski seljaci sposobni sudjelovati u pisanju projekata, uz dodatnu edukaciju.

Piše: EEF/N.B.

Demokracija i upravljanje u EU

PATI LI EUROPSKA UNIJA OD MANJKA DEMOKRACIJE?

Dva su osnovna razloga demokratskog deficita EU-a: prvi je institucionalna premoć Europske komisije u odnosu na nacionalne parlamente i Europski parlament, a drugi se krije u pretjeranoj birokratizaciji

Više od 40% Europljana nije uopće zainteresirano za politiku, niti se žele uključiti u politički život na lokalnoj, nacionalnoj, regionalnoj ili europskoj razini. To su pokazali rezultati istraživanja o “sudioničkom” građanstvu provedeni u svih 27 država članica Europske unije krajem svibnja ove godine. Takve rezultate podupire i jedno od istraživanja koje je ove godine provela statistička agencija Eurostat, koje je pokazalo da je odaziv glasača na nacionalnim izborima u prosjeku 75%, dok na europske izbore izlazi svega 45% birača, u pojedinim državama (primjerice Slovačka i Litva 2009.) i manje - svega 20%. Budući da je EU 2013. proglasila Europskom godinom građanstva, a 2014. godinom Europskih izbora, navedeni podaci su alarmantni. Jednostavno, bez građana nema ni demokracije. Što se onda krije iza takvog ponašanja europskih građana?

Analitičari smatraju kako je izborna apstinencija ponajprije pouzdan signal i poruka političarima da birači u njih nemaju povjerenja i da izborni glas neće ništa promijeniti. Na razini Europske unije nepovjerenje je primarno posljedica ekonomske krize koja je direktno pogodila milijune europskih građana koji su se okrenuli svojim nacionalnim ekonomijama i politici pokušavajući nešto promijeniti u domaćoj političkoj areni. Najveći pad povjerenja u europske institucije zabilježen je kod Grka, Iraca i Španjolaca, što je uobičajen proces vidljiv i u Hrvatskoj: nepovjerenje prema domaćim političarima prirodno se “seli” na nepovjerenje prema njihovim europskim kolegama. No, države s boljom ekonomskom situacijom (primjerice u Skandinaviji) pokazuju veću tendenciju da siromašni građane maknu od siromaštva, da ih uključe

u društvo i da osiguraju veće učešće građana u donošenju političkih odluka. Bogatiji su solidarniji, imaju više povjerenja u državu i aktivniji su u političkom životu na lokalnoj, nacionalnoj i europskoj razini.

Države koje rješavaju probleme kod svojih građana razvijaju osjećaj demokratičnosti, uključenosti, pripadanja i povjerenja prema vlasti. Taj se proces naziva legitimnošću i rezultat je povijesnog razvoja, “starosti” demokracije, načina na koji pojedina vlada funkcionira i ekonomskih okolnosti. Sve to se može primijeniti i na Europsku uniju kao nadnacionalnu ekonomsko-političku zajednicu europskih građana. Ako Europa daje rješenje nekom nacionalnom problemu, onda se ona smatra legitimnom, što povećava odnos pripadnosti EU i legitimira demokratičnost odluka koje se donose u Bruxellesu. No, ako građani imaju dojam da europski političari samo pričaju i ne doprinose ničem konkretnom, onda se govori o demokratskom deficitu. Iako je demokratski deficit u Europskoj uniji prilično maglovit i neprecizan pojam može se promatrati kroz tri elementa: manjak reprezentativnosti izvršnih i zakonodavnih institucija, apstraktnu prirodu građanskih prava te veliki jaz između kreiranja politika i građana. Dva su osnovna uzroka kroničnog postojanja demokratskog deficita. Prvi je institucionalna premoć Europske komisije u odnosu na nacionalne parlamente i Europski parlament, a drugi se krije u pretjeranoj birokratizaciji, odnosno zakonodavnim procesima koji se odvijaju na razini odbora i pododbora u raznim institucijama EU.

Naime, glavne odluke na razini EU-a donose Europska komisija i Vijeće Europske unije (ministri iz država članica). No, niti jedan od članova navedenih institucija nije izravno izabran, iako su ministri izabrani na temelju parlamentarnih izbora u pojedinoj zemlji, a povjerenike u Komisiji predlažu same države. Time se stječe dojam da nisu samo nacionalni parlamenti stavljeni po strani, već i jedina prava demokratska institucija Europske unije – Europski parlament, čije zastupnike svakih 5 godina direktno biraju građani EU. Unatoč ugovornim reformama u EU, Parlament je još uvijek nedovoljno jak da bi bio najvažnija institucija u kreiranju zakona i politika Europske unije. To je prepoznato i u niskom izlasku građana na europske izbore.

Proces donošenja odluka na europskoj razini temelji se na pretjeranom broju odbora, agencija, zakonodavnih struktura na nižim razinama Europske unije. Navedena tijela nisu izabrana, već imenovana te sadrže preveliku količinu moći i stupanj odlučivanja. Ali, taj uzrok ulazi u samu srž funkcioniranja Unije, budući da se Komisija mora pri predlaganju i izvršavanju “zakona” EU konzultirati s posebnim odborima sastavljenim od stručnjaka iz zemalja članica. Europska unija na taj način dobiva direktni “input” od strane svake od članica EU što da pošalje u daljnju proceduru. No, taj problem direktno utječe na (ne)demokraciju u Europskoj uniji i pojavu demokratskog deficita, kao i na kritiku da politike EU-a nemaju doticaja s europskim građanima. Istina je uvijek na pola puta – građani imaju utjecaja, ali prvenstveno putem nacionalnih političara i službenika. Nacionalne administracije zapravo oblikuju politiku Bruxellesa. Ujedno, geografska udaljenost i visoka birokratiziranost centara političkog odlučivanja praktični su razlozi da obični građani EU-a imaju vrlo male mogućnosti utjecaja na odluke koje se donose u njihovo ime u Bruxellesu, Strasbourgu ili Luxembourg.

Kad se Europa tek ujedinjavala, nije se smatralo da će europske institucije “smetati” demokraciji, jer je glavni cilj bilo proširivanje i produbljivanje europskih integracija. No, kasnijim razvojem EU-a i to pitanje je došlo u fokus europskih političara. Naime, dok Europski parlament čini sve kako bi povećao svoj utjecaj i time smanjio demokratski deficit, Komisija i Vijeće Europske unije svojim procesima odlučivanja unose netransparentnost, tajnovitost i nedemokračnost u europski politički okvir. Temeljni problem je nepostojanje jasne diobe vlasti, posebice između tri najmoćnije europske institucije. EU se naprosto ne može u potpunosti usporediti s tim kako funkcionira primjerice hrvatska vlada ili parlament, to je jedinstvena i neusporediva zajednica bez presedana u političkoj povijesti. Zato preklapanje ovlasti čini odlučivanje od zakonskog prijedloga do izglasavanja dodatno zamršenim i nejasnim procesom.

Glasovanje za zastupnike Europskog parlamenta trebalo je donijeti legitimitet Europskoj uniji, ali to jednostavno nije moguće. Da bi parlament bio prava demokratska institucija u skladu

s političkom i povijesnom tradicijom on mora crpiti svoj autoritet iz naroda kroz izravno izabrane zastupnike čime njegove odluke u očima izbornog tijela postaju legitimne. Ali EU nema ni nacije ni države, a time ni naroda. Taj problem nije rješiv odlukom, ustavom ili reformom, već promjenom svijesti, političke kulture i tradicije kod europskih naroda što bi se trebalo odvijati desetljećima.

Sve su to razlozi zašto se Europska unija ne smatra dovoljno “voljenom” od strane europskih građana i zašto postoji pitanje demokratskog deficita. Demokračnost u EU nije jednostavna i trenutna percepcija o tome da je demokračija u deficitu nije rezultat pohlepnih europskih birokrata koji “grabe moć” od građana, već rezultat iznimno složenih kompromisa svih uključenih država, institucija, stranaka i ostalih aktera u toj kompliciranoj strukturi ujedinjene Europe.

Piše: EEF/N.B.

EUROPSKI PARLAMENT NEĆE ZAMIJENITI HRVATSKI SABOR

.....
Vlada RH, uz ostalo, davat će smjernice i diktirati nacionalne prioritete i interese koji će se zastupati u Bruxellesu

Tko će predstavljati moje interese kad u srpnju iduće godine uđemo u Europsku uniju, pitanje je koje brine one hrvatske građane koji se boje da će Hrvatsku kao geografski i brojem stanovništva malu državu “pojести” veće države i da neće imati utjecaj na donošenje odluka u EU. Situacija s Hrvatskom, kao i s drugim državama u EU, na svakodnevnoj razini izgleda ovako: na najvišoj političkoj razini, na sastancima Europskog vijeća koje zadaje politički smjer i utvrđuje prioritete u EU, državu zastupa predsjednik države ili Vlade, ovisno o tome tko ima izvršne ovlasti. U hrvatskom slučaju to je premijer. Na razini svakodnevnih pregovora i donošenja odluka nacionalne interese zastupaju hrvat-

ski ministri, ovisno o temi o kojoj se raspravlja u Vijeću ministara, jednoj od najvažnijih zakonodavnih institucija EU.

Ministri su odabrani na temelju parlamentarnih izbora u samoj zemlji pa se može reći da su ih posredno birali sami građani odabirom svoje političke opcije. Vlada ostaje izvršno tijelo koje i dalje, u skladu sa svojim ovlastima, daje smjernice i diktira nacionalne prioritete i interese koji će se zastupati i pregovarati u Bruxellesu. Ministarska stajališta pripremaju službenici iz hrvatskih ministarstava, koji rade i u veleposlanstvu u Bruxellesu. To je središnje mjesto gdje se zastupaju, lobiraju i pregovaraju nacionalni interesi u odnosu prema drugim državama i institucijama, često u suradnji s predstavnicima lokalnih i regionalnih ureda iz Bruxellesa. U svim navedenim slučajevima Hrvate dakle predstavljaju hrvatski službenici i dužnosnici.

NJEMAČKI I HRVATSKI PARLAMENTARCI U BORBI ZA ISTA PRAVA

No, u EU postoji institucija u kojoj predstavnike biraju direktno građani, i to ne na temelju nacionalne pripadnosti, nego na temelju političkih opcija i vrijednosti koje zastupaju. Građani svakih 5 godina biraju zastupnike za Europski parlament, no oni tamo ne predstavljaju nacionalne interese, već određenu političku stranku, odnosno grupaciju. Tako će primjerice hrvatski i njemački socijaldemokrati zajedno zastupati upravo tu političku opciju, a ne svoje države. Kako je od 2007. povećan broj područja u kojima Europski parlament i Vijeće ministara zajednički suodlučuju u zakonodavnom postupku, time na donošenje zakona u EU utječu upravo oni koje su građani sami birali - izravno birani europski parlamentarci.

No, Europski parlament neće zamijeniti Hrvatski sabor. Nacionalni parlamenti u EU imaju izravan utjecaj na donošenje odluka, jer se svi predloženi zakoni EU-a moraju slati parlamentima koji u roku od osam tjedana mogu uputiti svoj prigovor na prijedlog zakona. Ako dovoljan broj nacionalnih parlamenata uloži prigovor, prijedlog se može izmijeniti i dopuniti ili povući. To omogućava parlamentima, uključujući i Hrvatski sabor, da kontroliraju EU u pitanjima koja se mogu bolje riješiti na nacionalnoj, regionalnoj ili lokalnoj razini.

KAKO "POPRAVITI" EUROPSKU UNIJU?

Unatoč tome da europski građani sami biraju svoje eurozastupnike, oni to ne čine često, niti onoliko koliko bi mogli. Svega je 43% građana s pravom glasa izašlo na izbore za Europski parlament 2009. kada su zadnji put održani. Istraživanja pokazuju da se demokratski legitimitet koji proizlazi iz identifikacije građana s Unijom oblikuje relativno sporo i da ga nije moguće formirati bez povjerenja građana u političke institucije Europske unije.

Povjerenje građana u institucije EU je tokom godina variralo. U razdoblju od 2004. do 2011., prema podacima Eurobarometra, građani Europske unije su imali najviše povjerenja u njene institucije (2007. ono je iznosilo 57%), dok je povjerenje bilo na najnižim razinama na kraju 2011. i iznosilo je 34%. Povjerenje građana Europske unije u njene institucije je ključno, jer u trenutačnoj situaciji financijske krize može djelovati kao faktor dezintegracije. S obzirom na osjećaj koji Europljani imaju prema predstavljenosti svoje političke volje na europskoj razini, fokus reformi je nesumnjivo na jedinom tijelu u sustavu EU koje se izravno bira. Reformom EU parlamenta može se povećati demokratska legitimacija cijele Unije, procesa odlučivanja i stvaranja politika.

Iako je stupanjem na snagu Lisabonskog ugovora Europski parlament dobio veće ovlasti u odnosu na prethodno razdoblje, Unija je uvela kompleksniji institucionalni sustav koji zbunjuje i političare i građane. Stoga analitičari predlažu pozicioniranje Europskog parlamenta u centar političkog života u kojem će on biti izvorište demokratskog legitimiteta. Zahtjev reforme je da Parlament od su-zakonodavca postane jedini zakonodavac. U praksi to znači da bi Europski parlament institucionalno bio nadređen Europskoj komisiji i da bi preuzeo ostatke "zakonodavne moći" koje posjeduje Vijeće EU. Ova kva reforma predstavljala bi jasan zahtjev za pojednostavljenjem zakonodavnog labirinta u Bruxellesu. To bi dovelo do veće institucionalne podrške građana Europske unije. No, time bi se ugrozilo predstavljanje nacionalnih interesa. Ali i za to postoji rješenje. Budući da je EU zajednica suverenih država, njihovo zastupanje prese-lilo bi se u drugi dom Europskog parlamenta. Ukratko, formula koja bi EU približila građanima

glasi: prvi dom, zastupnički, predstavljao bi političku volju svih građana Unije i zastupnike bi birali građani na euroizborima, dok bi drugi dom predstavljao volju država članica. Zastupnici drugoga doma birali bi se neposrednim izborima u nacionalnim parlamentima i predstavljali bi interese država članica. Ovakvim kompromisnim rješenjem postiglo bi se istodobno jačanje osjećaja građana da su predstavljeni kroz parlamente jer bi se pojačala moć Europskog parlamenta, ali i moć nacionalnih parlamenta zbog njihove uloge u biranju zastupnika Europskog parlamenta. Iako bi ovakvo rješenje podiglo demokratsku legitimnost EU, ostaje pitanje bi li se nacionalne vlade odrekle institucije i moći da njihovi ministri direktno za zajedničkim stolom kroje sudbinu europskih građana.

Piše: EEF/N.B.

UTJECAJ ULASKA U EU NA CIVILNO DRUŠTVO

.....
U trenutku kada Hrvatska postane punopravna članica EU projekti za razvoj civilnog društva financirat će se iz strukturalnih fondova

U Europskoj uniji moderno i demokratsko društvo i institucije koje ju predstavljaju podrazumijevaju aktivno sudjelovanje civilnog društva u oblikovanju politika koje se kasnije uobličavaju u uredbe, direktive, odluke ili preporuke, i to u pitanjima koja se tiču upravo tog istog civilnog društva. Neprihvatljivo je da se cijeli proces odvija odvojeno od onih na koje će te iste politike i zakonodavstvo EU imati utjecaj. Građani svih država članica pa tako i građani Hrvatske u trenutku kada ona postane punopravna članica u okviru svojih nacionalnih, a potom i europskih organizacija civilnog društva (OCD) svojim specijaliziranim znanjem i iskustvom pomažu podizanju kvalitete tog cijelog procesa. Nadalje, jednom kada su postavljeni prihvatljivi zakonodavni okviri unutar kojih pojedinac ili OCD mogu ostvarivati svoje ciljeve, potrebna su financijska sredstva za njihovu realizaciju pa će u

ovom članku biti riječi o dva lica iste medalje.

Jedan od oblika sudjelovanja civilnog društva država članica EU u procesu donošenja odluka jest kroz *Europski gospodarski i socijalni odbor* (EGSO). To savjetodavno tijelo EU zastupa interese različitih gospodarskih i socijalnih interesnih skupina, od poslodavaca, zaposlenih do različitih OCD-a (znanstvenika, poljoprivrednika, potrošača, nastavnika, ekoloških skupina i sl.). Broj njegovih članova ne smije prijeći 350, a određuje se ovisno o veličini države članice. Njegov članove predlažu vlade država članica. Hrvatska će imati devet predstavnika, po tri predstavnika udruga poslodavaca, tri predstavnika sindikata i tri predstavnika organizacija civilnog društva koji zastupaju interese različitih društvenih skupina.

Nacionalni OCD-i organiziraju se i na europskoj razini te vrlo usko surađuju s EGSO-om kroz konferencije, seminare, informativne sastanke i debate. Još jedan mehanizam koji će civilno društvo moći koristiti kao oblik neposredne demokracije prije donošenja pravnih akata EU jest *Europska građanska inicijativa* koja funkcionira na sljedeći način: potrebno je prikupiti najmanje milijun potpisa građana iz najmanje jedne četvrtine država članica EU iz onih područja nad kojima Europska komisija ima nadležnost. Inicijative podnose za tu svrhu osnovani odbori građana, njih najmanje sedam iz najmanje sedam država članica, a Europska komisija ima rok od tri mjeseca da razmotri prijedloge građana te da ih usvoji ili odbaci.

Vežano uz financijska sredstva potrebna za ostvarivanje ciljeva OCD-a, ona su se i do sada mogla povlačiti kroz razne individualne projekte koje je bilo potrebno prijaviti unutar raznih natječaja objavljenih kroz programe EU, a koji su do sada, ako bi bili pozitivno ocijenjeni, financirani iz pretprikladnih programa poput PHARE-a, CARDS-a te naposljetku IPA-e i programa Zajednice kojima je Hrvatska imala pristup. U trenutku kada Hrvatska postane punopravna članica EU, ti projekti financirat će se iz strukturalnih fondova koji obuhvaćaju Europski socijalni fond, Europski fond za regionalni razvoj, Europski poljoprivredni fond za ruralni razvoj, Europski ribarski fond te iz Kohezijskog fonda i programa Zajednice poput Progressa, Medije, CIP-a i sl., ovisno o tematskom područ-

ju na kojem OCD djeluje.

Važno je napomenuti kako je potrebno dobro proučiti propozicije natječaja objavljenog unutar pojedinog programa kako bi se ustanovilo je li npr. udruga prihvatljiva kao prijavitelj unutar natječaja. Ako natječaj nije raspisan na način da udruga može biti prihvatljiv prijavitelj projekta, u projektu može sudjelovati kao partner ili suradnik prijavitelja projekta. Jedan od alata koji OCD-u može pomoći pri prijavi projekata, tj. analizi tržišta jest i internetska tražilica Financial Transparency System (http://ec.europa.eu/beneficiaries/fts/index_en.htm) koju je Europska komisija pokrenula radi slobodnog pristupa korisnicima europskih potpora i izvršnim agencijama. Pretraživanje je moguće po nekoliko različitih kriterija kao što su zemlja korisnica sredstava, naziv korisnika, iznos sredstava itd.

Na kraju, članovi civilnog društva kao pojedinci ili kroz svoje organizacije, osim svojih specijaliziranih znanja i vještina koje imaju, trebaju izvrsno poznavati proceduru donošenja odluka u EU te kanale kroz koje mogu dobiti financijska sredstva za ispunjenje svojih ciljeva kako bi što aktivnije i učinkovitije djelovali.

Piše: EEF/J.S.

PROLAZI LI “PLAVA KUVERTA” U BRUXELLESU?

Prihod od profesionalnih lobističkih aktivnosti koje se odnose na EU iznosi oko 90 milijuna eura godišnje

Glavne europske institucije (Komisiju, Parlament i Vijeće) svakodnevno obiđe oko 15.000 lobista, a prihod od profesionalnih lobističkih aktivnosti koje se odnose na EU iznosi oko 90 milijuna eura godišnje. Samo te dvije brojke govore o moći koji lobisti imaju u pohodu na europske institucije. Većina tog novca i lobističkih udruga odnose se na trgovačka i poslovna udruženja. Udruge koje promiču javni interes predstavljaju tek manji broj, a i one su zbog svojih

ograničenih financijskih sredstava u nepovoljnijem položaju od, primjerice, multinacionalnih korporacija. Velikim kompanijama i poslovnim udruženjima na području Europske unije uspješno poslovanje je gotovo uvjetovano snažnom povezanošću s Komisijom. Gubitak utjecaja na Komisiju i pristupu informacijama te nemogućnost sudjelovanja u zakonodavnim inicijativama za tvrtke čiji promet seže preko milijarde eura godišnje jednostavno nije dozvoljena opcija.

KOMISIJA I LOBISTI VOLE SE JAVNO

Nakon stvaranja jedinstvenog unutar-njeg tržišta 1990.-ih javio se trend u kojem pojedinačna poduzeća, najčešće multinacionalne korporacije, izravno lobiraju u europskim institucijama te izrastaju u važne političke faktore u Europskoj uniji. Većina multinacionalnih kompanija povećava broj lobističkog osoblja, posebice stručnjake za odnose s javnošću i komunikacije. Stvaranje jednog tržišta, jedne valute i snažna konkurencija među europskim kompanijama nedvojbeno su pomogli jačanju korporativnih interesa europske gospodarske elite u procesima odlučivanja, ali i u strukturama institucija Europske unije. Proces razvoja europskih integracija zakomplicirao je proces zastupanja interesa, a od interesnih skupina zahtijeva se da djeluju na više političkih razina: nacionalnoj i europskoj. Zbog složenog procesa zastupanja europskih interesa u posebno su pogodnom položaju interesne skupine koje imaju dovoljno znanja, novca i lobista upućenih u problematiku o zakonskim prijedlozima o kojima se raspravlja.

Naime, posao lobista nije da uskače u mišljenje zakonskog prijedloga jednom kad uđe u labirint europske procedure, jer je tada posao već gotov. Uspješni lobisti zakonske akte prate dok su u nastajanju i silom statističkih podataka i argumentacije sugeriraju da je baš njihov prijedlog rješenje za europske probleme. Podmićivanje uglavnom ne pale, posao eurobirokrata je teško dobiti i predobro je plaćen da bi ga se ugrozilo plavom kuvertom. Lobiranje se ne ostvaruje niti potezanjem za rukav. Najčešći način jesu sastanci s onima koji zakonske prijedloge skiciraju na nižim razinama odlučivanja. U određenim okolnostima i situacijama čak i sama Komisija potiče osnivanje ili jačanje pojedinih interesnih

skupina kako bi održavala visoku razinu komunikacije s onim sektorima za koje smatra da su bitni za Uniju.

TKO BLIŽI BRUXELLESU...

Iako kuverte ne prolaze, ono što se u europskim institucijama cijeni zasigurno je poznavanje materije o kojoj se lobira, a tko je u to bolje upućen od europskih povjerenika - dužnosnika koji su se određenim sektorima u Europskoj komisiji bavili na najvišoj razini. Nakon završetka mandata, oko 40% povjerenika počelo je zastupati privatne interese, a to znači da su se zaposlili u privatnim kompanijama, priključili nekoj od lobističkih skupina ili osnovali vlastiti konzultantski biznis, pokazala je prošlogodišnja studija na temelju istraživanja "života nakon Komisije" kod 92 bivša povjerenika. Za pronalazak unosnog radnog mjesta najviše šansi imaju oni članovi Komisije koji su bili zaduženi za tržišno natjecanje, zajedničko tržište, industriju ili poreznu politiku. No, za prebacivanje iz europskog u privatni sektor postoje neka ograničenja. Komisija je propisala da 18 mjeseci nakon napuštanja dužnosti povjerenik ne smije lobirati za privatne interese, ali taj propis ima jedan propust: zabrana se odnosi samo na područje kojim se osoba bavila tijekom staža u Komisiji.

Na takav način lobiranja požalila se i nevladina organizacija Alter-EU, koja se zalaže za transparentnost lobiranja, a ona upozorava da nema nikakvog uspjeha ako se zabrana lobiranja odnosi samo na resor u kojem je bivši povjerenik radio jer Komisija funkcionira kao kolektivno tijelo u kojem povjerenici interviraju u resorima u kojima nisu na funkciji. Stoga je Komisija nastojala poticati samoregulativne mjere unutar zajednice lobista, što potvrđuju minimalni zahtjevi utvrđeni još 1992. kada je Komisija predložila interesnim skupinama da same izrade kodeks ponašanja u procesu lobiranja. Prošle godine Komisija i Europski parlament konačno su izradile zajednički registar lobista koji omogućava uvid u aktivnosti lobista u te dvije EU institucije, no Alter-EU je krajem lipnja ove godine upozorila na manjkavosti lobiranja u Bruxellesu, jer je registriranje isključivo dobrovoljno. Čini se stoga da se borba za otvorenije lobiranje u institucijama EU nastavlja.

Kao primjer utjecaja na strukturu instituci-

ja i proces odlučivanja u Uniji često se navodi Europski okrugli stol industrijalaca (ERT), koji okuplja 50-ak vodećih direktora multinacionalnih tvrtki u Europi čiji ukupan godišnji prihod premašuje 1,5 milijardi eura s više od 6,6 milijuna zaposlenih diljem Europe. S prometom većim od BDP-a Poljske ova je organizacija iznimno utjecajan akter na zakonodavnu proceduru i dužnosnička imenovanja koja se odnose na one politike koje ulaze njihovu sferu interesa. Lobistički utjecaj ERT-a proizlazi iz snage i ugleda svakog članka kompanija iz ove krovne organizacije, a spomenuti pojedinci imaju velik utjecaj na nacionalno okruženje iz kojeg dolaze. Oni mogu utjecati na nacionalne strukture pri imenovanjima za europske agencije, institucije i ostala tijela Europske unije. Njihov utjecaj je bio najvidljiviji prilikom usvajanja Jedinstvenog europskog akta 1986. godine. Države članice nisu željele ukinuti unutarnje trgovinske prepreke u strahu od konkurencije iz drugih država članica. Upravo je koordinirano djelovanje ERT-a i Komisije dovelo do preokreta i usvajanje Jedinstvenog europskog akta. Metoda interakcije između europskih institucija i ERT-a je *modus operandi* i za ostala gospodarska lobistička udruženja s izraženim interesima u politikama Europske unije. U tu kategoriju ulaze Savez europskih udruga poslodavaca, Udruženje malih i srednjih poduzetnika u Uniji, Odbor profesionalnih poljoprivrednih organizacija, Europsko vijeće za kemijsku industriju, Europska udruga proizvođača čelika, Odbor Američke gospodarske komore za EU i drugi.

Piše: EEF/N.B.

BUDUĆNOST EU U RUKAMA JE GRAĐANA

.....
Građanska inicijativa omogućila je europskim građanima da sakupljanjem najmanje milijun potpisa iz barem sedam država članica upute Komisiji prijedlog za donošenje europskog zakonodavstva o nekom pitanju u njenoj nadležnosti

U posljednjih dvadesetak godina često se raspravlja o tzv. demokratskom deficitu Europske unije koji sukladno brojnim autorima predstavlja posljedicu neujednačenosti između razine integriranosti Unije s jedne i demokratske kvalitete njezina političkog sustava s druge strane. Demokratski deficit se uz ostalo očituje kroz nedovoljnu povezanost građana s institucijama i politikama EU-a, a to se dijelom objašnjava činjenicom da je riječ o atipičnom političkom sustavu u kojem ne vrijede iste kategorije kao na nacionalnoj razini.

Europska unija svjesna je ovog problema te kontinuirano radi na unapređenju svog demokratskog legitimiteta, uvodeći nova institucionalna rješenja kojima je cilj osigurati veći utjecaj građana na europsku politiku. Tako je već stupanjem na snagu Ugovora iz Maastrichta (1993.) ozakonjen institut europskog građanstva kao svojevrsna nadopuna nacionalnog građanstva kojom su građani država članica ujedno postali i građani Unije. Europsko građanstvo uključuje: pravo prebivanja bilo gdje na teritoriju država članica; pravo glasanja i kandidiranja na lokalnim i izborima za Europski parlament sukladno mjestu prebivanja; konzularnu zaštitu u veleposlanstvima bilo koje države članice; pravo podnošenja peticije europskom parlamentu; podnošenja žalbe ombudsmanu Unije; te pravo obraćanja u pismenom obliku institucijama Europske unije na bilo kojem službenom jeziku.

Lisabonski ugovor (2009.) usvojio je instrument Europske građanske inicijative koji potiče razvoj europskog građanstva. Građanska inicijativa omogućila je europskim građanima, dakle uskoro i hrvatskim građanima, da sakupljanjem najmanje milijun potpisa iz barem sedam država članica upute Komisiji prijedlog za

donošenje europskog zakonodavstva o nekom pitanju u njenoj nadležnosti. Premda Komisija prema važećim propisima nije dužna prijedlog i usvojiti ona se o njemu mora očitovati, te ukoliko se odluči da ga odbaci to treba i obrazložiti. Nakon što je 1. travnja otvoren proces registracije, teme najavljenih inicijativa potvrdile su važnost ovog instrumenta za razvoj europske javnosti i demokracije. Tako će Europsko udruženje sindikata javnih službi krenuti sa sakupljanjem potpisa zahtijevajući od EU-a davodu i sanitarne uvjete proglaši ljudskim pravom kako bi ih se izuzelo iz pravila o jedinstvenom tržištu. Grupacija Socijalista i demokrata u Europskom parlamentu zatražiti će uvođenje poreza na financijske transakcije, a Greenpeace će zahtijevati moratorij na uzgajanje novih genetski modificiranih usjeva u Europi.

EU već dugo razvija praksu konzultacija s udrugama civilnog društva kako bi se povećala kvaliteta europskih zakonodavnih rješenja te posredstvom civilnog društva unaprijedio dijalog s građanima. Strukturirani proces savjetovanja između Komisije i udruga civilnog društva pojašnjen je u Kodeksu dobre prakse u području savjetovanja s interesnim skupinama koji se počeo primjenjivati od 2003. godine. Osim toga, Komisija je u cilju formaliziranja odnosa s civilnim društvom sastavila bazu podataka svih poznatih nacionalnih i nadnacionalnih interesnih grupacija prema područjima politika, te preuzela britansku praksu objavljivanja tzv. zelenih knjiga, tj. preliminarnih zakonodavnih prijedloga kako bi se raspravu o njezinim politikama otvorilo široj javnosti.

U posljednjih dvadesetak godina znatno je ojačana pozicija Europskog parlamenta kao jedine institucije EU-a izravno birane od strane građana. Stupanjem na snagu Lisabonskog ugovora Europski parlament postao je nezaobilazna instanca unutar procesa donošenja europskog zakonodavstva, zato jer sada redoviti zakonodavni postupak nalaže da zakonodavstvo nije moguće usvojiti bez suglasnosti Parlamenta. Trenutačno u Europskom parlamentu Hrvatska ima 12 promatrača koji su izabrani iz redova Hrvatskog sabora. No, prije ulaska u EU, građani će na posebno sazivanim izborima izravno birati svoje zastupnike u Europskom parlamentu.

Lisabonski ugovor bitno je osnažio ulo-

gu i nacionalnih parlamenata koji su još izravno povezani s građanima od zastupnika u Europskom parlamentu. Prema protokolu o ulozi nacionalnih parlamenata priloženom Lisabonskom ugovoru, nacionalni parlamenti dobivaju znatno više informacija nego što je to do tada bio slučaj i to bez posredovanja njihovih vlada. Izravno im se dostavljaju godišnji zakonodavni program Komisije i drugi instrumenti zakonodavnog planiranja, konzultacijski dokumenti Komisije kao što su zelene i bijele knjige, godišnji izvještaji Revizorskog suda itd. Nacionalnim parlamentima omogućeno je da sakupljanjem dovoljnog broja glasova koji su im kolektivno alocirani unutar 8 tjedana od upućivanja nekog zakonodavnog prijedloga Komisije odluče žele li uputiti tzv. obrazloženo mišljenje kojim upozoravaju da je nacrt propisa u suprotnosti s načelom supsidijarnosti. Riječ je o koraku u zakonodavnom postupku koji nacionalnim parlamentima daje mogućnost neizravnog blokiranja usvajanja određenog europskog akta.

Euroskeptici će sve poviše navedeno smatrati tek kozmetičkim promjenama kojima se nastoji prikriti golem demokratski deficit Europske unije koja za razliku od nacionalne države nije prirodno povezana sa svojim građanima. Euro-optimisti će pak pobijati takav stav ističući da se Europa ne može izgraditi preko noći, te ukazujući na ireverzibilnost svih navedenih promjena koje polako ali sigurno jačaju demokratski legitimitet EU-a. Neosporno je međutim da učinkovitost novih rješenja te dinamika budućeg razvoja dobrim dijelom ovisi od građana samih, jer malo toga će zaživjeti bez njihovog aktivizma. Hrvatske građane za njihovu novu ulogu kao europske građane treba educirati. Prvi test na ovom putu izbori su za hrvatske predstavnike u Europskom parlamentu. Tu leži velika odgovornost na političkim strankama i na domaćem civilnom društvu koji bi trebali motivirati građane da u što većem broju izađu na ove izbore i izaberu predstavnike koji će ih u Europskom parlamentu najbolje zastupati. Nipošto se ne bi smjela ponoviti sramotna situacija nekih novih država članica gdje je izlaznost na prošlim izborima za Europski parlament iznosila tek 20%.

Trenutačna krizom opterećena vremena ne predstavljaju idealan kontekst za motiviranje građana prema snažnijem angažiranju na

europskoj razini. No bez takvog djelovanja izlazak iz duboke ekonomske i političke krize čitavog kontinenta vjerojatno nije moguć.

Piše: EEF/H.B.

Zapošljavanje

JEDAN OD NAJVAŽNIJIH CILJEVA EU JE STVARANJE NOVIH RADNIH MJESTA

Tijekom lipnja 2010. godine EU je donio strategiju u kojoj je jedan od istaknutih ciljeva i 75-postotna zaposlenost stanovništva u dobi između 20 i 64 godine

U Europskoj uniji isključiva nadležnost u području politike zapošljavanja pripada državama članicama. Institucije EU mogu donositi određene mjere kojima se daju smjernice državama članicama ili se podupiru njihove politike u području zapošljavanja. No njima se ne provodi harmonizacija nacionalnih zakonodavstava. Europskoj uniji stoga u području zapošljavanja preostaju "meki" mehanizmi koordinacije kao što su artikulacija zajedničkih ciljeva, sakupljanje usporedivih podataka vezanih uz ključne indikatore, usuglašavanje zajedničkih prioriteta te poticanje međusobnog učenja. Sve to na vrlo sustavan način EU provodi od 1997. godine kada je donesena Europska strategija zapošljavanja koja je institucionalizirala multilateralni proces nadzora. Nakon što je 2000. godine usvojena Lisabonska strategija, kao osnovna krovna strategija za razvoj EU od 2000. do 2010., Europska strategija zapošljavanja postala je dio Lisabonske strategije. To je pospješilo mogućnosti balansiranja između širih ekonomskih, socijalnih i pitanja zapošljavanja.

Implementacija Lisabonske strategije doprinijela je popravljajući situaciju u području zapošljavanja unutar EU. Tako je 2007. godine prosječna nezaposlenost smanjena na 7,2%, dok je zaposlenost povećana na 65,4%. Nažalost, nakon ovog uspješnog razdoblja uslijedila je ekonomska kriza koja je u 2008. i 2009. rezultirala udvostručavanjem stope nezaposlenosti u državama kao što su Danska, Irska, Rumunjska i Španjolska te čak njezinim trostručivanjem u baltičkim državama. Kriza međutim nije učinila bezvrijednim napore u sklopu Lisabonske strategije. Upravo suprotno, pokazalo se da su

države koje su najuspješnije provodile reforme na tragu strateških ciljeva najspremnije dočekale krizna vremena te da provedba reformi predstavlja neizbježan preduvjet za izlazak iz krize.

Problem mjerenja učinaka Lisabonske strategije od početka je predstavljao kamen spoticanja, jer nije jednostavno dokazati učinke mjera čije neprovođenje nije povezano s pravnim sankcijama. Ipak, brojne analize uspjele su pokazati postojanje izravne veze između ciljeva Lisabonske strategije s jedne te redefiniranja nacionalnih politika zapošljavanja s druge strane. Osim toga, posredstvom strateškog okvira koji je postavljen na razini EU u brojne nacionalne debate o politici zapošljavanja uvedeni su novi koncepti kao što su socijalno uključivanje, fleksibilnost ili spolno ujednačavanje, čime su modernizirani često puta zastarjeli obrasci kreiranja politika.

Tijekom lipnja 2010. godine EU je donio Strategiju Europa 2020 kao novi okvir za razvoj do 2020. kojim se nastavlja promoviranje reformi zacrtanih u okviru Lisabonske strategije. Doneseno je novih pet temeljnih ciljeva od kojih su čak tri izravno povezana s politikama zapošljavanja: postizanje 75-postotne zaposlenosti stanovništva u dobi između 20 i 64 godine, smanjivanje broja osoba u riziku od siromaštva za 20 milijuna te smanjivanje broja učenika koji prekidaju školovanje za 10%, uz istovremeno povećanje broja visokoobrazovanih mladih (30-34 godine) na barem 40%.

Državama članicama EU kao potpora u prilagođavanju politika zapošljavanja na raspolaganju stoje sredstva Europskog socijalnog fonda, koja se dodjeljuju na projektnoj osnovi. Riječ je o znatnim mogućnostima financiranja koje će od dana ulaska u EU biti dostupne i Hrvatskoj. U razdoblju od 2007. do 2013. europski proračun doznačio je oko 10% ukupnih sredstava Europskom socijalnom fondu (oko 75 milijardi eura), a taj se omjer ne bi trebao znatnije mijenjati ni u idućem proračunskom razdoblju (2014.-2020.).

Piše: EEF/H.B.

NEZAPOSLENOST – RIZICI I POTENCIJALI ZA HRVATSKU

Uzrok za ovako nezadovoljavajuće stanje na tržištu rada u Hrvatskoj stručnjaci Svjetske banke pronalaze u visokim troškovima rada te u neadekvatnim propisima o radnoj snazi

Prema podacima Eurostata nezaposlenost je u studenom 2011. godine u Hrvatskoj iznosila 12,7% što je više od prosjeka EU gdje je u istom razdoblju nezaposlenost bila 9,8%. Hrvatska u odnosu na EU ne stoji dobro ni po pitanju zaposlenosti i aktivnosti stanovništva. Eurostatovi podaci za 2010. godinu pokazuju da je zaposlenost u Hrvatskoj bila 54,1%, a prosjek EU bio je 64,2%. Ukupna stopa aktivnosti stanovništva koja mjeri postotak ekonomski aktivnog stanovništva u Hrvatskoj 2010. iznosila je 61,5%, a prosjek EU bio je 71,0%.

Broj dugotrajno nezaposlenih u Hrvatskoj znatno je viši od prosjeka EU, a mobilnost radne snage unutar zemlje vrlo je niska. Uzrok za ovako nezadovoljavajuće stanje na tržištu rada u Hrvatskoj stručnjaci Svjetske banke pronalaze u visokim troškovima rada te u neadekvatnim propisima o radnoj snazi. Jedinični troškovi radne snage u Hrvatskoj viši su nego u njezinim regionalnim konkurentima, dok su po regionalnim standardima plaće visoke u usporedbi s produktivnošću, zbog čega kapital nerijetko zaobilazi Hrvatsku. Zakon o zaštiti zaposlenih u Hrvatskoj vrlo je krut jer su proceduralni i monetarni troškovi otpuštanja prema međunarodnim standardima visoki pa se poslodavci okreću davanju ugovora o radu na određeno vrijeme. Međutim, ta djelomična liberalizacija radnog zakonodavstva stvara dvije “klase” radnika (onih na određeno i onih na neodređeno vrijeme) te ne rješava problem krutosti tržišta rada, zbog čega su brzina otvaranja novih radnih mjesta i rast produktivnosti spori.

Održavanje postojećeg stanja predstavlja rizik za Hrvatsku ne samo zato što visoka stopa nezaposlenosti uvijek predstavlja prijetnju za

političku stabilnost zemlje, već i stoga što ovako nekonkurentno i kruto tržište rada pruža slab temelj za ostvarivanje viših stopa ekonomskog rasta, nužnih da bi se izišlo iz krize. Ulazak u EU predstavlja poticaj za reformiranje hrvatskog tržišta rada sukladno smjericama EU koje su generirane iz europske i svjetske prakse. Uz ostale važne mjere koje se odnose na poboljšanje prilagodljivosti radnika i poduzeća, rješavanje problema dugotrajne nezaposlenosti, povećanje razine zaposlenosti pojedinih skupina stanovništva i sl., treba istaknuti promoviranje koncepta fleksibilnosti, na čemu EU posljednjih godina intenzivno radi. Riječ je o konceptu kojim se promiče veća fleksibilnost tržišta rada uz istovremeno povećanje socijalne sigurnosti za nezaposlene, čije su visoke naknade povezane s aktivnim traženjem zaposlenja, u što je uključeno i stjecanje novih vještina.

Europska komisija je još 2007. godine detektirala četiri ključne komponente fleksibilnosti: stvaranje fleksibilnih i pouzdanih ugovornih aranžmana, sveobuhvatno cjeloživotno učenje, aktivne politike tržišta rada te moderni sustavi socijalne sigurnosti. Unutar ovih komponenti postavljeni su prioriteti koje treba ostvariti u suradnji s državama članicama i socijalnim partnerima. Prema procjenama Europske komisije povećanjem unutarnje fleksibilnosti države članice su 2008. i 2009. ublažile krizom uzrokovan pad zaposlenosti za 0,7% na godinu. Kompanijama je omogućeno zadržavanje dragocjenog ljudskog kapitala te uštede vezane uz troškove ponovnog zapošljavanja. U skladu s preporukama o fleksibilnosti države članice EU ojačale su sustave za osiguranje nezaposlenih (naknade, njihovo trajanje i pokrivenost), a došlo je i do snažnijeg promoviranja aktivnih mjera tržišta rada kao što su olakšice za pokretanje biznisa, te razni programi za usavršavanje i stjecanje radnog iskustva.

Piše: EEF/H.B.

ZAPOŠLJAVANJE U EU SVE NAM JE DOSTUPNIJE

.....
Već sada postoje natječaji na koje se Hrvati mogu prijaviti, bez obzira na to što Hrvatska još nije u EU

Želite raditi u Europskoj uniji? Čuli ste da će institucije EU trebati hrvatske građane, imate diplomu, ali ne znate kako dalje i od kuda početi?

Internet je zaista odlično mjesto na kojem ćete pronaći sve informacije. Jedna od prvih adresa svakako je portal Europske komisije za mobilnost i zapošljavanje EURES (<http://ec.europa.eu/eures/home.jsp?lang=en>). Na njemu se objavljuju slobodna radna mjesta iz 31 zemlje s dnevno ažuriranim brojem slobodnih radnih mjesta, koji je u ovom trenutku oko milijun i sto tisuća. Radna mjesta možete pretraživati po kategoriji, ključnoj riječi, broju, datumu, zemlji ili regiji u kojoj želite raditi.

Slično kao što to imaju i naši portali s ponudom radnih mjesta, i na tom ćete portalu pronaći obrasce za životopis kao i za tzv. Europass jezičnu putovnicu. Možete se obratiti i brojnim savjetnicima s bilo kojim pitanjem. Na toj stranici pronaći ćete i informaciju o dokumentima koji su vam potrebni, za vas i za članove vaše obitelji, kućne ljubimce, pa čak i biljke. Također, pronaći ćete sve podatke o socijalnom osiguranju koje uključuje mirovinsko i zdravstveno, sve o porezima, potrebnim kvalifikacijama za posao, radnim dozvolama, pristupu poslovima javnog sektora i mnoge druge.

Važno je provjeriti i prepoznatljivost svoje kvalifikacije, diplome ili svjedodžbe, na tržištu EU. Za to se možete obratiti Nacionalnom uredu ENIC/NARIC u Ministarstvu znanosti, obrazovanja i športa.

Želite li se zaposliti u institucijama EU morate biti spremni na vrlo strog i prilično dug postupak. Dobra je vijest za hrvatske građane da nećemo morati prolaziti proceduru koja je trajala godinu i pol, jer je postupak skraćen pa sada put od testiranja do konačne liste kandidata koja je na raspolaganju poslodavcima može trajati oko pet

mjeseci, dakako, ako vam se posreći.

Prvo eliminacijsko testiranje uključuje verbalne i matematičke sposobnosti, sposobnosti za apstraktno razmišljanje i snalaženje u situacijama, a prilagođeno je europskim institucijama. Tijekom procjene u Bruxellesu potrebno je dokazati svoje vještine te sposobnost rada u grupi. Testiranja će se, po novom modelu, provoditi jedanput na godinu, i to u ožujku za administrativno osoblje, pravnike, ekonomiste i IT-stručnjake, u srpnju za prevoditelje, a u rujnu za asistente i tajnike. Simulacije testova putem kojih se kandidati mogu pripremati za testiranje možete naći na internetskim stranicama EPSO ureda za odabir osoblja. Kada se bude znao termin ulaska Hrvatske u Uniju, odredit će se i točna kvota radnih mjesta za hrvatske građane.

Posao u institucijama EU može biti različit. Moguće je raditi kao pripravnik odmah po završetku studija, a pripravnički status traje od tri do pet mjeseci. Može se dobiti i posao na određeno vrijeme, a poslovi na neodređeno vrijeme, odnosno potpisivanje ugovora, mogu se dobiti jedino i isključivo putem javnih natječaja. Osim diplome, koja je potrebna, postoje razni uvjeti, a dobra stvar je što postoje poslovi za koje nije potrebno prijašnje iskustvo.

Kandidati se testiraju na osam razina. Između ostalog, testira se i sposobnost rada s drugim ljudima, vođenje tima, komunikacija, organizacija... Važno je pratiti obavijesti na stranicama kako se ne bi propustio ni jedan korak ili postavljeni rok jer se u tom slučaju smatra da je kandidat odustao.

Odlična je vijest da već sada postoje natječaji na koje se Hrvati mogu prijaviti, bez obzira na to što Hrvatska još nije u EU.

Kandidati iz države koja je netom ušla u EU prve dvije do tri godine natječu se samo na razini svoje države. Stoga bi bilo dobro da svi zainteresirani to iskoriste, jer se nakon tog razdoblja svi kandidati natječu s kandidatima svih ostalih članica EU pa je tada i konkurencija puno veća. Dobro bi došlo da se i kod nas, u sklopu neke institucije, kao što je to primjer u Francuskoj, održavaju pripremni tečajevi za rad u institucijama EU. Francuzi za to imaju Sektor za pripreme tečajeva za natječaje za rad u institucijama EU-a francuske Nacionalne škole za javnu upravu (ENA).

Piše: EEF/J.K.

ZAPOŠLJAVANJE MLADIH NAKON ULASKA U EU

Podaci za 2010. godinu pokazuju da je nezaposlenost mladih, mladih od 25 godina, u Hrvatskoj iznosila 32,6%, te je bitno odstupala od prosjeka EU koji je iznosio 21,1%

Prema podacima Eurostata (2007.) Hrvatska ne zaostaje za prosjekom EU kada je riječ o godinama kada mladi ljudi prvi put ulaze na tržište rada. Hrvatski prosjek je 21 godina, dok je na razini EU prosjek 20 godina. Ipak, podaci za 2010. godinu pokazuju da je nezaposlenost mladih, mladih od 25 godina, u Hrvatskoj iznosila 32,6% te je bitno odstupala od prosjeka EU koji je iznosio 21,1%. Ova situacija rezultat je krutosti hrvatskog tržišta rada što predstavlja otežavajući faktor pri zapošljavanju mladih. Troškovi otpuštanja i zapošljavanja radnika su visoki, a fleksibilni radni aranžmani, koji su primamljivi mladima s obzirom da velikim dijelom još sudjeluju u obrazovanju, slabo su razvijeni.

Tako je primjerice u 2010. godini 19,2% radnika u EU radilo nepunim radnim vremenom, dok je prosjek u Hrvatskoj iznosio tek 9,7%. Nezaposlenost mladih, naročito ona dugotrajna, povezana je s rizikom od socijalne isključenosti jer u pravilu mladi bez radnog iskustva nemaju pravo na pojedine oblike naknade za nezaposlene ili na druge socijalne beneficije. Uz to, kriza i recesija natprosječno su pogodili upravo mlade. Naime, mladi se u velikom broju država članica, pa tako i u Hrvatskoj, učestalo zapošljavaju na određeno vrijeme, što ih čini ranjivima u vrijeme krize i otpuštanja.

Ulazak u EU dugoročno bi se trebao pozitivno odraziti na položaj mladih na hrvatskom tržištu rada jer EU podupire države članice u iznalaženju adekvatnih obrazovnih i politika zapošljavanja za mlade. EU to radi putem postavljanja ciljeva i davanja preporuka u sklopu Strategije Europa 2020, te pružanjem financijske podrške kroz brojne programe Europskog socijalnog fonda. Kao dodatni poticaj za podupira-

nje većeg uključivanja mladih u tržište rada EU je tijekom prosinca 2011. objavio tzv. "Inicijativu za šanse mladima".

Riječ je dokumentu kojim se države članice pozivaju da preveniraju rano prekidanje školovanja, razvijaju vještine kod mladih koje su relevantne za tržište rada, osiguraju radno iskustvo mladima te da im pomognu u traženju prvog posla. Dokument navodi i konkretne akcije koje će se u cilju povećane zapošljivosti mladih financirati iz EU fondova. EU će u nadolazećem razdoblju uložiti 4 milijuna eura za razvijanje tzv. "garancije za mlade" kao posebnog programa kojim bi se osiguralo da su četiri mjeseca nakon okončanja školovanja mladi ljudi ili zaposleni ili se obrazuju i usavršavaju. Iznos od 1,3 milijuna eura izdvojit će se za podupiranje prakse naukovanja i stažiranja dok će se 3 milijuna odvojiti kao potpora za mlade poduzetnike i inovatore.

Ispitivanja pokazuju da su mladi u prosjeku mobilniji nego starija populacija jer najčešće još nisu osnovali vlastite obitelji te se zato lakše prilagođavaju na nove okolnosti. Svake se godine oko 20% radnih mjesta u Europi "kreira" i "uništi", što rezultira promjenjivim i kompleksnim tržištem rada. U dinamičnom okruženju faktori mobilnosti i prilagodljivost će sve više dobiti na značaju, a tu mladi imaju komparativnu prednost.

Iz svega slijedi da će otvaranje tržišta rada država članica nakon ulaska Hrvatske u EU najviše pogodovati upravo mladima. Treba međutim naglasiti da je slaba mobilnost radne snage unutar Hrvatske zakonodavni, a ne kulturološki problem. Za očekivati je da će nakon ulaska u EU postepeno doći do veće fleksibilizacije tržišta rada, što će otvoriti dodatne mogućnosti za mobilnost radnika unutar Hrvatske, a onda i za veću zapošljivost mladih.

Piše: EEF/H.B.

KAKO DO KARIJERE U INSTITUCIJAMA EUROPSKE UNIJE?

Na području Europske unije postoje tvrtke koje se bave pripremanjem kandidata za otvoreni natječaj za rad u institucijama EU

Nakon što 1. srpnja 2013. Hrvatska postane punopravna članica Europske unije, hrvatskim građanima otvorit će se brojne mogućnosti zapošljavanja širom EU-a. Jedna od mogućnosti je i rad u institucijama Europske unije.

Kad se spomenu institucije EU-a, prva je pomisao Europska komisija, Europski parlament i Vijeće EU-a. Međutim, rad u institucijama Europske unije treba shvatiti u mnogo širem smislu. U gotovo svakoj od država članica postoji neka agencija, ured, banka ili odbor koji se bavi jednim od resora Europske unije i svi oni predstavljaju institucije Europske unije. Neki od primjera tih institucija su Europska investicijska banka, Gospodarski i socijalni odbor, Odbor regija, Ured europskog pravobranitelja, Ured za publikacije, Izvršna agencija za obrazovanje, audio-vizualnu politiku i kulturu, Europska agencija za zrakoplovnu sigurnost, Europska agencija za okoliš itd. U svim tim institucijama zaposleno je oko 40,000 ljudi.

ZAŠTO RADITI U INSTITUCIJAMA EU-A?

Rad u institucijama EU-a privlačan je zbog brojnih razloga. Osim rada u multikulturalnom okruženju koje zaposlenicima omogućava upoznavanje drugih kultura, razvoj jezičnih kompetencija, jačanje tolerancije, politika razvoja ljudskih potencijala unutar institucija Europske unije nudi i stalno usavršavanje te sjećanje novih vještina i kompetencija. Posao u institucijama Europske unije vrlo je dinamičan jer obuhvaća intenzivne kontakte s nacionalnim institucijama (dakle s 27 država članica), međunarodnim organizacijama itd., čime se izgrađuju međunarodne mreže.

Jedan od razloga privlačnosti rada u institucijama Europske unije je zasigurno i plaća,

koja za početnike sa srednjom stručnom spremom iznosi oko 2,500 eura, a za zaposlenike s visokom stručnom spremom bez iskustva oko 4,300 eura uz moguće dodatke za primjerice obrazovanje djece, putne troškove, troškove stanovanja, i sl.

KAKO DO POSLA?

Rad u institucijama reguliran je na nekoliko načina. Osim rada na neodređeno i prave karijere EU birokrata, postoji mogućnost rada na određeno vrijeme (od jedne do maksimalno šest godina). Pojedine institucije oglašavaju slobodna radna mjesta za rad na određeno vrijeme i najčešće samostalno provode testiranje kandidata.

Postoji i mehanizam tzv. delegiranih nacionalnih stručnjaka (engl. Seconded National Experts) koje države članice (ponekad i države kandidatkinje) šalju na rad u institucije EU-a radi nekog specifičnog zadatka, poput pripreme nekog propisa ili izrade studije. Ti stručnjaci rade u nekoj od institucija od šest mjeseci do najviše četiri godine. Ipak, jedini način da se u nekoj od institucija EU-a zaposlite na neodređeno je isključivo putem javnog natječaja (u "briselskom" žargonu engl. open competition ili fr. concours).

KAKO IZGLEDA POSTUPAK ZAPOŠLJAVANJA?

Kako bi se postupak zapošljavanja u institucijama pojednostavio (i za organizatore i za kandidate), 2002. godine osnovan je Europski ured za odabir kadrova (European Personnel Selection Office, EPSO), koji centralizirano provodi odabir kadrova putem godišnjih javnih natječaja na koji se mogu prijaviti svi zainteresirani državljani bilo koje od članica Europske unije.

Jednom godišnje organiziraju se javni natječaji za radna mjesta asistenata (tehničkog i pomoćnog osoblja, najčešće sa srednjom stručnom spremom, poput poslovnih tajnica, referentata u uredima za razvoj ljudskih potencijala, informatičara itd.), administratora (službenika s visokom stručnom spremom koji rade na poslovima osmišljavanja i provođenja europskih politika, pripreme zakonodavstva, analitike te savjetovanja) i za lingviste (pismene i usmene prevoditelje, pravnike-lingviste, redaktore, lektoare i sl.) s potrebnim jezičnim kombinacijama.

Natječaj za administratore objavljuje se u ožujku, za lingviste u srpnju, a za asistente u prosincu svake godine. Na taj način svi potencijalni kandidati mogu planirati pripremu i prijavu za natječaje.

Javni se natječaj sastoji od nekoliko faza u kojima se ispituju ključne kompetencije kandidata. Među ključnim kompetencijama koje se traže od kandidata su analitičnost i rješavanje problema, komunikativnost, usmjerenost na rezultate i kvalitetu, spremnost na učenje i razvoj, sklonost timskom radu, organizacijske sposobnosti te upornost.

Prva faza natječaja je tzv. preSelekcija koja obuhvaća testiranje verbalnih, numeričkih, logičkih sposobnosti te sposobnosti situacijskog prosuđivanja. Od 2011. test verbalnih i numeričkih sposobnosti može se rješavati na materinskom jeziku ako je on jedan od službenih jezika Europske unije. Ranije se cijelo testiranje provodilo na engleskom, njemačkom ili francuskom. Na jednom od ta tri jezika danas se provodi testiranje situacijskog prosuđivanja te kasnije faze natječaja u centru za procjenu (engl. assessment centre).

Predselekcija je vrlo zahtjevan dio testiranja jer u vremenski vrlo ograničenim uvjetima treba odgovoriti na veći broj pitanja čime se ocjenjuje razumijevanje pisanog teksta, logičko zaključivanje, poznavanje osnovnih matematičkih operacija te uspješno korištenje statističkih podataka. Testiranje se provodi na računalu, a obuhvaća oko 40 pitanja s višestrukim odgovorima čime se procjenjuju verbalne, numeričke i sposobnosti apstraktnog mišljenja. U ovom dijelu svaki točan odgovor nosi po jedan bod. Najviše bodova nosi testiranje situacijskog prosuđivanja, gdje kandidati moraju pokazati da imaju razvijene navedene ključne kompetencije i da kroz zadane poslovne situacije mogu odlučiti koja su od ponuđenih rješenja najučinkovitija, a koja najmanje učinkovita. U ovom dijelu testiranja kandidati mogu ostvariti najviše 40 bodova. Ovisno o broju pitanja i relativnoj uspješnosti kandidata u ovoj fazi, povjerenstvo za odabir kandidata postavlja minimalni broj bodova potreban za prolazak u iduću fazu testiranja.

Druga faza testiranja je tzv. centar za procjenu (engl. assessment centre) koji obuhvaća niz aktivnosti koje se razlikuju ovisno o radnim

mjestima. Za administratore se centar za procjenu sastoji od studije slučaja, usmene prezentacije, grupnog rada te strukturiranog intervjua. Za asistente se taj dio testiranja sastoji od praktične procjene profesionalnih vještina i strukturiranog intervjua, dok lingvisti umjesto studije slučaja rješavaju praktične jezične testove na materinskom, prvom i drugom stranom jeziku, a ostali su dijelovi testiranja slični onom za administratore. Kroz drugu fazu testiranja procjenjuju se već navedene ključne kompetencije kandidata, profesionalna stručnost u području za koje su se prijavili (npr. revizija, ekonomija, pravo, europska javna uprava itd.) te poznavanje prvog stranog jezika koji u ovom slučaju mora biti engleski, njemački ili francuski.

Nakon završene druge faze testiranja EPSO sastavlja bazu uspješnih kandidata, tzv. Rezervnu listu – rang-listu svih kandidata koji su uspješno prošli natječaj i koji se mogu zaposliti u institucijama EU-a. Od trenutka raspisivanja javnog natječaja do objave Rezervne liste u Službenom listu Europske unije i na internetskim stranicama EPSO-a prošlo je otprilike devet mjeseci. Vječnost. Međutim, treba napomenuti da se natječaj odnosi na čitav teritorij Europske unije i da treba testirati nekoliko desetaka tisuća ljudi. Kad se sve to uzme u obzir, onda se tih devet mjeseci ipak ne čini toliko dugima.

ŠTO NAKON NATJEČAJA?

Nakon objave Rezervne liste počinje stvarno zapošljavanje u institucijama EU-a. Rezervna lista ima “rok trajanja” otprilike godinu dana, tj. do idućeg javnog natječaja. Praksa pokazuje da se unutar tih godinu dana uglavnom svi kandidati i zaposle. Kandidati imaju na raspolaganju nekoliko opcija: mogu čekati da im se javi netko tko je zainteresiran za njihov profil i tko ih želi zaposliti, mogu čekati nekoliko ponuda pa se odlučiti za jednu od njih, a mogu sami poduzeti inicijativu te sami pronaći i doći do željenog posla slanjem životopisa i molbe rukovoditeljima službi u kojima žele raditi.

Konkurencija na natječajima je naravno vrlo velika. Primjerice, za administratora je 2011. na razini Europske unije bilo čak 40,000 prijava! Međutim, ovih se brojki ne treba previše plašiti, budući da mnogi od prijavljenih ni ne pristupe testiranju, neki dođu potpuno nepripremljeni,

onako "turistički" vidjeti kako izgleda testiranje, a neki pak samouvjerenom misle da svakako prolaže na testiranju bez pripreme. Tajna uspjeha upravo je u kvalitetnoj pripremi. Prema podacima EPSO-a godišnje se u centru za procjenu testira oko 1,200 administratora, 600 lingvista te oko 900 asistenata, dok Rezervna lista sadrži oko 200 administratora (uključujući i lingviste) te stotinjak asistenata.

Nakon pozitivnog ishoda referenduma o pristupanju Hrvatske Europskoj uniji potvrđeno je da će se prije 1. srpnja 2013., najvjerojatnije u drugoj polovici ove godine, održati ovakav natječaj za rad u institucijama EU-a samo za hrvatske državljane kako bi se osiguralo da u trenutku pristupanja Hrvatske u Europskoj uniji radi određeni broj (kvalitetnih) hrvatskih kadrova. To je prilika koju bi trebalo iskoristiti jer će konkurencija biti znatno manja nego prilikom redovnih javnih natječaja. Iako to još nije potvrđeno, računalno testiranje verbalnih i numeričkih sposobnosti najvjerojatnije će biti na hrvatskom jeziku.

Na području Europske unije postoje tvrtke koje se bave pripremanjem kandidata za otvoreni natječaj za rad u institucijama EU. One organiziraju radionice ili nude mogućnost on-line rješavanja primjera testova. Odnedavno se i u Hrvatskoj provode radionice za pripremu Hrvata za otvoreni natječaj. Više informacija možete naći na <http://impact-center.eu/category/102/subcategory/127/1691> i www.projectus-grupa.hr.

Kroz te se radionice polaznike želi upoznati s mogućnostima koje će se otvoriti hrvatskim građanima po ulasku Hrvatske u Europsku uniju: na koji je način moguće raditi u EU, što znači raditi u institucijama Europske unije, te im približe predstaviti sam selekcijski postupak. Na radionicama polaznici imaju priliku rješavati primjere testova te dobiti niz savjeta o tome kako biti što uspješniji na testiranju.

Uz kvalitetnu pripremu, korisno je redovito pratiti obavijesti na stranicama EPSO-a (<http://europa.eu/epso/>), gdje možete saznati sve pojedinosti o samom natječaju te otvorenim radnim mjestima.

Piše: EEF/D.K.

OBRAZOVANJE POSTAJE KLJUČNO U BORBI PROTIV NEZAPOSLENOSTI

Potrebe za visokokvalificiranim radnicima u EU do 2020. povećat će se za 16 milijuna, a za niskokvalificiranim radnicima smanjiti za 12 milijuna

Na hrvatskom tržištu rada postoji jaz između znanja i vještina radne snage s jedne te potreba tržišta s druge strane. Problem je u sustavu strukovnog obrazovanja i osposobljavanja koji ne osigurava kadrove prema potrebama tržišta, kao i u još uvijek niskoj stopi upisa u terciarno obrazovanje te u nedovoljnoj razvijenosti koncepta cjeloživotnog učenja.

Prema podacima Eurostata (2009.), očekivano trajanje obrazovanja u Hrvatskoj iznosi 15,3 godina što je manje od prosjeka EU koji iznosi 17,2 godine. Cjeloživotnom učenju u Hrvatskoj uglavnom se pristupa kao obrazovanju odraslih što nije zadovoljavajuće jer je potrebno razviti krovni pristup. Osim toga, prema Eurostatu, udio stanovništva u dobi od 25 do 64 godine koje sudjeluje u programima cjeloživotnog učenja u Hrvatskoj je u 2010. godini iznosio 2% te bitno zaostaje za prosjekom EU (9,1%).

Analize Svjetske banke pokazuju da samo 28% hrvatskih tvrtki nudi formalnu obuku svojim radnicima u usporedbi sa 70% u Sloveniji ili 73% u Irskoj.

Ekonomska kriza u Europskoj uniji još više je naglasila potrebu za povećanjem broja visokoobrazovanih radnika te jačim uključivanjem građana u programe cjeloživotnog učenja. Fokus bi trebalo usmjeriti prema deficitarnim područjima kao što su nove informacijske i komunikacijske te zelene tehnologije. Obrazovanje sve više postaje ključni faktor u borbi protiv nezaposlenosti.

Europske udruge poslodavaca ističu da će se potrebe za visokokvalificiranim radnicima u EU do 2020. godine povećati za 16 milijuna, dok će zahtjevi za srednjeobrazovanim radnici-

ma porasti tek za 3,5 milijuna. Istovremeno bi se potrebe za niskokvalificiranim radnicima trebale smanjiti za čak 12 milijuna.

Tijekom veljače 2011. godine Europska komisija objavila je "Program za nove vještine i poslove". Program nastoji doprinijeti ostvarivanju ciljeva strategije "Europa 2020." u području obrazovanja i zaposlenosti. U dokumentu se pokušavaju pružiti odgovori na rastući disbalans između ponude i potražnje na tržištu rada pa je od velikog značaja za Hrvatsku koja bi 2013. trebala ući u EU.

Predlaže se 13 specifičnih mjera koje EU treba provesti u suradnji s državama članicama, socijalnim partnerima i civilnim društvom. Jedna je od mjera lansiranje "europske panorame vještina" kao posebnog alata uz koji će biti moguće predvidjeti koje će se vještine tražiti u budućnosti što bi trebalo unaprijediti šanse za zapošljavanje i prilagodljivost radnika. Komisija predlaže i reforme kojima bi se unaprijedila kvaliteta radnog zakonodavstva kroz, primjerice, povećano korištenje ugovora na neodređeno vrijeme.

Te ugovore trebalo bi, međutim, sklapati uz dovoljno dug probni rok, a podrazumijevali bi postupno povećavanje radnih prava. Predlažu se i mjere za stimuliranje zapošljavanja kao što su smanjivanje administrativnih procedura te manji porezi na rad i mobilnost.

Vezano uz razvijanje programa cjeloživotnog učenja Hrvatska bi mogla puno naučiti iz iskustava država članica EU. Dobar je primjer Finska u kojoj godišnje 23,1% radno sposobnog stanovništva sudjeluje u tim programima, a oni uključuju i umirovljenike, a velikim ga dijelom financira država.

U sklopu tih programa razvijen je sustav kvalifikacija koji se temelji na kompetencijama i koji je neovisan o načinu na koji su znanja i vještine stečeni. Naknada za nezaposlenost povezana je s uključivanjem u programe cjeloživotnog učenja, a tečajevi su organizirani na fleksibilan način kako bi ih se približilo potrebama poslodavaca i građana.

Piše: EEF/H.B.

ODREDBE O RADNOM VREMENU U EUROPSKOJ UNIJI

.....
Direktiva koja određuje 48 satni radni tjedan sve manje odgovara zahtjevima tržišta u kojima se traži fleksibilno radno vrijeme pa se već duže vrijeme pokušava pronaći idealno rješenje

Kako bi se zaštitilo zdravlje radnika i osigurala sigurnost na radu, te smanjili nepovoljni učinci predugog radnog vremena, neodgovarajućih godišnjih odmora, tjednih i dnevnih odmora kao i stanki sve zemlje članice moraju u svoje zakonodavstvo ugraditi odredbe Europske direktive o radnom vremenu. Ona propisuje minimalne zahtjeve organizacije radnog vremena kako slijedi:

- Ograničeno tjedno radno vrijeme, koje ne smije prijeći 48 sati u prosjeku, uključujući i prekovremeni rad
- Minimalno vrijeme odmora od 11 neprekidnih sati u razdoblju od 24 sata
- Stanka u tijeku radnog vremena, ako radno vrijeme traje duže od 6 sati
- Minimalni tjedni odmor od neprekidna 24 sata za svakih 7 dana, koji se dodaje na 11 satni dnevni odmor
- Plaćeni godišnji odmor, od najmanje 4 tjedna godišnje
- Dodatnu zaštitu za noćni rad (npr. prosječno radno vrijeme ne smije biti duže od 8 sati u periodu od 24 sata, noćni radnici ne smiju obavljati teške ili opasne poslove duže od 8 sati u danu, besplatan zdravstveni pregled i mogućnost prebacivanja na dnevni rad)

No ova direktiva, koja određuje 48 satni radni tjedan, sve manje odgovara zahtjevima tržišta u kojima se traži fleksibilno radno vrijeme. Stoga se u Vijeću za zapošljavanje, socijalnu politiku, zdravlje i zaštitu potrošača već duže vrijeme pokušava pronaći idealno rješenje, jer se pokazalo da 22 zemlje članice ne primjenjuju direktivu na pravilan način. Do ovakve situacije došlo je nakon odluke Europskog suda pravde da se u ovih 48 tjednih sati treba uračunati i vri-

jeme provedeno na dežurstvu. Praksa je dosada bila da se vrijeme dežurstava nije računavalo u ovaj tjedni maksimum. Direktivom su također propisana i izuzeća odnosno slučajevi u kojima se Direktiva ne primjenjuje.

Prva skupina izuzetaka odnosi se na odredbe o dnevnom odmoru, maksimalnom tjednom radnom vremenu, trajanju noćnog rada i referentnim razdobljima. Ove odredbe ne vrijede za aktivnosti kod kojih se radno vrijeme ne mjeri i/ili nije unaprijed određeno, ili ga određuju sami radnici kao i za određene kategorije radnika poput menadžera i drugih osoba koje imaju autonomiju u donošenju odluka, radnika koji obavljaju vjerske ceremonije u crkvama i vjerskim zajednicama.

Druga skupina izuzetaka odnosi se na odredbe o dnevnom odmoru, stanci i tjednom odmoru. Ove odredbe ne vrijede ako umjesto toga postoji mogućnost kompenzacije pomoću odgovarajućih razdoblja odmora. Treća skupina izuzetaka odnosi se na slučajeve u kojima ne moraju vrijediti odredbe o dnevnom odmoru, stanci i tjednom odmoru, trajanju noćnog rada te odredbe o referentnim razdobljima za tjedni odmor, maksimalno tjedno radno vrijeme i trajanje noćnog rada. Ovo se odnosi na primjer, na poslove zdravstvene skrbi, rada u zračnim lukama, poljoprivredu, produkciju tv programa i slično.

Kad bi se Direktiva odmah morala primijeniti u svim zemljama članicama najteže bi prošli Britanci koji su se uspjeli izboriti za tako zvani opt-out još prilikom donošenja same Direktive. Opt-out je klauzula koja omogućava da članica EU ne mora sudjelovati u nekim područjima politike i odredbama vrhovnog zakonodavstva EU. Procijenili su da bi poštivanje ove Direktive britance stajalo 250 milijuna funti godišnje.

Velikoj Britaniji protive se Francuska, Italija i Španjolska i traže da se odredi rok do kojeg bi Britanija trebala postupno prijeći na 48-satni radni tjedan. Svoja obrazloženja temelje na činjenici da 48-satni radni tjedan štiti radnike od iskorištavanja i nesreća na radnom mjestu. Za optimalnim rješenjem još uvijek se traga.

Na Hrvatskoj je da svoj Zakon o radu prilagodi u dijelu duljine trajanja godišnjeg odmora sa 18 dana na 4 tjedna. Isto tako treba doraditi dio koji se odnosi na tjedni odmor koji se nado-

vezuje na prethodni dnevni odmor, budući se u našem zakonodavstvu 24 slobodna sata tjednog odmora ne zbraja na 11 minimalnih dnevnih sati. Referentno razdoblje za računanje tjednog radnog vremena u Hrvatskom zakonodavstvu je jedna godina umjesto 4 mjeseca određeno direktivom. Hoće li se Hrvatska prilagođavati Europi ili će Europa neke dijelove direktive prilagoditi našem modelu pokazat će vrijeme (npr. dvanaestomjesečno referentno razdoblje za računanje tjednog radnog vremena).

Piše: EEF/J.K.

PRILJEV MIGRANATA U HRVATSKU NAKON ULASKA U EUROPSKU UNIJU

.....
Iako su plaće u Hrvatskoj veće nego u nekim novim državama članicama, one su još uvijek daleko od prosjeka u starim državama članicama koje predstavljaju glavni cilj migracije radne snage s Istoka na Zapad kontinenta

Hrvatska će datumom ulaska u EU morati otvoriti svoje tržište rada za građane iz drugih država članica. To znači da će se europski građani moći zapošljavati u Hrvatskoj bez radnih dozvola ili bilo kojih drugih ograničenja. Pri javljanju na natječaje europski građani ni na koji način neće smjeti biti diskriminirani, dok će se obveza poznavanja hrvatskog jezika moći primjenjivati samo u određenim situacijama te na individualnoj osnovi, od slučaja do slučaja. S radnicima migrantima iz EU morat će se postupati jednako kao i s domaćim radnicima u pogledu uvjeta rada te socijalnih i poreznih olakšica, s tim da će se prava koja proističu iz rada odnositi ne samo na radnike već i na članove njihovih obitelji.

Hrvatska će biti u mogućnosti privremeno ograničiti svoje tržište rada samo za građane onih država članica koje će nakon ulaska u EU uvesti tzv. tranzicijska razdoblja (najviše do se-

dam godina) unutar kojih će prijeći slobodno zapošljavanje hrvatskih građana na svom teritoriju. Ipak, riječ je o mjeri reciprociteta, pa Hrvatska neće biti u prilici ograničavati pristup svom tržištu rada za građane onih država članica koje ne primjenjuju ili su prestale primjenjivati tranzicijska razdoblja.

Na hrvatskom tržištu rada najveći broj stranaca državljanima su zemalja jugoistočne Europe koje su s Hrvatskom nekoć činile bivšu državu. S obzirom na to da je riječ o državama koje nisu članice EU, za njihove državljane i nakon ulaska u Uniju vrijedit će vizni režim, odnosno režim kvota radnih dozvola koji će se utvrđivati prema potrebama tržišta rada. Ulaskom u EU ti bi se radnici mogli naći u nešto nepovoljnijem položaju ako dođe do većeg priljeva radne snage iz država članica EU.

Ipak, samim ulaskom u EU najvjerojatnije neće doći do značajnijih promjena na tržištu rada. Iako su plaće u Hrvatskoj veće nego u nekim novim državama članicama, one su još uvijek daleko od prosjeka u starim državama članicama koje predstavljaju glavni cilj migracije radne snage s Istoka na Zapad kontinenta. Osim toga, hrvatsko tržište rada još uvijek je vrlo kruto. Troškovi otpuštanja i zapošljavanja su vrlo visoki, a sustav tržišta rada kao takav nije dovoljno fleksibilan. Ovakva situacija u skoroj budućnosti će se trebati mijenjati jer bi se Hrvatska nakon izlaska iz krize mogla suočiti s manjkom radne snage, pogotovo visoko kvalificirane, te će postojati rastuća potreba za privlačenjem radnika iz drugih država članica.

Projekcije pokazuju da se broj radno sposobnog stanovništva Hrvatske smanjuje, dok broj starog i ovisnog stanovništva raste. U skladu s postojećim trendovima stanovništvo Hrvatske moglo bi se smanjiti za 6,1% u razdoblju 2005. - 2025. i za 19% do 2050. Isto tako, izgledno je da će se skupina stanovništva u dobi od 60 i više godina povećavati s trenutačnih oko 22% na 29,5% do 2025., odnosno na 35,5% do 2050. godine. S obzirom na to da su države članice EU suočene sa sličnim demografskim trendovima, dugoročno se Hrvatska neće moći osloniti samo na uvoz radne snage iz država članica EU, već će morati poraditi na osmišljavanju migracijske politike koja će se odnositi i na građane trećih država. Ta će migracijska politika morati

biti usuglašena s migracijskom politikom EU za koju se predviđa da će u nadolazećem periodu biti u fazi intenzivne izgradnje. Iskustva starih država članica pokazuju da su migranti iz trećih država nezaobilazni faktor nesmetanog ekonomskog razvoja jer popunjavanju radna mjesta za koja nacionalni i europski građani nisu kvalificirani, ili za koja ne postoji dovoljni interes.

Piše: EEF/H.B.

RADNE DOZVOLE U EUROPSKOJ UNIJI

.....
Svaki građanin Europske unije ima pravo raditi pod jednakim uvjetima u bilo kojoj zemlji Unije kao i stanovnik te zemlje

Svaki građanin Europske unije ima pravo raditi pod jednakim uvjetima u bilo kojoj zemlji Unije kao i stanovnik te zemlje, pod jednakim uvjetima i bez potrebe traženja radne dozvole. Nikakve restrikcije, kvantitativne ili diskriminatorne, ne smiju se primjenjivati pri zapošljavanju osoba različitih nacionalnosti u drugim EU državama.

Iznimke se odnose na poznavanje jezika: od kandidata za posao iz bilo koje zemlje EU može se tražiti da pokažu znanje jezika potrebnog za posao, no stupanj znanja stranog jezika mora biti realan i nužan za posao. Poslodavci ne smiju tražiti samo određene uvjete kao dokaz.

Druga su iznimka nove zemlje EU: tijekom tranzicijskog razdoblja, pristup zapošljavanju može se ograničiti za radnike iz novih zemalja članica EU. Takozvani tranzicijski aranžmani u starim državama članicama odvijaju se prema shemi "2+3+2". Primjena ograničenja pristupa tržištu rada ukupno može biti najviše sedam godina. Stare zemlje članice ograničenje uvode najprije na dvije godine da bi zaštitile svoje tržište rada, a mogu ga produljiti za još tri godine. Nakon tog perioda ograničenje se može još jednom produžiti za još dvije godine.

Ograničenja se mogu odnositi na radne dozvole i na pristup socijalnim beneficijama. Kod zadnjeg proširenja EU stare su zemlje člani-

ce primjenjivale četiri različita modela ograničene pristupa tržištu rada:

a) postojeće sustave radnih dozvola zadržala je Njemačka, Španjolska, Francuska, Grčka, Belgija, Luksemburg i Finska,

b) u Danskoj su radne dozvole mogli dobiti samo stalno zaposleni na puno radno vrijeme dok su Austrija, Italija, Portugal i Nizozemska kombinirale kvote sa svojim sustavima radnih dozvola,

c) Velika Britanija, Irska i Švedska otvorile su svoja tržišta rada radnicima osam novih zemalja članica od 1. svibnja 2004., ali s ograničenim pristupom beneficijama socijalne skrbi u Irskoj i Velikoj Britaniji,

d) EU pravila slobode kretanja radnika i načelo jednakih mogućnosti u potpunosti je primijenila jedino Švedska. Za radnu snagu iz Bugarske i Rumunjske druga faza od tri godine ograničenja pristupu tržišta rada ističe 31. prosinca ove godine. Ograničenje će se nastaviti primjenjivati u slučaju da zemlja izvjesti Komisiju o ozbiljnom narušavanju na tržištu.

Očekuje se da će Austrija i Njemačka nastaviti tražiti radne dozvole za Bugare i Rumunje, ali Njemačka je ublažila ograničenja za radnike s diplomom. Belgija je uvela brzu proceduru za dobivanje radne dozvole – rok od 5 dana – za poslove u profesijama kojih manjka. Italija ne zahtijeva radne dozvole za zapošljavanje u poljoprivredi, hotelima i turizmu, domaćoj radinosti, njegovateljstvu, građevinarstvu, inženjerstvu, rukovodećim, sezonskim poslovima i poslovima koji zahtijevaju visoke kvalifikacije. Španjolska je već dobila dozvolu Europske komisije za primjenu ograničenja.

Što se novih država članica tiče, Mađarska, Poljska i Slovenija primjenjivale su opciju recipročnih mjera, tj. tražile su radne dozvole za državljane onih zemalja EU koje su uvele ograničenja.

Slovenija je nakon 1. svibnja 2006. prestala primjenjivati recipročne mjere. Kada osoba neke zemlje članice EU radi u nekoj drugoj zemlji članici, mora ju se tretirati jednako kao i kolege koji su državljani te zemlje članice, uzimajući u obzir radne uvjete i pristup obrazovanju. Pod istim uvjetima moraju se primjenjivati i novčane naknade za nezaposlene te porezne olakšice. Radnici koji rade u jednoj zemlji, a žive u drugoj

moraju uživati iste koristi kao i radnici te druge zemlje.

Usporedimo li Bugarsku i Rumunjsku koje zajedno imaju 30 milijuna stanovnika i stopu nezaposlenosti u prosjeku od oko 10% i Hrvatsku s jedva 4,3 milijuna stanovnika i stopu nezaposlenosti od gotovo 14% (prema anketi radne snage) ili više od 300.000 nezaposlenih osoba, za očekivati je da se mjere primijenjene na Bugarsku i Rumunjsku neće primijeniti na Hrvatsku s njezinim ulaskom u Europsku uniju.

Piše: EEF/J.K.

SLOBODNO KRETANJE RADNIKA – ISKUSTVA NOVIH DRŽAVA ČLANICA

.....
Pozitivan ekonomski učinak slobodnog kretanja radnika u razdoblju prije krize vidljiv je iz podatka da je u EU kao cjelini od 2004. do 2007. otvoreno više od 12 milijuna novih radnih mjesta

Mogućnost slobodnog zapošljavanja u drugim državama članicama spada među najopipljivije učinke ulaska u Europsku uniju. Iako je prilikom proširenja na države srednje i istočne Europe (2004.-2007.) većina starih država članica uvela tzv. tranzicijska razdoblja u trajanju od najviše sedam godina, Velika Britanija, Irska i Švedska od samog su početka provodile politiku “otvorenih vrata”, dok su druge države članice svoja tržišta rada otvarale postupno (prema modelu 2+3+2). Rezultat je bio odlazak više od dva milijuna radnika iz novih u stare države članice, najvećim dijelom u Veliku Britaniju i Irsku. Sloboda kretanja radnika različito je utjecala na nove države članice. U nekima, kao što su Litva, Poljska, Rumunjska i Bugarska, došlo je do snažnog emigracijskog vala prema Zapadu, dok države poput Mađarske, Slovenije ili pak Češke Republike bilježe relativno slab interes svojih građana za korištenje ove slobode. Mogućnost

rada u starim državama članicama najjače je utjecala na Rumunjsku za koju podaci pokazuju da je oko 2,5% radno sposobnog stanovništva napustilo zemlju.

Pozitivan ekonomski učinak slobodnog kretanja radnika u razdoblju prije krize vidljiv je iz podatka da je u EU kao cjelini od 2004. do 2007. otvoreno više od 12 milijuna novih radnih mjesta, a u prethodnom razdoblju taj se broj kretao oko dva milijuna. Dobri su rezultati uočljiviji u novim državama članicama gdje je nakon ulaska u EU došlo do znatnog smanjivanja nezaposlenosti te do ekonomskog rasta koji je dijelom bio potpomognut novčanim doznakama što su ih radnici na radu u inozemstvu slali kući. Tako se primjerice procjenjuje da su samo u 2010. godini poljski građani u domovinu odaslali blizu četiri milijarde eura.

Ekonomska se kriza odrazila i na kretanje radnika unutar EU. Podaci za Veliku Britaniju, koja je bila primorana devalvirati svoju valutu, govore da je oko polovica emigranata iz novih država članica u međuvremenu napustila zemlju i kako je intenzitet novih dolazaka bitno smanjen. Ipak, nisu se svi "poljski vodoinstalateri" vratili kući, već su mnogi Britaniju zamijenili nekom drugom državom članicom, prije svega Njemačkom koja se relativno vješto nosi s krizom te koja je po isteku sedmogodišnjeg tranzicijskog razdoblja u svibnju 2011. morala otvoriti svoje tržište rada za građane država koje su u EU ušle 2004. godine.

U ovom trenutku teško je predvidjeti koliko će u trenutku ulaska u EU država članica otvoriti svoje tržište rada za radnike iz Hrvatske. Slijedom iskustava novih članica može se očekivati da barem neke zemlje neće koristiti tranzicijska razdoblja. One koje ih budu uvodile najvjerojatnije ih neće zahtijevati u razdoblju od sedam godina nego kraće, jer je hrvatsko tržište rada malo te kao takvo ne bi trebalo predstavljati prijetnju vezanu uz moguće poremećaje. Međutim, Hrvatska, za razliku od novih država članica, u EU ulazi u razdoblju duboke svjetske ekonomske krize te se teško može očekivati da će se sam ulazak bitnije odraziti na smanjivanje nezaposlenosti. S obzirom na to da je u Hrvatskoj tradicionalno broj visokokvalificiranih emigranata viši od broja niskokvalificiranih, opasnost za pojačan "odljev mozgova" ulaskom u EU postoji.

Ipak, statistike novih država članica umiruju jer pokazuju da odnos između visoko i niskokvalificiranih emigranata ne odstupa bitno od obratnog prosjeka. Tu treba naglasiti da sloboda kretanja otvara velike mogućnosti zapošljavanja, ne samo za visoko već i za niskokvalificirane radnike, koji će biti potrebni u deficitarnim sektorima starih država članica kao što su poljoprivreda i socijalna skrb.

Piše: EEF/H.B.

MJERE ZA ZAŠTITU ZDRAVLJA I SIGURNOSTI BESPLATNE SU ZA RADNIKE

.....
Cilj je propisa EU stvoriti sigurnu, zdravu i stimulativnu radnu okolinu te unaprijediti sigurnost i zdravlje radnika

Sigurnost i zaštita zdravlja na radu u državama se uređuje zakonom, kolektivnim ugovorima i podzakonskim aktima. Osim toga, to područje uređeno je konvencijama Međunarodne organizacije rada (ILO). U Europskoj uniji sigurnost i zaštita zdravlja na radu uređene su propisima na razini Europske unije koji propisuju minimum standarda. S njima su usklađeni propisi država članica. Države članice mogu donijeti stroža pravila od minimuma koji se zahtijeva propisima Europske unije pa se propisani standardi mogu razlikovati između država članica EU.

Okvirnom direktivom Vijeća Europske unije 89/391/EEC propisana su opća načela u području sigurnosti i zaštite zdravlja na radu, a riječ je o primjeni općih načela koja se odnose na profesionalne rizike, mjere za osiguranje sigurnosti i zaštite zdravlja, uklanjanje rizika i drugih opasnosti, nezgoda, izvješćivanje, savjetovanje, participaciju radnika i njihovih predstavnika te njihovo osposobljavanje, kao i na opće smjernice za ostvarenje navedenih načela. Radnici opravdano očekuju da će im biti osigurana zdrava radna okolina i socijalna sigurnost za slučaj privremene

ili trajne nesposobnosti za rad.

Stoga strategija razvoja područja sigurnosti i zaštite zdravlja na radu u EU prati smjernice oblikovane na konferenciji u Nici, pri čemu je riječ ne samo o osiguravanju novih nego i boljih radnih mjesta. To znači stalno stvaranje sigurne i zdrave te stimulativne radne okoline, a posebno svladavanje postojećih i novonastalih čimbenika rizika.

Usklađivanje Zakona o zaštiti na radu s propisima *Acquis Communautaire* bio je ključni element za pristupne pregovore Hrvatske u poglavlju 19 "Socijalna politika i zapošljavanje". Zakon propisuje da primjena propisa o sigurnosti na radnom mjestu i odgovarajućih mjera koje se odnose na zaštitu zdravlja moraju biti besplatne za radnike. Poslodavac je dužan odrediti jednog ili više zaposlenika za obavljanje aktivnosti zaštite na radu, a provođenje mjera zdravstvene zaštite povjeriti službi medicine.

Svrha je tog zakona uvođenje mjera za poticanje unapređivanja sigurnosti i zdravlja radnika na radu, sprečavanje ozljeda na radu, profesionalnih bolesti, drugih bolesti u vezi s radom te zaštita radnog okoliša. Posebno osjetljive kategorije radnika moraju biti zaštićene od onih opasnosti koje na njih štetno utječu. Osobita zaštita propisuje se radi očuvanja nesmetanoga duševnog i tjelesnog razvitka mladeži, zaštite žena od rizika koji bi mogli ugroziti ostvarivanje materinstva, zaštite osoba s invaliditetom i profesionalno oboljelih osoba od daljnjeg oštećenja zdravlja. Ovim su zakonom obuhvaćeni svi radnici, osim oružanih snaga, policije i osoblja zaposlenog u privatnim kućanstvima, što je u skladu sa zahtjevom pravne stečevine Unije.

Hrvatska je donijela i nacionalni program koji se odnosi na sigurnost i zaštitu zdravlja na radu, odnosno na zaštitu na radu čiju provedbu prati posebno stručno savjetodavno tijelo, koje u Hrvatskoj čine predstavnici države, poslodavaca, radnika i istaknutih stručnjaka zaštite na radu. Na razini Europske unije djeluje Europska agencija za sigurnost i zdravlje na radu.

U praksi će to jednog dana značiti da će novo-zaposleni radnici prvog dana svog rada dobiti paket dobrodošlice, kao što je to praksa u Irskoj ili Velikoj Britaniji, u kojem se nalaze imena osoba u kadrovskoj službi, nadređenih osoba, priručnici o zdravlju i sigurnosti na radu, mogućnost ob-

razovanja i napredovanja, upute o evidenciji prisutnosti na radu, upotrebi računalnih programa, obvezi čuvanja zadužene opreme, što u slučaju ozljede na radu, bolovanja, unutarnje ustrojstvo, niz evaluacijskih obrazaca, telefonski imenik i još čitav niz praktičnih informacija.

Piše: EEF/J.K.

Socijalna prava

KAKVA PRAVA IMAJU NEZAPOSLENI U EU?

Najnižu stopu nezaposlenosti ima Austrija (4 %), Luksemburg i Nizozemska (obje 4,9 %), a najvišu Španjolska (22,9 %)

Europska strategija zapošljavanja, u skladu sa strategijom Europa 2020, ima tri osnovna cilja: povećati zapošljivost radne snage u dobi od 20 do 64 godine, smanjiti napuštanje srednjoškolskog obrazovanja do 10 % (to znači da se želi postići da 40 % osoba u dobi od 30 do 34 godine završi treći nivo obrazovanja) te smanjiti nivo siromaštva i socijalne isključenosti za barem 20 milijuna stanovnika EU.

U studenom 2011. godine u EU-27 stopa nezaposlenosti iznosila je 9,8% što je na istom nivou kao godinu ranije. Među zemljama članicama najniža stopa nezaposlenosti zabilježena je u Austriji (4 %), Luksemburg i Nizozemska (obje 4,9 %), a najviša u Španjolskoj (22,9 %), Grčkoj (18,8 % u rujnu 2011.) i Litvi (15,3 % u trećem tromjesečju 2011.). Kroz Agendu za nove vještine i radna mjesta razrađuju se posebne mjere za povećanje zapošljivosti u EU, i to za svaku od zemalja članica sukladno predloženim jednogodišnjim smjernicama Europske komisije.

MEĐUTIM, ŠTO AKO STE IPAK NEZAPOSLENI STANOVNIK/CA EU?!

Ako ne radite, moguće su dvije situacije. Prvo, možete primiti novčanu naknadu zbog svoje prethodne aktivnosti kao zaposlena ili samozaposlena osoba. U tom slučaju, ostvarujete naknadu sukladno propisima zemlje u kojoj ste bili osigurani dok ste bili radno aktivni. Druga je situacija da ne primete nikakvu socijalnu naknadu koja proizlazi iz sadašnjeg ili bivšeg odnosa i niste ekonomski aktivna osoba. U tom slučaju, kao neaktivna osoba, imate socijalna prava sukladno propisima zemlje u kojoj živite. U nekim zemljama, pravo na socijalno osiguranje temelji se na osnovi prebivališta dok u drugima, pravo na socijalno osiguranje imaju samo osobe koje ostvaruju poslovnu djelatnost (i članovi njihovih obitelji).

Svaka zemlja odlučuje tko ima pravo na naknade za nezaposlene, koliko će dobiti i koliko dugo. EU jamči da nezaposleni imaju pravo na naknadu za nezaposlene pod istim uvjetima kao državljani države koja plaća tu naknadu. Uobičajeno je to zemlja u kojoj ste zadnjom radili. Dalje, institucije moraju uzeti u obzir razdoblja osiguranja ili zaposlenja koje ste popunili u drugim zemljama, ako je to potrebno za vaše pravo na pogodnosti i to sukladno zadnjem prihodu od nesamostalnog rada. Ako članovi vaše obitelji žive u drugoj zemlji EU, Islandu, Lihtenštajnu, Norveškoj ili Švicarskoj, a iznos novčane naknade povećava se prema broju članova obitelji, uzet će se u obzir kao da žive u zemlji koja plaća naknadu. U većini država članica, naknade za nezaposlene dodjeljuju se u slučaju ako ste završili potrebno kvalificirajuće razdoblje.

Zavod za zapošljavanje u većini zemalja EU pruža informacije o svim primanjima i aktivno pomaže nezaposlenima naći posao te nudi mogućnost usavršavanja ili prekvalifikacije. Odbijanje edukacija ili zaposlenja sukladno primjenjivim kvalifikacijama, povlači posljedice – neisplatu novčane naknade i ispis iz registra nezaposlenih. Primjerice, u Austriji svi zaposlenici, vježbenici i sudionici profesionalne rehabilitacije sa zaradom iznad minimalnog praga od 366,33 eura mjesečno u 2010. godini pokriveni su osiguranjem od nezaposlenosti. Možete imati pravo na novčanu naknadu, ako ste bili pokriveni osiguranjem od nezaposlenosti za najmanje 52 tjedana tijekom posljednjih 24 mjeseci, ili 26 tjedana unutar posljednjih 12 mjeseci ako ste mlađi od 25 godina. Novčana pomoć za nezaposlene se izračunava na temelju prosječne zarade u posljednjoj kalendarskoj godini s definiranom granicom (3840 eura mjesečno u 2010. godini).

Trajanje davanja naknade za nezaposlenost ovisi o razdoblju osiguranja i dobi nezaposlene osobe. Ako u Njemačkoj ostanete bez posla, imate pravo na novčanu naknadu pod uvjetom da se registrirate kao nezaposlena osoba pri Zavodu za zapošljavanje i podnosite zahtjev za naknadu ako ste potpuno nezaposleni ili zaposleni manje od 15 sati tjedno, ako aktivno tražite posao ili imate kvalificirajuće razdoblje zaposlenja najmanje 12 mjeseci u posljednje dvije godine. Nezaposlene osobe imaju pravo na tip II. novčane naknade ako su: sposobne za rad,

bez sredstava, u dobi između 15 i 65 ili 67 iako su državljani Savezne Republike Njemačke.

Osobe nesposobne za rad koji žive s osobom bez sredstava koja je ustanju raditi u "Zajednici ovisnosti" imaju pravo na socijalnu skrb. Naknade se razlikuju prema plaći iz radno aktivnog razdoblja, fiskalnoj kategoriji navedenoj na poreznoj kartici i prema tome imate li djecu ili ne. Za potrebe izračuna naknade, koristi se prosječna dnevna plaća s utvrđenom gornjom granicom od 5500 eura mjesečno u starim pokrajinama Njemačke i 4650 eura mjesečno u novim pokrajinama. Korisnici s djecom dobivaju 67% neto plaće, dok korisnici bez djece dobivaju 60% neto plaće.

Danska, kao izrazito socijalna država, pokriva do 90% naknade za vrijeme nezaposlenosti, uzimajući u obzir zadnji ostvareni dohodak. Prosječno trajanje nezaposlenosti u Danskoj iznosi 6 mjeseci. Sredstva za razdoblje nezaposlenosti većim se dijelom isplaćuju iz Europskog socijalnog fonda, kombinirajući s nacionalnim proračunima zemalja članica EU.

Piše: EEF/S.B.

JEDNAKA PLAĆA ZA JEDNAK POSAO

Svake godine četiri milijuna radnih mjesta diljem EU ostaju nepopunjena zbog toga što 18 milijuna nezaposlenih nema potrebne kvalifikacije za njih

Socijalna politika Hrvatske unutar Europske unije ostaje u njezinoj nacionalnoj nadležnosti, generalno gledajući. Zakonodavstvo EU djeluje samo kao osnovni okvir nastojanju svake članice da definira načela i funkcioniranje vlastitog socijalnog sustava. Ipak, već prije nekoliko godina povela se i još se vodi debata na razini EU o jedinstvenom socijalnom modelu koja korijene ima u ujedinjavanju najboljih karakteristika četiri osnovna europska socijalna modela: anglosaksonskom (liberalnom), kontinentalno-europskom, mediteranskom (pripada mu i Hrvatska) te nordijskom.

Dakle, EU postavlja minimalne standarde u područjima kao što su socijalna zaštita radnika, zaštita na radu, socijalna uključenost, borba protiv diskriminacije na osnovu spola, dobi i seksualne orijentacije, religije ili vjere i slično. Što se tiče politike zapošljavanja, ne postoje jedinstvena pravila vezana uz kategorizaciju visine plaće po određenim sektorima ili uz visinu mirovinskih doprinosa.

Na razini EU u ovom se trenutku već navoliko razvija strategija kojom se želi postići fleksibilnije tržište rada u kombinaciji s visokom razinom financijske sigurnosti. U prijevodu, to bi značilo da bi zapošljavanje, ali i otpuštanje bilo puno lakše, a prava za nezaposlene veća u pogledu novčanih naknada i motivacije u traženju novog posla u smislu prekvalifikacije, usavršavanja i sl.

Takvo promišljanje nije nevažno budući da je u državama članicama EU prepoznata neravnoteža između vještina i znanja koje ljudi imaju u odnosu na današnje potrebe tržišta rada. Posljedice je da ljudi nemaju posla, ali isto tako ima puno radnih mjesta koja ostaju nepopunjena jer kandidati koji se javljaju na natječaje ne ispunjavaju potrebne uvjete za pojedina radna mjesta. U prilog tome govore i brojevi: svake godine četiri milijuna radnih mjesta diljem EU ostaju nepopunjena zato što 18 milijuna nezaposlenih nema potrebne kvalifikacije kako bi ih popunili.

Budući da spomenuta strategija nudi samo smjernice, na vlastodržcima je i interesnim skupinama da pronađu način kako ih što bolje ugraditi u domaći sustav i potaknuti njihovu primjenu. Hrvatska je u tom smjeru već poduzela neke korake temeljene na dokumentu koji je potpisala s Europskom komisijom te je počela izrađivati dvogodišnje planove u svrhu povećanja radne aktivnosti stanovništva. Glavni je cilj ujednačavanje ponude i potražnje na tržištu rada i stjecanje novih vještina kako bi posloprimci bili što konkurentniji. Naročito je to važno za nas jer postoji velika neujednačenost stope nezaposlenosti od županije do županije.

Stupanjem u punopravno članstvo, na raspolaganju će biti i sredstva iz strukturnih i kohezijskih fondova, npr. iz Europskog socijalnog fonda, pomoću kojeg će se lakše financirati projekti zapošljavanja, poticanja mobilnosti i borbe protiv diskriminacije radnika, usavršava-

nja i prekvalifikacije. Potrebno je osigurati da se ti projekti izrade u dovoljnoj količini te da budu kvalitetni kako sredstva namijenjena za njih ne bi ostala neiskorištena.

Koordinacija nadležnih tijela državne uprave s praksom u EU trebala bi rezultirati snažnijim antidiskriminacijskim mjerama, boljim radnim pravima zaposlenika i uravnoteživanjem stope zaposlenosti muškaraca i žena kao i njihovih plaća. “Jednaka plaća za jednak posao” jedno je od temeljnih načela EU. Jedna od koristi takvog pristupa je i to što bi ukidanje razlike u plaćama moglo dovesti do porasta bruto domaćeg proizvoda u državama EU između 15 i 45%.

Važno je napomenuti za područje socijalne politike u kontekstu zapošljavanja i članstva u EUa iz njenih institucija stižu preporuke i okviri, ali odgovornost za bolji i kvalitetniji život u Hrvatskoj najvećim djelom leži na nama samima. Najučinkovitiji način sudjelovanja u donošenju odluka na razini EU interesne su skupine koje imaju ne samo nacionalnu, nego i dodatnu, nadnacionalnu platformu za lobiranje i utjecanje na vlastodršce i nacionalnu politiku kao i na europske politike. Na organiziranim je interesnim skupinama, dakle, da daju prijedloge i da ih saslušaju oni koji donose odluke te da utječu na kvalitetu svog i života svojih sugrađana na aktivan način, a ne kao pasivni promatrači, a na donosiocu odluke leži odgovornost da prepozna kvalitetne prijedloge i omogući da oni zažive.

Piše: EEF/J.S.

PROSJEČNA RAZLIKA U PLAĆAMA ŽENA I MUŠKARACA U EU-U JE 18 POSTO

.....
U cilju smanjivanja razlike, EU u suradnji sa socijalnim partnerima razmatra niz mogućih zakonodavnih i nezakonodavnih mjera, među kojima obvezno izvješta vanje tvrtki o razlikama u plaći i transparentnost sustava plaćanja

Danas prosječna razlika u plaćama između žena i muškaraca u EU-u iznosi 18% i unatoč postojećim razlikama između zemalja, kao i između javnog i privatnog sektora, konstantna je posljednjih 15 godina (podatak za Hrvatsku za 2009. godinu je iznosio 10.6%) i u načelu na štetu žena.

“Jednaka plaća za jednak posao”, jedno od temeljnih načela EU-a, po prvi je puta 1975. godine “ozakonjeno” Uredbom o zabrani diskriminacije između žena i muškaraca u svim aspektima plaćanja za identičan posao ili za posao iste vrijednosti. Europski sud pravde u Luksemburgu do sada donio veći broj presuda vezanih uz ovu problematiku. Unatoč određenom napretku u ostvarivanju jednakosti u plaćama i smanjivanju broja slučajeva izravne diskriminacije, značajne razlike još uvijek su prisutne.

One su dijelom uvjetovane drugim nejednakostima prisutnima na tržištu rada, poput podcjenjivanja rada žena, koncentriranosti žena u ograničenom broju sektora ili profesija (tzv. segregacija tržišta rada), tradicija, stereotipa te problema postizanja ravnoteže između poslovnog i privatnog života žena, a kasnije se odražavaju i na nejednakosti u ostvarivanju, primjerice, mirovinskih prava.

Razlika u plaćama varira od države do države – od manje od 10% u Poljskoj, do više od 20% u Velikoj Britaniji, te više od 25% u Estoniji (statistika iz 2008.). Ove neujednačene trendove valja promatrati u uskoj vezi s drugim aspektima tržišta rada - razlika u plaćama je načelno manja u državama u kojima je zaposlenost žena

općenito niža (Rumunjska), a veća u zemljama u kojima su tržišta rada segregirana (Irska), kao i u zemljama u kojima značajan broj žena ne radi puno radno vrijeme (Švedska).

Jednako vrednovanje rada kroz plaće moglo bi imati pozitivni gospodarsko-socijalni učinak, posebno važan u svijetlu aktualnog starenja europskog stanovništva: tvrtke bi zapošljavale najsposobnije zaposlenike, bolja iskorištenost stručnosti žena bi pogodovala kompetitivnosti europskog gospodarstva na svjetskom tržištu, a ojačala bi i socijalna kohezija društva u kojem bi žena bila financijski i ekonomski neovisnija. Prema studiji provedenoj za vrijeme švedskog predsjedanja EU-om 2009. godine, ukidanje razlike u plaćama bi moglo dovesti i do porasta bruto domaćeg proizvoda u državama EU-a između 15 i 45%.

U cilju smanjivanja razlike, EU u suradnji sa socijalnim partnerima razmatra niz mogućih zakonodavnih i nezakonodavnih mjera, među kojima obvezno izvještavanje tvrtki o razlikama u plaći, transparentnost sustava plaćanja, klasifikaciju poslova i skalu plaćanja neutralne s obzirom na spol i adekvatne sankcije u slučaju kršenja prava na jednaku plaću, odnosno jačanje svijesti poslodavaca i zaposlenika o ovoj problematici i razvijanje instrumenta za mjerenje razlike u plaćama (na tragu Njemačke koja je u tu svrhu razvila kompjuterski program). Potiču se i inicijative za promicanje jednakosti spolova na radnom mjestu, poput "oznake profesionalne jednakosti" koja se u Francuskoj od 2004. godine dodjeljuje tvrtkama koje politiku spolne jednakosti primjenjuju prilikom planiranja poslova, razvoja karijere i promicanja žena na više pozicije unutar tvrtke.

Europski primjeri dobre prakse (poput obveze portugalskih poslodavaca da objavljuju plaće svojih zaposlenika ili francuskih da definiraju plan ukidanja razlika u plaći) svjedoče o svojevrsnom napretku. No ukidanje razlike u plaćama ostaje prioritet EU-a te izazov i dužnost svakog poslodavca na području EU-a, kao jedna od mjera za postizanje općeg cilja ukidanja spolne diskriminacije, odnosno postizanja jednakosti između žena i muškaraca na radnom mjestu.

Piše: EEF/P.L.F.

U EU RODILJSKI DOPUST FLEKSIBILNIJI I DINAMIČNIJI

.....
Rodiljski dopust u Njemačkoj traje 14 mjeseci, od 14 do 18 mjeseci u većini zemalja, a u Češkoj, Bugarskoj, Mađarskoj, Finskoj i Slovačkoj i više od 18 mjeseci

Europska unija u suradnji sa zemljama članicama stvorila je poseban regulatorni okvir za razvoj socijalnih prava kako bi na najmanju moguću mjeru svela socijalnu isključenost. Otvorenim metodom koordinacije, zajedničkim ciljevima i indikatorima poseban odbor za socijalnu zaštitu usmjerava socijalnu politiku k smanjenju socijalne isključenosti u EU. Prioriteti su definirani zajedničkim memorandumom o inkluziji, a obuhvaćaju socijalnu zaštitu, zdravstvo i mirovine. Obiteljske potpore, odnosno socijalna prava građana po osnovi rođenja djeteta i skrbi o njemu obuhvaćaju sustav socijalne zaštite u EU.

Majčinstvo, odnosno očinstvo, ima različite pogodnosti u zemljama članicama EU i može se reći da je općenito fleksibilnije i dinamičnije, iako znatno kraće nego u Hrvatskoj. Roditeljski dopust ima cilj olakšati roditeljima usklađivanje roditeljskih radnih obveza, uzimajući u obzir sve veću raznolikost obiteljskih struktura i istovremeno poštujući nacionalno pravo i kolektivne ugovore. Zaposlene majke i očevi imaju pojedinačno pravo na roditeljski dopust na temelju rođenja ili posvojenja djeteta kako bi se o tom djetetu brinuli do njegove određene dobi, a najkasnije do osme godine života, što definiraju države članice i/ili socijalni partneri.

Ipak, većina zemalja ograničava uzimanje dopusta do djetetove pete godine. Dopust za skrb o djetetu u većini zemalja mogu kombinirati majka i otac te pri tome biti fleksibilni, odnosno dopust ne mora biti u kontinuitetu.

Dopust se dodjeljuje na razdoblje od najmanje četiri mjeseca, a radi promicanja jednakih mogućnosti i ravnopravnog postupanja prema muškarcima i ženama u načelu predviđa da ne bude prenosiv. Države članice na nacionalnoj razini putem svoga zakonodavstva i/ili kroz kolek-

tivne ugovore, uzimajući u obzir postojeća rješenja o dopustu, propisuju načine za primjenu neprenosivog razdoblja. Kako bi se oba roditelja potaknulo na ravnopravnije uzimanje dopusta, treba predvidjeti da barem jedan od četiri mjeseca bude neprenosiv. Moguće je koristiti i rad na pola radnog vremena kao i rad od kuće. Na kraju dopusta korisnici imaju pravo vratiti se na isto radno mjesto, a ako to nije moguće, treba im ponuditi drugo odgovarajuće radno mjesto sukladno njihovim kvalifikacijama i kompetencijama. Smatra se da su koristi za majčinstvo i one koje se odnose na uobičajeno zdravstveno osiguranje, odnosno bolničko liječenje neposredno prije, tijekom i nakon rođenja.

Uobičajeno vrijeme trajanja porodiljnog dopusta iznosi 14 mjeseci u Njemačkoj, od 14 do 18 mjeseci u većini zemalja (Austrija, Belgija, Danska, Španjolska, Francuska, Poljska, Slovenija...) te više od 18 mjeseci u zemljama poput Češke, Bugarske, Mađarske, Finske, Slovačke...

Zamjenski prihod zaposlenih žena za vrijeme roditeljskog dopusta iznosi od 70% prosjeka plaće u, primjerice, Mađarskoj, Švedskoj, Italiji, do 100% u Austriji, Njemačkoj, Belgiji, Danskoj...

Različite su i razine zamjenskih prihoda ovisno o statusu žene. Zaposlene žene, pa i one koje primaju naknadu iz osiguranja za vrijeme nezaposlenosti, imaju pravo na roditeljsku naknadu koja ide na teret poslodavca za vrijeme kada im nije dopušteno raditi (u Austriji, npr., to je 8 tjedana prije i poslije porođaja). U Austriji se roditeljska naknada izračunava na temelju prosječne plaće za 3 mjeseca u prethodnoj godini, a žene koje dobrovoljno uplaćuju zdravstveno osiguranje, ali imaju zaradu ispod obveznog osiguranja, imaju pravo na dnevnu naknadu od 7,91 eura (podatak iz 2010. godine). Samozaposlene žene imaju pravo na paušalnu naknadu. U Velikoj Britaniji ima više razina naknada za rođenje djeteta. Većina zaposlenih trudnica ima pravo na zakonsku naknadu od poslodavca, i to do 39 tjedana, odnosno najranije 11 tjedana prije planiranog porođaja.

Žene koje ne ispunjavaju uvjete za zakonski osiguranu naknadu (samozaposlene ili zaposlene u razdoblju od najmanje 26 tjedana), mogu ostvariti pravo na naknadu sa zavoda za zapošljavanje također do 39 tjedana i ona iznosi oko 30 GBP, ako je žena u određenom radno ak-

tivnom razdoblju toliko i zarađivala.

Očevi nakon rođenja djeteta također imaju pravo na naknade pod određenim uvjetima koji se odnose na određene razdoblje rada u istog poslodavca. Napredak u korištenju roditeljskih dopusta, posebno u sektoru malog poduzetništva i samozaposlenih žena, očit je od 2010. godine uvođenjem mogućnosti dobrovoljnog osiguranja i izmjenom osnovne direktive EU, a time je poboljšana socijalna zaštita i prava milijuna žena na tržištu rada kao i jačanje ženskog poduzetništva.

Piše: EEF/S.B.

KADA EUROPLJANI IDU U MIROVINU?

Irci i Šveđani rade do svoje 64. godine, Englezi, Nizozemci i Ciprani do 63. godine, dok prosječni Rumunji prestaju raditi sa 55 i pol godina

Prosječni broj godina s koliko Europljani odlaze u mirovinu jako se razlikuje unutar članica EU. Tako npr. Irci i Šveđani rade do svoje 64. godine, Englezi, Nizozemci i Ciprani do svoje 63. godine, dok prosječni Rumunji prestaju raditi skoro deset godina ranije, sa 55 i pol godina. Hrvati su negdje u sredini – mi napuštamo tržište rada sa 60 godina. Naravno, stvaran broj godina s koliko idemo u mirovinu uvijek je ispod zakonske granice umirovljenja jer dio ljudi odlazi u prijevremenu mirovinu.

Samo iz ovih podataka vidljivo je da ne postoji neka uniformna mirovinska politika za sve članice EU. Socijalne politike općenito, u ovom slučaju mirovinska politika, nisu pod nadzorom EU već su u potpunosti pod ingerencijom država članica. Napredak zemalja članica u provođenju mirovinskih reformi prati se kroz mehanizam otvorene metode koordinacije (open method of coordination). To je vrlo labav mehanizam, koji samo prati razvoj događaja u državama članicama i daje neobvezujuće preporuke. Tako ni nama kada uđemo u EU nitko neće govoriti kada moramo u mirovinu i kolike ćemo

mirovine dobivati.

Ipak, neke društvene i demografske karakteristike zajedničke su svim europskim zemljama. Općenito, ljudi žive sve duže i rađaju sve manje djece. Iako još uvijek starimo jedan dan svakih 24 sata, taj proces traje sve duže i duže. Očekivani životni vijek u zadnjih nam se par desetljeća povećavao za 2,5 godine svakih 10 godina. Dobra vijest je da ćemo u budućnosti živjeti još duže. Loša vijest je da bi, ukoliko nešto drastično ne promijenimo u mirovinskim sustavima, mogli postati ozbiljno financijski ugroženi kada odemo u mirovinu.

U Hrvatskoj je propisana dob za odlazak u mirovinu 60 godina za žene i 65 za muškarce. To je jedan od rezultata mirovinske reforme koja je započela 1998. godine. Tada su žene išle u mirovinu sa 55, a muškarci sa 60 godina. Od tada se svake godine granica umirovljenja pomičala za pola godine pa je od 2008. godine postignut zadani cilj. Isto tako, radilo se na uvođenju veće pravednosti u sustav, pa se izračun mirovine postepeno temeljio na cijelom radnom vijeku, a ne samo na 10 najboljih uzastopnih godina kao prije. Naravno, to je stvorilo veliki jaz između “novih” i “starih” umirovljenika koji su vladu pokušavale riješiti raznim kompenzatornim mjerama koje su u konačnici samo dodatno zakomplicirale sustav dok razlike još uvijek postoje.

Nažalost, i nakon provođenja mirovinske reforme (koja je bila naknadno razvodnjavana u par navrata) mirovinski sustav u Hrvatskoj daleko je od održivosti tako da su uvedene dodatne izmjene. Ona koja je najviše zaintrigirala i antagonizirala javnost je povećanje zakonske granice umirovljenja za žene i izjednačavanje s onom za muškarce. Granica umirovljenja se diže svake godine za tri mjeseca pa će i žene u Hrvatskoj, počevši od 2030., morati raditi do 65. godine.

Međutim, ako pogledamo zemlje EU, vidimo da je taj trend sveprisutan. Mirovinski sustav naprosto više nije održiv u sadašnjem obliku. Stanovništvo stari, životni vijek se produžuje i sve to potencirano sadašnjom krizom, koja je doslovce poništila veliki dio sredstava mirovinskih fondova, primorava vlade da povise dob umirovljenja. To s jedne strane povećava broj ljudi koji pridonose sustavu, a s druge smanjuje broj ljudi koji dobivaju iz sustava. Već su 2009. godine svi Belgijanci, Danci, Nijemci, Irci, Špa-

njolci, Ciprani, Luksemburžani, Nizozemci i Portugalci imali zakonsku dob za odlazak u mirovinu postavljenu na 65 godina. Za muškarce u Švedskoj i Finskoj, granica je bila čak 67, odnosno 68 godina.

Još se veće promjene spremaju u budućnosti. Većina zemalja EU namjerava dodatno povećati dobnu granicu za odlazak u mirovinu. Jedina iznimka bila je Francuska koja je planirala smanjiti dobnu granicu za muškarce, sa sadašnjih 65 na 60 godina, i tako ju izjednačiti s dobnom granicom za žene. Međutim, pod pritiskom financijske i fiskalne krize, i ona je morala povećati dobnu granicu umirovljenja. Najveće promjene planiraju se u Danskoj, Njemačkoj i Nizozemskoj koje nakon 2020. godine namjeravaju pomaknuti dobnu granicu za umirovljenje za sve građane na 67 godina, dok će u Irskoj i Velikoj Britaniji i muškarci i žene morati raditi do svoje 68. godine.

Piše: EEF/J.C.Ž.

KOLIKO “STOJE” MIROVINE?

.....
Zbog velikih demografskih promjena troškovi mirovinskih sustava uvelike će rasti u budućnosti, a na razini EU taj je porast oko 2,3 posto u sljedećih 40 godina

Stanovništvo Europe stari. Broj starijih od 65 godina već je u 2008. bio veći od broja mlađih od 15 godina, a do 2060. bit će dva puta više starih nego mladih. To će rezultirati povećanjem stope ovisnosti sa 25% na više od 50%. Stopa ovisnosti predstavlja omjer starijih od 65 godina (onih koji primaju mirovinu) i onih između 15 i 64 godine starosti (koji financiraju isplatu mirovina). Znači, sada 4 potencijalno radno sposobna čovjeka “uzdržavaju” jednog umirovljenika, dok će u budućnosti taj omjer pasti na svega 2:1. Uz to, u sljedećih 50 godina, očekivano trajanje života za muškarce produžit će se za 8,5 godina, a za žene 6,9 godina. Sve to stvorit će ogromne pritiske na održivost mirovinskog sustava.

EU prosječno troši 10% BDP-a na miro-

vine. Naravno, razlike unutar država članica su velike pa tako Italija, Francuska, Austrija, Portugal i Grčka troše između 12 i 14% BDP-a, dok Irska, Latvija i Estonija troše samo 4 i 6% BDP-a. Hrvatska je, s izdacima od nešto manje od 11% BDP-a, u društvu većih potrošača. Uzorak je dosta jasan. Romanske zemlje (s iznimkom Austrije) imaju skupe mirovinske sustave, dok su baltičke i anglosaksonske zemlje puno racionalnije.

Zbog velikih demografskih promjena troškovi mirovinskih sustava značajno će rasti u budućnosti. Na razini EU taj je porast oko 2,3 postotnih bodova u razdoblju od sljedećih 40 godina. Mirovinski "šampion" postat će Grčka čiji će izdaci za mirovine porasti za više od 100% do 2050. godine (to bi bilo kao da izdaci za mirovine u Hrvatskoj porastu sa 35 na 70 milijarde kuna godišnje) i skočiti na 24% BDP-a. Slijedit će ju Luksemburg, Slovenija, Španjolska i Cipar. Neke zemlje, kao što su Poljska, Estonija i Švedska, planiraju čak i pad izdataka za mirovine. U njih se ubraja i Hrvatska premda će se pad izdataka za mirovinski sustav u BDP-u, umjesto da je temeljen na reformama kao u prethodne tri zemlje, dogoditi na štetu smanjenja mirovina, što nije prihvatljivo.

Postojeće naznake neke sveobuhvatne mirovinske reforme u Hrvatskoj ne postoje. Istina, ukinute su povlaštene saborske mirovine, ali budući da one predstavljaju 0,2% ukupnih mirovinskih izdataka, to je isključivo kozmetički potez napravljen kako bi se pridobila naklonost birača. Izneseni su neki prijedlozi o povećanju izdvajanja za drugi stup, ukidanju produljenog trajanja mastodontskih kolektivnih ugovora, otvaranju mogućnosti rada kod kuće za žene, ali sve to nije ni približno dovoljno da bi se nazvalo mirovinskom reformom. A demografski trendovi i dalje rade protiv nas.

U svjetlu svega navedenoga, održivost mirovinskih sustava postala je goruća tema svih rasprava o javnim financijama u Europi. Ni u Hrvatskoj nije drugačije. Premda Vlada sama do sada nije pokrenula raspravu o mirovinskoj reformi, napravili su to Institut za javne financije i časopis Banka. Materijale o analizi mirovinskog sustava možete naći na <http://www.bankamagazine.hr/Projekti/Analizamirovinskogsustava.aspx>.

Mirovinske reforme je vrlo teško provesti

jer se temelje na donošenju dugoročnih odluka u svjetlu kratkoročnih političkih pritisaka. To često dovodi do odugovlačenja provođenja reformi i prebacivanja tog tereta na neke buduće vlade.

Koristi mirovinske reforme očituju se tek na dugi rok, raspršene su na sve porezne obveznike, a rezultati nisu uvijek zajamčeni. Uzimimo kao primjer sadašnju situaciju u Hrvatskoj: uvođenje drugog stupa 2002. godine bio je pozitivan korak k povećanju održivosti sustava, ali umirovljenici koji sada idu u mirovinu od toga nemaju koristi budući da je cijelo tržište kapitala potonulo. Mirovine su im niže nego onima koji su ostali samo u prvom stupu. Vlada je stoga donijela izmjene zakona o mirovinama (NN 114/2011) kojima omogućuje prelazak iz drugog u prvi stup svim umirovljenicima koji su 2002. godine imali između 40 i 50 godina (onima koji su dobrovoljno prešli u drugi stup budući da je za sve mlađe od 40 godina to bilo obavezno, ima ih oko 100.000). Ukoliko se umirovljenik odluči za prelazak u prvi stup, ostvaruje i pravo na dodatak na mirovinu koju ostvaruju svi "novi" umirovljenici i koji sada iznosi 27% (dodatak je varirao od 4% do 27% ovisno o godini umirovljenja). Treba napomenuti da se dodatak ne isplaćuje onima koji uplaćuju i u drugi stup što zapravo narušava načelo pravednosti budući da oni 3/4 svojih doprinosa ipak uplaćuju državi. Pravednije bi bilo da imaju onda pravo i na 3/4 dodatka.

S druge strane, troškovi mirovinske reforme su trenutačni, usmjereni na točno određene skupine u društvu i jasno određeni. Tako je npr. uvođenjem drugog stupa 2002. godine država izgubila 5% (od ukupno 20%) mirovinskog doprinosa koji su osiguranici odlučili uplaćivati u drugi stup. To se zove tranzicijski trošak i ne može se izbjeći, ali za proračun je to veliki udarac. Isto tako, uvođenjem reforme 1998. godine postepeno se povećavala zakonska dobna granica za odlazak u mirovinu, postrožili su se uvjeti za odlazak u invalidsku mirovinu i povećao se broj godina na osnovu kojeg se izračunavala mirovina. Tako je tzv. "novim" umirovljenicima potezom pera mirovina postala manja nego onima koje reforma nije zahvatila, tj. koji su otišli u mirovinu prije kraja 1998. (tzv. "starim" umirovljenicima). Naravno da te nove umirovljenike ne

zanima “održivost sustava”, “generacijska solidarnost” i ostale velike teme. Njih zanima da dobiju istu mirovinu kao i netko tko je isto toliko radio kao oni, a otišao je u mirovinu godinu dana ranije.

Mirovinske reforme nisu nikada jednostavne ni bezbolne. To je politički jedna od najosjetljivijih reformi koju vlade moraju provesti. Mirovinski izdaci su u većini zemalja jedna od najznačajnijih stavki proračuna, a demografske promjene su neumoljive. Sadašnji sustavi naprosto više nisu financijski održivi i nužne su prilagodbe kako bi se osigurala pristojna razina mirovina za sve veći broj budućih umirovljenika.

Piše: EEF/J.C.Ž.

KOLIKE MIROVINE IMAJU STANOVNICI EU?

U Hrvatskoj je neto stopa zamjene u 2010. godini bila 55% i kao takva bila je jedna od najnižih u EU (stopa zamjene mjeri koliko prva mirovina koju umirovljenik primi “zamjenjuje” zadnju plaću)

Mirovinski sustavi moraju ispunjavati dvije osnovne funkcije, odnosno moraju omogućavati primjerene mirovine, tj. mirovine s kojima se može održati normalni životni standard i, drugo, moraju biti održivi, tj. omogućiti taj standard ne samo umirovljenicima za 5 ili 10 već i za 15, 20 i više godina. U principu, ta su dva cilja oprečna. Lakše je imati visoke mirovine i sustav koji se neće moći financirati u budućnosti nego imati i visoke mirovine i sustav koji je održiv. Prava je umjetnost uspjeti izbalansirati te dvije stvari.

Demografske promjene i ekonomska kriza ne idu nimalo na ruku mirovinskim sustavima. Osim gubitka prinosa mirovinskih fondova, zaposlenost stalno pada, a broj umirovljenika raste. Po broju zaposlenih i inače se nalazimo na samom dnu europske ljestvice. Stopa zaposlenosti u 2010. bila je samo 54%. To znači da samo pola radno sposobnih ljudi u Hrvatskoj radi. Prosječna zaposlenost u EU bila je 64% dok su skandinavske i germanske zemlje (Ni-

zozemska, Danska, Švedska, Austrija i Njemačka) najzaposlenije sa stopama iznad 70%. Situacija se samo pogoršala u zadnjih par godina. Prema podacima HZMO-a, broj zaposlenih u Hrvatskoj se od 2008. do 2011. godinesmanjio za 136.715 dok se broj umirovljenika povećao za 64.831. Odnos broja zaposlenika i umirovljenika pao je s ionako malih 1,4:1 na mizernih 1,2:1.

U Hrvatskoj su provedene neke veće i neke manje mirovinske reforme od kojih je najznačajnija ona iz 1999. godine (kada su se postrožili uvjeti za odlazak u mirovinu) i ona iz 2002. (kada su uvedeni drugi i treći mirovinski stup). Njihov je cilj bio riješiti problem fiskalne održivosti sustava i, iako su napravljeni koraci u pravom smjeru, do danas taj cilj nije postignut. Nažalost, kolateralna šteta reformi bile su same mirovine. Pretpostavka je bila da će povećanje staža i uvođenje drugog stupa s vremenom popraviti situaciju. To se nije dogodilo tako da danas imamo i niske mirovine i problem stalnog deficita javnog mirovinskog sustava. Glavni razlog niskih mirovina tzv. “novih” umirovljenika nisu, kako se često navodi, niski povrati mirovinskih fondova, već promijenjena formula koja se koristi za izračun mirovina iz prvog stupa i tretman dodatka od 27% na koji nemaju pravo korisnici mirovina iz oba stupa (vidi članak “Koliko koštaju mirovine”).

Zbog vrlo različitih sustava mirovina u zemljama EU (npr. Italija samo u prvom stupu ima 50 podskupina) jako je teško uspoređivati visinu mirovina. Podaci su većinom dostupni samo za javne mirovine tako da bi se dobila iskrivljena slika ako bi se uspoređivala neka zemlja gdje se većina mirovina isplaćuje iz prvog stupa (npr. Hrvatska) i neka gdje je visoki udio individualne štednje (npr. Irska). Zbog toga je najbolje uspoređivati neto stope zamjene za koje postoje svi podaci. One mjere koliko prva mirovina koju umirovljenik prima “zamjenjuje” zadnju plaću.

Prema procjenama Ekonomskog instituta, u Hrvatskoj je neto stopa zamjene u 2010. godini bila 55% i kao takva bila je jedna od najnižih u EU. Nižu stopu zamjene imaju još samo Cipar, Rumunjska i Estonija (podaci za 2008.). Najviše stope zamjene imale su Grčka (120%), Mađarska i Nizozemska (obje preko 100%). Ipak, ono što dodatno zabrinjava su projicirani trendovi. U budućnosti bi Hrvatska mogla biti suoče-

na s ozbiljnim problemima u pogledu primjerenosti mirovina. Ukoliko se ne provedu reforme, do 2050. stopa zamjene mogla bi pasti na 38% i tako uvjerljivo zauzeti dno EU ljestvice. Slijedit će ju Estonija i Švedska, sa stopom zamjene od ispod 50%. Smanjivanje stope zamjene u idućih 40 godina projicirano je za većinu zemalja EU-a, a prosječna stopa neto zamjene smanjit će se sa sadašnjih 76 na 73%.

Iako su ti trendovi vrlo negativni, smanjenje stope zamjene ne smije se izjednačiti s padom životnog standarda umirovljenika. I s tako nižom stopom zamjene umirovljenici će ipak biti u boljoj situaciji nego danas. Naime, njihova kupovna moć će narasti zbog rasta plaća za koji se pretpostavlja da će u budućnosti biti ispod rasta cijena. Realne mirovine će rasti, iako smanjenim tempom, a procjene povećanja kupovne moći idu čak do 20% u sljedećih 15 godina. Ipak, jasno je da će doći do relativnog gubitka materijalnog položaja umirovljenika u odnosu na radnika.

Problemi preniskih mirovina u Hrvatskoj do sada su se rješavali mnogim 'ad hoc' mjerama (različiti dodaci na mirovine, povrat duga umirovljenicima) koje su bile vođene više političkom nego dugoročnom ekonomskom logikom. Međutim, problem preniskih mirovina još nije riješen, a u međuvremenu se pogoršao i problem održivosti sustava. Možda je pravo vrijeme da se i kao pojedinac i kao država zapitamo: kako preuzeti više odgovornosti za vlastitu budućnost?

Uvođenje drugog stupa je početak. Pokazalo se da on nije uzrok problema u hrvatskom mirovinskom sustavu, ali isto tako ne može biti niti jedino rješenje. Povećanje mirovina može se postići na tri osnovna načina: povećanjem proračunskih izdataka, većim naporima svakog od nas u smislu dužeg radnog vijeka i povećanjem mase doprinosa kroz više stope ili bolju naplatu.

Piše: EEF/J.C.Ž.

PRAVA OSOBA S INVALIDITETOM NAKON ULASKA U EU

.....
Ono u čemu se EU može promatrati kao prednost za sve one koji se suočavaju s invaliditetom u Hrvatskoj jest mogućnost korištenja sredstava EU, sada iz pretpri-
stupnih fondova, a kasnije iz Strukturnih i Kohezijskih fondova

Svi koji su putovali Europom ili Amerikom zasigurno su primijetili veliki broj osoba s invaliditetom na ulicama, radnim mjestima, fakultetima, kulturnim događanjima i sl. Promatrajući ulazak u EU iz te perspektive, nameću se pitanja: što će nam pristupanje EU donijeti na tu temu? Hoćemo li i kod nas vidati osobe s invaliditetom, posebno one koje imaju teškoća s kretanjem ili koriste pomagala pri kretanju na ulicama, kinama, kazalištima, radnim mjestima?

Osnovna prava svih građana RH proizlaze iz samog Ustava Republike Hrvatske koji bi trebao svima jamčiti jednaka prava, kao i osigurati posebnu skrb osobama s invaliditetom i potpomoći njihovo uključivanje u opće tokove društvenog života. Osim samog Ustava, drugi važan dokument je Opća deklaracija o ljudskim pravima koju je Hrvatska također prihvatila. Razmatrajući sadržaj tih dokumenata posve je jasno kako bi poštujući te dokumente osobe s invaliditetom i u Hrvatskoj trebale imati sva ona prava, sve one mogućnosti koje vidimo u drugim zemljama članicama EU ili u Americi, ali je evidentno kako to nije tako u praksi.

U tijeku samih priprema Hrvatske za prijem u članstvo EU, Hrvatska je 2007. godine potpisala i UN-ovu Konvenciju o pravima osoba s invaliditetom, koja uvažavajući specifične potrebe osoba s invaliditetom, s jedne strane jamči, a s druge strane obvezuje države potpisnice na praktičnu provedbu temeljnih ljudskih prava, između ostalih: pristup informacijama; pravo na obrazovanje; pravo na rad i zapošljavanje; sudjelovanje u političkom i javnom životu te sudjelovanje u kulturnom životu.

Sigurno je i ta Konvencija, kao i sam pro-

ces pristupa EU, utjecao na prilagodbu našeg zakonskog okvira pa tako i na sam Zakon o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju osoba s invaliditetom, temeljem kojeg se za poduzeća koja su na bilo koji način pod ingerencijom (vlasništvom) države svako 3 godine povećavao propisani broj zaposlenih osoba s invaliditetom u odnosu na broj zaposlenih (što bi praktično značilo da do 2014. na svakih 25 zaposlenih u tim poduzećima ide 1 osoba s invaliditetom ili poduzeće plaća penalizaciju). Ova i niz drugih mjera koje donose spomenuti dokumenti, kao i samo usklađenje s regulativom EU tehnički su ispunjeni. Ono što je problem kao i uvijek je sama provedba istih u praksi.

Gledajući iskustva naših susjeda, članica EU, već je sad potpuno izvjesno kako nisu ni diljem EU jednaka prava osoba s invaliditetom kao što nisu ni u Njemačkoj i Rumunjskoj ili Bugarskoj, jer u konačnici sve opet ovisi o snazi nacionalnog gospodarstva i primjene zakonodavstva. Ono u čemu se EU može promatrati kao prednost za sve one koji se suočavaju s invaliditetom u Hrvatskoj je mogućnost korištenja sredstava EU, sada kroz pretpristupne fondove/projekte, a kasnije kroz Strukturne i Kohezijske fondove.

Do sada su se sredstva fondova EU najviše koristila za podizanje svijesti o potrebama i jednakosti osoba s invaliditetom, pa čak i u edukacijske svrhe. A sve drugo, ono korisno i praktično, poput osiguranja pristupa (školama, fakultetima, kazalištima, radnim mjestima, sudovima i sl.) ili stvaranja uvjeta boljeg i kvalitetnijeg života za osobe s invaliditetom zavisi o prijavljivanju na projekte. Ono gdje još uvijek postoji puno prostora zasigurno je prilagodba gradova, škola i drugih institucija za nesmetano kretanje osoba koje imaju tjelesni invaliditet, kao i one koje trebaju zvučne ili svjetlosne znakove. Ne može se reći kako prilika za unaprjeđenje kvalitete življenja nema kroz sredstva fondova EU, ali za to su potrebni određeni preduvjeti. Prvenstveno proaktivnost samih udruga i institucija u prijavljivanju na projekte EU. Drugi važan faktor zasigurno je i fleksibilnost državnih tijela, brzi odgovor državne administracije, sufinanciranje od države ili drugih partnera, koje je posebno važno kod IPA projekata.

Piše: EEF/I.B.

Pristup europskom tržištu i konkurentnost hrvatskih poduzetnika

POTICANJE MALOG I SREDNJEG PODUZETNIŠTVA U EUROPSKOJ UNIJI

Kako bi potakla dobra iskustava malih i srednjih poduzeća i razmjenu iskustava s drugim poduzećima, Europska komisija već dugi niz godina potiče razmjenu najboljih praksi

Dok je u Hrvatskoj izazov postati i još više opstati kao mali ili srednji poduzetnik, u Europskoj uniji mala i srednja poduzeća zapravo predstavljaju osnovu ekonomije. Njihov se rad potiče, a države članice čine sve da bi unaprijedile njihov pristup javnoj nabavi i stimulirale njihove potencijale u području inovacija te podržale njihov rast i razvoj.

I premda sve upozorava na pozitivan trend kada su mala i srednja poduzeća u pitanju, izvještaji EU zapravo govore i o problemima s kojima se ona suočavaju, a odnose se na nedostatak informacija, neznanje o natječajnim procedurama, kratko vrijeme koje je ostavljeno da bi se pripremio prijedlog, troškove izrade prijedloga, velika administrativna opterećenja, financijske garancije koje su potrebne kako bi uopće određeno poduzeće moglo sudjelovati na natječaju, favoriziranje lokalnih i nacionalnih kompanija te probleme s pronalaženjem partnera u inozemstvu.

Kako se datum ulaska Republike Hrvatske u EU približava, nameće se i pitanje kako će se naša mala i srednja poduzeća nositi sa svim ovim problemima i kako će se na tom tržištu snaći, hoće li i u kojoj će mjeri zapravo biti konkurentna cijenom i kvalitetom svojih roba i usluga.

Dobar poslovni pristup izuzetno je važan jer u okviru Unije govorimo o tržištu javne nabave koje vrijedi 1/6 ukupnog BDP-a Unije. Znaatan dio tih sredstava povlače upravo mala i srednja poduzeća. Kako bi potakla dobra iskustava malih i srednjih poduzeća i razmjenu iskustava s drugim poduzećima, Europska komisija već

dugi niz godina potiče razmjenu najboljih praksi. U tom smislu usvojene su i Europska povelja o malim poduzećima (European Charter for Small Businesses) te Europski akcijski plan za mala poduzeća (Small Business Act for Europe) koji svojim obavezama koje su preuzele zemlje članice, načelima i savjetima te bazom dobrih praksi (database of good practices) žele pružiti smjernice i pomoć malim i srednjim poduzetnicima.

Po definiciji dobra praksa je ona praksa koja donosi bolji pristup i daje bolji odgovor na određeno pitanje, koja je učinkovitija od svega onog što je do tada bilo postignuto s time u vezi i koja se može lako provesti u bilo kojem kontekstu. Dobra praksa je i inspirativna jer inspirira druge da krenu istim putem.

Kako bi još više potakla razmjenu dobrih ideja i dobrih praksi Europska komisija je s tim ciljem i pokrenula nagradu za europsko poduzetništvo (European Enterprise Awards) kojom nagrađuje izvrsnost u promoviranju malih i srednjih poduzeća i poduzetništvo u cjelini, posebno na regionalnom i na lokalnom nivou. Nagrada se daje za inovacije i uspjeh javnih tijela i javno-privatnih partnerstava u promoviranju poduzetništva na nacionalnom, regionalnom i lokalnom nivou. U šest godina, otkada je nagrada ustanovljena, više od 2000 projekta natjecalo se za ovu prestižnu nagradu. Ti su projekti potakli osnivanje 10.000 novih firmi, više od 70.000 novih poslova i sačuvali preko 30.000 radnih mjesta. Nagrada se dodjeljuje u pet kategorija – za promoviranje poduzetničkog duha, za investiranje u vještine, za unapređenje biznis okruženja, za podršku internacionalizaciji biznisa i za odgovorno i inkluzivno poduzetništvo.

U bazi podataka za 2011. godinu nalaze se i projekti zemalja istočnog Balkana, Rumunjske i Bugarske koje su u EU ušle 2007 godine. Tako je u 2011. godini najboljom praksom proglašen višegodišnji projekt koji je provodila općina Plovdiv u Bugarskoj u suradnji s Fakultetom ekonomije i administracije, Centrom za znanost i obrazovanje te lokalnom radiopostajom. U osnovi, projekt je poticao mlade ljude, nezaposlene te pripadnike etničkih manjina u dobi od 18 do 33 godina da se svojim poslovnim idejama natječu za bespovratna sredstva u pokretanju biznisa.

Fakultet je pružao partnerstvo u razvoju ideja, Centar za znanost i obrazovanje besplatan tečaj jezika, a radiopostaja 50 besplatnih reklama. U Rumunjskoj je u 2009. godini najboljim projektom proglašen projekt Ministarstva financija koji je podržavao razvoj malih i srednjih poduzeća kroz reinvestiranje profita. Ovim projektom poduzeća su dobivala potporu u iznosu od 25% profita koji su potrošili na strojeve koji su im bili potrebni u radu, a maksimalni iznos bespovratne pomoći iznosio je 23.000 eura. Od samih poduzetnika zahtijevalo se da nastave investirati u svoj biznis u sljedeće tri godine. Na taj način Vlada je sredstvima EU htjela potaknuti modernizaciju proizvodnje u malim i srednjim poduzećima, a time i veću efikasnost proizvodnje te osigurati veću konkurentnost svojim malim i srednjim poduzećima

Piše: EEF/B.I.Š.

MALO I SREDNJE PODUZETNIŠTVO OSNOVA JE RAZVOJA GOSPODARSTVA

Tržište Europske unije u 2010. godini evidentiralo je 20,8 milijuna malih i srednjih poduzeća – ona pokrivaju 2/3, odnosno 87,7 milijuna radnih mjesta i 58,4% ukupne bruto dodane vrijednosti proizvodnje

Stvaranje gospodarstva utemeljenog na znanju velik je izazov za današnju Europsku uniju i osnovni cilj Lisabonske strategije za razvoj – Europa 2020. Postizanje tog cilja omogućit će dinamično i konkurentno tržište s boljim radnim mjestima i većim udjelom socijalne uključenosti. Stoga institucije Europske unije s pravom traže od svojih članica poboljšanje svih politika za razvoj tržišta, pa tako i politika za razvoj malog i srednjeg poduzetništva.

Tržište Europske unije u 2010. godini evidentiralo je 20,8 milijuna malih i srednjih poduzeća. Od navedenog broja 92,1% pripada

mikropoduzetnicima (koji zapošljavaju do 10 djelatnika). Navedeni broj poduzetnika pokriva 2/3, odnosno 87,7 milijuna radnih mjesta i 58,4% ukupne bruto dodane vrijednosti proizvodnje. Unatoč teškim makroekonomskim prilikama protekle godine, očekivan je rast poduzetničkog sektora u svim kategorijama. Malo i srednje poduzetništvo osnova je razvoja gospodarstva u Europskoj uniji, a razvoj poduzetničke klime i smanjivanje administrativnih barijera za tvrtke za 25% u 2012. godini je prioritet tog razvoja.

Još 2008. godine Europska komisija prihvatila je Povelju za mala poduzeća te razvila načelo “prvo misli na malo”. Ovim strateškim dokumentom Europska komisija dala je središnju ulogu malim i srednjim poduzećima u Europskoj uniji i pozvala zemlje članice da maksimalno potiču razvoj malog poduzetništva, definirajući 10 temeljnih principa koji se odnose na:

- kreiranje pozitivne poduzetničke klime za razvoj i napredovanje malih poduzeća
- omogućavanje druge prilike poštenim poduzetnicima koji su bankrotirali
- kreiranje politike po načelu “prvo misli na malo”
- javnu administraciju na usluzi poduzetnicima
- prilagođavanje javne politike poduzetnicima, omogućiti im dostupnim javnu nabavu i bolje korištenje državnih potpora
- omogućavanje pristupa kvalitetnom financiranju i parcijalnim komercijalnim plaćanjima
- omogućavanje boljeg iskorištavanja prilika jedinstvenog tržišta EU
- promoviranje i nadograđivanje vještina poduzetnika i svih oblika inovacija
- omogućavanje prilike za iskorištavanje globalnih izazova za zaštitu okoliša
- poticanje malih poduzetnika da iskoriste rastuća tržišta.

Posebne politike odnose se i na samozapošljavanje koje iznosi oko 45% u Europskoj uniji, dok je, primjerice, u SAD-u do 61%, kao i na politiku poreza na dodanu vrijednost koja omogućuje određene povlaštene situacije, npr. kada mali poduzetnici prodaju robu na lokalnom tržištu.

Brojne su iznimke i povlastice koje se od-

nose na male poduzetnike. Kako bi se smanjila rodna razlika u poduzetništvu, Europska unija potiče razvoj ženskog poduzetništva, a što je primjenjivo i u Hrvatskoj. Za kvalitetniji pristup financiranju poduzetničkih pothvata, Europska investicijska banka (EIB) kreirala je poseban Mikrofond s inicijalnim kapitalom od 40 mil. €, kojim podupire nebankarske mikrofinancijske institucije za povoljne kreditne linije malim poduzetnicima. Europska komisija također potiče EIB na posebnu financijsku otnicu za kredite rizičnog kapitala. U Hrvatskoj je puna tri mjeseca bio otvoren prvi javni poziv iz IPA III C programa Regionalna konkurentnost, koji omogućuje financiranje poduzetničkih pothvata malih i srednjih poduzetnika te ostvarivanje nepovratne potpore u iznosu do 200.000 €. No, poduzetnici u Europskoj uniji mogu svoje poduzetničke ideje i pothvate financirati iz više fondova.

Do 2013. godine kohezijska politika omogućava poduzetnicima korištenje 27 milijuna €. Iz Europskog fonda za regionalni razvoj poduzetnici mogu financirati projekte gradnje i proširenja proizvodnih kapaciteta i nabave opreme u iznosu od 50 do 80%, ovisno o BDP-u regije. Za razvoj poduzetničkih i specijalističkih znanja i vještina menadžera i djelatnika mogu ostvariti potpore iz Europskog socijalnog fonda. No, postoje i vrlo su značajni i posebni programi zajednice, primjenjivi već nekoliko godina i u Hrvatskoj, poput Okvira za konkurentnost i inovacije (CIP), Sedmi okvirni program (FP7), EUROSTARS, EUREKA, koji financiraju inovativne i istraživačke poduzetničke ideje a kojima i naši poduzetnici mogu koristiti europske programe za razvoj vlastite konkurentnosti. Iskorištimo ih!

Piše: EEF/S.B.

OKO 80% NOVIH POSLOVA DOLAZI IZ MALOG I SREDNJEG PODUZETNIŠTVA

.....
Malo i srednje poduzetništvo u EU predstavlja 99% svih poduzeća te osigurava dvije trećine zaposlenosti u privatnom sektoru

Pod pojmom malog gospodarstva obuhvaćene su tri vrste malih i srednjih poduzetnika koji se ovisno o broju zaposlenih, godišnjem prometu i prihodu dijele na mikropoduzeća te mala i srednja poduzeća. Činjenica da malo i srednje poduzetništvo u EU predstavlja 99% svih poduzeća te da osigurava dvije trećine zaposlenosti u privatnom sektoru, uz stvaranje oko 80% novih poslova na tržištu rada EU u posljednjih nekoliko godina, govori o važnosti uloge malih i srednjih poduzeća u gospodarskom životu EU. EU nastoji osigurati mogućnosti kako bi mala i srednja poduzeća ostvarila svoje pune potencijale poslovanja, u okviru poticajne poduzetničke klime. Drugim riječima, postoji nastojanje za promoviranjem malih i srednjih poduzetnika, kako prilikom ulaska na tržište i započinjanja njihova poslovanja, tako i poslije prilikom širenja poslovanja. Moderna europska politika malog gospodarstva usmjerena je na smanjenje administrativnih i regulatornih opterećenja u poslovanju malih i srednjih poduzetnika; na promicanje poduzetništva; ostvarenje i jačanje dijaloga s malim i srednjim poduzetnicima, ali i na jačanje potencijala njihova rasta. Uz to treba spomenuti niz mjera, poticaja ali i radionica kojima se nastoje ostvariti zacrtani ciljevi predmetne politike. Osim toga, financijskim sredstvima dostupnim u okvirima strukturnih fondova također se nastoje pružiti uvjeti za stvaranje što povoljnije poduzetničke klime na jedinstvenom tržištu EU. Europska komisija surađuje s državama članicama na razmjeni i utvrđivanju najboljih iskustava, te prakse kojom se mogu prevladati poteškoće u poslovanju malih i srednjih poduzeća.

ULAZAK U EU MOGAO BI DONIJETI POVEĆANJE BROJA RADNIH MJESTA

Treba napomenuti kako su mali i srednji poduzetnici koji posluju na jedinstvenom tržištu EU suočeni s administrativnim ograničenjima koja velikim dijelom proizlaze iz raznolikosti uređenja nacionalnih tržišta, ali i infrastrukturnim manjkavostima uz ograničenost potražnje za proizvodima i uslugama. Također suočavaju se s nedostatkom kvalificirane radne snage te upravljačkih kapaciteta, kao i manjkom financiranja malog i srednjeg poduzetništva. S druge pak strane, hrvatski poduzetnici koji posluju na hrvatskom tržištu, uz sve navedene prepreke koje postoje i na jedinstvenom tržištu EU, sučeljavaju se i s preprekama kao što su koruptivne djelatnosti, slaba koordiniranost nacionalnih politika za stvaranje odgovarajuće poduzetničke klime, nejednak razvoj regionalnih jedinica, ali i manjak profitabilnosti hrvatskih poduzeća u ovom sektoru.

Reforme provedene u pristupnom razdoblju doprinijele su poboljšanju položaja malih i srednjih poduzeća u Hrvatskoj. Ipak, članstvo stvara daljnji pritisak za daljnje reformiranje i provedbu mjera kojima se može unaprijediti hrvatsko malo i srednje poduzetništvo. Hrvatskim poduzetnicima jedinstveno tržište EU pruža mogućnost proširenja poslovanja na tržištu od oko 500 milijuna potrošača. Pristup jedinstvenom tržištu EU omogućen je bez ikakvih carina, odnosno uvoznih ograničenja. Osim toga, omogućen je daljnji razvoj suradnje s poduzetnicima država članica. Postoji i mogućnost pristupa raznolikim izvorima financiranja i strukturnim fondovima EU. Ipak, poteškoće koje se čine neminovne tiču se podizanja spremnosti za što bolje funkcioniranje hrvatskih malih i srednjih poduzetnika na jedinstvenom tržištu EU. U tom smislu, nužno je jačanje institucionalnih kapaciteta na nacionalnoj razini za korištenje sredstava koja nudi članstvo u EU, ali i jačanje konkurentnosti hrvatskih malih i srednjih poduzetnika kako bi mogli opstati na jedinstvenom tržištu EU. Ono što je neophodno jesu financijska ulaganja, uz svijest o potrebi usvajanja novih vještina i znanja, inovativnih tehnologija i "know-how" iskustva, čime se može ostvariti proboj na nova tržišta. Poticanjem malog i srednjeg poduzetništva omogućuje se daljnje otvaranje radnih mjesta i veća konkurentnost.

Piše: EEF/I.O.

.....
Prema Eurostatu, bruto domaći proizvod po stanovniku izražen paritetom kupovne moći država članica EU, koje su punopravno članstvo u EU stekle 2004., uglavnom je imao trend rasta

Otvaranje hrvatskog tržišta inozemnim ulagačima i poduzetnicima koji posluju u dinamičnoj sredini jedinstvenog tržišta EU donosi mogućnosti povećanja bruto domaćeg proizvoda, izvoza, izravnih inozemnih ulaganja, ali i povećanje broja radnih mjesta. Rast bruto domaćeg proizvoda usko je povezan s gospodarskim rastom, te utječe na povećanje životnog standarda i mogućnosti zapošljavanja. Nadalje, usporeni rast bruto domaćeg proizvoda dovodi do smanjenja ukupne potražnje na tržištu, što utječe i na stopu zaposlenosti na tržištu rada.

Sukladno podacima Državnog zavoda za statistiku Republike Hrvatske, stopa registrirane nezaposlenosti u Hrvatskoj za prosinac 2011. godine iznosila je 18,7%, dok je prema podacima Eurostata u studenom 2011. godine stopa registrirane nezaposlenosti u EU 27 iznosila je 9,8%. Najviše stope nezaposlenosti zabilježene su u Grčkoj 18,8%, odnosno 22,9% u Španjolskoj, a najniže u Austriji 4,0%, odnosno u Luksemburgu i Nizozemskoj 4,9%. Promatrajući podatke Eurostata, bruto domaći proizvod po stanovniku izražen paritetom kupovne moći država članica EU, koje su stekle punopravno članstvo valom proširenja iz 2004. godine, uglavnom je imao trend rasta. Kao primjer mogu se navesti Slovačka (u 2004. godini iznosio je 57, dok je u 2010. godini bio 74), Češka (u 2004. godini 75, dok je u 2010. godini bio 80), Poljska (u 2004. godini 51, dok je u 2010. godini bio 62) itd. Ipak, treba imati na umu učinke financijske krize na globalnoj razini, koji uvjetuju smanjenje količine proizvodnje, a samim tim i smanjenje potrebe za radnom snagom.

Hrvatska će obvezama za ograničenjem proizvodnje (u sektoru brodogradnje) biti suo-

čena sa zatvaranjem proizvodnih pogona. Ovakve pojave dovode do izvjesnog smanjenja broja radnih mjesta u sektoru brodogradnje, ali i prilikom provedbe restrukturiranja čelične industrije. Nadalje, ono što je također moguće jest i smanjenje broja radnih mjesta kod poduzetnika koji poslovno surađuju s ovim sektorima isporučujući im proizvode i usluge, s obzirom na to da može doći do smanjenja intenziteta ili čak prestanka suradnje. Hrvatska brodogradilišta u budućnosti trebaju poslovati poštujući godišnju kvotu ograničenja proizvodnje na 323.600 CGT (kompenzirane registarske tone izgrađenog broda), s pojedinačno određenim kvotama za ograničenje proizvodnje u svakom pojedinom brodogradilištu. Iako je dopušten sporazum navedenih poduzetnika o izmjeni pojedinačnih kvota, sve dok se poštuje godišnja proizvodna kvota treba reći kako mogućnost gubitka radnih mjesta postaje još izvjesnija ako je sagledana u tom kontekstu. Ipak, postupak restrukturiranja neophodan je zbog postizanja proizvodnje koja posluje na održivoj, stabilnoj i konkurentnoj osnovi, te koja ne zahtijeva kontinuirane potpore za sanaciju i restrukturiranje.

Konačno, moguće je i smanjenje broja radnih mjesta izazvano nestajanjem iz tržišne arene kod poduzetnika koji nisu bili pripremljeni za sučeljavanje s dinamičnim natjecateljskim tokovima jedinstvenog tržišta EU.

Govoreći o učincima na hrvatsko tržište rada, treba spomenuti iskustva novijih država članica EU, u vezi s prodorom jeftinije radne snage na domaća tržišta rada. Podaci pokazuju kako ulazak jeftine radne snage nije ugrozio radna mjesta u državama članicama iz EU vala proširenja 2004. godine.

Ono čemu svakako treba težiti jest postizanje zdravih makroekonomskih prilika uz poticajnu investicijsku klimu kako bi se ostvarilo održivo stvaranje radnih mjesta i povećanje zaposlenosti. Jednako tako treba imati na umu kako gospodarski oporavak ne znači istodobno i oporavak tržišta rada, s obzirom na to da oporavak tržišta rada može uslijediti s vremenskim odmakom.

Piše: EEF/I.O.

USLUGE OD OPĆEG INTERESA – HRVATSKI KORISNICI I EUROPSKA UNIJA

.....
Dostupnost usluga od općeg interesa po pristupačnoj cijeni, na cijelom teritoriju, svim korisnicima, predstavlja ono što bi se trebalo podrazumijevati u pogledu pružanja ove vrste usluga

Usluge od općeg interesa obuhvaćaju raznovrsne usluge, kao što su primjerice usluge u energetske i telekomunikacijske sektoru, transportnom, poštanskom, audiovizualnom sektoru, ali i usluge u vodoopskrbi te usluge gospodarenja otpadom (što je primjer usluga od općeg gospodarskog interesa). Nadalje, pod ovaj pojam spadaju i usluge u području obrazovanja, zdravstva i socijalne skrbi (kao primjer usluga od općeg negospodarskog interesa). Specifičnost usluga od općeg interesa sastoji se u tomu što predstavljaju vrstu usluga kod kojih su intervencije države uobičajene u cilju osiguravanja kontinuiteta njihove ponude, kvalitete i povoljne cijene, kako bi bile dostupne svima. Činjenica da je pružanje ovakvih usluga u javnom interesu, govori u prilog potrebitosti osiguranja njihova kontinuiranog pružanja u svakodnevnom životu korisnika.

EU naglašava važnost usluga od općeg interesa podižući ih na razinu zajedničkih vrijednosti Unije. Nadalje, EU naglašava važnost ove vrste usluga za postizanje teritorijalne i socijalne kohezije u EU. Ono što je bitno jest da EU traži od država članica da vode računa o tome da se takve usluge pružaju na temelju gospodarskih i financijskih uvjeta, koji omogućavaju ispunjavanje njihovih zadataka. Dostupnost usluga od općeg interesa po pristupačnoj cijeni, na cijelom teritoriju, svim korisnicima, predstavlja ono što bi se trebalo podrazumijevati u pogledu pružanja ove vrste usluga. Kako je intervencija države u sektore koje obuhvaćaju predmetne usluge dosta česta te katkad i protivna slobodnom i učinkovitom natjecanju između podu-

zetrnika – ponuđača na tržištu, liberalizacijom i otvaranjem sektora koji su uobičajeno smatrani sektorima državnih monopola, dolazi do dinamičnijeg natjecanja između poduzetnika koji ove usluge pružaju.

Integracija hrvatskog tržišta u jedinstveno tržište EU trebala bi doprinijeti daljnjem postupku liberalizacije i otvaranja tržišta u predmetnim sektorima. Otvaranjem hrvatskog tržišta u sektorima, posebice usluga od općeg gospodarskog interesa (kao što su sektor energetike, transporta, telekomunikacije, poštanskih usluga i slično) dolazi do mogućnosti većeg izbora za korisnike ovih usluga. Time dosadašnji pružatelji ove vrste usluga u Hrvatskoj postaju izloženi pritisku novih poduzetnika koji ulaze na hrvatsko tržište, stvarajući konkurentski pritisak. Omogućuje se podizanje kvalitete ovih usluga, ali i raznolikija ponuda za hrvatske korisnike. Ipak, same cijene usluga ne moraju biti znatno niže, iako već raznolikija ponuda i veći broj ponuđača dovode do toga da hrvatski korisnik ovih usluga ima mogućnost odabrati ono što mu najviše i odgovara.

Imajući na umu relevantnost usluga od općeg interesa za njihove korisnike, svakako treba naglasiti da regulatorna uloga države te intervencije s njezine strane trebaju biti pod strogim nadzorom, u cilju izbjegavanja tržišno povlaštenog položaja, monopola i slično. Upravo države članice EU moraju voditi računa o zaštiti javnog interesa, ali i vrlo striktnom i opreznom tumačenju izuzimanja pružanja ovih usluga (ponajprije usluga od općeg gospodarskog interesa) od pravila sloboda koje vladaju na tržištu, i pravila učinkovitog tržišnog natjecanja. U tom smislu, nastupa i Hrvatska, pri čemu hrvatski korisnici trebaju imati značajnije mjesto pri oblikovanju poslovanja ponuđača na tržištu. Nadalje, intervencije države u cilju zaštite javnog interesa svakako moraju biti dovoljno izbalansirane kako bi interesi hrvatskih korisnika usluga od općeg interesa bili što bolje zaštićeni.

Piše: EEF/I.O.

HOĆEMO LI ULASKOM U EU VIŠE DOBITI ILI IZGUBITI?

.....
Slovačka, država slične veličine kao Hrvatska kada je 2004. ušla u EU imala je BDP po glavi stanovnika od 57% prosjeka EU (kao danas Hrvatska). Usprkos krizi, slovački je BDP danas na razini 73% prosjeka EU.

Dva su osnovna pitanja koja muče većinu građana kada se priča o ulasku Hrvatske u EU. Prvo i najvažnije je, hoćemo li ulaskom u EU više dobiti ili izgubiti? Drugo, i sve važnije iz dana u dan je, zašto ulaziti u EU kada je i ona sama u takvoj krizi? Ako želimo biti iskreni i realni, moramo priznati da odgovor na prvo pitanje nije jednoznačan i da to kako će nam biti prvenstveno ovisi o nama samima. Europska unija nudi puno mogućnosti, ali isto tako može biti i prijetnja za one koji se nisu sposobni samostalno održati na tržištu. Jedno je sigurno - ulaskom u EU ne rješavamo sve svoje probleme preko noći.

Što se tiče drugog pitanja, moramo uzeti u obzir trenutak pristupanja Hrvatske EU. Prije tri godine tek su se počele nazirati pukotine u do tada ekonomski najmoćnijem gospodarstvu svijeta, a o raspadu eurozone tada još nije bilo ni govora. Normalno je da su sada građani skeptičniji što se tiče koristi ulaska u EU, a sve se više naglašavaju negativni aspekti. Hrvatska pristupa EU u puno nepovoljnijoj situaciji nego što je to činila ijedna članica do sada naprosto zato što vlada najveća ekonomska kriza od Velike depresije s kraja 1920-ih. I bogatije zemlje od Hrvatske našle su se u situaciji koja se pokazala finansijski neodrživom. Zašto se onda pridružiti tako riskantnom društvu?

Ovdje je važno razlučiti dvije stvari. Jedna stvar je kriza u kojoj se trenutno nalaze neke od članica EU, a druga je sam čin pristupanja EU i svi pozitivni i negativni učinci koji iz toga proizlaze. Te dvije stvari nisu uzročno posljedično povezane.

EU nije odgovorna za finansijske probleme država članica. Ono za što ju se može pro-

zvati je da ih nije prije prisilila na vođenje odgovornije ekonomske i fiskalne politike. Da su se fiskalna pravila poštovala od kada su uvedena (1997.) i da se prije sustavno pratilo i kažnjavalo članice koje su gomilale vanjske i unutarnje neravnoteže (visok javni i vanjski dug, gubitak konkurentnosti, prezaduženost kućanstava, neobuzdani rast cijena nekretnina), ne bi se nakupile ovakve ranjivosti i zemlje ne bi krahirale u trenutku kada ekonomska situacija krene na gore. Dok su bila dobra vremena, političari nisu imali nikakav poticaj da provode reforme jer su se bez problema zaduživali i provodili politiku koja omogućuje najbolje izborne rezultate (pogodovali su raznim interesnim skupinama). Shodno tome, niti situacija u Hrvatskoj nije loša zbog EU i zahtjeva koje ona pred nas postavlja. Naši problemi su rezultat dugo nakupljenih ranjivosti (vanjski dug prelazi 100% BDP-a, a o održivosti fiskalne pozicije se raspravlja već godinama) i anemičnosti političara koji nisu provodili strukturne reforme kojima bi se povećala konkurentnost gospodarstva zbog straha od gubitka glasova. Milijuni građana na ulicama Atene, Rima, Madrida, Lisabona i Londona štrajkali su protiv loše ekonomske situacije, za koju su odgovorni političari u tim zemljama, a ne birokrati u EU institucijama.

Druga stvar su sami učinci ulaska u EU i mogućnosti i prijetnje koje pri tome nastaju. Iako su svi pogođeni financijskom i gospodarskom krizom, neke države članice funkcioniraju daleko bolje od drugih. To je kao kad kažete da je staza na Sljemenu za Snježnu kraljicu bila loše postavljena. Istina je da kako god ona bila postavljena, svi su vozili po istim uvjetima, a oni koji su skjicali najbrže su pobijedili. Tako je to i u EU. Svima su omogućeni isti uvjeti, a najsposobniji (i najodgovorniji) polučuju najbolje rezultate. Mogli biste reći da je to čista retorika i da "tko jači taj kvači" tj. da u EU prosperiraju samo velike i bogate članice kao što su Njemačka i Francuska.

Međutim, mogli bismo pogledati primjer Slovačke. Slovačka ima 5,4 milijuna ljudi i površinom je malo manja od Hrvatske. Kada je 2004. godine ušla u EU bila je isto toliko bogata (ili siromašna?) kao i Hrvatska, s BDP-om po glavi stanovnika od 57% prosjeka EU. Usprkos krizi, slovački je BDP danas na razini 73% prosjeka EU

dok se hrvatski nije puno pomaknuo - na 61% prosjeka EU.

Općenito gledano, stope rasta novih država članica bile su značajno više od trenutka pristupanja EU. Ako pretpostavimo da će članice EU i Hrvatska rasti po prosječnim povijesnim stopama možemo okvirno izračunati da bi Hrvatskoj trebalo preko 40 godina da dosegne nivo dohotka u EU dok bi novim državama članicama trebalo samo 20 godina. Sada još samo ostaje pitanje - kako da što bolje iskoristimo prilike koje nam pruža EU i ubrzamo taj proces?

Piše: EEF/J.C.Ž.

EU PRUŽA MNOGE PRILIKE, ALI DONOSI I ODREĐENE TROŠKOVE

.....
Troškovi pristupanja su većinom koncentrirani u kratkom roku i snose ih točno određene skupine društva dok su koristi dugoročne i raspršene na sve.

Ulazak u EU pruža mnoge prilike, ali donosi i određene troškove. U ljudskoj je prirodi da odmah primjetimo troškove dok smo puno skeptičniji prema koristima. Srećom, u slučaju pristupanja EU jezičac vage naginje prema plusovima. Glavni uteg je korist od pristupanja jedinstvenom tržištu.

Troškovi pristupanja su većinom koncentrirani u kratkom roku i snose ih točno određene skupine društva (npr. nekonkurentni proizvođači koji neće moći poslovati pod pritiskom konkurencije) dok su koristi dugoročne i raspršene na sve (uslijed povećane konkurencije na tržištu potrošači će imati veći izbor po nižim cijenama). Koristi se u principu koncentriraju na stvaranje uvjeta za bolje, uređenije tržište i društvo u cjelini i povećanje šansi za hrvatske proizvođače, studente i radnike. Već u razdoblju prije pristupanja EU, Hrvatska je neminovno morala igrati po novim pravilima. Ta pravila se većinom odražavaju kroz više standarde poslovanja, veću zaštitu potrošača, više ekonomskih i političkih slo-

boda i veću pravnu zaštitu privatnog vlasništva. Implementacija viših standarda nije jednostavna ni jeftina (samo na području zaštite okoliša očekuju se troškovi usklađivanja od oko 10 milijardi eura). Poštivanje strogih standarda nekima će pogodovati (veća zaštita potrošača), ali će nekima i znatno otežati poslovanje.

Pristup jedinstvenom tržištu zapravo je najveća prilika koja se pruža novoj državi članici. Više standarde teoretski možemo postići i sami (premda se do sada nismo iskazali), ali za povećanje tržišta treba nam EU. EU ima tržište od 500 milijuna ljudi koji su potencijalni potrošači hrvatskih proizvoda. Iako je već Sporazumom o stabilizaciji i pridruživanju teoretski osiguran slobodan pristup na EU tržište, on je de facto bio ograničen tzv. pravilom o kumulacije porijekla robe. Naime, "hrvatskim" izvoznim proizvodom smatra se proizvod koji u sebi ima određeni postotak hrvatskog porijekla. Kako prije nismo mogli kumulirati strane inpute, većinom iz EU zemalja, u porijeklu proizvoda, veliki dio hrvatskog izvoza nije bio smatran "hrvatskim" i nije imao slobodan pristup na tržište EU. Približavanjem EU taj problem nestaje i hrvatski proizvodi postaju "made in the EU". Tako brendirani proizvodi imaju više šanse i na svjetskom tržištu.

Pristup jedinstvenom tržištu ne stvara prilike samo za izvoznike i proizvođače već i za sve ostale građane koji dobivaju priliku raditi i obrazovati se na području cijele EU. Već svi znaju za ukidanje statusa stranaca pri aplikaciji za dobivanje stipendije na nekom od europskih sveučilišta i mogućnost zapošljavanja u EU nakon isteka prijelaznog perioda (maksimalno 7 godina). U svim zemljama EU, starim i novim, bilo je strahova vezanih za migraciju radne snage, ali su se oni u velikom broju slučajeva pokazali neutemeljenima. Mobilnost radne snage u EU je još uvijek niska - samo 2% stanovništva radi u nekoj drugoj zemlji članici, a očekivana najezda siromašnih Poljaka, Bugara i Rumunja na bogate članice EU bila je svega 1% ukupno zaposlenih u tim zemljama.

S obzirom na situaciju u Hrvatskoj - visoku nezaposlenost, nefleksibilno tržište rada (teško zapošljavanje i otpuštanje), a ne smijemo zaboraviti da je i hrvatski relativno težak jezik - nije za očekivati da će jeftinija radna snaga iz npr. Bugarske istisnuti Hrvate na tržištu. Ono što je pri-

je za očekivati je da će visoko obrazovani i sposobni Hrvati naći lakše posao u EU, ukoliko to budu htjeli.

Piše: EEF/J.C.Ž.

KOLIKO JE OPRAVDAN STRAH OD KONKURENCIJE?

.....
Trebalo biti pripremljeno za sudjelovanje na zajedničkom tržištu, a kako sada stoje stvari, znamo da nismo baš najspremniji

Strahovi od pristupanja EU uglavnom se temelje na strahu od konkurencije. Ako je dobra stvar da naši proizvođači dobivaju potpuno slobodan pristup tržištu EU, loša je stvar da proizvođači iz EU dobivaju potpuno slobodan pristup hrvatskom tržištu.

Što nam o tome govori iskustvo novih država članica, a što zdravi razum? Iskustva su, općenito, pozitivna. Sve su nove članice snažno povećale rast, izvoz i općenito životni standard ulaskom u Uniju. Ali sve je to bilo davne 2004. godine i svijet se promijenio od tada. Kišobran koji je pružao EU, u obliku boljeg kreditnog rejtinga koji je zemlja automatski dobivala samim pristupanjem EU, sada više nije izvjestan. Budući da ulazimo u EU u trenutku kada su i Hrvatska i EU u velikim problemima, razumljivo je da se ljudi boje. Zdrav razum logički percipira prije troškove nego koristi. U glavi nam žmirka crvena žaruljica – nezaposlenost je na razini od 13%, a ulaskom u EU na naše će tržište nahrupiti konkurencija iz bogate EU i jeftina radna snaga iz siromašnih članica poput Bugarske i Rumunjske. Koliko su ti strahovi opravdani?

Prva misao povezana s povećanjem konkurencije na domaćem tržištu gubitak je radnih mjesta zbog nekonkurentnih hrvatskih proizvođača koji će završiti u stečaju zbog toga što se neće moći nositi s većim ili boljim proizvođačima iz EU. Taj strah nije nimalo zanemariv, posebice u svjetlu općeg stupnja konkurentnosti hrvatskog gospodarstva.

Prema podacima Svjetske banke za 2011. godinu, po indikatoru lakoće poslovanja Hrvatska se nalazi na 79. mjestu i zaostaje za svim zemljama EU, osim Italije i Grčke. Posebno loše stojimo i po pitanju zaštite ulagača gdje smo na 131. mjestu, dok je iza nas samo Grčka, i po pitanju građevinskih dozvola gdje smo na 142. mjestu, dok je iza nas samo Poljska. Ipak, daleko smo najgori od svih članica EU po pitanju prekogranične trgovine, gdje držimo 99. mjesto. Prema većini indikatora, čak su i Bugarska i Rumunjska, koje često uspoređujemo s Hrvatskom i pitamo se kako su one ušle u EU prije nas, bolje od Hrvatske. U većini slučajeva, iza Hrvatske nalazi se samo Grčka.

Mnogi se također pitaju zašto se pridruživati EU kada u Europi postoje zemlje koje funkcioniraju samostalno, a usto su i bogate i razvijene. Zašto Hrvatska ne bi bila kao Švicarska ili Norveška? Potpuno legitimno pitanje, osim nekoliko sitnica. Kao prvo, Norveška ima naftu, a Švicarska je sigurna oaza za strani kapital. Kao drugo, i Švicarska i Norveška ekonomski su usko povezane s EU kroz bilateralne trgovinske ugovore (Švicarska), sudjelovanje u Europskom ekonomskom prostoru (Norveška) i Schengenu (obje zemlje). Znači, obje su zemlje i te kako izložene konkurenciji EU i igraju po pravilima EU, tj. poštuju oko 80-90% ekonomskih propisa EU, ali ne sudjeluju u odlučivanju. Pitate se kako im se to isplati? Obje zemlje imaju neke sektore (ribarstvo, bankarstvo) koje ne žele harmonizirati s EU, stoga ne ulaze u EU. Prihvaćanje standarda EU, s druge strane, dolazi im prirodno budući da su i same na tom nivou razvoja. Osim toga, kada bi se pridružile EU, obje zemlje bile bi neto uplatiteljice u proračun EU.

Ukratko, pristupanjem EU otvaraju se brojne nove mogućnosti, ali se isto tako nižu prijetnje našem ustaljenom načinu života. Hrvatsko gospodarstvo treba biti pripremljeno za sudjelovanje na zajedničkom tržištu, a kako sada stoje stvari, znamo da nismo baš najspremniji. Mnogi se pitaju kako se pripremiti za EU. Možda bi bolje pitanje bilo – zašto to već nije napravljeno? Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju potpisali smo prije 10 godina, a pregovore s EU započeli smo prije više od 6 godina – nije baš da nas je ulazak u EU zaskočio preko noći. Na kraju, nije EU taj zbog kojeg se trebamo mijenjati. Kada ste

zadnji put u trgovinama vidjeli oznaku “made in Croatia”?

Piše: EEF/J.C.Ž.

BOLJI UVJETI POSLOVANJA ZA PODUZETNIKE

.....
Na jedinstvenom tržištu EU poduzetnici država članica mogu poslovati bez carina te uza smanjenje administrativnih prepreka i papirologije

Jedna od ključnih karakteristika jedinstvenog tržišta EU jest omogućavanje slobodnog protoka proizvoda i usluga, uza slobodno poslovanje poduzetnikadržava članica. Temeljna pravila koja vladaju na jedinstvenom tržištu EU omogućuju poduzetnicima država članica poslovanje uz eliminaciju carina, smanjenje administrativnih prepreka i papirologije, uz niz ujednačenih tehničkih i sigurnosnih standarda između država članica. Tako, primjerice, ujednačeni sustav tehničkih i sigurnosnih standarda omogućuje poduzetnicima koji plasiraju robu na tržištu jedne države članice da pod jednakim uvjetima, bez dodatnih troškova, dvostrukog testiranja i pribavljanja potvrda, plasiraju svoje proizvode i na tržištu drugih država članica.

U tom smislu, punopravnim članstvom Hrvatske u EU poduzetnici koji posluju na hrvatskom tržištu (hrvatski poduzetnici) dobivaju mogućnost širenja svog poslovanja na dinamičnom tržištu EU uza znatno olakšan pristup. Osim uklanjanja diskriminatornih trgovinskih barijera i carina, proširenje poslovanja hrvatskih poduzetnika moguće je i uz uklanjanje prepreka koje mogu izazvati raznovrsni administrativni postupci, jezična raznolikost, ali i manjak informacija za poslovanje na tržištu druge države članice. U cilju eliminacije tih barijera poslovanju poduzetnika država članica, institucije EU, zajedno s administrativnom aparaturom država članica, poduzimaju korake k temeljnom cilju povećavanja mobilnosti poduzetnika. Primjerice, treba spo-

menuti tzv. one-stop shop za potrebe poslovanja poduzetnika država članica, ali i država nečlanica, ustanovljen kroz Enterprise Europe Network.

Svrha je mreže olakšavanje dobivanja svih relevantnih informacija za poslovanje kako bi se na jednom mjestu što brže i učinkovitije došlo do potrebnih odgovora. Mreža pruža mogućnost razmjene informacija u 17 različitih sektora poslovanja. Hrvatski poduzetnici moći će nastaviti koristiti tu mrežu, ali će dobiti i mogućnost korištenja Your Europe Business Portala. Velika prednost portala sastoji se u tome što nudi pomoć u stvarnim situacijama kada primjerice određeni poduzetnik iz jedne države članice širi svoje poslovanje u drugu državu članicu otvaranjem podružnice, odnosno prijenosom sjedišta svog poduzeća. Olakšavajući pristup informacijama za razne aspekte širenja poslovanja poduzetnika, i to na svim službenim jezicima EU, uvelike olakšava pristup tržištima država članica EU.

Treba napomenuti da je osnivanjem Europskog društva pojednostavljeno prekogranično pripajanje poduzetnika koji djeluju kao trgovačka društva. Nadalje, prijenos sjedišta trgovačkog društva također je pojednostavljen s obzirom na to da nema potrebe za likvidacijom poduzetnika u jednoj državi članici i ponovnom registracijom u drugoj.

Raznovrsnost ponuđača roba i usluga konstantan je poticaj inovativnim i tehnološkim ulaganjima u poslovanje poduzetnika na jedinstvenom tržištu EU. Jedinstveno tržište EU donosi hrvatskim poduzetnicima raznovrsne konkurentne izazove. Njihovo poslovanje, proizvodi i usluge morat će biti dovoljno vrsni i prepoznatljivi kako bi mogli učvrstiti svoje mjesto na jedinstvenom tržištu EU. Za to su, uz financijska sredstva, potrebna i tehnološka, inovacijska ulaganja, ali i daljnji razvoj znanja i istraživanja, koji poslovanje hrvatskih poduzetnika mogu podići na razinu dostatnu za ulazak i ostanak na jedinstvenom tržištu EU. Valja istaknuti daće integracija hrvatskog tržišta u tijekove tržišta EU sobom donijeti dalji prodor konkurentnih proizvoda i usluga poduzetnika iz drugih država članica. Posljedica bi mogla biti upitna opstojnost poduzetnika koji posluju na hrvatskom tržištu koji budu nespremni na nove izazove i nedovoljno konkurentni. Proizvod određene vrste nekog poduzetnika iz države članice EU može boljom cijenom,

ali i kvalitetom karakteristikama vrlo brzo smanjiti, pa čak i eliminirati, potražnju za proizvodom iste vrste nekog hrvatskog poduzetnika.

Piše: EEF/I.O.

KAKO POSLOVATI U EU?

.....
Mali poduzetnici mogu u EU ostvariti direktnu i indirektnu financijsku potporu

Bez obzira na to jeste li poduzetnik početnik, izvoznik ili možda pripadate velikim tvrtkama, poslovanje na jedinstvenom europskom tržištu definirano je zajedničkim politikama za razvoj poduzetništva, industrije, poljoprivrede i sl. Članak 49. Ugovora o funkcioniranju EU omogućuje poduzetnicima da osnuju tvrtku u bilo kojoj zemlji Europske unije, i to u potpunosti online. Poslovanje malih i srednjih poduzetnika definirano je Poveljom o malim poduzećima, koja daje zakonodavni okvir članicama EU.

Većina zemalja ima tzv. one-stop shopove u kojima poduzetnici mogu dobiti svu potrebnu pomoć i informacije potrebne za osnivanje poduzeća i općenito za poslovanje u EU. U 2010. godini na razini Europske unije prosječno vrijeme za osnivanje d.o.o. iznosilo je sedam dana i stajalo je 399 eura. Sve su zemlje pokazale napredak u tom smislu. Njemačka je 2009. godine promijenila zakonodavni okvir (većina poduzeća su trgovačka društva, njem. GmbH, za koje je potreban osnivački kapital od 25.000 €) potičući osnivanje mini GmbH ili 1Euro GmbH, odnosno UG-a – poduzetničke tvrtke koje su identične GmbH, ali za njih nije potreban osnivački kapital, odnosno moguće ga je financirati tijekom godina iz ostvarene dobiti društva i to uglavnom radi zaštite vjerovnika.

Španjolska je negativan primjer zemlje koja ima prosječno vrijeme od 17,5 dana za osnivanje tvrtke, dok u Nizozemskoj, Danskoj ili Estoniji taj rok iznosi 2 dana. Italija je uvela vrlo jednostavnu proceduru koja traje samo 1 dan, ali stoji 2573 eura.

Što se tiče poreza, zemlje članice Europske unije imaju punu slobodu kreirati vlastite direk-

ne poreze, ali pri tome se moraju pridržavati načela slobode kretanja roba, usluga, ljudi i kapitala i načela nediskriminacije. Postoje tri direktive koje se odnose na oporezivanje tvrtki po kojima se tvrtke koje su članice iste grupacije po tzv. direktivi roditelja ne oporezuju dvostruko. Zatim europska direktiva spajanja kamata i autorskih naknada, kojom se ukida dvostruko oporezivanje kamata i autorskih naknada između povezanih društava koja imaju prebivališta u različitim zemljama EU, tako da ih oslobađa od oporezivanja u državi izvora. Treća se direktiva odnosi na zajedničku konsolidiranu korporativnu poreznu osnovicu iz ožujka 2011. Cilj je te direktive prevladati prepreke koje otežavaju porezno funkcioniranje jedinstvenog tržišta. Za zapošljavanje radnika iz zemalja članica EU nije potrebna radna dozvola.

Mali poduzetnici mogu ostvariti direktnu i indirektnu financijsku potporu. Indirektna potpora znači bolji pristup poslovne investicije obrtnom kapitalu, a radi se putem financijskih posrednika. Direktna potpora predstavlja sufinanciranje projektnih aktivnosti. Financijski posrednici kombiniraju europske fondove sa svojim proizvodima i uslugama. Indirektna potpora uključuju garantne sheme i financiranje kapitala. Indirektna se potpora kanalizira kroz Program za konkurentnosti i inovacije (CIP), odnosno Program za poduzetništvo i inovacije (EIP) za otprilike 300.000 poduzeća, te inicijativu JEREMIE. Inicijativa poboljšava pristup financijskim sredstvima za male poduzetnike na nacionalnoj, regionalnoj i lokalnoj razini u svakoj zemlji EU. Tvrtke se mogu financirati putem banaka i venture capital fondova dostupnih u regijama. Tvrtke mogu ostvariti direktnu potporu, općenito u obliku subvencija koje pokrivaju dio troškova projektnih aktivnosti. Temeljem javnog poziva, poduzetnici prijavljuju svoje projektne prijedloge te ukoliko se njihov projekt odobri za financiranje, dobivaju potpore.

Europski program potpora za financiranje poduzetničkih projekata odnosi se na različite programe: Sedmi okvirni program (FP7) za istraživanje i razvoj poduzetnika, program za cjeloživotno učenje (npr. Leonardo da Vinci, dostupan i u Hrvatskoj), LIFE+ za projekte iz zaštite okoliša, inteligentna energija u Europi, program za poboljšanje tržišta energije i promociju

korištenja obnovljivih izvora energije. Uspostavljen je jedinstven sustav praćenja ovih potpora kako korisnici potpora ne bi bili u povlaštenijem položaju od ostalih poduzetnika.

Piše: EEF/S.B.

HRVATSKI GRAĐANI I PODUZETNICI LAKŠE ĆE OSVAJATI DRUGA TRŽIŠTA

.....
Naši poduzetnici i njihove obitelji mogu boraviti u drugoj državi članici EU ako ondje šire poslovanje

Pravo poslovnog nastanjanja jamči uklanjanje svih diskriminatornih ograničenja i barijera. Primjerice, ograničenja kao što su uvjet stalnog boravišta, odnosno obveza pribavljanja potvrda o profesionalnim referencama poduzetnika pri raznim nacionalnim tijelima te procjena zasićenosti tržišta određenom uslugom i proizvodom, nisu dopušteni. Svrha je osigurati pristup tržištu svih država članica EU kroz započinjanje i obavljanje gospodarske djelatnosti (bilo putem osnivanja trgovačkih društava, podružnica ili kao samozaposlene osobe) na jednak način i pod jednakim uvjetima kao i poduzetnici države članice na čije se tržište ulazi.

Tako je započinjanje i obavljanje samostalne djelatnosti raznih oblika hrvatskih trgovačkih društava, odnosno obavljanje slobodne djelatnosti ili obrta, koje bi obavljali hrvatski građani na teritoriju drugih država članica, omogućeno pod posve ravnopravnim uvjetima kao i državljanima i trgovačkim društvima te države članice. Naravno, i državljani država članica, bilo fizičke ili pravne osobe, imat će ista prava pri započinjanju i obavljanju gospodarske djelatnosti na hrvatskom tržištu. Svakako treba spomenuti kako pravo na obavljanje djelatnosti u svojstvu samozaposlene osobe podrazumijeva pravo državljanina država članica EU na ulazak i boravak u državi članici u kojoj se namjerava obavljati spo-

menuta djelatnost. Ta prava proširena su i na članove obitelji poduzetnika, koji širi svoje poslovanje na tržište druge države članice u svojstvu samozaposlene osobe. Jedine dopuštene iznimke, na temelju kojih je moguće ograničiti pravo poslovnog nastanjivanja jesu razlozi javnog poretka, javne sigurnosti i javnog zdravlja. Ipak, ograničenja opravdana ovakvim iznimkama vrlo su rijetka.

Nadalje, uzajamno priznavanje kvalifikacija svakako pruža mogućnost za hrvatske građane da, na temelju kvalifikacije stečene u Hrvatskoj, obavljaju djelatnost na području druge države članice EU. Na ovaj način izbjegavaju se nepotrebni troškovi dvostrukih testiranja, certificiranja, zadovoljenje dodatnih uvjeta, priznavanje kvalifikacija i sl. Ista prava vrijede za državljane država članica EU u odnosu na obavljanje djelatnosti na hrvatskom tržištu, na temelju kvalifikacija stečenih u drugoj državi članici EU. Ipak, po stjecanju punopravnog članstva Hrvatske u EU, države članice obvezne su bez ikakvih dodatnih uvjeta priznati isprave o formalnoj osposobljenosti doktora medicine s temeljnom izobrazbom, doktora medicine specijaliste, odnosno medicinske sestre opće njege te doktora dentalne medicine i doktora dentalne medicine specijalista, primalje, magistra farmacije i arhitekta.

Moguće poteškoće koje nastaju zbog različitosti administrativnih sustava država članica prevladavaju se u okviru Informacijskog sustava unutarnjeg tržišta (engl. Internal Market Information System). Taj sustav omogućuje brzu i učinkovitu komunikaciju između tijela na nacionalnoj, regionalnoj i lokalnoj razini u različitim državama članicama. Tako primjerice, poteškoće koje nastaju zbog jezičnih različitosti, odnosno određivanja nadležnih tijela za pojedina pitanja u području priznavanja kvalifikacija prevladavaju se na jednostavniji i učinkovitiji način u okviru Informacijskog sustava unutarnjeg tržišta u području država članica Europskoga gospodarskog prostora.

Mogućnost korištenja SOLVIT mreže za hrvatske građane i poduzetnike značit će mogućnost rješavanja spornih pitanja, izvan sudskih postupaka. Djelovanje SOLVIT centara, koji su uspostavljeni u svakoj državi članici EU (uključujući i Norvešku, Lihtenštajn i Island), omo-

gućuju rješavanje pritužbi u okviru nacionalnih administrativnih aparatura država. Tako, primjerice, ako dođe do problema pri pokušaju pristupa tržištu izvan države poduzetnika, odnosno pri priznavanju kvalifikacija u svrhu obavljanja djelatnosti na tržištu države izvan države u kojoj je kvalifikacija stečena, SOLVIT pomaže u mirnom rješavanju spornih pitanja u roku od najkasnije deset tjedana.

Na taj način hrvatski građani i poduzetnici mogu jeftinije, brže i učinkovitije širiti svoje poslovanje na druga tržišta, ali i izbjeći nepotrebna odugovlačenja i trome postupke priznavanja stečenih kvalifikacija u cilju obavljanja djelatnosti.

Piše: EEF/I.O.

PRAVILIMA PROTIV NELOJALNE KONKURENCIJE NA TRŽIŠTU EU

.....
Kao rezultat učinkovitog tržišnog natjecanja dobivamo bogatiji izbor proizvoda i usluga te smanjenje cijena i povećanje kvalitete

Učinkovito tržišno natjecanje iznimno je značajno za stvaranje otvorenih, dinamičnih tržišta. Stalan konkurentski pritisak na poslovanje poduzetnika omogućuje ponudu kvalitetnijih proizvoda i usluga, uz što bolju cijenu. Učinkovito natjecanje na tržištu postiže se primjenom pravila kojima se sprečavaju dogovori poduzetnika o cijeni ili podjeli tržišta, ali se i sprečava zlorab uporaba vladajućeg položaja te se vrši nadzor koncentracija između poduzetnika. Na taj način, primjerice, onemogućuju se sporazumi kojima se poduzetnici mogu dogovoriti da se ne natječu jedni protiv drugih.

Nadalje, sprečava se situacija da poduzetnici koji posjeduju veliki udio na tržištu "istiskuju" poduzetnike koji nemaju vladajući položaj. U slučaju koncentracija poduzetnika kada se oni udružuju npr. kako bi proširili svoju proizvodnju

pravila koja osiguravaju učinkovito tržišno natjecanje zahtijevaju nadzor nad takvim poslovnim potezima kako bi se spriječilo nelojalno ponašanje na tržištu. Nadalje, liberalizacija sektora transporta, poštanskih usluga, telekomunikacija, ali i energetskog sektora sprečava povlaštenu položaj i prednosti u sektorima koji su tradicionalno smatrani državnim monopolima.

Dodjela državnih potpora dopuštena je u točno određenim uvjetima (primjerice, kada se potpore odobravaju u slučaju šteta zbog prirodnih nepogoda, za poticanje razvoja u područjima s velikom stopom nezaposlenosti, odnosno za razvoj kulture, istraživanja, odnosno zaštite okoliša i slično). Time se sprečavada poduzetnici kojima se državne potpore dodjeljuju budu u povlaštenom položaju na tržištu, odnosno da se naruši slobodna trgovina i zdrava konkurencija između poduzetnika.

Bogatiji izbor proizvoda i usluga, uz smanjenje cijena i povećanje kvalitete, kao i bogata tehnološka ulaganja i inovacije rezultat su učinkovitog tržišnog natjecanja. Jačanje tržišnog udjela poduzetnika podrazumijeva i sposobnost proizvodnje po povoljnijim cijenama. Nadalje, povećanje izbora za hrvatske potrošače ujedno znači mogućnost odabira kvalitetnijeg proizvoda, odnosno bolje i kvalitetnije usluge. Još dinamičnije i učinkovitije natjecanje na hrvatskom tržištu donosi mogućnost postizanja boljeg omjera cijene i kvalitete proizvoda i usluge.

Stjecanjem punopravnog članstva Hrvatske u EU hrvatski poduzetnici bit će izloženi daljnjem pritisku poslovanja na konkurentnim osnovama. Morat će biti u mogućnosti ponuditi proizvode i usluge prepoznatljive po svojoj kvaliteti, izvrsnosti, ali i cijenama. Ulaganja u tom smislu postaju nužna kako bi hrvatski poduzetnici mogli sudjelovati na dinamičnom tržištu EU. Treba napomenuti da integracija hrvatskog tržišta i poduzetnika koji posluju na njemu u dinamične tokove jedinstvenog tržišta EU, može donijeti i jačanje položaja proizvoda i usluga hrvatskih poduzetnika na širem globalnom tržištu, izvan EU. Hrvatski građani kao potrošači dobivaju jaču poziciju te mogućnost utjecanja napodu i potražnju na tržištu kao i na buduće poslovanje poduzetnika.

Hrvatska se obvezala provesti privatizaciju i restrukturiranje brodogradnje uz provedbu jav-

nih natječaja. Taj postupak nosi sa sobom ograničenje proizvodnje, ali i moguće smanjenje zaposlenosti kako u sektoru brodogradnje tako i kod poduzetnika koji posluju s hrvatskim brodogradilištima u teškoćama. Restrukturiranje sektora čelika također već sada pokazuje gubitak radnih mjesta i upitan nastavak poslovanja. Ipak, proces restrukturiranja predstavlja mogućnost za stvaranje rentabilnijeg poslovanja koje može ponuditi konkurentne proizvode.

Piše: EEF/I.O.

SVJEDOČENJE VLASNIKA MALE TVRTKE IZ DRŽAVE ČLANICE EU

.....
Osobito u vrijeme ekonomskog pada tržište EU polaže veliki interes u razvoj malih i srednje velikih tvrtki

“Posljednjih nekoliko godina proveo sam u malom društvu smještenom u Europskoj uniji. Društvo je svojim dimenzijama slično onome u Hrvatskoj, u stvari, malo je vidljivih razlika. No ipak, razlike postoje. Sjećam se i razdoblja prije toga - puno sam radio, bio sam vlasnik proizvodnog pogona i služio se imaginacijom prije nego dobrom ekonomskom pozicijom da unprijedim proizvode, da uvedem inovaciju u proizvodnju. Nekako mi se činilo da je i Sizif bolje prošao, vrata su prečesto bila zatvorena, krediti preskupi, izvozni brend Hrvatske preslab u regiji.

Tvrtka utehnoškom i proizvodnom sektoru (nije samo IT već i ‘materijalna’ tehnologija) po ulasku Hrvatske u EU može aplicirati i dobiti sredstva iz Strukturnih fondova namijenjenih razvoju malog i srednjeg poduzetništva. Ako to zvuči dugačko i nerazumljivo, onda je jednostavnije reći da će sredstva EU omogućiti tehnološki iskorak malog poduzeća jer će njima biti financiran ukupan razvoj novih proizvoda. Sažetak je to sna o razvoju svake hrvatske male proizvodne ili razvojne tvrtke - omogućiti tehnološ-

ki iskorak, generirati nove dodane vrijednosti na postojećim proizvodima.

Nekoliko je primjera pripremnih procesa koje je Hrvatska u pristupnoj fazi započela. Nedavno je objavljen natječaj pod nazivom "Potpora povećanju konkurentnosti malog i srednjeg poduzetništva" kojim će biti sufinancirane investicije u opremu, strojeve i uvođenje industrijskih standarda za proizvođače iz gotovo svih proizvodnih sektora. Iako su to natječaji koji imaju ograničene i relativno niske iznose sufinanciranja, jasno ilustriraju način kojim će nakon pristupanja Hrvatske u EU biti sufinancirane aktivnosti malih i srednje velikih tvrtki (SME). Strukturni fondovi će omogućiti potporu i širem spektru aktivnosti; razvoju, istraživanjima, kombiniranim razvojnim i investicijskim projektima i sličnim aktivnostima. Poticat će se formiranje konzorcija iz istog ili različitih tehnoloških sektora.

Osobito u vrijeme ekonomskog pada tržište EU polaže veliki interes u razvoj malih i srednje velikih tvrtki. Za to postoji dobar razlog - 99,8% svih tvrtki iz EU pripadaju skupini SME. Samo u razdoblju od 2002. do 2008. u EU su SME generirali 9,4 milijuna novih radnih mjesta. EU fondovi su novim članicama olakšali razvoj novih proizvoda, povećanje konkurentnosti na svjetskom tržištu, a malo društvo je strelovito napredovalo.

U Hrvatskoj je u proteklih desetak godina stvoren značajan broj malih proizvodnih tvrtki koje svoju konkurentnost baziraju na tehnološkom razvoju. Mnogi su u međuvremenu već naučili da je život na jeftinoj radnoj snazi i ograničenim maržama vrlo riskantan i neperspektivan. Potvrda dolazi i od World Economic Forumu koji je hrvatski društveni i ekonomski evolutivni razvoj smjestio u prijelaznu fazu prema tzv. inovativnom društvu. Inovativno društvo nije imaginarna kategorija već društvo koje polaže veliku energiju u generiranje novih tehnologija korištenjem obrazovanog kadra, vlastitih ideja, patenata itd. Inovativno društvo je otpornije na stres tržišta, ono reagira stvaranjem novih vrijednosti, a u manjoj mjeri smanjenjem troškova. Ulaskom u EU Hrvatska će dobiti jedinstvenu mogućnost korištenja sredstava za dostizanje cilja ulaska u skupinu inovativnih društava.

Želim živjeti u takvoj Hrvatskoj."

Piše: EEF/E.DŽ.

KAKAV JE BUDUĆI STATUS HRVATSKE PROIZVODNJE U EU

.....
Ugovorom o pristupanju Hrvatske EU ograničava se ukupna godišnja proizvodnja brodogradilišta

Povećavanje konkurentnosti proizvodnih djelatnosti i industrije prioritet je Europske unije. Postoje različita stajališta o budućem statusu hrvatske proizvodnje na jedinstvenom europskom tržištu. Usmjeravanje fokusa poslovanja na konkurentnije i traženije proizvodne niše, uz podizanje kvalitete hrvatskih proizvoda, svakako treba biti prioritet prilikom širenja hrvatske industrije na jedinstveno tržište EU. Hrvatska industrijska politika treba poraditi na strateškom jačanju pojedinih industrijskih sektora s temeljnim ciljem povećanja proizvodnje.

Razvoj i restrukturiranje hrvatske industrije su nužni. Poduzetnici u sektoru brodogradnje, za koje postoji obveza restrukturiranja kroz privatizaciju i provedbu javnih natječaja, jesu Brodograđevna industrija 3. maj d.d. iz Rijeke, Brodotrogir d.d. iz Trogira, Brodograđevna industrija Split d.d. te Brodosplit-Brodogradilište specijalnih objekata d.o.o. i Brodogradilište Kraljevica d.d. Ukupna godišnja proizvodnja brodogradilišta Ugovorom o pristupanju Hrvatske EU ograničena je na 323.600 CGT (kompenzirane registrarske tone izgrađenog broda).

Smanjenje proizvodnih kapaciteta predviđeno je u vidu zatvaranja navoza, smanjenja površine brodogradilišta, ali i određivanja navoza koji će poslužiti isključivo za vojnu proizvodnju. Treba naglasiti mogućnost dogovora između brodogradilišta o izmjeni pojedinačnih ograničenja proizvodnje, pod uvjetom da ukupno godišnje ograničenje proizvodnje ne bude premašeno. U sektoru čelične industrije Hrvatska je od proizvođača čelika CMC Sisak d.o.o. primila priznanje duga u iznosu od 19.117.572,36 kuna (uz kamatu) na ime potpora za restrukturiranje primljene u razdoblju od 1. ožujka 2002. godine do 28. veljače 2007. godine. Restrukturiranje sektora čelične industrije potrebno je kako bi se

omogućilo produktivnije trošenje sredstava državnog proračuna, ali i poslovanje na zdravim poduzetničkim osnovama.

Konačno, hrvatska proizvodnja treba dalje razvijati suradnju sa znanstvenim i istraživačkim sektorom, nastojeći rezultate njihova rada primijeniti za unapređenje proizvodnje. Nužna su ulaganja, kako u nove tehnologije i inovativna rješenja, tako i u obrazovanje i promidžbu, te prepoznatljiv plasman hrvatskih proizvoda na jedinstvenom tržištu EU. Jačanje klastera svakako je potrebno za međusobno povezivanje i iskorištavanje udruženih resursa znanja, tehnologije i sredstava združenih pod zajedničkim ciljevima i brzim protokom informacija. Neuspjeh postizanja navedenog može dovesti do nestajanja određenih poduzetnika koji obavljaju proizvodnu djelatnost iz tržišne arene. Nespremnost sučeljavanja hrvatske proizvodnje s izazovima koje nameću proizvodni tokovi EU, može rezultirati gašenjem proizvodnih pogona i gubitkom radnih mjesta. Ono što hrvatska proizvodnja, odnosno poduzetnici koji rade u njoj, mogu i trebaju iskoristiti jesu financijska sredstva iz strukturnih fondova EU.

Hrvatski proizvodi trebaju izboriti tj. zadržati svoje mjesto na jedinstvenom tržištu EU. Osiguranje standarda i kvalitete koja može konkurirati, čak i nadmašiti proizvode iste vrste na jedinstvenom europskom tržištu, omogućuje širi plasman hrvatskih proizvoda. Hrvatski poljoprivredni i prehrambeni proizvodi koji nose oznake zaštićenog podrijetla, izvornosti i tradicionalnog ugleda u Hrvatskoj, mogu se zaštititi i registrirati i na razini EU, u cilju boljeg plasmata na jedinstvenom europskom tržištu. To je neophodno za jačanje hrvatskog gospodarskog identiteta u europskim okvirima. Tradicionalni proizvodi iz obiteljske proizvodnje kao što su domaća rakija, kulen, sir i vrhnje moći će se proizvoditi za osobne potrebe, a oni koju budu namijenjeni prodaji, morat će zadovoljavati higijenske standarde zaštite potrošača.

Piše: EEF/I.O.

Zaštita potrošača

VEĆA PRAVA I BOLJA ZAŠTITA POTROŠAČA

Sigurnosni standardi u području igračkaka, elektroničke opreme, kozmetike itd. bit će puno stroži, a kupac će se moći i predomisli u vezi s kupnjom

Europska unija polaze dosta napora kako bi potrošaču, njegovim interesima i dobrobiti na tržištu proizvoda i usluga dodijelila važno mjesto. Govoreći o dokumentima koji su u središtu politike zaštite potrošača, svakako treba spomenuti Strategiju o politici potrošača 2007. - 2013., koju je usvojila Europska komisija. Njezini su prioriteti mjereni na povećanje povjerenja potrošača, jačanje njihove uloge u tržišnoj areni, ali i na osiguranje brige za njihove interese u stvaranju budućih politika EU. Osim toga, strategija promiče usklađivanje raznolikosti politika zaštite potrošača na nacionalnim razinama država članica te prikupljanje podataka koji omogućuju donošenje odgovarajućeg pravnog okvira. Osim toga, treba spomenuti Program EU u financijskoj perspektivi 2007-2013., kojemu je cilj doprinijeti zaštiti zdravlja, sigurnosti, ali i ekonomskih te pravnih interesa potrošača. Program raspolaze proračunom od 156,8 milijuna eura, a svrha mu je unapređenje prava potrošača na informacije, njihovo obrazovanje i aktivno sudjelovanje u zaštiti njihovih interesa.

Politika zaštite potrošača u EU temelji se na deset osnovnih načela. Članstvo Hrvatske u EU donijet će unapređenje zaštite potrošača, uz daljnje inkorporiranje, ali i primjenu tih načela u hrvatskim okvirima. Ponajprije, nastoji se osigurati da potrošači kupuju ono što žele, gdje to žele diljem EU, u smislu "shop until you drop". Pritom nije potrebno plaćati dodatne carine na povratku u svoju državu. Nadalje, ako kupljeni proizvod ne funkcionira, omogućen je njegov povrat, kako bi se popravio, zamijenio drugim, ili kako bi se dobio povrat novca koji je za proizvod plaćen. Osim toga, nastoje se osigurati visoki standardi kvalitete hrane i ostalih proizvoda. Postoji nastojanje da se EU potrošaču omoguću detaljne informacije o tomu što sadrže prehrambeni proizvodi.

Tako oznake na prehrambenim proizvodima, na vidljiv i čitljiv način, informiraju potrošače o nutritivnom sadržaju proizvoda, podrijetlu, alergenima, udjelu ulja i masnoća, odnosno udjelu kofeina, te roku trajanja. Duboko zamrznute namirnice također nose svoju oznaku, a na ovitku suhomesnatih proizvoda obvezna je naznaka da ovitak nije jestiv. Sigurnosni standardi EU u području igračkaka, elektroničke opreme, kozmetike itd. dosta su strogi. Tako primjerice, ako proizvođač utvrdi da njegov proizvod može štetiti potrošačima, dužan je o tomu izvijestiti nadležna tijela države članice, ali i povući ga s tržišta ako stvara značajnu prijetnju za sigurnost potrošača na tržištu. Osigurava se i sklapanje ugovora koji nisu nepošteni prema potrošačima (primjerice, ugovori u kojima su sitno tiskanim slovima određeni nepošteni uvjeti, kao npr. ako u ugovoru stoji odredba da plaćeni depozit neće biti vraćen potrošaču i u slučaju da ponuditelj proizvoda ne ispunji svoje obveze iz ugovora te ne isporuči proizvod po dogovorenim uvjetima).

Daljnje načelo zaštite potrošača traži osiguranje mogućnosti da se potrošač predomisli u vezi s kupnjom dotičnog proizvoda. U slučaju prodaje od vrata do vrata, odnosno trgovine na daljinu (kupnja putem interneta, telemarketinga i sl.) dana je mogućnost da se potrošač predomisli i raskine ugovor u roku od sedam dana. Osigurava se mogućnost usporedbe cijena proizvoda i usluga. Tako se traži isticanje cijena proizvoda u odnosu na mjernu jedinicu proizvoda (npr. cijena po litri, tj. kilogramu proizvoda), zbog što lakše usporedbe cijena proizvoda iste vrste. Zabranjena je praksa trgovaca kojom se potrošači na bilo koji način dovode u zabludu, ali se nastoji osigurati njihova zaštita za vrijeme blagdana. Primjerice, ako turistički aranžman ne odgovara onomu što je ponuđeno u turističkoj brošuri za rezervaciju tog aranžmana, ponuditelj usluge dužan je osigurati naknadu.

Konačno, načelo učinkovitog rješavanja potrošačkih sporova, omogućuje potrošačima brzo rješavanje sporova. Kod tog velikog ulogu igra mreža europskih potrošačkih centara (engl. European Consumer Centres Network ECC-Net) koja promiče pojednostavljeno i brzo rješavanje sporova potrošača koji sudjeluju u prekograničnoj trgovini. U pogledu raznovrsnih aktivnosti informiranja potrošača, treba spome-

nuti europski online projekt Dolceta, kojim se podiže razina obrazovanja potrošača. Program je dostupan na svim službenim jezicima EU, a obuhvaća područja potrošačkih prava; usluga u sektoru energetike, telekomunikacija, vode, pošte i transporta; sigurnosti proizvoda; financijskih usluga. Članstvom Hrvatske u EU, hrvatski potrošači dobivaju mogućnost dostupnosti informacija na ovom portalu i na hrvatskom jeziku.

Europski potrošači kao putnici imaju mogućnost informiranja o zrakoplovnim tvrtkama kojima su zabranjeni letovi u EU, ali i iz EU, odnosno o tvrtkama na tzv. crnoj listi, i to na stranicama Europske komisije (<http://ec.europa.eu/transport/air-ban/>). Nadalje, u slučaju otkazivanja leta, tj. uskrate ukrcaja, moguće je dobiti povrat pune cijene karte, odnosno osiguranje putovanja u najskorije moguće vrijeme. Moguće je dobiti i naknadu zbog izmjena do kojih na taj način dođe (riječ je o iznosu od 250 eura do 600 eura), ali i zbog kašnjenja. Nužna je i informiranost putnika o razlozima novonastalih okolnosti, uz osiguranje jela, pića i noćenja ako je potrebno. Posebice se vodi računa o osobama s invaliditetom i poteškoćama u pokretljivosti, na način da im se pruži besplatna pomoć prije, tijekom i nakon putovanja. Dosadašnja zaštita hrvatskih potrošača kao putnika bit će unaprijeđena članstvom u EU.

U području sigurnosti proizvoda, svakako treba spomenuti tzv. RAPEX (engl. Rapid Alert System for Non-Food Dangerous Products) sustav, kojim se osigurava brza razmjena informacija o opasnim proizvodima (s iznimkom prehrambenih i farmaceutskih proizvoda, te medicinskih pomagala) između kontaktnih točaka država članica EU i Europske komisije. Stjecanjem EU članstva, ovakva razmjena informacija bit će moguća i za područje hrvatskog tržišta.

Piše: EEF/I.O.

EU TEŽI ŠTO BOLJOJ ZAŠTITI POTROŠAČA

.....
U EU je zabranjena nepoštena poslovna praksa i ugovaranje na štetu potrošača te se potiču izvansudski postupci za rješavanje sporova

Europski pravni okvir nastoji osigurati zaštitu gospodarskih i pravnih interesa potrošača u slučaju sporova. Temeljna načela politike zaštite potrošača EU obuhvaćaju zabranu nepoštenih poslovnih praksi i ugovaranja na štetu potrošača te potiču učinkovito rješavanje potrošačkih sporova izvan sudskih postupaka. Može se reći da se nastoji postići povećana razina pravne sigurnosti potrošača na jedinstvenom tržištu EU.

To se posebice odnosi na područje zaštite u elektroničkoj trgovini te u sektoru prometa i financijskih usluga. Jeftinije, brže, jednostavnije rješavanje potrošačkih sporova ono je čemu se teži u EU. U tome veliku ulogu igra i uzajamna pomoć između država članica, koja se odnosi na razmjenu informacija u cilju zaštite potrošača, odnosno zahtjeva za uvođenjem odgovarajućih mjera uz koordinaciju nadzora tržišta proizvoda i usluga. Nadležna tijela države članice EU, u tom smislu, obavještavaju Europsku komisiju o povredi, odnosno o provedenim mjerama te postignutim učincima i koordinativnim aktivnostima.

Značajna mreža za rješavanje potrošačkih sporova jeste Mreža europskih potrošačkih centara (engl. European Consumer Centres Network - ECC-Net) koja promiče pojednostavljeno i brzo rješavanje sporova potrošača u prekograničnoj trgovini. ECC-Net povezuje 29 nacionalnih potrošačkih centara uspostavljenih u 29 država (odnosno u svim državama članicama, uz Norvešku i Island).

Nacionalni potrošački centri imaju obvezu pružiti besplatan savjet potrošačima iz spomenutih država mreže te im tako pomoći riješiti spor koji je nastao s ponuditeljem iz druge države mreže. Već sad u okviru mreže funkcionira više od 700 nadležnih tijela za rješavanje potrošačkih sporova. Osim vrlo jednostavnog nači-

STROGOM KONTROLOM DO SIGURNIH PROIZVODA ZA ZDRAVLJE POTROŠAČA

na utvrđivanja nadležnog tijela iz mreže u državi članici mreže, dostupna je i forma pritužbe te posebna forma pritužbe za potrošače koji su oštećeni u svojstvu putnika u zračnom prometu. Hrvatski potrošači, po stjecanju punopravnog članstva u EU, dobit će mogućnost sudjelovanja u radu mreže i korištenja dobrobiti koje ona donosi.

U cilju što učinkovitijeg, jeftinijeg i bržeg rješavanja potrošačkih sporova na razini EU promiču se postupci posredovanja, mirenja i arbitraže. Alternativno rješavanje potrošačkih sporova izvan sudskih postupaka svakako ide u prilog potrošača. U većini država članica EU tijela za alternativno rješavanje sporova uspostavljena su na nacionalnoj razini, iako mogu biti uspostavljena i na regionalnoj ili lokalnoj razini.

Uključivanje stranaka u postupke te vrste isključivo je voljne naravi, a većina postupaka rješava se u pravilu u razdoblju od 90 dana. Ipak, odluke koje se donesu u sklopu tih izvan-sudskih postupaka u nekim državama članicama EU pravno su obvezujuće, ali u nekima nisu. U tom smislu, one se mogu kretati od neobvezanih preporuka do odluka koje su obvezujuće za stranke. Postupci mogu biti besplatni ili uz njih može biti vezano plaćanje određene pristojbe (iako su i tada znatno jeftiniji od sudskih postupaka). Punopravno članstvo Hrvatske u EU donosi hrvatskim potrošačima još glasnije promicanje alternativnih načina rješavanja sporova izvan sudskih postupaka, što svakako može doprinijeti učinkovitosti zaštite potrošača.

Nadalje, EU poboljšava i pojednostavljuje mogućnost pristupa sudovima u građanskim i trgovačkim prekograničnim sporovima u okviru tzv. European Small Claims Procedure kada vrijednost spora ne prelazi iznos od 2000 eura. Odluke koje se donesu u sklopu tih postupaka imaju pravnu snagu i u drugim državama članicama EU. Cilj je smanjiti troškove, ali i postići brz postupak u kojem nije potrebna stručna pravna pomoć. Osim toga, nadležni sud tijekom cijelog postupka nastoji postići nagodbu između stranaka, ako je to ikako moguće.

Piše: EEF/I.O.

.....
Članstvo Hrvatske u EU hrvatskim potrošačima donijet će veći izbor proizvoda i usluga, no očekuju se i raznolikije cijene, uz više standarde i kvalitetu proizvoda i usluga

Okosnica pravnog okvira sigurnosti proizvoda u EU jest Direktiva 2001/95/EZ o općoj sigurnosti proizvoda, kojom se osigurava visoka razina sigurnosti proizvoda koji se nude na jedinstvenom tržištu EU. Osnovni je cilj osigurati zaštitu zdravlja potrošača. Direktiva obuhvaća proizvode koji nisu uređeni sigurnosnim standardima u posebnim sektorima, kao što su igračke, kozmetički proizvodi, farmaceutski proizvodi, proizvodi kemijske industrije, plastika i sl. Posebna zasluga naznačene Direktive jest uspostava RAPEX sustava (*engl. Rapid Alert System for Non-Food Dangerous Products*). Upravo u sklopu ovog sustava osigurana je brza razmjena informacija o opasnim proizvodima između nacionalnih kontaktnih točaka uspostavljenih u svakoj državi članici EU.

Informacije o opasnostima i rizicima proizvoda prehrambene i farmaceutske naravi, odnosno medicinskih pomagala ne razmjenjuju se unutar ovog sustava. Europska komisija objavljuje tjedna izvješća o opasnim proizvodima. Na vrlo pregledan način dostupne su informacije o prijavljenim opasnim proizvodima, odnosno o mjerama koje su poduzela nadležna tijela država članica, tj. proizvođača i distributera na tržištu.

Ove mjere mogu, primjerice, obuhvatiti sprečavanje prodaje, odnosno povlačenje proizvoda s tržišta. Izvješća donose informacije o proizvodu, obrazloženje potencijalnih opasnosti i uvedene mjere. Posljednji podaci objavljeni iz listopada 2011. godine, ukazuju na to da je najveći broj proizvoda prijavljenih u sustavu RAPEX iz područja odjeće, mode i tekstila, odnosno po-

dručja igračka, dok najmanji broj dolazi iz područja ručnog alata.

Harmonizirani indeks potrošačkih cijena (*engl. HICP*) na jedinstvenom tržištu EU određuje promjene potrošačkih cijena na tržištu proizvoda i usluga (samo informativno EU 27 HICP iznosi 116,59, dok za Hrvatsku iznosi 119,20, prema podacima Eurostata 2011). Sve države članice EU izračunavaju indekse cijena radi određivanja mjere inflacije. Svakako treba spomenuti kako cijene proizvoda znatno variraju u različitim državama članicama EU. Tako su npr. u Danskoj (u 2010. godini) potrošačke cijene bile 43% veće od prosjeka EU 27. Inače vidljiv je trend viših cijena proizvoda i usluga u zemljama sjeverne Europe, dok su su cijene uglavnom niže u državama članicama srednje Europe.

Članstvo Hrvatske u EU hrvatskim potrošačima donosi veći izbor proizvoda i usluga. Očekuju se i raznolikije cijene, uz više standarde i kvalitetu proizvoda i usluga. Primjena europskih standarda proizvoda pridonosi povećanju sigurnosti proizvoda, ali i lakšoj usporedivosti proizvoda. Primjena ujednačenih europskih standarda utječe i na konačnu cijenu proizvoda, s obzirom na to da podvrgavanje proizvoda dvostrukim testiranjima u različitim državama članicama rezultira većim troškovima, ali i većom cijenom proizvoda. U tom smislu države članice EU (tako će biti nakon stjecanja punopravnog članstva i s Hrvatskom) dužne su osigurati ispunjenje obveza proizvođača i distributera proizvoda nadzorom tržišta te provedbom propisa na nacionalnoj razini.

Naravno, podizanje razine standarda proizvoda nužno zahtijeva i određena financijska ulaganja poduzetnika, kako u tehnološka rješenja i inovativnost poslovanja i proizvodnje tako i u stručno osposobljavanje radne snage. To može imati za posljedicu više cijene proizvoda i usluga. Na prvom mjestu moraju biti zdravlje i sigurnost potrošača. Potrošač treba zauzeti bitno mjesto u određenju proizvoda i usluga koji će se distribuirati na hrvatskom tržištu.

Piše: EEF/I.O.

JEDINSTVENO DIGITALNO TRŽIŠTE EU

Kupujući putem Interneta, kupci imaju širi izbor proizvoda, i to po nižim cijenama što donosi i značajne uštede - 11,7 milijardi eura godišnje

Elektronička trgovina, poznata i kao e-trgovina, jedan je od najsuvremenijih načina trgovanja, a obavlja se putem računalne, odnosno telekomunikacijske tehnologije. EU joj pridaje iznimnu važnost postizanju daljnje integracije jedinstvenog tržišta, jer upravo taj način trgovanja pomaže "uklanjanju" granica i pojednostavljuje kretanje proizvoda i usluga između država članica EU.

Značajno je spomenuti *Direktivu 2000/31/EC*, koja uređuje područje online usluga i elektroničke trgovine na jedinstvenom tržištu EU. Direktiva je okvirni pravni dokument kojim se uklanjaju prepreke prekograničnom trgovanju elektronskim putem te se nastoji osigurati zadovoljavajući stupanj pravne sigurnosti za potrošače EU. Komunikacijom se promovira važnost elektroničke trgovine u gospodarskom rastu i zapošljavanju te se utvrđuju temeljne prepreke razvoja elektroničke trgovine i on-line usluga na jedinstvenom tržištu EU. Tako se, primjerice, čimbenici kao što su nesigurnost, tj. nepoznavanje primjenjivih pravila, manjak transparentnosti, uvjeti i načini plaćanja, odnosno načini isporuke koji su katkad dosta skupi, pa i komplicirani, prepoznaju kao važni faktori koji smanjuju atraktivnost i raširenost elektroničke trgovine u EU.

Uz Komunikaciju je predviđen i Akcijski plan kojim bi se olakšao prekogranični online pristup proizvodima i uslugama uz rješavanje problema plaćanja, isporuke i informiranosti EU potrošača. Osim toga, predviđeno je i pojednostavljeno rješavanje sporova uz razvoj Interneta koji predstavlja sigurno mjesto trgovanja proizvodima i uslugama. Uz osiguranje zaštite temeljnih sloboda i prava, cilj je stvoriti digitalno jedinstveno tržište EU.

O raširenosti kupnje proizvoda i usluga putem Interneta u EU govore podaci Eurobaro-

metra iz travnja 2011. godine. Razlike između država članica dosta su velike - najviše se trgovanja putem Interneta odvijalo u Velikoj Britaniji (61%), Švedskoj (58%), Danskoj (57%), Nizozemskoj (56%) i Luksemburgu (52%). S druge pak strane zabilježena je slaba raširenost Internet trgovine u državama kao što su Bugarska (7%), Portugal (10%), Grčka (11%), Italija i Mađarska (13%).

Govoreći o prednostima e-trgovine treba istaknuti povećan izbor, ali i niže cijene proizvoda i usluga. Jednostavno, moguće je kupiti proizvod tamo gdje je on najjeftiniji. Kupnja je moguća neovisno o radnom vremenu prodavatelja. Istraživanja o učincima elektroničke trgovine u EU, pokazuju kako potrošači, čak i ako kupuju on-line unutar vlastite države članice mogu uštedjeti više nego kada kupuju na uobičajen način. Nadalje, brojke uštede od 11,7 milijardi eura godišnje značajni su zagovornici prednosti elektroničke trgovine za potrošače.

Govoreći o smanjenim troškovima pri korištenju elektroničke trgovine, ne treba zaobiti troškove poslovanja koji također postaju manji učestalijim trgovanjem na taj način. Daljnje prednosti osjetne za potrošače ogledaju se u kraćem vremenu potrebnom za kupnju proizvoda i usluga te većoj poslovnoj učinkovitosti. Ipak, elektronička trgovina donosi i određene nedostatke. Trgovanjem online, potrošači su više izloženi rizicima prijevara, ali i krađama identiteta kupca. Time se njihovo povjerenje smanjuje i, na određeni način, potrošači počinju izbjegavati trgovinu u ovom obliku.

U Hrvatskoj elektronička trgovina još nije prisutna u zadovoljavajućoj mjeri. Uz potrošače koji izražavaju određenu nesigurnost i nepovjerenje prema korištenju elektroničke trgovine dodatan problem su i hrvatski poduzetnici. U odsutnosti dobro osmišljenih reklamnih kampanja, ali i dobro uređenih, preglednih stranica na kojima nude svoje proizvode i usluge hrvatski poduzetnici utječu na slabu raširenost elektroničke trgovine. Stjecanje punopravnog članstva Hrvatske u EU svakako može doprinijeti povećanju povjerenja hrvatskih potrošača u taj vid trgovanja, ali i izvršiti dodatni pritisak na hrvatske poduzetnike u zadržavanju njihova udjela na tržištu.

Piše: EEF/I.O.

ULASKOM U EU PAST ĆE CIJENE ROAMING USLUGA

Cijena poziva u *roamingu* ne bi smjela biti veća od 2,6 kuna po minuti, cijena razgovora po minuti neće biti viša od 82 lipe po minuti; dok veleprodajna cijena interneta u *roamingu* neće biti veća od 3,78 kuna za 1 MB

Kad za koji mjesec postanemo punopravna članica EU, nameće se pitanje koliko će vremena trebati da naši veliki gradovi kao što su Zagreb, Osijek, Rijeka i Split postanu poput velikih europskih gradova Berlina, Frankfurta, Londona, Pariza... I to ne samo u nekom modnom ili poslovnom svijetu nego u svijetu telekomunikacija, mobilne telefonije, interneta. Bacimo li pogled na sadašnju zakonsku regulativu i njezinu usklađenost s onom europskom, neki bi odgovorili da se tu nema puno toga za promijeniti jer je hrvatsko zakonodavstvo iz tog područja usklađeno s europskim. No ipak tu se mogu očekivati određene promjene.

Za početak ulazak u EU će donijeti smanjenje cijena usluga *roaminga*. Europska komisija odredila je gornju granicu cijena poziva i poruka iz jedne zemlje članice u drugu, tako da ćemo i mi Hrvati, kao članovi velike Europe, zasigurno jeftinije plaćati usluge *roaminga*. Ako se još zapitamo što sama Europa poduzima u poboljšanju usluga i većoj dostupnosti usluga svim svojim građanima, sigurno će nas razveseliti vijest da se radi na tome da se do 2015. godine potpuno ukine *roaming*. Ovakvim napretkom na telekomunikacijskom tržištu izjednačile bi se cijene telefoniranja u mobilnoj telefoniji između domaćih i međunarodnih poziva unutar Europske unije. U tom smjeru Komisija priprema niz prijedloga kojima bi se dostigao cilj da se cijena poziva unutar zemlje i cijena poziva prema inozemstvu izjednače. Cijena poziva unutar zemlje manja je i do tri puta od cijene poziva prema inozemstvu, iako je Europska unija prvi put uvela cjenovni plafon na uslugu *roaminga* za međunarodne mobilne razgovore još 2007. godine.

Tako ni mi u skoroj budućnosti ne bismo trebali plaćati više od 2,6 kuna po minuti za cijenu poziva u *roamingu*, dok nas cijena razgovora po minuti isto tako ne bi smjela koštati više od 82 lipe po minuti.

Operateri će morati prilagoditi obračunsku jedinicu tako da će moći u cjelini naplatiti samo prvih 30 sekundi razgovora, a nakon toga moraju raditi obračun po sekundi razgovora. Nadalje, veleprodajna cijena interneta u *roamingu* ne može biti veća od 3,78 kuna za 1 MB, dok preslušavanje govorne pošte u *roamingu* mora biti besplatno. Slanje SMS-a u inozemstvo također neće moći biti skuplje od 83 lipe po poruci.

Hrvatsko telekomunikacijsko tržište u praksi nije do kraja liberalizirano iako imamo solidan regulatorni okvir. Promjene koje očekujemo su vezane za uvođenje novih usluga za krajnje korisnike i moguće snižavanje cijena uz transparentnu regulaciju.

Hrvatski telekomunikacijski regulator HAKOM surađuje i operativno i institucionalno s BEREC-om, tijelom europskih regulatora u električkim komunikacijama. Ulaskom u EU otvaraju se nova tržišta i povećava konkurentnost, na što hrvatski telekomunikacijski sektor mora biti spreman. HAKOM je već uskladio veleprodajne cijene s prosjecima EU.

S obzirom na to da i internet spada pod telekomunikacije, sljedeće pitanje koje se nameće jest hoće li usluge koje su danas dostupne besplatno putem interneta i dalje ostati dostupne svima ili će neke od njih početi naplaćivati? Europski se parlament zalaže za internetsku neutralnost. Treba li pristup uslugama i sadržajima na internetu kontrolirati i filtrirati ili prepustiti tržišnom principu po kojem bi opstale samo najbolje usluge? Pružateljima internetskih usluga prioritet bi morala biti najbolja moguća usluga svakom korisniku, a nikako promet na internetu. Mnogi pružatelji internetskih usluga trude se pružiti najbolju i najbržu uslugu onima koji plate više, što ostalima usporava internetsku vezu ili se čak blokiraju neke usluge poput Skype (internetski telefonski servis koji omogućava besplatno telefoniranje preko računala ili jeftine pozive s računala na telefon).

Piše: EEF/J.K.

Regionalna politika, regije i regionalizam

PRIPREMA HRVATSKE ZA STRUKTURNE FONDOVE I KOHEZIJSKI FOND

.....
Stjecanjem statusa zemlje kandidatkinje za članstvo u Europskoj uniji u lipnju 2004. godine Republici Hrvatskoj otvorila se mogućnost korištenja pretpriступnih fondova Phare, ISPA i SAPARD

Od 2007. godine Hrvatska se koristi novcem iz pretpriступnog programa IPA. Korištenjem pretpriступnih fondova Hrvatska je stekla vrlo važna iskustva koja će biti korisna u korištenju budućih strukturnih fondova i kohezijskog fonda. Posebno korisna iskustva Hrvatska je stekla upravljanjem i korištenjem programa IPA koji se sastoji od ukupno 5 komponenti ili potprograma od čega su načela upravljanja i provedbe treće komponente – regionalni razvoj i četrte komponente – razvoj ljudskih potencijala vrlo slična onima strukturnih instrumenata.

Naime, IPA komponente III i IV provode se kao i Strukturni fondovi na načelima višegodišnjeg planiranja putem tzv. operativnih programa. Tako u sklopu treće komponente IPA programa imamo tri operativna programa od kojih svaki pokriva investicije u određena područja, odnosno operativni program za zaštitu okoliša i operativni program za promet kroz koji se financiraju investicije slične onima koje će se u budućnosti financirati novcem iz kohezijskog fonda, te operativni program za regionalnu konkurentnost koji potiče ulaganja koja imaju za cilj jačanje društvene i ekonomske kohezije a koja će se u budućnosti financirati kroz Europski fond za regionalni razvoj. Četvrta komponenta programa IPA provodi se kroz operativni program za razvoj ljudskih kapaciteta koji financira projekte slične onima koji će se u budućnosti financirati kroz Europski socijalni fond.

Kao i kod svakog velikog ulaganja, prethodno samoj provedbi potrebno je pomno planirati ulaganje. Ovaj proces u kontekstu europskih fondova naziva se procesom programiranja, a

podrazumijeva izradu strateških i provedbenih dokumenata koji su osnova za definiranje i provedbu projekata.

Glavni strateški dokument i referentna točka za korištenje budućih strukturnih fondova i kohezijskog fonda jest nacionalni strateški referentni okvir. On sadrži problemske analize temeljem kojih su definirani prioriteti u koje će se ulagati novac iz budućih strukturnih fondova i kohezijskog fonda. Prioriteti utvrđeni nacionalnim referentnim strateškim okvirom usklađeni su sa glavnim strategijama Europske komisije u pogledu kohezijske politike, kao što su Lisabonska strategija i strateške smjernice zajednice.

Nacionalni referentni strateški dokument osnova je za izradu operativnih programa, odnosno provedbenih dokumenata koji čine osnovu za definiranje konkretnih projekata te sadrže detaljan opis prioriteta koji se nastoji postići financiranjem iz strukturnih fondova, odnosno kohezijskog fonda.

Kako je ovim dokumentima definirano, strateška područja u koja će se ulagati kroz Strukturne fondove i kohezijski fond u Hrvatskoj biti će svakako ona koja su važna za razvoj gospodarstva i poticanje zapošljavanja, a svakako će uključivati investicije u sektore zaštite okoliša i prometa, poduzetništva, obrazovanja, socijalne uključenosti, energetike te istraživanja i tehnološkog razvoja.

Piše: EEF/M.M.

EU POMAŽE RAZVOJ EUROPSKIH REGIJA POMOĆU J-INICIJATIVA

.....
Tzv. J-inicijative podržavaju ciljeve Lisabonske agende rasta i zapošljavanja, a osobito financiranje europskih malih i srednjih poduzeća

S ciljem poboljšanja pristupa financiranju projekata za razvoj europskih regija, osobito za male i srednje poduzetnike, osim glavnih instrumenata kohezijske politike Europske uni-

je koje čine Strukturni fondovi i Kohezijski fond, Europska unija je u financijskom razdoblju 2007. – 2013. uvela i tzv. inicijative JASPERS, JASMINE, JEREMIE i JESSICA, koje se u žargonu nazivaju još i J-inicijative. One podržavaju ciljeve Lisabonske agende rasta i zapošljavanja, koja uz ostalo poziva da se u razdoblju 2007. – 2013. sredstva strukturnih fondova maksimalno usmjeravaju prema poboljšanju pristupa financiranju europskih malih i srednjih poduzeća.

U provedbi gore spomenutih inicijativa Europska komisija usko surađuje s europskim financijskim institucijama kao što su Europska investicijska banka, Europski investicijski fond, Europska banka za obnovu i razvitak te Razvojna banka Vijeća Europe. Navedene inicijative imaju različite karakteristike i ciljeve, a zajedničko im je da se financiraju dijelom iz strukturnih fondova, a dijelom iz sredstava gore spomenutih financijskih institucija. U nastavku donosimo opise karakteristika i ciljeva J-inicijativa.

JASPERS je skraćenica za engleski Joint Assistance to Support Projects in European Regions. Riječ je o instrumentu kojemu je cilj pružiti podršku projektima u europskim regijama. JASPERS provodi Europska komisija u suradnji s Europskom investicijskom bankom i Europskom bankom za obnovu i razvoj. Cilj je inicijative pružiti tehničku/konzultantsku pomoć državama članicama u pripremi velikih infrastrukturnih projekata koji se financiraju iz Kohezijskog fonda te na taj način poboljšati kvalitetu, kvantitetu i brzinu provedbe ovih projekata.

JEREMIE je skraćenica za engleski Joint European Resources for Micro to Medium Enterprises što u prijevodu znači Zajednički europski resursi za mikro, mala i srednja poduzeća. Riječ je o inicijativi Europske komisije koja se provodi u uskoj suradnji s Europskom investicijskom bankom i Europskim investicijskim fondom radi olakšavanja pristupa financiranju za mikro, mala i srednja poduzeća u Europskoj uniji. Inicijativa omogućava zemljama članicama EU da dio sredstava strukturnih fondova usmjere u svrhu podrške malim i srednjim poduzećima, i to u obliku klasičnih, ali povoljnijih financijskih instrumenata kao što su krediti, garancije, ulaganja u osnivački kapital i vlasnički ulog. Financijski instrumenti JEREMIE provode se putem financijskih posrednika, odnosno banaka u zemljama članicama EU.

JESSICA je skraćenica za engleski Joint European Support for Sustainable Investment in City Areas, odnosno u prijevodu Zajednička europska podrška održivom ulaganju u gradska područja. Inicijativu provodi Europska komisija u suradnji s Europskom investicijskom bankom i Razvojnem bankom Vijeća Europe s ciljem promicanja održivog razvoja, rasta i zapošljavanja u urbanim područjima Europe.

JASMINE je skraćenica za engleski Joint Action to Support Microfinance Institutions in Europe, odnosno u prijevodu Zajednička akcija za podršku institucijama za mikrofinanciranje u Europi. JASMINE nadopunjava inicijativu JEREMIE te omogućava državama članicama i regijama da dio sredstava strukturnih fondova usmjere u financijske proizvode namijenjene isključivo mikropoduzetnicima. Važno je napomenuti da sama država članica bira hoće li i koju će od J-inicijativa koristiti.

Piše: EEF/M.M.

KAKO JE HRVATSKA PODIJELJENA PO EU KLASIFIKACIJI?

.....
U lipnju 2006. godine Europska komisija prihvatila je prijedlog podjele Hrvatske na 3 NUTS 2 regije koje čine Sjeverozapadna, Panonska i Jadranska Hrvatska

NUTS je skraćenica za francuski “Nomenclature des unités territoriales statistiques”, što u prijevodu znači Nomenklatura prostornih jedinica za statistiku. Riječ je o posebnom sustavu za utvrđivanje i klasifikaciju prostornih statističkih jedinica u Europskoj uniji. Cijeli teritorij EU tako je podijeljen na nekoliko razina prostornih jedinica ili cjelina s ciljem da se omogućí ujednačeno prikupljanje usporedivih statističkih podataka.

NUTS klasifikacija služi i kao podloga za provođenje kohezijske politike Europske unije, a budući da donošenje odluke o razini i vrsti sred-

stava strukturnih fondova i Kohezijskog fonda kojem će se financirati kohezijska politika u pojedinoj prostornoj jedinici ovisi o statističkim pokazateljima kao što su, primjerice, BDP, stopa nezaposlenosti i sl.

Bitno je naglasiti da su statističke prostorone jedinice definirane prvenstveno za statističke svrhe i ne moraju predstavljati pravnu ni administrativnu podjelu teritorija određene zemlje članice. Ovaj sustav razvio je 1980. godine Europski ured za statistiku (EUROSTAT) te je inkorporiran u pravnu stečevinu EU. Detaljno ga propisuje Uredba br. 1059/2003 Europskog parlamenta i Vijeća o donošenju zajedničke klasifikacije teritorijalnih jedinica za statistiku.

Najvažniji kriteriji za uspostavu NUTS klasifikacije je broj stanovnika. Sukladno ovom kriteriju NUTS 1 razinu čine područja s minimalno 3 i maksimalno 7 milijuna stanovnika, NUTS 2 razinu čine područja s minimalno 800 tisuća do maksimalno 3 milijuna stanovnika, a NUTS 3 razinu čine područja s minimalno 150 tisuća do maksimalno 800 tisuća stanovnika.

U lipnju 2006. godine Europska komisija prihvatila je u okviru pregovaračkog poglavlja 18 – Statistika prijedlog podjele Republike Hrvatske na 3 NUTS 2 regije koje čine:

– Sjeverozapadna Hrvatska koja obuhvaća Zagrebačku, Krapinsko-zagorsku, Varaždinsku, Koprivničko-križevačku i Međimursku županiju te Grad Zagreb

– Panonska Hrvatska koja obuhvaća Bjelovarsko-bilogorsku, Virovitičko-podravsku, Požeško-slavonsku, Brodsko-posavsku, Osječko-baranjsku, Vukovarsko-srijemsku, Karlovačku i Sisačko-moslavačku županiju

– Jadranska Hrvatska koja obuhvaća Primorsko-goransku, Ličko-senjsku, Zadarsku, Šibensko-kninsku, Splitsko-dalmatinsku, Istarsku i Dubrovačko-neretvansku županiju.

Postojeća administrativna podjela Republike Hrvatske odgovara kriterijima statističke podjele na NUTS 1 i NUTS 3 razine pri čemu NUTS 1 razina podrazumijeva cijelu Hrvatsku, a NUTS 3 razinu županije. NUTS 2 razina odnosi

se na spomenutu Sjeverozapadnu, Panonsku i Jadransku Hrvatsku.

Kohezijska je politika prije svega usmjerena na NUTS 2 razinu. Naime, važno je istaknuti da korisnici strukturnih fondova nisu zemlje članice u cijelosti već pojedine regije. O raspodjeli sredstava strukturnih fondova po zemljama članicama odlučuje Europska komisija, a podlogu za donošenje odluke čine statistički pokazatelji. Uvjeti su različiti ovisno o posebnim ciljevima kohezijske politike. Tako je, primjerice, uvjet za korištenje sredstava Europskog fonda za regionalni razvoj i Europskog socijalnog fonda u okviru Cilja 1 kohezijske politike – Konvergencija – da je BDP po glavi stanovnika na razini NUTS 2 regije u posljednje 3 godine niži od 75% EU prosjeka.

Zanimljiv je podatak da u Europskoj uniji sukladno aktualnoj klasifikaciji postoji 97 regija na NUTS 1 razini, 271 regija na NUTS 2 razini te 1303 regije na razini NUTS 3.

Piše: EEF/M.M.

KAKO USPJEŠNO DOBITI SREDSTVA OD EUROPSKE UNIJE?

.....
Kao posljedica kohezijske politike, od 2000. do 2006., BDP po glavi stanovnika u najslabije razvijenim regijama EU narastao je sa 66% prosjeka EU 25 u 2000. godini na 71% u 2006. godini

Stotine tisuća uspješnih projekata financirano je do danas u zemljama EU kroz Strukturne fondove i Kohezijski fond. Kohezijska politika imala je veliki učinak na gospodarstvo, okoliš, transportu infrastrukturu, istraživanje i razvoj te u konačnici osigurala bolji standard i kvalitetu života građana EU.

Brojke koje prikazuju učinak kohezijske politike su uistinu impresivne. Tako, između ostalog, službene statistike Europske komisije po-

kazuju da je kao posljedica kohezijske politike, u razdoblju 2000. - 2006. godine, BDP po glavi stanovnika u najslabije razvijenim regijama Europske unije narastao sa 66% prosjeka EU 25 u 2000. godini na 71% u 2006. godini, BDP u jedinim regijama porastao je za čak 10%, 230 tisuća malih i srednjih poduzeća dobilo je financijsku potporu kroz sredstva strukturnih fondova, 20 milijuna ljudi dobilo je pristup vodovodnoj mreži, 23 milijuna ljudi dobilo je pristup sustavu za pročišćavanje voda, 38 tisuća projekata koji se bave istraživanjem i razvojem sufinancirano je iz sredstava strukturnih fondova čime je stvoreno 13 tisuća stalnih radnih mjesta u sektoru, izgrađeno je 4700 km autocesta i 1200 km brzih željezničkih putova iz kohezijskog fonda, itd.

Na stranicama Europske komisije - Opće uprave za regionalnu politiku i Opće uprave za zapošljavanje, socijalna pitanja i jednake mogućnosti možete pronaći bazu podataka u kojoj se nalaze detaljni opisi projekata financiranih kroz Europski regionalni razvojni fond, Europski socijalni fond i Kohezijski fond u svim zemljama članicama Europske unije.

U nastavku su neki od financiranih projekata.

PROJEKT: IZGRADNJA POVIJESNOG ŠVEDSKOG BRODA GERDA, GÄWLE, ŠVEDSKA

Sektor: turizam

Fond: Europski regionalni razvojni fond, ukupna alokacija 780 tisuća eura

Kroz sredstva Europskoga regionalnog razvojnog fonda sufinancirana je izgradnja kopije popularnoga povijesnog švedskog broda – Gerde koji je 60 godina prevezio teret po Baltičkom i Sjevernom moru. Novoizgrađeni tradicionalni brod sa 30-metarskim jarbolima i 625 četvornih metara jedara, danas je velika turistička atrakcija te služi u turističke svrhe kao iznimno popularan plutajući hostel za mlade. (Izvor: Europska Komisija, Opća uprava za regionalnu politiku: “Investiranje u naše regije: 150 primjera uspješnih projekata sufinanciranih kroz Europsku regionalnu politiku”, 2010.)

PROJEKT: IZGRADNJA REGIONALNOG CENTRA ZA GOSPODARENJE OTPADOM, CELJE, SLOVENIJA

Sektor: zaštita okoliša

Fond: Kohezijski fond, ukupna alokacija 20,33 milijuna eura

Kroz sredstva Kohezijskog fonda omogućena je izgradnja mehaničko-biološkog sustava za obradu komunalnog otpada, s ukupnim kapacitetom obrade 61 tisuće tona otpada godišnje, te izgradnja sustava termalne obrade komunalnog otpada s kapacitetom obrade 25 tisuća tona godišnje (od čega 20 tisuća tona biološkog otpada i 5 tisuća tona dehidriranog mulja). Kao rezultat projekta smanjena je razina metana i razina emisije štetnih plinova te količina mulja i nerazgradivih depozita na odlagalištima. Projekt je također generirao opskrbu toplinskom energijom čime je smanjeno oslanjanje na neobnovljive izvore energije i fosilna goriva. (Izvor: Europska Komisija, Opća uprava za regionalnu politiku: “Investiranje u naše regije: 150 primjera uspješnih projekata sufinanciranih kroz Europsku regionalnu politiku”, 2010.)

PROJEKT: NOVI SVIJET ZA GLUHE OSOBE, LATVIJA

Sektor: Jednake mogućnosti – socijalna uključenost

Fond: Europski socijalni fond, ukupna alokacija 479 tisuća eura

Kroz sredstva Europskoga socijalnog fonda Latvijska udruga gluhih osoba kao korisnik projekta provest će niz aktivnosti koje imaju za cilj poboljšanje usluga namijenjenih gluhim osobama s ciljem bolje integracije na tržište rada. Kroz projekt obrazovat će se također i novi prevoditelji znakovnog jezika. Cilj projekta je omogućiti gluhim osobama u Latviji jednake mogućnosti i prava pristupa tržištu rada te spriječiti njihovu socijalnu izolaciju. (Izvor: Europska Komisija, Opća uprava za zapošljavanje, socijalna pitanja i jednake mogućnosti, baza projekata.)

Piše: EEF/M.M.

ŠTO JE KOHEZIJSKA POLITIKA EU I ŠTO SE NJOME ŽELI POSTIĆI?

Osnovna svrha kohezijske politike jest smanjiti značajne gospodarske, socijalne i teritorijalne razlike koje postoje između EU regija, ali također i jačati globalnu konkurentnost europskog gospodarstva

Kako se približava 1. srpnja 2013. godine, odnosno dugo očekivani datum kojim Hrvatska nakon godina pregovora, priprema i reformi postaje punopravna zemlja članica Europske unije, u javnosti se sve češće kao jedan od važnijih pozitivnih učinaka članstva spominje mogućnost povlačenja milijuna eura iz sredstava strukturalnih fondova i Kohezijskog fonda.

Strukturni fondovi i Kohezijski fond glavni su instrumenti kojima Europska unija financira i provodi tzv. Kohezijsku politiku. Kohezijska politika jedna je od brojnih EU politika. Ako, međutim, gledamo njezin financijski značaj, izgledno je da je riječ o financijski drugoj po redu najznačajnijoj politici, odmah iza Zajedničke poljoprivredne politike, na koju u aktualnoj sedmogodišnjoj perspektivi Europske komisije otpada 35,7% ukupnog budžeta Unije, odnosno 308 milijardi eura.

Kohezijskom politikom koja se naziva još i tzv. politikom solidarnosti, Europska unija osigurava sredstva za manje razvijene regije, odnosno zemlje članice Europske unije. Da postoje značajne razlike o razvoju pojedinih članica Europske unije, ali i unutar samih zemalja članica, nije potrebno posebno isticati. Razlike u razvijenosti bile su uočljive još u vrijeme kada je EU predstavljala savez 15 država članica uglavnom zapadne Europe. Međutim, jaz između razvijenih i manje razvijenih regija, odnosno zemalja članica, mnogostruko se povećao slijedom petog proširenja Europske unije iz 2004. godine kada se EU proširila na 10 zemalja mahom iz srednje i istočne Europe te ponovno 2007. godine kada su u Uniju ušle Bugarska i Rumunjska. Statistike pokazuju da se petim valom proširenja broj stanovnika Europske unije povećao za

20%, površina za 23%, međutim bruto domaći proizvod po glavi stanovnika pao je za alarmantnih 12,4%.

Osnovna svrha kohezijske politike jest smanjiti značajne gospodarske, socijalne i teritorijalne razlike koje postoje između EU regija, ali također i jačati globalnu konkurentnost europskog gospodarstva. Pri tome Europska unija nastoji djelovati po takozvanom principu "catching up" sukladno kojem stope rasta slabije razvijenih regija trebaju dostići stope rasta napredno razvijenih regija, međutim pri tome se ne smije ograničavati rast vodećih regija.

Vežano uz alokaciju i koncentraciju sredstava Kohezijske politike, kategorizacija se vrši prema stupnju razvijenosti i konkretnim potrebama pojedinih regija. Tako su za različite vrste poteškoća predviđene različite intervencije i različiti iznosi EU pomoći.

Okosnicu Kohezijske politike čini djelovanje u smjeru ostvarenja tri temeljna cilja, a to su: konvergentnost, konkurentnost i zapošljavanje te europska teritorijalna suradnja.

Cilj 1., odnosno konvergentnost, odnosi se na financiranje razvojnih projekata i infrastrukture te jačanja gospodarskog i ljudskih kapaciteta u najmanje razvijenim regijama i zemljama članicama. Od ukupne alokacije Kohezijske politike otprilike 81,5% usmjereno je na ostvarenje cilja konvergenције.

Cilj 2. regionalna konkurentnost i zapošljavanje odnosi se na financiranje inovacija, promicanje društva znanja, poduzetništva, zaštite okoliša te jačanje zapošljivosti kroz različite vrste ulaganja u ljudske resurse. Ukupno 16% sredstava Kohezijske politike odnosi se na ostvarenje Cilja 2.

Cilj 3. europska teritorijalna suradnja odnosi se na poticanje projekata prekogranične i transnacionalne suradnje gdje na zajedničkim projektima sudjeluju partneri iz pograničnih regija dvije ili više zemalja članica. Na cilj 3. odnosi se otprilike 2,5% predviđene ukupne alokacije Kohezijske politike.

Veliki opseg i iznimna važnost goreopisanih ciljeva, u potpunosti opravdava kako financijsku tako i stratešku poziciju Kohezijske politike kao jedne od najvažnijih politika Europske unije

Piše: EEF/M.M.

FONDOVI EUROPSKE UNIJE ZA MALE I SREDNJE PODUZETNIKE

.....
Europska komisija posebno u posljednje vrijeme provodi različite mjere kojima nastoji olakšati poslovanje i rast malih i srednjih poduzeća - dijelom putem Strukturnih fondova, a dijelom putem Europskog socijalnog fonda

Prema službenoj statistici u Europskoj uniji danas postoji 23 milijuna malih i srednjih poduzeća. Europska komisija prepoznaje ih kao glavne generatore razvoja i rasta zapošljavanja te smatra da uspjeh ciljeva u strategiji Europa 2020 uvelike ovisi upravo o ostvarenju njihovih potencijala. Ovakav stav dijelom potiče i od činjenice da su u proteklih 5 godina gotovo 80% svih novih radnih mjesta u Europskoj uniji kreirala upravo mala i srednja poduzeća.

Europska komisija posebno u posljednje vrijeme kada je Europska unija pogođena gospodarskom i financijskom krizom koja se odražava i na europska mala i srednja poduzeća provodi različite mjere kojima nastoji olakšati njihovo poslovanje i rast. Dijelom to radi i putem Strukturnih fondova, no prije svega putem Europskog fonda za regionalni razvoj te dijelom i putem Europskog socijalnog fonda. Naime, putem navedena dva fonda moguće je direktno financiranje poduzetničkih aktivnosti malih i srednjih poduzeća i to prvenstveno kroz provedbu takozvanih grant shema ili shema dodjele bespovratnih sredstava tj. darovnica.

Grant sheme provode se putem javnih natječaja odnosno javnih poziva za dostavu prijedloga projekata na koja se javljaju mala i srednja poduzeća sa svojim projektnim idejama te se uspješnim prijaviteljima bespovratno sufinancira određeni postotak prihvatljivih projektnih aktivnosti. Postotak sufinanciranja iz strukturnih fondova kreće se najčešće od 50% na više. Putem grant shema može se financirati veliki raspon aktivnosti čiji je osnovni cilj rast i jačanje produktivnih kapaciteta europskih MSP-a.

Uz grant sheme iz strukturnih fondova fi-

nanciraju se i druge aktivnosti neposredno usmjerene na male i srednje poduzetnike, kao što su projekti jačanja poslovnog savjetovanja i edukacije malih i srednjih poduzetnika, investicije u poslovnu infrastrukturu, investicije s ciljem umrežavanja MSP-a, projekti vezani uz poticanje poduzetništva žena i slično.

Također, Europska komisija je u aktualnoj financijskoj perspektivi 2007. - 2014., a posebno u planovima novoga financijskog proračuna za razdoblje 2014. - 2020., poseban naglasak u financiranju malih i srednjih poduzeća stavila i na tzv. instrumente financijskog inženjeringa. Riječ je o financijskim instrumentima koji se provode putem financijskih posrednika, prvenstveno banaka, a nude se malim i srednjim poduzećima u obliku povoljnijih i dostupnijih financijskih sredstava u odnosu na tržišne uvjete.

U pretpristupnom razdoblju u Hrvatskoj kroz program Phare i IPA prvenstveno su se financirali projekti tehničke pomoći državnim institucijama koje pružaju podršku gospodarstvu. No, i u pretpristupnom razdoblju hrvatska mala i srednja poduzeća imala su mogućnost dobivanja bespovratnih sredstava putem grant shema i to iz Phare 2006 programa te kroz aktualni natječaj iz IPA programa – komponente IIIC koja se financira putem Operativnog programa za regionalnu konkurentnost, za koji je 19. prosinca 2011. godine raspisan javni poziv za dodjelu bespovratnih sredstava za potporu povećanju konkurentnosti malog i srednjeg poduzetništva u Republici Hrvatskoj. Ove dvije mogućnosti izvrsna su prilika za učenje za naše MSP-e o tome kako se pripremaju, prijavljuju i provode projekti financirani iz EU fondova, a koje će zasigurno povećati kapacitete za uspješnu apsorpciju sredstava koje će hrvatski MSP-i imati na raspolaganju putem strukturnih fondova.

Piše: EEF/M.M.

PRIMJERI USPJEŠNIH PROJEKATA FINANCIRANIH IZ FONDOVA EU

.....
Novcem iz europskih fondova zemlje članice unaprijedile su svoje ceste i pruge, gradski prijevoz, sustave vodoopskrbe i odvodnje, zaštite okoliša, malo i srednje poduzetništvo...

Niz projekata u Europskoj uniji financiran je sredstvima strukturnih fondova i Kohezijskog fonda. Sredstva europskih fondova omogućila su brojnim zemljama članicama financiranje projekata kojima su unaprijedile svoje ceste i željezničke pruge te urbani javni prijevoz, poboljšale sustave vodoopskrbe i odvodnje, poboljšale sustave zaštite okoliša, unaprijedile svoje malo i srednje poduzetništvo, potaknule istraživanje, inovacije i razvoj, povećale zapošljivost te na taj način izravno utjecale na poboljšanje cjelokupnog gospodarstva, rasta i razvoja.

U nastavku opisujemo nekoliko najzanimljivijih projekata koji bi mogli biti inspirativni i za predlagatelje projekata iz naše zemlje.

PROJEKT: OTKRIVANJE LJEPOTA FIRENCE TRAMVAJEM

Područje: Italija, Toskana

Vrijednost projekta: 159.890.900 eura od čega je 53.275.600 eura sufinancirano novcem EU

Opis projekta: Cilj je projekta omogućiti održivu mobilnost u firentinskom gradskom području. Projekt obuhvaća investicije za poboljšanje i modifikaciju postojeće tramvajske infrastrukture kao i za gradnju novih povezanih struktura, poput novih ulica, tramvajskih podvoznjaka te novog mosta preko rijeke Arno. Planiran je dovršetak 18,92 kilometara tramvajskih pruga te gradnja 46 novih tramvajskih stajališta. Projekt će omogućiti otvaranje novih radnih mjesta, i to očekivanih 511 tijekom same faze gradnje te daljnjih 186 radnih mjesta kada sustav postane funkcionalan.

Regionalne vlasti procjenjuju da će se, kao izravna posljedica poduzetih infrastrukturnih radova, 37 posto korisnika automobila u ovom području preusmjeriti na javni gradski prijevoz što će imati izniman utjecaj na okoliš. Također, poboljšani javni gradski prijevoz smanjit će prometne gužve, povećati mobilnost stanovnika, ali i posjetitelja Firence te u konačnici doprinijeti poboljšanju kvalitete života u ovom području.

PROJEKT: GRADNJA NOVE MODERNE PEDIJATRIJSKE BOLNICE

Područje: Portugal, Regija Centro, Coimbra

Vrijednost projekta: 68.655.500 eura od čega je 41.968.900 eura sufinancirano novcem EU

Opis projekta: Projekt gradnje nove dječje bolnice u Coimbri koja će biti u mogućnosti pružati usluge u skladu s najboljom svjetskom praksom u području liječenja djece. Sama zgrada bit će visoka 11 katova, a prostirat će se na 90.000 m² te će biti opremljena najsuvremenijom medicinskom opremom. Bolnica će predstavljati referentni dječji bolnički centar u regiji s velikim kapacitetima koji će omogućiti kvalitetnu brigu o zdravlju djece, bolje uvjete liječenja, poboljšane uvjete rada za osoblje te povećani broj novih tretmana za liječenje različitih bolesti.

PROJEKT: CENTAR ZA BIOMEDICINSKA ISTRAŽIVANJA ZA SREDIŠNJU EUROPU

Područje: Poljska, Mazowieckie

Vrijednost projekta: 91.437.659 eura od čega je 77.722.010 eura sufinancirano novcem EU

Opis projekta: Strateški je cilj projekta uspostaviti vodeći, srednjoeuropski biomedicinski istraživački centar koji će visoko motiviranim znanstvenicima i kvalificiranom tehničkom osoblju služiti kao platforma za interdisciplinarna istraživanja u području biomedicine. Kroz projekt financirat će se gradnja dviju zgrada koje će nuditi oko 10.500 m² laboratorijskih prostora. Oko 45 laboratorija pružat će usluge za industriju i druge istraživačke organizacije. Centar će razvijati suradnju s poslovnim subjektima zainteresiranima za primjenu i komercijalizaciju rezultata istraživanja.

Izvor: Europska komisija, Opća uprava za

regionalnu politiku, Baza projekata

Na stranicama Europske komisije – Opće uprave za regionalnu politiku i Opće uprave za zapošljavanje, socijalna pitanja i jednake mogućnosti možete pronaći bazu podataka u kojoj se nalaze detaljni opisi projekata financiranih iz strukturnih fondova i Kohezijskog fonda u svim zemljama članicama Europske unije. Nadamo se da ćete prepoznati njihovu vrijednosti temeđu njima možda pronaći ideju koja će vas inspirirati za predlaganje projekata za financiranje iz strukturnih fondova.

Piše: EEF/M.M.

KOLIKO SU NOVCA IZ EU ISKORISTILE ZEMLJE SREDNJE I ISTOČNE EUROPE?

Najviše novca iz EU fondova povukla je Poljska, no najučinkovitije su u tome bile Latvija i Litva

Peti val proširenja Europske unije iz 2004., odnosno 2007. godine sa 10 novih zemalja članica srednje i istočne Europe uvelike je naglasio iznimnu važnost kohezijske politike za cjelokupni rast i razvoj Europske unije. Iznos sredstava namijenjenih smanjivanju novonastalih i višestruko povećanih gospodarskih i socijalnih razlika među zemljama članicama i regijama proširene EU povećan je u odnosu na prethodnu financijsku perspektivu za otprilike 44 posto (sa 213 milijardi eura u razdoblju 2000.-2006. na 308 milijardi eura za razdoblje 2007.-2013.).

Od tih 308 milijardi eura namijenjenih provođenju kohezijske politike u razdoblju od 2007. do 2013., 172 milijarde eura, odnosno gotovo 80 posto, raspodijeljeno je na 10 zemalja članica iz srednje i istočne Europe.

U sljedećoj tablici prikazana je raspodjela alokacija po zemljama za razdoblje 2007.-2013. (iznosi su u milijardama eura).

BUGARSKA	ČEŠKA	ESTONIJA	MAĐARSKA
6,7	26,3	3,4	24,9
LATVIJA	LITVA	POLJSKA	RUMUNJSKA
4,5	6,8	65,3	19,2
SLOVAČKA	SLOVENIJA		
11,4	4,1		

Izvor: Europska komisija, Opća uprava za regionalnu politiku

Iako je – kao što je i vidljivo u gornjoj tablici – najveći iznos sredstava alociran Poljskoj kao najvećoj i najmnogoljudnijoj novoj zemlji članici, kada govorimo o učinkovitom korištenju sredstava među zemljama srednje i istočne Europe uvelike prednjače Latvija i Litva.

Naime, sukladno statističkim podacima, te dvije baltičke zemlje ugovorile su do kraja 2010. godine otprilike 70 postoukupno alociranih sredstava strukturnih instrumenata. Zemlje koje su se pokazale relativno uspješnima po tom kriteriju te su ugovorile su između 50 i 60 posto ukupno alociranih sredstava jeu Estonija, Slovačka, Češka i Poljska, dok su zemlje koje su ugovorile manje od 50 posto alociranih sredstava Mađarska, Slovenija, Rumunjska i Bugarska.

Po postotku sredstava isplaćenih krajnjim korisnicima, odnosno onih sredstava koji se smatraju potrošenima, ponovno su u vrhu Latvija i Litva s oko 30 posto isplaćene ukupno dostupne alokacije, a slijede ih Slovenija, Češka, Estonija i Slovačka s oko 20 posto, Mađarska i Poljska s otprilike 15 posto, Bugarska sa 10 posto i Rumunjska koja je do kraja 2010. godine uspjele potrošiti tek 7 posto ukupno dostupnih sredstava. (Izvor: EU FUNDS in Central and Eastern Europe, Progress Report 2007-10, KPMG).

Latvija, kao najuspješnija nova članica s ukupno 76 posto ugovorenih i 30 posto isplaćenih dostupnih sredstava do kraja 2010. godine, prioritete ulaganja sredstvima strukturnih instrumenata definirala je u okviru tri tzv. operativna programa, i to prvo, za područje ljudskih resursa i zapošljavanja, drugo infrastrukture i usluga te treće poduzetništva i Inovacija. Također, Latvija sudjeluje u korištenju inicijative JEREMIE.

Litva, koja je do kraja 2010. godine uгово-

mila 68 posto, a isplatila 29 posto ukupno dostupne alokacije iz strukturnih instrumenata, fokusirala je svoja ulaganja u okviru četiri operativna programa, i to prvou područjima promicanja kohezije, drugo ekonomskog rasta, treće razvoja ljudskih resursa i četvrto tehničke pomoći, a koristi također i inicijative JEREMIE i JESSICA.

Osnovni razlog uspješnosti ili neuspješnosti zemalja u korištenju sredstava strukturnih instrumenata ponajprije leži u kvaliteti njihovih administrativnih kapaciteta koji će u konačnici projekte pripremati, ugovarati i implementirati.

Piše: EEF/M.M.

PRIZNANJA ZA INOVATIVNE PROJEKTE KOJI JAČAJU REGIONALNI RAZVOJ

.....
Regio-stars su priznanja najboljim projektima za jačanje regionalnog razvoja, a koji su financirani sredstvima strukturnih instrumenata. Već sada mogu sudjelovati i korisnici IPA projekata iz Hrvatske

Europska komisija od 2008. godine organizira natječaje za dodjelu tzv. Regio-stars priznanja čiji je cilj identificirati primjere najbolje prakse u području jačanja regionalnog razvoja kroz originalne i inovativne projekte koji su financirani sredstvima strukturnih instrumenata. Cilj je nagrade također identificirati i nagraditi projekte koji imaju potencijal privući i inspirirati druge regije Europske unije na prijavu projekata za financiranje sredstvima strukturnih instrumenata. Na natječaju već sada ravnopravno mogu sudjelovati i korisnici IPA projekata iz Hrvatske.

Priznanje Regio-stars čini dio Inicijative Europske komisije pod nazivom "Regije za gospodarsku promjenu", kojoj je cilj potaknuti razmjenu znanja i najbolje prakse među različitim regijama Europske unije. U proteklih pet godina više od 350 projekata nominirano je za to

prestižno priznanje, 130 ih je ušlo u uži izbor, a 21 projekt dobio je prestižni trofej. Tom će se broju pridružiti još pet pobjedničkih projekata iz 2012. godine koji su proglašeni na svečanosti dodjele nagrada na ovogodišnjoj konferenciji Inicijative Europske komisije "Regije za gospodarsku promjenu", koja je održana tijekom lipnja u Bruxellesu.

U sklopu natječaja za dodjelu Regio-stars priznanja svake se godine identificiraju najbolji projekti u više različitih kategorija. Odabir najboljih projekata u okviru natječaja za 2013. godinu provodi se kroz sljedećih 5 kategorija:

- PAMETAN RAZVOJ: sprega sveučilišta i regionalnog razvoja;
- ODRŽIVI RAST: podrška efikasnosti resursa u malom i srednjem poduzetništvu;
- UKLJUČIVI RAST: inovacije u socijalnom sektoru; kreativni odgovori na socijalne izazove;
- KATEGORIJA CITYSTAR: integrirane strategije za razvoj urbanih područja i
- KATEGORIJA INFORMIRANJE I KOMUNIKACIJA: promoviranje regionalne politike EU kroz kratke video uratke.

Odabrani finalisti u okviru tih kategorija imat će priliku predstaviti svoje projekte pred odborom nezavisnih sudaca tijekom desetog Europskog tjedna regija i gradova, a ceremonija dodjele nagrada održat će se u Bruxellesu početkom 2013. godine. Osnovni kriteriji pomoću kojih se odabiru najbolji projekti odnose se na inovativni karakter projekta, učinak projekta, očekivanu održivost ostvarenih projektnih rezultata te kapacitet projekta u jačanju lokalnih, regionalnih i međuregionalnih partnerstava.

U nastavku donosimo primjer nagrađenog projekata iz 2010. godine.

Dobitnik nagrade Regio-starsza 2010. godinu u kategoriji 2: CityStar - integracija migranata ili marginaliziranih skupina u urbana područja
Institut za mikrofinancije, Švedska

Projekt je sufinanciran sredstvima Europskog regionalnog razvojnog fonda u iznosu od 340.000 eura.

Opis projekta: Projekt je fokusiran na poboljšanje pristupa financijama za žene migrante koje često imaju poteškoća u nastojanjima da osiguraju početni kapital za pokretanje i/ili razvijanje vlastitog posla. Glavni je cilj projekta uspostaviti trajnu liniju za mikro-financiranje kako bi

se prevladale barijere dostizanja početnog kapitala za tu ciljnu skupinu. Do sada je projekt podržalo 80 žena koje su se počele baviti poduzetničkim poslom tepridonio razvoju 15 mikropoduzeća, aliikreiranju 20 novih radnih mjesta.

Izvor: Službena web-stranica nagrade Regio-stars

Prezentacije svih projekata koji su ušli u uži izbor tijekom ranijih natječaja, kao i druge detalje o ovom prestižnom priznanju možete naći na službenoj stranici inicijative Regio stars: http://ec.europa.eu/regional_policy/cooperate/regions_for_economic_change/regiostars_en.cfm

Piše: EEF/M.M.

GOTOVO 13 MILIJARDI EUR ZA ZAJEDNIČKE PROJEKTE

Prekogranični, međunacionalni i međuregionalni projekti EU trebali bi smanjiti razlike u razvoju između regija ili socijalnih grupa u EU

Sastavni dio kohezijske i regionalne politike Europske unije čini i podrška prekograničnim, međunacionalnim i međuregionalnim projektima, koje zajednički predlažu i provode različite regije, odnosno zemlje članice EU. Takve zajedničke aktivnosti ostvaruju se kroz "cilj 3" kohezijske politike koji se naziva "Europska teritorijalna suradnja", a koji zagovara suradnju više regija, odnosno zemalja članica u pronalasku zajedničkih rješenja u područjima od zajedničkog interesa, kao što su razvoj poduzetništva i gospodarski razvoj, razvoj novih tehnologija i transfer inovacija, razvoj turizma, zaštita kulturne baštine, zaštita okoliša, obrazovanje i socijalna uključenost itd.

U sklopu tog cilja za razdoblje 2007. - 2013. godine, Europska unija izdvojila je gotovo 13 milijardi eura, odnosno otprilike 2,5 posto ukupne alokacije kohezijske politike. Projekti se financiraju kroz Europski fond za regionalni razvoj namijenjen financiranju ulaganja koja bi trebala smanjiti

razlike u razvoju između regija u EU ili razlike između određenih socijalnih grupa.

Zajednički projekti prijavljuju se kroz konzorcije koje čine uglavnom neprofitna tijela s područja pograničnih županija ili regija, kao što su jedinice lokalne i područne samouprave, obrazovne institucije, muzeji i druge institucije iz sektora kulture, instituti, razvojne agencije, istraživački i poslovni centri, a u određenim programima mogu sudjelovati i mali i srednji poduzetnici.

U okviru Europske teritorijalne suradnje trenutno se financiraju 52 prekogranična programa, 13 transnacionalnih programa te jedan međuregionalni program.

Hrvatska već sada, u pretpristupnom razdoblju, sudjeluje u prekograničnim i transnacionalnim programima, pri čemu se projektne aktivnosti hrvatskih partnera na projektima financiraju kroz program IPA, i to u okviru IPA komponente II – prekogranična suradnja.

Hrvatska u sklopu tzv. jadranske prekogranične suradnje sudjeluje u prekograničnim programima sa zemljama članicama EU – Slovenijom, Mađarskom i Italijom, kao i sa zemljama kandidatima i potencijalnim kandidatima za članstvo u Europskoj uniji Srbijom, Crnom Gorom te Bosnom i Hercegovinom. Hrvatska također sudjeluje i u transnacionalnim programima "Mediteran" i "Jugoistočna Europa".

Aktivnosti Hrvatske u okviru ovih programa koordinira Ministarstvo regionalnog razvoja i fondova Europske unije na čijim stranicama možete naći detaljne informacije o aktivnostima i mogućnostima koje se financiraju kroz pojedine programe prekogranične, odnosno transnacionalne suradnje.

U nastavku je prikazan primjer projekta financiranog u okviru programa prekogranične suradnje Hrvatska – Bosna i Hercegovina za programsko razdoblje 2007. - 2013. godine

Naziv projekta: The Una River – Unique Resource for Sustainable Development

Projektne partneri iz Hrvatske: Grad Hrvatska Kostajnica, Općina Hrvatska Dubica, Turistička zajednica grada Hrvatska Kostajnica

Projektne partneri iz Bosne i Hercegovine: Općina Kozarska Dubica, Općina Kostajnica, Turistička organizacija Kozarska Dubica, Turistička organizacija Kostajnica

Vrijednost projekta: 118.170,00 €

Trajanje: 12 mjeseci

Opis projekta: Projektu je cilj poboljšati konkurentnost lokalnih turističkih potencijala stvaranjem zajedničke turističke ponude uz donji tok rijeke Une kroz valorizaciju zajedničke prirodne baštine i promociju koncepta održivog razvoja. Osnovne aktivnosti obuhvaćaju manje infrastrukturne radove, promotivne aktivnosti o održivom turizmu i seoskim gospodarstvima kao generatorima ruralnog turizma u ovom pograničnom području, edukativne aktivnosti turističkih vodiča te manje akcije čišćenja i uređenja okoliša

Izvor: web stranica Programa prekogranične suradnje Hrvatska-Bosna i Hercegovina 2007-2013, <http://www.cbc-cro-bih.net>

Piše: EEF/M.M.

JE LI REGIONALNO PORIJEKLO PROIZVODA GARANCIJA KVALITETE?

Zakoni na nacionalnom i europskom nivou štite regionalno porijeklo proizvoda, ali zahtijevaju i dogovorene standarde na nivou Europske unije

Kada su 9. siječnja tadašnja predsjednica vlade gospođa Jadranka Kosor i aktualni predsjednik Republike Ivo Josipović u Bruxellesu u prisustvu predsjednika i članova vlada zemalja članica EU stavili potpis na dokument kojim su pregovori Hrvatske s Europskom unijom zvanično zaključeni, nazdravili su šampanjcem koji je, možemo samo pretpostaviti, za tu priliku došao specijalno iz Champagnea – regije na sjeveroistoku Francuske, koja je pored Provance na jugu Francuske nadaleko čuvena po uzgoju vinove loze i proizvodnji vina. Francuskim vinima i pjenušcima zaštićenoga geografskog porijekla teško mogu konkurirati bilo koja druga vina na svijetu. Ali, i mi bismo se s našim kvalitetnim vinima htjeli naći na kakvoj otmjenoj trpezi i kvalitetom naših autohtonih vrsta vina konkurirati

drugim vrhunskim vinima. No, taj put od nezaštićene vrste do priznate autohtone vrste vina sa zaštićenim geografskim porijeklom nije nimalo lak ni kratak.

To dobro znaju obitelji vinogradara i vinara koje su godinama, s koljena na koljeno, prenosi umijeće i tehnologiju proizvodnje vina i napravili ono u čemu danas uživamo i s pravom se ponosimo – 50 autohtonih vrsta hrvatskih vina među kojima su Plavac, Pošip i Škrlet. Ulaskom Hrvatske u EU i još slobodnijim prometom roba ova će se vina naći na još većem broju polica u trgovinama diljem Europske unije. Hrvatska vina s kontroliranim geografskim porijeklom imat će na boci oznaku regionalnog identiteta (npr. vino iz Dalmacije, Hrvatska) na engleskom jeziku, a da bi se tamo uopće našla, morat će zadovoljiti strogo propisana pravila proizvodnje i skladištenja vina. Slično će biti i s dalmatinskim pršutom, slavonskim kulenom i našim drugim autohtonim proizvodima jer u EU su već dugi niz godina na snazi EU certifikati porijekla (PDO protection labels) i zakoni koji propisuju određene standarde.

S druge strane, u našim će se trgovinama, ulaskom Hrvatske u EU, puno lakše naći i gore spomenuti pjenušci iz Champagnea, kao i maslinovo ulje iz Grčke i još više nadaleko poznate čokolade iz Belgije. Pitanje je samo mogu li se naši proizvodi nositi s tom konkurentnošću proizvoda drugih regija i zemalja EU? Odgovor na ovo pitanje dobit ćemo u godinama koje će uslijediti. Ali ipak, za Hrvatsku i njezine regije te njezina autohtona vina i autohtone domaće proizvode je od i te kako velike važnosti razmišljanje na regionalnom nivou i djelovanje na globalnom nivou – za početak sigurnom i stabilnom tržištu Europske unije.

Priča o regionalnom identitetu je priča o tome da regija sama po sebi jeste brend i kao takva prepoznatljiva i van okvira zemlje ili političke i gospodarske Unije kojoj pripada. Zakoni na nacionalnom i na europskom nivou štite regionalno porijeklo proizvoda, ali i zahtijevaju od njih na nivou EU dogovorene standarde. Zato bi i odgovor na pitanje iz naslova bio da ustvari samo porijeklo proizvoda, ako ono nije proizvedeno pre-

ma određenim standardima, nije i ne može biti dovoljan razlog za kupnju proizvoda.

Da bi pospješila regionalni razvoj, EU je osnovala posebna tijela. Direktorat Europske komisije za Regionalnu politiku je tijelo osnovano s namjerom da ojača ekonomsku, socijalnu i teritorijalnu koheziju smanjujući nejednakost između različito razvijenih regija i zemalja EU. Direktorat upravlja sljedećim fondovima: Europskim regionalnim razvojnim fondom koji je koncentriran na regije s najmanjim BDP-om po glavi stanovnika, Kohezijskim fondom i IPA fondovima (Instrument for Pre-Accession Assistance) koji je namijenjen zemljama kandidatima za članstvo u EU u razvoju njihove putne infrastrukture i zaštite okoliša.

Na ovaj način politika EU zapravo pozitivno djeluje na opće ekonomsko stanje unutar EU. Ono što je važno za politiku EU je to da Europska unija zapravo kroz regionalni razvoj želi potaknuti ekonomije svojih država članica da se dalje razvijaju. U Europskoj uniji je, na primjer, 91% teritorija "ruralno" i ta su područja dom za više od 50% stanovnika EU. I dok se kod nas ljudi tiskaju u gradove u potrazi za boljim ekonomskim mogućnostima, u Europskoj uniji više od polovice stanovništva živi na selu i od sela, a Europska Unija nalazi načine da u tim područjima dodatno potakne daljnji razvoj.

Piše: EEF/B.I.Š.

Euro i Ekonomska i monetarna unija

EURO ČVRSTO DRŽI SVOJE MJESTO NA MEĐUNARODNOJ SCENI

Iako je Europa i prije imala snažne i svjetski značajne valute, njihov pojedinačni značaj bio je neusporedivo manji nego otkad su se udružile u euro

Euro je danas dio svakodnevnog života građana u 17 država članica eurozone. Jedanaest starih država članica (sve osim Velike Britanije i Danske koje su Ugovorom iz Maastrichta osigurale opt-out klauzulu, Švedske i Grčke) ispunile su uvjete za usvajanje eura 1999. godine, dok je Grčkoj to uspjelo dvije godine kasnije, 2001. godine. Od novih država članica, Slovenija je bila prva koja je usvojila euro 2007. godine, u minimalno potrebnom vremenskom razdoblju nakon pristupanja EU. Slijedile su Cipar i Malta 2008., Slovačka 2009. i konačno Estonija 2011. godine.

Uspostavljanje monetarne unije rezultat je dugotrajnog procesa ekonomske integracije koja je počela još davnih 1950-ih godina kada se rađala Europska unija kakvu poznajemo danas. Prvi pokušaji monetarnog ujedinjenja uslijedili su nakon krize na deviznim tržištima krajem 1960-ih kada je tečajna nestabilnost zaprijetila zajedničkoj poljoprivrednoj politici, tadašnjoj ljubimici Ekonomske zajednice. Kao odgovor na krizu, predloženo je da se u roku od 10 godina uspostavi monetarna unija kroz nepovratno fiksiranje tečajeva država članica kojih je tada bilo samo 6.

Međutim, ukidanje zlatnog standarda početkom 1970-ih i naftni šokovi koji su uslijedili dokrajčili su i tu ideju pa se krajem 1970-ih pristupilo uspostavljanju novog sustava – Europskoga monetarnog sistema (EMS). EMS se temeljio na uskom kretanju tečajeva oko novostvorene obračunske jedinice ECU (European Currency Unit). Začetnice ovog sustava bile su Francuska i Njemačka, dok je Velika Britanija bila jedina zemlja koja nije sudjelovala u mehanizmu (stvari se očito nisu puno promijenile do danas). Tijekom sljedećih 10 godina EMS je zna-

čajno smanjio volatilnost tečajeva i doprinio stabilnosti deviznih tržišta.

Ipak, uspostavom jedinstvenog tržišta u drugoj polovici 1980-ih postalo je jasno da su i preostale, iako znatno manje, fluktuacije između tečajeva i povezani transakcijski troškovi jedna od većih prepreka slobodnom kretanju roba, usluga i kapitala. Tako se iskristalizirala ideja da se jedino usvajanjem zajedničke valute mogu u potpunosti iskoristiti blagodati ekonomske integracije pa je Ugovorom iz Maastrichta dogovoreno stvaranje monetarne unije kakvu poznajemo danas.

Monetarna unija uspostavljena je u tri koraka. Prvo je trebalo u potpunosti liberalizirati tokove kapitala između država članica (do kraja 1993.), zatim uspostaviti koordinaciju ekonomskih politika i osigurati neovisnost nacionalnih središnjih banaka (do kraja 1998.) te na kraju preispitati koje zemlje ispunjavaju kriterije za usvajanje eura, fiksirati tečajeve i uvesti euro (od početka 1999.). Službeno je euro “izašao na ulicu” 2002. godine.

Razlozi za usvajanje eura mogu se podijeliti na unutrašnje i vanjske. Vanjski razlozi odnose se na međunarodnu poziciju eura i njegovu ulogu vis à vis dolara. Iako je Europa i prije imala snažne i svjetski značajne valute, njihov pojedinačni značaj bio je neusporedivo manji nego otkad su se udružile u euro. Čak je i za vrijeme tekuće fiskalne krize u eurozoni i svih nagađanja o održivosti eura kao valute, euro čvrsto zadržao svoje mjesto na međunarodnoj sceni (djelomično zahvaljujući jakim zemljama eurozone, a djelomično slabosti dolara).

Unutrašnji razlozi stvaranja monetarne unije daleko su značajniji i možemo ih nazvati primarnim razlozima. Oni se prvenstveno vežu uz nastavak ekonomske integracije i uspostavljanju temelja za produbljavanje političke integracije. Na kraju, što bolje simbolizira ujedinjenu Europu od zajedničke valute?

Piše: EEF/J.C.Ž.

KOJA SU TRI KLJUČNA KORAKA KOD UVOĐENJA EURA?

Zemlja mora biti članica Europske unije, mora sudjelovati u tečajnom mehanizmu te ispuniti kriterije iz Maastrichta ili tzv. kriterija konvergencije

Punopravno članstvo u ekonomskoj i monetarnoj uniji cilj je i obveza svih novih članica EU. Mogućnost trajnog ostanka izvan eurozone (tzv. klauzula opt-out koja je odobrena Velikoj Britaniji i Danskoj) više ne postoji. Shodno tome, Hrvatska će po ulasku u EU imati status zemlje članice s derogacijom, što znači da se od nje očekuje da u jednom trenutku u budućnosti uvede euro. Uz 12 starih EU članica, euro je do sada uvelo pet novih država članica: Slovenija (2007.), Malta i Cipar (2008.), Slovačka (2009.) i Estonija (2011). Za uvođenje eura ne postoji točno određena strategija niti vremenski rokovi, ali svaka zemlja mora proći tri ključna koraka.

Najprije zemlja mora postati članica EU. Iako u našem susjedstvu (Crna Gora i Kosovo) postoje slučajevi unilateralne euroizacije, što znači da je zemlja jednostrano uvela euro kao nacionalnu valutu, EU na to ne gleda blagonaklono. Kada te zemlje postanu članice EU, neće automatski postati dio eurozone, što bi značilo da osim korištenja eurom mogu sudjelovati i u odlučivanju o zajedničkoj monetarnoj politici, nego će morati proći sve zadane korake kao i ostale nove članice.

Drugi je korak sudjelovanje u tečajnom mehanizmu (Exchange Rate Mechanism II). Brojka dva upućuje na to da je riječ o nasljedniku originalnog tečajnog mehanizma s kraja 1970-ih kojim su zemlje EU počele uspostavljati bližu monetarnu suradnju. Glavna je svrha mehanizma pripremiti zemlju za sudjelovanje u eurozoni budući da joj tečaj ne smije oscilirati više od $\pm 15\%$ oko središnjeg pariteta prema euru.

Treći korak u usvajanju eura jest ispunjavanje kriterija iz Maastrichta ili tzv. kriterija konvergencije. Kada je dogovoreno uspostavljanje monetarne unije početkom 1990-ih godina, bilo je

jasno da se moraju postaviti određeni kriteriji, što je bio i jedan od ključnih zahtjeva Njemačke koja je i tada bila glavni akter u ekonomskoj, a pogotovo monetarnoj sferi Europe. Postoje četiri kriterija konvergencije koje zemlja mora ispuniti ako želi uvesti euro:

1. Niska stopa inflacije - koja znatnije ne odstupa od prosjeka tri zemlje s najpovoljnijim ostvarenjem inflacije.

2. Održive javne financije - državni deficit ne smije premašivati 3% BDP-a, a javni dug ne smije biti veći od 60% BDP-a.

3. Stabilan tečaj - zemlja mora biti minimalno dvije godine članica ERM-a II bez ozbiljnih poremećaja na deviznom tržištu.

4. Niska kamatna stopa na 10-godišnje državne obveznice - koja znatnije ne odstupa od prosjeka tri zemlje s najpovoljnijim ostvarenjem inflacije (ovaj indikator se smatra dobrim indikatorom povjerenja investitora u ekonomske i političke fundamente).

Uz navedeno, zemlja mora zadovoljiti i pravne zahtjeve. Zakoni moraju jamčiti punu neovisnost središnje banke te omogućiti njezinu integraciju u europski sustav središnjih banaka, a cilj središnje banke mora biti jednak cilju Europske središnje banke – održavanje stabilnosti cijena.

Zbog aktualne ekonomske krize institucije EU dogovorile su dodatan set indikatora kojim će se pratiti ekonomske neravnoteže kako bi se u budućnosti lakše izbjeglo njihovo gomilanje što je i dovelo do izbijanja krize. Taj set indikatora obuhvaća pokazatelje vanjskih neravnoteža (tekući račun platne bilance, neto međunarodne investicije, pokazatelje konkurentnosti) i pokazatelje unutrašnjih neravnoteža (zaduženje privatnog sektora, tržište nekretnina, zaposlenost i javni dug). Pretpostaviti je da će ispunjavanje i tih dodatnih kriterija biti pomno razmatrano pri odluci da li je neka zemlja spremna uvesti euro. To znači da će uvođenje eura biti još teže nego do sada.

U pogledu brzine uvođenja eura, teško se voditi iskustvima prethodnog kruga zemalja koje su usvojile euro. One su to učinile relativno brzo (u roku od 2,5 do 6,5 godina) budući da se to događalo u globalno povoljnijem gospodarskom okruženju. Drugim riječima, očekivati je da će Hrvati još neko vrijeme koristiti kunu kao svoju nacionalnu valutu.

Piše: EEF/J.C.Ž.

PERSPEKTIVA UVOĐENJA EURA U HRVATSKOJ

Ona će nužno ovisiti o spremnosti nositelja gospodarske politike da objektivno sagledaju uzroke slabosti hrvatskog gospodarstva i dinamici provođenja adekvatnih gospodarskih mjera s ciljem otklanjanja tih uzroka

Općenito proces uvođenja eura može započeti tek nakon ulaska u EU. To je relativno dugotrajan proces kojeg je recentna globalna financijska kriza i fiskalna kriza u pojedinim članica eurozone učinila kompleksnim u smislu gospodarskih kriterija kojima zemlja treba udovoljavati, a kako bi demonstrirala spremnost za uvođenje eura. Gospodarski kriteriji konvergencije, poznatiji pod nazivom mastriški kriteriji, do aktualne krize bili su jedini kriteriji koje je trebalo "ispuniti" za uvođenje eura. Danas ispunjavaju "samo" mastriških kriterija više nije dovoljno, već se zahtjeva da zemlja ima konkurentno gospodarstvo, bez vidnih vanjskih i/ili unutrašnjih neravnoteža. Doduše, potonje navedeni zahtjevi još uvijek nisu formalno artikulirani.

No, očito je da se unazad tri do četiri godine niti jednoj novoj zemlji nije dopustio ulazak u ERM II (Tečajni mehanizam II), premda je postojao interes pojedinih članica EU (sudeći prema činjenici da je u tom vremenskom razdoblju Bugarska u dva navrata javno objavila namjeru za ulazak u ERM II). Razlog tome je pragmatičan, postalo je jasno da ukoliko se dopusti zemlji ulazak u ERM II i ona u njemu uspješno provede dvije godine, a što podrazumijeva "ispunjavajuće" mastriških kriterija, zemlji se ne može onemogućiti uvođenje eura makar ona bila suštinski nespremna.

Stoga je već pred neko vrijeme zemlja trebala udovoljiti određenim nepisanim kriterijima, a kako bi pristupila u ERM II. U tom kontekstu, značajno je da su institucije EU u studenom 2011. dogovorile paket od desetak indikatora kojima će se pratiti ekonomske neravnoteže u zemljama članicama. Taj paket uključuje pokaza-

telje vanjskih neravnoteža (tekući račun platne bilance, neto međunarodne investicije, pokazatelje konkurentnosti) i pokazatelje unutrašnjih neravnoteža (zaduženje privatnog sektora, tržište nekretnina, zaposlenost i javni dug). Za pretpostaviti je da će ispunjavanje tih dodatnih kriterija biti pomno razmatrano pri odluci da li je neka zemlja spremna ući u ERM II i uvesti euro.

Perspektiva uvođenja eura u Hrvatskoj, a s obzirom na prethodno rečeno, nužno će ovisiti o spremnosti nositelja gospodarske politike da objektivno sagledaju uzroke slabosti hrvatskog gospodarstva i dinamici provođenja adekvatnih gospodarskih mjera s ciljem otklanjanja tih uzroka. Slabosti hrvatskog gospodarstva poznate su široj javnosti i u tom pogledu postoji suglasje. Ukratko, one se očituju u strukturnoj nekonkurentnosti i s njom povezanom slabom performansom izvoznog sektora, relativno visokom inozemnom dugu, rastućim fiskalnim neravnotežama, te relativno visokoj nezaposlenosti. No, još uvijek nije izvjesno da postoji opći konsenzus oko adekvatnih gospodarskih mjera koje bi trebale ukloniti te uzroke. U tom smislu, pred nositeljima gospodarske politike je kompleksan zadatak.

Fiskalna konsolidacija i s njom usko povezano provođenje dugo odgađanih strukturnih reformi (primarno vezanih uz reformiranje državne uprave, politike socijalnih transfera i subvencija, javnih poduzeća, te radnog zakonodavstva), te vođenje vrlo konzervativne politike dohodaka kroz duže razdoblje (poput primjerice zamrzavanja plaća na deset godina), temeljne su makroekonomske mjere koje bi mogle pomoći povećanju konkurentnosti i potencijalnom rastu i zaposlenosti gospodarstva, te tako i neutralizaciji postojećih ranjivosti hrvatskog gospodarstva. To su mjere koje su potrebne za izlazak iz strukturne krize u kojem se nalazi hrvatsko gospodarstvo, te ih je zbog toga i potrebno provesti bez odgađanja. Njihov nusprodukt, ujedno će biti najbolja priprema za uvođenje eura u Hrvatskoj.

Također, kada je riječ o perspektivi uvođenja eura u Hrvatskoj, ali i bilo kojoj drugoj članici EU, bitno je imati na umu i spremnost same eurozone da primi nove članice. Aktualna kriza nepovoljno djeluje na spremnost otvaranja vrata novim članicama u doglednoj budućnosti. Sto-

ga će okončanje krize u pojedinim zemljama eurozone, te dinamika normalizacije gospodarske situacije uvelike utjecati na novi ciklus razmatranja prihvata novih članica u eurozonu.

Piše: EEF/J.C.Ž.

KOJE SU KORISTI I TROŠKOVI UVOĐENJA EURA?

Koristi su uglavnom izraženije za male, visoko integrirane zemlje kao što je Hrvatska, a glavna korist uvođenja zajedničke valute jesu niži transakcijski troškovi i eliminacija valutnog rizika

Koristi i troškovi uvođenja eura prvenstveno ovise o ekonomskoj poziciji zemlje koja pristupa monetarnoj uniji tj. o intenzitetu njenih trgovinskih i financijskih veza s EU. Koristi su uglavnom izraženije za male, visoko integrirane zemlje (kakve su većina novih država članica i Hrvatska) nego za velike i relativno zatvorene zemlje (kao što je npr. Poljska).

Općenito, glavna korist uvođenja zajedničke valute jesu niži transakcijski troškovi i eliminacija valutnog rizika. Transakcijski troškovi su troškovi koje građani i poduzeća imaju pri mijenjanju jedne valute u drugu. Kada biste željeli obići cijelu Uniju prije uvođenja eura (tada od "samo" 15 država članica) i mijenjati novac u svakoj zemlji, s početnih 1000 npr. njemačkih maraka spali biste na manje od 500 maraka na kraju putovanja. A da ništa niste kupili. Jasno je da su takvi troškovi nepotrebni i da se sredstva mogu puno produktivnije upotrijebiti.

Ukidanje valutnog rizika, pogotovo za male, eurizirane i visoko zadužene zemlje kao što je Hrvatska, možemo smatrati najvećom koristi od usvajanja eura. Zamislite da sve vaše kredite s valutnom klauzulom otplaćujete plaćom koju primete u eurima. Ne bi bilo više potrebe za svakodnevnim praćenjem tečaja, teškim odlukama u kojoj valuti podići kredit i strahovima od promjene tečaja u budućnosti.

Stabilnost tečaja također pridonosi i stabilnosti inflacije, pogotovo u uvjetima visoke uvozne ovisnosti (kao što je slučaj u Hrvatskoj) i s time povezanog brzog efekta prijenosa. Naime, deprecijacija domaće valute, osim što pojeftinjuje izvoz (pozitivan, premda kratkotrajan, efekt), poskupljuje i uvoz pa time i "prenosi" pritisak na inflaciju budući da se domaća proizvodnja uvelike oslanja na uvozne komponente (izrazito negativan i dugoročan efekt).

Još jedna izražena korist usvajanja zajedničke valute veća je transparentnost cijena. Ako su sve cijene izražene u eurima, puno ih je lakše usporediti i donijeti najbolju odluku. Građani eurozone navode da im je euro jako olakšao prekograničnu kupovinu (koja je dodatno potpomognuta razvojem e-trgovine) i putovanja. I poduzećima je lakše poslovati, investirati i/ili zadrživati se kada nema valutnog rizika i kada su svi financijski proizvodi izraženi u istoj valuti.

Euro je također i katalizator financijske integracije. Kapital puno lakše prelazi granice kada se trguje isključivo u eurima pa je građanima i poduzećima lakše doći do kapitala budući da nisu više ograničeni samo na lokalno tržište.

Donedavno, jedna od značajnih koristi uvođenja eura bila je i njegova funkcija kišobrana, tj. zaštita od vanjskih šokova. Takvo mišljenje bilo je potpuno opravdano ako pogledamo kako su investitori percipirali zemlje eurozone – kao cjelinu. I to vrlo dobrostojeću cjelinu. Kamatne stope usvim članicama bile su izrazito niske što znači da su ih investitori smatrali savršeno sigurnim mjestima za ulaganje. Za usporedbu, prije intenziviranja financijske krize, u kolovozu 2008. godine, kamate na grčke obveznice iznosile su samo 1 postotni bod više nego kamate na njemačke obveznice. Praktički, investitori su pod jednakim uvjetima kreditirali i Njemačku i Grčku. Danas, nakon što je Grčkade factobankrotirala, ta je razlika više od 16 postotnih bodova. Drugim riječima, investitori posuđuju novac Njemačkoj i traže zauzvrat samo 2% prinosa, dok Grčkoj ne žele posuditi novac ispod zajamčenog prinosa od 18%. Postalo je očito da članstvo u eurozoni više ne pruža automatsku zaštitu.

Ipak ne smijemo zaboraviti da bi članice u problemima, prvenstveno Grčka, Irska i Portugal, vjerojatno bankrotirale da nisu na raspolaga-

nju imale financijsku pomoć EU i MMF-a. Gledano s te strane, iako članstvo u eurozoni ne štiti više kao prije, ipak jamči veću zaštitu i više novca na raspolaganju nego kada je zemlja izvan eurozone.

Postoje naravno i troškovi pristupanja eurozoni. Ali dok su koristi uvođenja eura općenite i brojne, troškovi su koncentriraniji i ovise o specifičnoj situaciji u zemlji koja usvaja euro. Glavni trošak pristupanja eurozoni gubitak je monetarnog suvereniteta tj. gubitak mogućnosti provođenja neovisne monetarne politike. Jednom kada zemlja usvoji euro, odluke o monetarnoj politici donose se u Frankfurtu, gdje je sjedište Europske središnje banke (ECB), a ne u Parizu, Rimu ili Ateni. Stoga i veličina tog troška prvenstveno ovisi o stupnju neovisnosti monetarne politike koju je zemlja vodila prije ulaska u eurozону.

Što je monetarna politika neovisnija i kao takva u mogućnosti pridonijeti vođenju ekonomske politike pomoću upravljanja kamatnim stopama i tečajem, to je trošak pristupanja monetarnoj uniji veći. Isto tako, što je zemlja usklađenija s gospodarstvom eurozone, to je trošak manji. To se događa zbog toga što se monetarna politika u eurozoni vodi u najboljem interesu cijele eurozone, a ne svake pojedine članice. Tako može biti da je npr. inflacija u eurozoni previsoka i da ECB povisi kamatne stope kako bi "ohladio" ekonomiju i zaustavio inflatorne pritiske. Nekim državama članicama, gdje je npr. inflacija niža i gdje više kamatne stope usporavaju rast gospodarstva, taj manevar ECB-a ne mora biti skroz po volji budući da dodatno otežava rast. Zato je potrebno uskladiti ekonomske politike zemalja članica. Trenutačna financijska i fiskalna kriza u eurozoni jasno pokazuje koje su posljedice vođenja neodgovorne ekonomske politike pojedinih članica EU unutar monetarne unije.

Kada je riječ o Hrvatskoj, očekivani troškovi gubitka monetarnog suvereniteta relativno su mali. Monetarna politika već je i sada jako ograničena visokim stupnjem eurizacije gospodarstva i slobodnim kolanjem kapitala. Odabir stabilnog tečaja kao sredstva kojim se upravlja inflacijskim očekivanjima i općenito financijskom stabilnošću nameće se kao logičan izbor u takvom okruženju. U tom smislu, uvo-

đenje eura može samo poduprijeti dosadašnje vođenje monetarno-financijske politike.

Piše: EEF/J.C.Ž.

KORISTI I TROŠKOVI UVOĐENJA EURA ZA HRVATSKU

.....
U slučaju Hrvatske trošak gubitka monetarnog suvereniteta prilikom uvođenja eura de facto ne postoji, jer ni monetarna niti tečajna politika ne mogu voditi aktivnu ulogu pri upravljanju šokovima

Ulazak Hrvatske u EU ne aktualizira odmah pitanje koristi i troškova uvođenja eura iz jednostavnog razloga što u trenutku ulaska u EU zemlja ne uvodi zajedničku valutu - euro. Proces uvođenja eura je odvojen proces, koji može započeti tek nakon ulaska zemlje u EU. Koliko brzo nakon ulaska zemlje u EU će taj proces otpočeti s jedne strane je određeno spremnošću zemlje da udovoljava strogim gospodarskim kriterijima vezanim uz usvajanje eura, a s druge strane procjenom koristi i troškova koje zemlja ima od prihvaćanja eura kao vlastite valute. Ukoliko percipirane koristi od uvođenja eura značajno nadilazi percipirane troškove, tada će samoj zemlji biti u interesu što ranije nakon ulaska u EU otpočeti formalni proces usvajanja eura. Slijedeći odlomci bi trebali pomoći svakome ponaosob odgovoriti na pitanje kakav bi u tom smislu trebao biti interes Hrvatske.

Postoje tri glavne koristi od uvođenja eura za Hrvatsku. Prva je ukidanje valutnog rizika i s njime povezano eliminiranje valutne klauzule. Premda je ovu korist teško kvantificirati, riječ je o najvećoj koristi za hrvatsko gospodarstvo i hrvatske građane koja proizlazi iz uvođenja eura, jer se s njom izravno i bitno povećava otpornost hrvatskog gospodarstva na vanjske šokove. Visok stupanj euroiziranosti hrvatskog gospodarstva, koji se između ostalog ogleda u činjenici da je tri četvrtine ukupnih zajmova i četiri petine štednih uloga denominirano u stranoj valu-

ti ili indeksirano uz nju (primarno euru), nameće politiku stabilnog tečaja kune prema euru kao temeljni instrument makroekonomske i financijske stabilnosti. Ali istovremeno jasno ukazuje na visoku ranjivost sustava u slučaju poremećaja politike stabilnog tečaja. Nedavna epizoda s padom vrijednosti kune u odnosu na švicarski franak najbolje može poslužiti tome kao primjer tome.

Trideset postotna deprecijacija kune u odnosu na švicarski franak mnogima je otežala uredno podmirivanje obveza po osnovi kredita indeksiranih u švicarskim francima, te se udio "neurednih" kredita vezanih uz švicarski franak praktički udvostručio. Svojevrsna sreća je što je općenito udio kredita vezanih uz švicarski franak u ukupnim kreditima (vezanim uz inozemnu valutu) prilično mali (niti 15 posto) tako da na razini sustava nije moglo doći do značajnih poremećaja. No, ne treba ni pomišljati kakve bi posljedice imala eventualno slična deprecijacija kune u odnosu na euro. U svakom slučaju, uvođenjem eura ta ranjivost gotovo potpuno iščezava. Važno je istaknuti da je ova korist značajna i u ne euroiziranim zemljama, jer eliminacija premije valutnog rizika, koja predstavlja cijenu nepredvidivog kretanja deviznog tečaja, povoljno utječe na smanjenje realnih kamatnih stopa, kapitalne priljeve i stabiliziranje ukupne razine cijena.

To pak u drugom koraku pozitivno utječe na investicije i financijsku integraciju. Druga korist je smanjenje transakcijskih troškova. Uvođenjem eura nema više troškova konverzije iz kune u euro i obratno. To koristi građanima koji putuju i gospodarstvu općenito, napose turizmu. Treća korist se odnosi na povećanje transparentnosti cijena. Naime, uslijed iste valute cijene su lakše usporedive na području monetarne unije, a time se potiče i konvergencija cijena istih proizvoda na različitim nacionalnim tržištima.

Teoretski gledano postoji još nekoliko potencijalnih koristi koje se općenito navode vezano uz uvođenje eura, poput povećanja trgovinske razmjene, veće makroekonomske stabilnosti, te sudjelovanja u raspodjeli monetarnog prihoda eurosustava. No, smatra se da će te koristi imati relativno mali utjecaj u hrvatskom slučaju, te stoga neće biti relevantne s aspekta ukupne "težine" koristi od uvođenja eura.

Uz to, neke od tih koristi u pojedinim trenucima i okolnostima mogu čak imati i privremeno negativan karakter.

Troškovi uvođenja eura primarno se odnose na gubitak monetarnog suvereniteta i direktne troškove uvođenja eura. Gubitak monetarnog suvereniteta je značajan za one zemlje kojima zajednička monetarna politika nije prikladna, a koje mogu tzv. aktivnom monetarnom politike (korištenjem kamatnog kanala) i tečajnom politikom utjecati na prilagodbu gospodarstva u slučaju šokova. U slučaju Hrvatske trošak gubitka monetarnog suvereniteta prilikom uvođenja eurade factone postoji, jer s obzirom na strukturne karakteristike hrvatskog financijskog sustava (posebice visok stupanj euroizacije i razina financijske integriranosti s eurozonom) ni monetarna niti tečajna politika ne mogu voditi aktivnu ulogu pri upravljanju šokovima, a što uostalom potvrđuje dosadašnja praksa.

Monetarna politika u Hrvatskoj nema značajnu praktičnu mogućnost putem promjene tzv. referentne kamatne stope (eskontne stope) utjecati na cijenu i količinu ponude kredita banaka te tako na poticanje ili prigušivanje domaće potražnje. Cijena kredita (kamatne stope) je pod dominantnim utjecajem kretanja kamatnih stopa u eurosustavu jednostavno zbog razine integriranosti hrvatskog financijskog sustava u financijski sustav eurozone (90% aktive bankovnog sustava je u vlasništvu inozemnih banaka primarno s područja eurozone) i činjenice da ne postoje prepreke slobodnom kolanju kapitala. S time da je faktor koji determinira razliku između kamatnih stopa na domaćem tržištu i onih u eurozoni gotovo isključivo vezan uz percepciju rizika zemlje.

U pogledu direktnih troškova, koji nastupaju neposredno prije i nakon uvođenja eura, važno je naglasiti njihov jednokratni karakter. Riječ je o troškovima konverzije u euro, troškovima prilagodbe informatičkih sustava i opreme, administrativnim i pravnim troškovima prilagodbe dokumenata te troškovima obuke osoblja koje će se u svakodnevnom radu koristiti novom valutom. Tu su još i psihološki troškovi prihvaćanja nove mjere vrijednosti u gospodarstvu, te posebno pojava percepcije više stope promjene cijena uslijed uvođenja eura (tzv. t-euro efekt).

Pored ova dva tipa troškova vezanih uz uvođenje eura treba imati na umu i potencijalne troškove solidarne pomoći drugim zemljama članicama eurozone koje se nalaze u financijskim poteškoćama, te. Ti troškovi su doduše prilično aktualni u današnje vrijeme, no oni su privremenog karaktera, te ih se također može promatrati u suprotnom kontekstu. Naime, sama zemlja članica u slučaju potrebe od drugih članica može računati na pomoć u slučaju potrebe čime se ojačava njena otpornost na šokove. Tako je primjerice Grčkoj u kontekstu programa međunarodne financijske pomoći u 2010. godini odobreno 110 mlrd. eura kredita za trogodišnje razdoblje, u čemu zemlje članice eurozone sudjeluju s iznosom od 80 mlrd. eura, a MMF s iznosom od 30 mlrd. eura. Gledano relativno, iznos od 110 mlrd. eura predstavlja gotovo polovicu Grčkog bruto društvenog proizvoda, dakle radi se o vrlo značajnim sredstvima pomoći.

Konačno, postoji jedan ne materijalni trošak - gubitak kune kao nacionalne valute, kojeg također treba imati na umu. A uz njega treba nadovezati činjenicu da će tu nacionalnu valutu zamijeniti euro - jedina "druga" svjetska valuta (uz američki dolar) u punom smislu riječi, koja će barem na pojedinim kovanicama nositi hrvatska obilježja.

Piše: EEF/J.C.Ž.

JE LI UVOĐENJE EURA POVEĆALO INFLACIJU I SMANJILO KUPOVNU MOĆ?

Ukupno povećanje cijena zbog uvođenja eura 2002. procijenjeno je na 0,2-0,3%, a najviše su porasle u restoranima, kafićima, frizerskim salonima i kemijskim čistionicama

Da li mislite da će se cijene kada jednom Hrvatska uvede euro skočiti nebu pod obla-

ke? Jeste li vi od onih koji "znaju" da su cijene u Njemačkoj skočile sa 1 DEM na 1 euro i to preko noći kada je uveden euro? Ništa čudno, tog su mišljenja i 90% Europljana. Ali da li je stvarno tako? Kada bi to bila istina, inflacija bi skočila za 100% svaki put kada je u zemlji uveden euro. Podaci službene statistike pokazuju da je inflacija u eurozoni 2002. godine, kada je uveden euro u 12 država članica, bila 2,3%.

Ukupno povećanje cijena zbog uvođenja eura 2002. procijenjeno je na 0,2-0,3% (slični učinci izračunati su i kod uvođenja eura u novim državama članicama). To znači da bi inflacija u eurozoni te godine bila maksimalno 2,0% da euro nije uveden.

Pa od kuda onda takav nesrazmjer između onoga kako su ljudi doživjeli uvođenje eura i službenih statističkih podataka? Par je razloga za to. Prvenstveno, neke cijene i jesu skočile. To su prvenstveno cijene usluga koje redovito koristimo i čija manja promjena cijene neće izazvati bitnu promjenu našeg ponašanja. Tako su sektori u kojima su cijene najviše porasle bili restorani, kafići, frizerske usluge i kemijske čistionice. Sigurno nećete prestati piti kavu u svom omiljenom kvartovskom kafiću ako njezina cijena skoči za kunu ili dvije. U principu, trgovci/vlasnici su nesrazmjerno digli cijene baš zbog efekta lojalnosti. Naprosto su iskoristili priliku. Drugi razlog je jednostavan - ljudi uvijek prije zamjećuju povećanje nego smanjenje cijena pa je tako i prevladala percepcija o povećanju cijena. Također, svi mi imamo tendenciju da primjećujemo samo ono što potvrđuje naše mišljenje. Ako mislimo da će euro povećati cijene, prije ćemo primijetiti povećanje nego smanjenje cijena.

Ipak, ne može se poreći da je uslijed uvođenja eura stvarno došlo do povećanja cijena, posebno u gore navedenim sektorima. Dva su osnovna razloga za to. Prvi je efekt zaokruživanja. Cijene preračunate u euro ponekad su trebale "korekciju" kako bi bile atraktivnije (cijene su psihološki atraktivnije ako završavaju na ,00 ili ,99). Kada je npr. Slovačka uvela euro 2009. godine stopa konverzije određena je 1 euro = 30,1260 slovačkih kruna. Tako se znalo dogoditi da su nešto što je prije koštalo okruglo 300 kruna, trgovci zaokruživali na 9,99 ili čak okruglo 10 eura (umjesto da napišu pravu cijenu od 9,96 eura). Možda vam se ova razlika čini mala, ali kada bi

se sve cijene u zemlji tako zaokružile, samo zbog toga bi inflacija narasla za 0,4% (znači čak i više nego što je to bio slučaj do sada). Teoretski bi efekt zaokruživanja trebao biti simetričan, jer će neke cijene trebati korekciju “na gore”, ali neke i “na dole” da bi bile atraktivnije. Međutim nije iznenađujuće da su podaci potvrdili da trgovci imaju tendenciju korigiranja cijena na gore.

Drugi razlog zbog kojeg je došlo do povećanja cijena uslijed uvođenja eura su tzv. troškovi promjene cjenika (menu costs). To su naprosto troškovi koje trgovci imaju uslijed promjene cijena bez obzira čime bile izazvane. Te troškove su trgovci pokušali, i dijelom uspjeli, prebaciti na potrošače. Procijenjeno je da su 2/3 povećanja cijena bila uslijed efekta zaokruživanja, dok je ostatak bio rezultat troškova promjene cjenika.

Koliko god negativni učinak uvođenja eura na opći nivo cijena bio malen, strah od pretjeranih poskupljenja u pojedinim sektorima ne smije biti zanemaren. Na sreću, postoje dobri primjeri kako su zemlje minimizirale mogućnost iskorištavanja situacije i neopravdanog povećanja cijena. To se prvenstveno odnosi na dvojno iskazivanje cijena prije i poslije zamjene nacionalne valute eurom. U Nizozemskoj su npr. dućani koji su iskazivali dvojne cijene poskupjeli svoje proizvode upola manje nego dućani koji nisu iskazivali cijene u obje valute. Rast cijena bio je općenito niži u zemljama koje su uvele pravnu obvezu dvojnog iskazivanja cijena kao što su Austrija, Portugal i Grčka.

Također, potrebno je voditi jaku informativnu kampanju koja će građane informirati o njihovim pravima i potaknuti ih da provjeravaju i prijavljuju svako neopravdano podizanje cijena (društvu za zaštitu potrošača, državnom inspektoratu i sl.). Građani su u zemljama koje su uvele euro besplatno dobivali tzv. euro kalkulator koji su služili za brzo preračunavanje cijena. Informiranje građana pokazalo se vrlo uspješnim u novim državama članicama. Naravno, neophodno je osigurati i odgovarajuće mehanizme korekcije tj. postrožiti inspekcije koje će kažnjavati neopravdano podizanje cijena.

Što se bolje dobro pripremi cijeli proces uvođenja eura, građani će imati manje razloga za brigu oko povećanja cijena.

Piše: EEF/J.C.Ž.

ULAZAK U EU NE DONOSI ZNATNIJE PROMJENE CIJENA NEKRETNINA

.....
Nakon ulaska u EU može se očekivati blagi rast cijena nekretnina u pojedinim prioritetnim dijelovima, a u ostatku zemlje ne očekuje se znatniji utjecaj na cijene

Proces pridruživanja Hrvatske EU donio je novu dimenziju kretanja tržišta nekretnina u Hrvatskoj. K tomu, kretanje cijena nekretnina posljednjih se godina našlo u središtu zanimanja ulagača, ali i domaće javnosti. Razloge tako velikog zanimanja valja tražiti u rastu cijena nekretnina te, posljedično, umogućnostima zarade ulagača. Međutim, gospodarska kriza koja je počela sredinom 2008. godine donijela je nove okolnosti i izazove tržištu nekretnina. Također, raste neizvjesnost toga kakve će promjene ulazak Hrvatske u EU donijeti na tome tržištu.

O mogućim učincima ulaska Hrvatske u EU na kretanje cijena nekretnina u medijskom je prostoru objavljeno već dosta informacija. Dobar je dio njih plod nerealnih očekivanja vezanih uz sam ulazak Hrvatske u EU. Stoga i ne čudi prevladavajuće mišljenje i bojazan domaće javnosti o mogućnostima dolaska do masovne kupnje nekretnina, rasprodaje zemljišta i obale i slično. Ono svakako ne nalazi uporište u domaćoj znanstvenoj i stručnoj javnosti.

Hrvatska je od 1. veljače 2009. godine potpuno liberalizirala svoje tržište nekretnina prema pravnim i fizičkim osobama iz EU. Tako su državljani zemalja članica EU te pravne osobe iz EU potpuno izjednačeni s domaćim osobama u pogledu stjecanja vlasništva nad nekretninama u Republici Hrvatskoj. Zbog toga je dobar dio očekivanja o tržištu nekretnina nakon ulaska u EU već ugrađen u postojeće cijene nekretnina.

Analiza iskustava tranzicijskih zemalja koje su već pristupile Europskoj uniji o kretanju cijena nekretnina ne donosi jednoznačan zaključak za sve zemlje. U nekim je zemljama u 2004. i 2005. godini došlo do rasta cijena nekretnina, primje-

rice u Češkoj, Estoniji, Latviji i Sloveniji, dok je u nekim zemljama zabilježen pad cijena kao, primjerice, u Poljskoj i Slovačkoj.

Opsegom relativno malo, tržište nekretnina u Hrvatskoj obilježava velika heterogenost potražnje i cijena. Tako postoje znatne disproporcije u kretanju cijena nekretnina među pojedinim regijama. Prema posljednjim dostupnim podacima Burze nekretnina u Hrvatskoj u mjesecu rujnu prosječna cijena prodanog stana po četvornom metru u Hrvatskoj je iznosila 1880 eura. Prosječna cijena u Gradu Zagrebu bila je na razini prosjeka Hrvatske, na obali je bila za 8,2 posto veća od prosjeka, dok je u ostalim dijelovima Hrvatske bila za 36,3 posto manja od prosjeka. Uvažavajući navedenu heterogenost i turističku atraktivnost pojedinih dijelova Hrvatske, nakon ulaska u EU može se očekivati blagi rast cijena nekretnina u pojedinim priobalnim dijelovima dok se u ostatku zemlje ne očekuje znatniji utjecaj na kretanje cijena.

Gospodarske prilike u Hrvatskoj i EU zacijelo sunajznačajniji čimbenik koji će utjecati na kretanje cijena nekretnina nakon što Hrvatska postane punopravna članica EU. Početni optimizam i razvoj velikih očekivanja oko samog ulaska u EU u velikoj su mjeri splasnuli i to ponajprije zbog gospodarske krize. Prema projekcijama Europske komisije u 2013. godini EU očekuje iznimno spor gospodarski oporavak. To bi moglo dovesti do slabljenja potražnje u inozemstvu i manjeg priljeva inozemnih ulaganja u Hrvatsku. Svakako da bi se takva ukupna kretanja mogla osjetiti i na tržištu nekretnina što bi u konačnici moglo rezultirati izostankom znatnijih cjenovnih promjena nekretnina zbog pristupanja Hrvatske EU.

Na kraju, uz skorašnji ulazak Hrvatske u EU ne treba zanemariti ni ostale čimbenike koji mogu utjecati na kretanje cijena nekretnina nakon ulaska u EU. To su prije svega uvođenje poreza na imovinu, pesimistična očekivanja sektora stanovništva, očekivani nastavak rasta loših kredita kod banaka. Koji efekt će prevladati ovisit će o mnogim čimbenicima poput očekivanja tržišta, elastičnosti ponude i potražnje za nekretninama te prije svega o ekonomskim prilikama u zemlji. Svakako, scenarij ulaska Hrvatske u EU može donijeti novi impuls razvoja tržišta nekretnina, ali koji je ipak kratkoročnijeg karaktera.

Trajniji oporavak tržišta nekretnina bit će teško ostvariv bez rasta ukupnog gospodarstva, zaposlenosti i dohotka stanovništva.

Piše: EEF/G.B.

HOĆE LI EURO I NA KOJI NAČIN PREŽIVJETI KRIZU?

.....
EU je zemljama u financijskim problemima osigurala zajmove da bi mogle uredno otplaćivati svoje obveze, a osnažen je mehanizam za kažnjavanje država koje prekorače dozvoljenu granicu deficita i javnog duga

Početak godine euro je proslavio svoj deseti rođendan. Istodobno, mnogi se pitaju koliko dugo će još poživjeti. Ekonomski rast u eurozoni nikada nije bio niži, nezaposlenost nikada viša, a javne financije nikada u većem neredu.

Radi li se nešto na rješavanju tih problema?

EU je pristupila rješavanju krize s više frontova. U suradnji s MMF-om, zemljama u financijskim problemima dani su zajmovi da bi mogle uredno otplaćivati svoje obveze. Samo Grčkoj, Irskoj i Portugalu osigurano je skoro 400 milijardi eura potpore.

Također, radi se na prevenciji samog uzroka nastanka krize. Osnažen je mehanizam za kažnjavanje država koje prekorače dozvoljenu granicu deficita (3%) i javnog duga (60%), a uvedena je i nova procedura kojom se motre vanjske i unutrašnje neravnoteže svake zemlje. Gomilanje tih neravnoteža uzrokovalo je nakupljenim ranjivostima (visok javni i vanjski dug, prekomjerna zaduženost kućanstava i gubitak konkurentnosti). Propisane su i kazne za zemlje eurozone koje prekorače zadane limite.

Što se tiče kazni za prekoračenje dozvoljenog deficita, one su postojale i prije, od 1997. godine, ali nikada nisu implementirane. Razlog tome je pogrešno postavljen sustav koji je zahtijevao kvalificiranu većinu glasova za izricanje kazni (što znači da su ga velike države članice kao

Francuska i Njemačka koje su bile među prvim prekršiteljima mogle lagano blokirati). Sadašnja pravila uvode automatsko plaćanje kazni, dok se kvalificiranom većinom glasova to može spriječiti (što je puno teže za izvesti). Najnoviji dogovor svih članica EU (osim velike Britanije) je da se ograničenje javnog duga uključi u Ustave članica da bi ih se dodatno potaklo da održavaju fiskalnu disciplinu.

Budući da je tijekom krize postalo jasno da se negativni financijski impulsi vrlo brzo prenose iz zemlje u zemlju, EU je osnažila i nadzor nad bankama, osiguravajućim društvima, mirovinskim fondovima i investicijskim kućama. Prije su tijela na EU razini imala samo savjetodavnu ulogu dok se nadzor vršio na nacionalnoj razini. Početkom 2011. s radom su započele institucije koje imaju ovlasti nad svim financijskim institucijama na području EU. Tako je tijelo za nadzor banaka, nakon provođenja stres testa bankarskog sektora, naredilo da se izvrši dokapitalizacija banaka da bi bile otpornije na šokove. To se prvenstveno odnosi na otpis duga Grčkoj (ovoga ljeta načelno je dogovoreno da investitori otpišu 50% grčkog duga) što će najviše pogoditi banke u Francuskoj, Italiji i Grčkoj.

Glavni test efikasnosti svih gore navedenih mjera su tržišta. Ako tržišta percipiraju mjere dovoljnima da priječe daljnju eskalaciju krize, prinosi na obveznice država u problemima neće rasti. Za sada su investitori još uvijek pesimistični i možda će biti potrebne dodatne mjere da se potakne optimizam na tržištu. Ostaje otvoreno pitanje ima li EU dovoljno "municije" da spriječi moguće razbuktavanje krize. U svjetlu toga, radi se na osnaživanju Europskog mehanizma za stabilnost koji bi trebao preuzeti financiranje država članica u problemima od sredine ove godine. Također, razmatraju se mogućnosti uvođenja euroobveznica (tzv. Stability Bonds) čemu se, prirodno, protive sve zemlje s AAA rejtingom kao što su Njemačka i Francuska budući da bi njima to poskupilo zaduživanje. Razgovara se i o uvođenju poreza na financijske transakcije što je isto problematično pitanje za zemlje s razvijenim financijskim sektorima (npr. Velika Britanija) koje se boje bijega kapitala.

Budućnost eura usko je povezana s budućnošću EU i eurozone. Unatoč svim negativnim događajima od početka krize moguće je da

EU iz cijele krize izađe jača. Naime, iako je produblјivanje krize materijaliziralo sve dugo nakupljane rizike u državama članicama i neke od njih dovelo na rub bankrota, postoji i pozitivna strana u ovakvom razvoju situacije. Kada je pozicija zemlje povoljna (visok gospodarski rast i viškovi likvidnosti na međunarodnom tržištu kapitala), političari nemaju dovoljan poticaj za provođenje reformi.

Potaknuta krizom, EU je u zadnjih dvije godine, zajedno s državama članicama, započela uspostavljati čvršći okvir za ekonomsko upravljanje. Sve mjere usmjerene su na motrenje vanjskih i unutrašnjih neravnoteža, s posebnim naglaskom na vođenje zdravih i održivih javnih financija. Te mjere vode ka uspostavljanju bliske fiskalne unije i boljoj koordinaciji ekonomskih politika. A baš to je neophodno za efikasno funkcioniranje monetarne unije i održavanje eura na dugom i zdravom životu.

Piše: EEF/J.C.Ž.

Proračun EU

TKO UPLAĆUJE, A TKO DOBIJA NOVAC IZ EU PRORAČUNA?

Najviše iz proračuna EU primaju Poljska (6,1 mlrd.), Grčka (3 mlrd.), Mađarska (2,7 mlrd.) i Portugal (2 mlrd.), a uplaćuju Njemačka (8,8 mlrd.), Francuska (6,5 mlrd.) i Italija (6 mlrd.)

Europska unija kao politička i ekonomska tvorevina, između ostaloga, temelji se i na konceptu solidarnosti. Pri tome veliku ulogu igra proračun EU. Mjeren u postotku ukupnog BDP-a država članica, taj proračun iznosi svega oko 1% (za razliku od nacionalnih proračuna koji iznose od 30 do 50% BDP-a, ovisno o državi članici). Ipak se radi o značajnim iznosima koji na godišnjoj razini dosežu gotovo 150 milijardi eura. Budući da taj proračun netko mora financirati, a to znači države članice, ne čudi da se često postavlja pitanje koliko tko na kraju dobiva, a koliko tko gubi u tom procesu.

Uplate u proračun EU-a sastoje se od tri glavne kategorije: tradicionalnih vlastitih izvora koji obuhvaćaju carine, poljoprivredne namete, namete na šećer i izoglukozu (11%), prihoda po osnovi PDV-a (15%) i prihoda po osnovi bruto nacionalnog dohotka (73%). Ostala dva izvora sredstava obuhvaćaju ostale prihode kao što su doprinosi na plaće EU administracije, uplate država koje nisu članice EU za određene programe i naplate kamata i kazni (1%) te prijenos nepotrošenih sredstava iz prošle godine.

Što se isplata iz proračuna EU-a tiče, većina odlazi na strukturne mjere (46%) i poljoprivrednu politiku (41%), dok se manji dio odnosi na plaćanje europske administracije (6%), financiranje vanjskih politika (6%) i osiguravanje prostora slobode, sigurnosti i prava (1%).

Iz navedenoga se jasno vidi da su uplate većinom proporcionalne bogatstvu EU članica, dok isplate idu većinom u siromašnije države sa strukturnim problemima. Samim se time postiže element solidarnosti i vrši preraspodjela sredstava od bogatijih prema siromašnijim državama članicama. Naravno, sama preraspodjela

uvijek je potencijalni predmet konflikta, pogotovo ukoliko postoje sumnje da nije izvršena na najpravedniji mogući način. Debata o neto uplatama u EU proračun (uplate minus isplate za svaku državu članicu) stara je koliko i ekonomska integracija Europe. Još se od 1951. godine Zajednica za ugljen i čelik, začetnica današnje EU, financirala uplatom nameta od strane država članica. Ovisno o političkom kutu gledanja i onome što se tim argumentom želi postići mogu se koristiti različiti izračuni neto pozicije.

Najčešće korišteni način izračuna neto pozicije je izračun tzv. jednostavne neto pozicije tj. zbrajanje ukupnih uplata i isplata iz EU proračuna. Drugi, malo suptilniji način, je prilagodba isplata iz EU proračuna za troškove administracije. Naime, većina EU institucija je smještena u samo dvije države članice, Belgiju i Luksemburg, pa se isključivanjem ovih troškova može pravednije sagledati neto pozicija tih zemalja budući da isplate za administraciju ne koriste tim zemljama već su isključivo transfer za zaposlene u institucijama EU. Treći način je isključivanje tradicionalnih vlastitih prihoda (koji se većinom sastoje od carina) iz uplata u EU proračun. Ovaj način korigira za činjenicu da neke članice imaju zbog svoje geografske pozicije i razvijene infrastrukture neproporcionalno visoke prihode od carina (najočitiji primjer je Nizozemska zbog luke Roterdam).

Isto tako, nije nevažno da li se neto pozicija gleda u apsolutnom iznosu, kao udio u BDP-u, ili po glavi stanovnika. Ukoliko analiziramo jednostavnu neto poziciju u apsolutnom iznosu (podaci za 2009.), neosporni je "pobjednik" Njemačka s godišnjom neto uplatom od 8,8 milijardi eura. Slijede ju Francuska sa 6,5 i Italija sa 6 milijardi eura. Ukoliko iz izračuna izbacimo uplate za administraciju, društvu se priključuje i Belgija koja od neto primateljice postaje velika neto uplatiteljica. Najveće neto primateljice iz proračuna EU, u apsolutnom su iznosu Poljska (6,1 mlrd.), Grčka (3 mlrd.), Mađarska (2,7 mlrd.) i Portugal (2 mlrd.).

Međutim, ukoliko želimo vidjeti koja zemlja uplaćuje najviše u odnosu na veličinu svoje ekonomije tu se situacija značajno mijenja. Njemačka je još uvijek pri vrhu, ali zauzima tek treće mjesto s uplatom manjom od 0,4% BDP-a, iza Danske koja uplaćuje preko 0,5% BDP-a i Ita-

lije koja uplaćuje preko 0,4% BDP-a. Ukoliko iz izračuna isključimo administrativne troškove i carine, Njemačka više uopće ne spada u vodeće donatore EU proračuna, a njezino mjesto zauzimaju Belgija i Francuska. I najveće neto primaateljice se mijenjaju. Sada su to Litva, koja dobiva preko 5,3% BDP-a, Estonija s neto dobitkom od 4% BDP-a i Luksemburg sa 3% BDP-a. Ako isključimo uplate za administraciju, Luksemburg postaje neto uplatiteljica, a njezino mjesto zauzima Mađarska.

Iako se obje mjere, i u apsolutnom iznosu i u postotku BDP-a, dosta koriste u ekonomskim i političkim raspravama možda bi se najjasnija slika dobila kada bismo promatrali koliko zemlje članice uplaćuju tj. dobivaju iz proračuna EU mjereno po glavi stanovnika. Po ovom je kriteriju, najveći teret uplate u proračun EU snose stanovnici Danske (211 eura godišnje), Finske (114 eura godišnje), a tek onda Njemačke (107 eura godišnje). Ukoliko isključimo uplate za administraciju i carine, Belgijanci i Luksemburžani uplaćuju više od Njemaca. Najveći dobitnici iz proračuna EU i dalje ostaju Litvanci (438 eura godišnje) i Estonci (416 eura godišnje).

Na primjeru Luksemburga najjasnije se vidi kako je vrlo važno znati o čemu točno pričamo kada govorimo o neto pozicijama uplata u proračun EU. Ako gledamo samo ukupne uplate i isplate, proizlazi da svaki Luksemburžanin dobiva skoro 2400 eura godišnje iz proračuna EU. Ali, ukoliko iz isplata izuzmemo isplate za troškove administracije, Luksemburžani zapravo uplaćuju 214 eura godišnje u proračun EU.

Rasprava o tome tko koliko uplaćuje, a tko koliko dobiva iz EU proračuna nije jednostavna. Prva pomisao kada mislimo na najvećeg neto financijera EU je Njemačka. I to nije skroz netočno budući da Njemačka u apsolutnom iznosu ipak uplaćuje najviše od svih država članica. Ipak, najveći teret snose Danci i Finci koji po glavi stanovnika izdvajaju još više nego Njemci. Isto tako niti najveći dobitnici u apsolutnom iznosu ne predstavljaju one koji zapravo najviše profitiraju od EU proračuna. Poljaci npr. po glavi stanovnika dobivaju skoro tri puta manje nego Estonci i Litvanci. Ipak, da nema ogromne njemačke ekonomije koja snosi lavovski dio financiranja ne samo EU proračuna, već i svih ostalih fondova koji su trenutačno u funkciji obrane eurozo-

ne i EU, ni Poljaci niti Litvanci ili Estonci, a ni velika većina ostalih država članica ne bi imala toliko koristi od EU.

Piše: EEF/J.C.Ž.

TKO I KAKO NADZIRE TROŠENJE EU NOVCA?

.....
Od 1999. godine u EU je otkriveno više od 1 milijarde eura pronevjera

Institucija zadužena za izvršavanje EU proračuna je Europska komisija. Ona je odgovorna za trošenje proračunskih stavaka u skladu s njihovom namjenom i zadanim aktivnostima. Europski revizorski sud nadzire prikupljanje i trošenje EU novca i provjerava jesu li ispoštovane sve financijske i administrativne procedure. Sud provodi tri različite vrste revizije: financijsku reviziju, reviziju pravilnosti i reviziju učinkovitosti.

Financijska revizija provjerava prikazuje li obračun u svim svojim materijalnim aspektima pravo financijsko stanje, rezultate i novčani tok za određenu godinu, sukladno odredbama koje se primjenjuju pri financijskom izvještavanju. Revizija pravilnosti odgovara na pitanje jesu li transakcije, u svim svojim materijalnim aspektima, izvršene sukladno zakonu, dok revizija uspjeha istražuje je li financijsko upravljanje razborito, učinkovito i djelotvorno.

Sud je osnovan 1975. godine i otad služi kao vanjski revizor EU financija i štiti financijske interese građana EU. Iako se naziva sudom, Europski revizorski sud nema sudske ovlasti.

Svake godine u studenom, Europski revizorski sud podnosi godišnje izvješće Europskom parlamentu i Vijeću ministara. Revizorski sud također sastavlja posebne izvještaje o pojedinačnim aktivnostima, na primjer o tome kako se izvršavaju pojedini projekti financirani iz proračuna EU ili kako određene zemlje administriraju projekte EU. Osim izvještaja, Sud izdaje i mišljenja, pogotovo o zakonskim prijedlozima koje imaju financijske posljedice. Mišljenja se također izdaju na zahtjev bilo koje od institucija EU, a Sud ih može i samoinicijativno objavljiva-

ti. Izvještaji Revizorskog suda služe Parlamentu i Vijeću ministara kao podloga za detaljno nadgledanje Komisije i njezinog rada na izvršavanju EU proračuna za prethodnu godinu. Komisija mora biti oslobođena odgovornosti za proračun (tzv. *discharge*) svake godine, što znači da je ispravno obavila svoj posao. To "oslobođenje" daje joj Parlament, između ostaloga, i na osnovi izvješća Revizorskog suda.

Iako građani vrlo često misle da je Unijin proračun prepun zloupotreba i prijevара te da se milijuni eura troše nenamjenski, izvješća Revizorskog suda o financijama EU su od 2007. do 2010. godine, za koju je dostupan zadnji izvještaj, zapravo pozitivna. Ipak, budući da se iz proračuna isplaćuju milijarde eura milijunima krajnjih korisnika u 27 država članica, greške u trošenju Unijina novca postoje. Važno je naglasiti da greške ne znače nužno prijevare i da se projekti mogu implementirati i kada postoje neke greške u financijskom izvještavanju. Izvješće Revizorskog suda za 2010. godinu navodi kako su greške procijenjene na 3,7% u područjima poljoprivredne i kohezijske politike.

Borba protiv prijevара i zloupotreba u trošenju novaca iz proračuna EU-a zadaća je ureda Europske komisije za borbu protiv prijevара (OLAF, *Office Européen de Lutte Anti-fraude*), koji taj posao obavlja zajedno s državama članicama. OLAF provodi nezavisne unutarnje i vanjske istrage s ciljem borbe protiv prijevара, korupcije i svake nepravilnosti. Budući da najvećim dijelom izdataka iz EU proračuna, oko 80%, upravljaju nacionalne vlasti koje isplaćuju potpore, npr. u okviru poljoprivredne politike, OLAF mora surađivati s nacionalnim vlastima u svakoj od država članica. Ukoliko je neki korisnik pokušao prijevaram ili zloporabom iskoristiti sredstva iz EU fondova, zadaća je zemlje u kojoj se to dogodilo da takvo što istraži. Zbog toga su sve države članice i države kandidatkinje zastupljene u OLAF-ovoj mreži komunikatora za borbu protiv prijevара. Tako u Hrvatskoj s OLAF-om surađuje Samostalni odjel za suzbijanje nepravilnosti i prijevара Ministarstva financija.

Od 1999. godine kada je OLAF osnovan otkriveno je više od jedne milijarde eura pronevjera. Rezultat je bila osuda 335 ljudi s ukupnom kaznom zatvora od više od 900 godina. Ipak, iako ovi iznosi na prvi pogled izgledaju jako veli-

ki, treba znati da prosječni iznos prijevара iznosi oko 100 milijuna eura godišnje, što je manje od 1% ukupnog EU proračuna.

Piše: EEF/J.C.Ž.

ŠTO ĆE HRVATSKA DOBITI IZ PRORAČUNA EUROPSKE UNIJE?

.....
Hrvatskoj će na raspolaganju biti velika sredstva iz europskih fondova, ali to ne znači da će ih sve automatski iskoristiti – da bi to učinila, morat će se dobro pripremiti

Jedan od najvećih mamaca za članstvo u EU jesu fondovi koji će Hrvatskoj biti na raspolaganju nakon pridruživanja. Ti su fondovi desetostruko veći od sredstava koja su dosad bila na raspolaganju Hrvatskoj u obliku pretpristupne pomoći. Ipak, u posljednje vrijeme sve je više glasova koji upozoravaju da sama činjenica da će određena sredstva biti raspoloživa ne znači automatski da će biti i iskorištena. Iskustva s apsorpcijskim kapacitetima, ne samo u Hrvatskoj nego i ostalim novim državama članicama, pokazala su da se za povlačenje novaca iz fondova EU treba jako dobro pripremiti. Savjeti su da imamo u pripremi barem 50% više projekata nego što se može financirati. Europski novac u prvoj će godini članstva ići u najvećem dijelu za financiranje strukturnih problema i velikih infrastrukturnih projekata, a iz iskustva znamo da su takvi projekti najzahtjevniji. Isto tako, s prelaaskom na fondove EU procedura povlačenja financijske pomoći dodatno se komplicira pa treba ne samo osmišljavati nove i dobre projekte nego i naučiti kako ih točno pripremiti kako bi se uspješno ispunili svi zahtjevi koje pred nas postavlja europska administracija.

Također, novac EU ne dolazi besplatno. Hrvatska će, kao i sve ostale države članice, morati uplaćivati svoj doprinos u proračun EU. Za 2013. godinu uplate u taj proračun iznose 268 milijuna eura, dok će u 2014. taj iznos biti otprilike

dvostruk budući da ćemo tek tada početi plaćati punu cijenu članstva u EU.

Koliko je točno novaca uspjela ispregovarati Hrvatska u okviru financijske omotnice koja će joj biti na raspolaganju u 2013. godini? Budući da alocirana i povučena sredstva nikada nisu jednaka (povučena su sredstva daleko manja od alociranih), u omotnici se navode obje svote. Znači, već je tijekom pregovora bilo jasno da Hrvatska neće moći iskoristiti sva sredstva koja će joj biti na raspolaganju kada uđe u EU. Iako to zvuči čudno i možda malčice uvredljivo, takva je situacija normalna. Zbog apsorpcijskih kapaciteta, ali i dozvoljene dinamike povlačenja sredstava, ni jedna zemlja članica ne povlači sva sredstva koja su joj alocirana u zadanoj godini.

Ukupno alocirana sredstva Hrvatskoj iz fondova EU za 2013. godinu iznose 688 milijuna eura. Od toga, procjene su da ćemo te godine iskoristiti manje od 60%, odnosno tek 396 milijuna eura.

Najveći dio sredstava, 497 milijuna eura, alocirano je pod naslovom održivi razvoj koji financira u najvećoj mjeri strukturne politike (300 milijuna eura) i Kohezijski fond (150 milijuna eura). Od spomenutih 497 milijuna eura, procjene su da će Hrvatskoj u 2013. biti isplaćeno samo 167 milijuna eura i to najvećim dijelom za strukturne politike (90 milijuna eura) i Kohezijski fond (60 milijuna eura). Jednostavnom matematikom dolazimo do zaključka da će Hrvatska u prvoj godini članstva uspjati povući samo trećinu sredstava koja će joj biti na raspolaganju za financiranje održivog razvoja. To ne čudi zbog činjenice da je sav novac pod ovom stavkom uvjetovan projektima i nije realno očekivati veću stopu apsorpcije odmah po ulasku u EU.

Drugi važan izvor sredstava za Hrvatsku bit će novac za očuvanje i upravljanje prirodnim resursima. Pod tom se stavkom krije novac za poznatu poljoprivrednu politiku EU koja je uvijek izdašno financirana. Međutim, Hrvatska će iz ovog izvora u prvoj godini članstva dobiti relativno malo novca budući da će tek od 2014. godine imati pravo na punu alokaciju, a u 2013. nastavit će korištenje pretprijetne pomoći. Pod stavkama direktnih potpora i ruralnog razvoja Hrvatskoj u 2013. nije planirana isplata ni centa, ali će zato velika sredstva (za sada još neodređena budući da se još uvijek pregovara o financij-

skom okviru 2014. -2020.) biti dostupna sljedećih godina. Budući da direktne potpore, kao što im i sam naziv kaže, ne ovise o projektima nego se direktno isplaćuju poljoprivrednicima, apsorpcija tih sredstava u budućnosti bit će potpuna. Ipak treba naglasiti da će se u skladu s dogovorom iz zadnjeg proširenja EU (2005. i 2007.) direktne potpore hrvatskim poljoprivrednicima isplaćivati u iznosu od 25%. Ti će iznosi do 2013. dosegnuti 100%. Isto tako, potpore za ruralni razvoj bit će u početku isplaćivane u iznosu od 60%, a za dvije godine će se popeti na 100%.

Hrvatska će također dobiti sredstva za izgradnju područja slobode, sigurnosti i prava, od čega će najveći dio biti za ispunjavanje schengenskih standarda, 40 milijuna eura, koja će joj biti isplaćena u potpunosti. Za nastavak isplaćivanja pretprijetne pomoći Hrvatskoj će biti isplaćeno dodatnih 78 milijuna eura, a za administraciju 22 milijuna eura (što zapravo samo predstavlja transfer novca natrag u institucije EU). Na kraju, Hrvatskoj će također biti isplaćeno 75 milijuna eura kao kompenzacija za ispravljanje njezine financijske pozicije vis-a-vis europskog proračuna. Naime, već su se u zadnjem krugu proširenja zemlje uspjele izboriti da im sredstva koja dobivaju u zadnjoj godini prije članstva (znači sredstva iz pretprijetne pomoći) ne smiju biti manja nego sredstva koja će dobiti u prve dvije godine članstva (isplate minus uplate). Ista pravila vrijede i za Hrvatsku pa se očekuju sredstva na račun kompenzacija i u 2014. godini.

Piše: EEF/J.C.Ž.

KOLIKO ĆE HRVATSKA UPLAĆIVATI U PRORAČUN EUROPSKE UNIJE?

.....
EU proračun financira se iz tri glavna izvora: tradicionalnih vlastitih izvora koji obuhvaćaju carine, poljoprivredne namete, namete na šećer i izoglucozu, prihoda po osnovi PDV-a i prihoda po osnovi BND-a

Svaka zemlja godišnje uplaćuje u EU proračun točno određenu sumu novaca i to nije podložno pregovorima. EU se temelji na solidarnosti pa se tako i proračun EU financira relativno proporcionalno od strane svih država članica. Ista pravila vrijedit će i za Hrvatsku kada 1. 7. 2013. godine uđemo u EU. Iako se rasprave uglavnom vode oko toga koliko tko dobiva iz proračuna EU, i shodno tome koliko će Hrvatska dobiti od EU proračuna, ne smijemo zanemariti ni činjenicu da nema besplatnog ručka i da će i Hrvatska morati participirati u financiranju EU proračuna.

EU proračun financira se iz tri glavna izvora: tradicionalnih vlastitih izvora koji obuhvaćaju carine, poljoprivredne namete, namete na šećer i izoglucozu, prihoda po osnovi PDV-a i prihoda po osnovi bruto nacionalnog dohotka (BND-a).

Budući da je EU jedinstveno tržište (što znači da jednom kada roba uđe u bilo koju zemlju EU na nju se naplati carina u toj zemlji, a ne u zemlji gdje će se ta roba zapravo konzumirati) prihodi od carina ne mogu biti prihodi samih država članica već su oni zajednički prihodi EU. Ne bi bilo pravedno da npr. Nizozemska, kroz čiju luku Rotterdam prođe veliki udio ukupnog EU uvoza iz trećih zemalja, zadržava sve prihode od carina budući da većina te robe samo prolazi kroz Rotterdam i ide dalje za Njemačku, Italiju ili Estoniju gdje se više ne naplaćuje nikakva carina. Ipak, svaka zemlja ima pravo zadržati 25% prihoda od carina u ime administrativnih troškova. Ostatak se automatski prebacuje u EU proračun. Prema procjenama carinskih prihoda za 2013. godinu, Hrvatska bi iz ovog izvora u EU prora-

čun trebala uplatiti oko 26 milijuna eura. Za prvu godinu članstva, prihodi od carina izračunati su na bazi samo 4 mjeseca budući da je početak za uplatu tih prihoda 2 mjeseca (ukupno 6 mjeseci koliko će trajati članstvo prve godine).

Za razliku od prihoda od carina, koji se računaju na jednostavan način, izračun uplata po osnovi PDV-a dosta je kompliciran. Trenutačno važeći izračun uključuje izračunavanje tzv. harmonizirane baze, ograničavanje na 50% BND-a (ukoliko baza prelazi taj iznos) i primjenu stope od 0,3%. Nekim zemljama odobrena je primjena i niže stope pa tako Austrija primjenjuje stopu od 0,225%, Njemačka 0,15%, a Nizozemska i Švedska 0,1% (kao kompenzacija za velike uplate). Kako bi se omogućio lakši i transparentniji izračun po osnovi PDV-a, pregovara se o uspostavi novog načina obračuna ovog prihoda koji bi jako pojednostavio postupak za same države članice. Baza bi se računala na osnovi ukupnih transakcija u zemlji, umanjila za sve transakcije koje se oporezuju sniženom ili nultom stopom PDV-a u bilo kojoj od zemalja EU. Na taj bi se način sve transakcije u svim zemljama EU tretirale jednako što se tiče EU proračuna. Na primjer, iako se u Hrvatskoj na dječju odjeću plaća 25% PDV-a, budući da se u Irskoj na istu plaća 0%, dječja odjeća ne bi ulazila u obračun baze za uplatu u proračun PDV-a (na žalost, mi građani ćemo još uvijek plaćati puni PDV na dječju odjeću). Na tako izračunatu bazu primjenjivala bi se jedinstvena stopa od 1%. Po važećem principu obračuna, Hrvatske uplate u proračun EU za 2013. iznosit će oko 37 milijuna eura.

Treći izvor prihoda EU proračuna prihodi su po osnovi bruto nacionalnog dohotka (BND-a). Ovi prihodi služe kao balansirajuća stavka. To znači da se prvo izračunaju svi rashodi EU proračuna pa se vidi koliko su ti rashodi pokriveni приходima po osnovi carina i PDV-a i na kraju se izračuna razlika koja se financira iz BND-a država članica. Iako je počeo kao poravnajuća stavka, ovaj se prihod pretvorio u najznačajniji izvor financiranja proračuna, a Hrvatske uplate u EU proračun za 2013. iznosit će 192 milijuna eura.

Iako su uplate država članica u najvećoj mjeri proporcionalne njihovoj ekonomskoj moći, ipak ima nekih država članica koje sustav ne smatraju 100% pravednim i koje su se tije-

kom vremena uspjele izboriti za neke povlastice. Već su od sredine 1980-ih uvedeni dodatni mehanizmi koji djelomično korigiraju nesrazmjernu uplata i isplata iz proračuna EU. Međutim oni, kao i većina kompenzatornih mehanizama, samo dodatno kompliciraju stvari, a ne rješavaju suštinski problem. Tako je 1984. uveden sustav tzv. *UK rebate* ili povrata dijela uplata u proračun EU za Veliku Britaniju. Naime, kada je ulazila u EU, Velika je Britanija bila među siromašnijim državama članicama s velikim strukturnim problemima. Iz proračuna EU nije dobivala skoro ništa budući da se onda većinom financirala poljoprivredna politika koja nije bila jako zastupljena u Velikoj Britaniji. To je stvorilo veliki nesrazmjer između uplata i isplata u EU proračun pa je Margaret Thatcher uspjela ispregovarati da se Velikoj Britaniji svake godine vraća 2/3 neto uplate za prošlu godinu. Tu "rupu" nadoknađuju ostale države članice, s time da od 2002. godine Njemačka, Nizozemska, Austrija i Švedska, kao najveće neto uplatiteljice, uplaćuju samo 1/4 svog dijela. Iako je Velika Britanija danas jedna od najbogatijih EU članica, sustav korekcije još uvijek je na snazi pa će tako i Hrvatska morati pridonijeti financiranju *UK rebate* sa 12 milijuna eura.

Također, kao kompenzacija za velike uplate po osnovi BND-a, Nizozemskoj i Švedskoj odobrava se godišnji "popust" od 605 i 150 milijuna eura. Budući da i taj nedostatak treba nadoknaditi, ostale zemlje članice uplaćuju dodatne prihode. Po toj će osnovi Hrvatska uplatiti 1,5 milijuna eura u 2013.

Sveukupno, Hrvatska će u 2013. godini morati uplatiti 268 milijuna eura u proračun EU, što u kunama iznosi oko 2 milijarde. Sve uplate ići će iz državnog proračuna, sa stavke Ministarstva financija pod nazivom "Doprinos RH proračunu EU". Budući da su uplate zadane i relativno jednostavne za izračunati, ostaje pitanje zašto su na toj stavci za 2013. godinu planirana sredstva u iznosu od samo 1,6 milijarde kuna? Očito je da će biti potrebno odnekud namaknuti dodatnih 400 milijuna kuna.

Što se tiče uplata za 2014. godinu i nadalje, možemo pretpostaviti da će one biti dvostruke od onih u 2013. godini budući da ćemo plaćati članstvo za cijelu godinu. Iako je teško izraziti točan iznos u milijunima eura, budući da će on

ovisiti o pregovorima o novoj financijskoj perspektivi i ekonomskim kretanjima u zemlji, možemo pretpostaviti da će biti riječ o približno 4 milijarde kuna. Stoga i ovdje imamo malu enigmu o 500 milijuna kuna. Naime, na toj je stavci za 2014. godinu planirana isplata od samo 3,5 milijarde kuna

Piše: EEF/J.C.Ž.

HRVATSKI GRAĐANI ODVAJAT ĆE DNEVNO 5 KUNA ZA PRORAČUN EU

.....
Proračun EU u 2012. iznosi gotovo 150 milijardi eura, što je mjereno u postotku bruto društvenog proizvoda tek oko 1% BDP-a svih država članica – nacionalni proračuni obično iznose od 30 do 50% BDP-a

Prvi veliki mit o proračunu EU jest da je on jako velik. Iako proračun EU u 2012. godini iznosi gotovo 150 milijardi eura, mjereno u postotku bruto društvenog proizvoda vidljivo je da se zapravo radi o relativno malom iznosu, svega oko 1% BDP-a svih država članica. U usporedbi s nacionalnim proračunima koji iznose od 30 do 50% BDP-a, vidljivo je da se proračun EU zapravo teško i može nazvati proračunom. Više bi mu odgovarao izraz fond.

Prošle godine ukupan iznos svih nacionalnih proračuna EU27 iznosio je više od 6,3 milijuna eura što znači da su nacionalni proračuni svih 27 država članica potrošili 50 puta više sredstava nego proračun EU. Gledano iz perspektive nas građana, proračun EU svakog Europljanina stoji 67 centa na dan. Budući da je Hrvatska u odnosu na EU jako mala, ti se omjeri ne bi trebali puno mijenjati jednom kada uđemo u EU. To znači da ćemo i mi, u prosjeku, izdvajati oko 5 kuna dnevno za EU. Za usporedbu, za financiranje hrvatskog proračuna svaki Hrvat u prosjeku izdvaja oko 90 kuna na dan.

Nacionalni proračuni imaju tri glavne funk-

cije: alokacijsku, redistribucijsku i stabilizacijsku. Naime, proračun služi kako bi se sredstva prikupljena porezima i doprinosima alocirala za financiranje javnih dobara (zdravstva, socijalne zaštite, obrazovanja, obrane itd.) u skladu sa prioritetima voditelja ekonomske politike. Isto tako proračun služi i za preraspodjelu bogatstva između bogatih regija i pojedinaca i onih koji nisu tako bogati. Također, pomoću proračuna mora se voditi i stabilizacijska politika, tj. omogućiti izgladivanje cikličkih kretanja kako bi se stabilizirala ekonomija zemlje. Proračun EU samo djelomično ispunjava prve dvije funkcije, alokacijsku i redistributivnu, dok, što se tiče stabilizacije cikličkih kretanja, ne igra nikakvu ulogu.

Postoji još jedna, jako bitna razlika između europskog i nacionalnih proračuna. Za razliku od nacionalnih proračuna, prihodna i rashodna strana proračuna EU moraju biti u ravnoteži što znači da proračun EU ne smije biti u deficitu. To je i razumljivo zbog prirode proračuna EU – tko bi pokrio deficit, tj. koja bi se zemlja i koliko točno morala zadužiti da financira deficit i tko bi o tome odlučivao?

Druga velika zablude i česta kritika na račun proračuna EU jest da se velika sredstva troše na (pretjerano veliku i neučinkovitu) administraciju. Svi znaju da je su plaće u institucijama EU vrlo konkurentne i da je sama administracija EU dosta razgranata i zapošljava veliki broj ljudi. Ali unatoč svemu tome, iz proračuna EU troši se samo 6% na administraciju. Za usporedbu, izdvajanja za plaće državnih službenika i dužnosnika iz hrvatskog proračuna iznosila su 18% proračuna u 2010. godini. U 2012. godini Europska komisija, koja zapošljava najveći dio službenika EU, zamrzнула je svoje administrativne troškove, u skladu s općom ekonomskom situacijom. Također, prije 7 godina provedena je velika administrativna reforma u sklopu koje su povećana dobna granica za odlazak u mirovinu i izdvajanja za doprinose za mirovine, smanjene početne plaće i uvedene kategorije ugovornih agenata s nižim plaćama (pozicije koje su trenutno dostupne hrvatskim građanima, do pristupanja). Te su reforme do sada donijele uštede od oko 3 milijarde eura, a planira se dodatnih 5 milijardi ušteda do 2020. godine.

Također, često prevladava mišljenje da se sredstva iz fondova EU troše nenamjenski i

da revizori pronalaze mnoge slučajeve prijevара. Istina, Europski revizorski sud pronalazi pogreške u trošenju i te su pogreške u nekim područjima, kao što je Kohezijski fond, znatne što znači da ponekad prelaze granicu od 5% ukupnih izdataka. Ipak, treba imati na umu da pogreške ne znače automatski i prijevaru te da se unatoč nađenim pogreškama projekti realiziraju. Budući da se o 80% trošenja EU novca odlučuje na nacionalnoj razini i da se taj novac isplaćuje brojnim kompanijama i pojedincima, bilo bi iluzorno očekivati da unutar nekoliko milijuna transakcija godišnje ne bude njih nekoliko koji zbog tehničkih ili financijskih razloga nisu 100% u skladu sa zadanim standardima. Tipične pogreške uključuju nedostatnu dokumentaciju, preuveličavanje troškova i traženje povrata novca za nepostojeće troškove ili troškove koji se ne mogu opravdati. Naravno, ima i slučajeva namjernih prijevara. Od kada je osnovan 1999., OLAF, ured Europske komisije za borbu protiv prijevara, otkrio je pronevjere u iznosu od 1,1 milijardu eura što je rezultiralo osudom 335 ljudi sa ukupnom kaznom zatvora većom od 900 godina. Ipak, prosječni iznos prijevara iznosi oko 100 milijuna eura godišnje, što je manje od 1% ukupnog proračuna.

Naposlijetku, ono što se često zamjera proračunskom procesu u EU, kao i samom EU, jest činjenica da o njemu odlučuje eurokrati, tj. Europska komisija i da nije donesen u skladu s demokratskim procesom. Naprotiv, proračun donose Europski parlament i Vijeće, a Europska komisija ga samo predlaže. Kao i u nacionalnim sustavima, izvršna vlast (Europska komisija) predlaže proračun, a donosi ga zakonodavna vlast (u ovom slučaju EU i Parlament i Vijeće). Proračun EU razlikuje se od nacionalnih proračuna utoliko što se predlaže i donosi za više godina, a ne samo za jednu, ili maksimalno tri koliko je uobičajeno u zemljama članicama. Taj višegodišnji proračun zove se financijska perspektiva i obično pokriva 7 godina. Trenutačno je na snazi financijska perspektiva od 2006. do 2013. a traju pregovori o sljedećoj koja će pokrivati razdoblje od 2014. do 2020.

Piše: EEF/J.C.Ž.

ŽESTOKA RASPRAVA O PRORAČUNU EU ZA IDUĆU GODINU

*Za razliku od hrvatskog proračuna gdje su rebalansi dio nacionalne kulture, u Uniji-
nu proračunu ta situacija nije uobičajena*

Proračun Europske unije specifičan je jer se zemlje članice najprije dogovaraju o financijskom okviru, takozvanoj financijskoj perspektivi, koji zakonski traje najmanje 5 godina (sadašnja i buduća traju 7 godina), a tek onda o godišnjim proračunima. Financijska perspektiva određuje maksimalne iznose koji se smiju potrošiti i svaki godišnji proračun mora biti unutar tog okvira. Trenutačno je na snazi financijska perspektiva od 2006. do 2013., a od ljeta prošle godine traju pregovori o sljedećoj koja će pokrivati razdoblje od 2014. do 2020. Budući da od stupanja na snagu Lisabonskog ugovora financijske perspektive zajednički donose Europski parlament i Vijeće (*co-decision procedure*), bit će to prva financijska perspektiva u kojoj će Europski parlament imati veliku ulogu odlučivanja. Na taj je način osiguran demokratski legitimitet proračuna Europske unije jer u njegovu donošenju sudjeluju i predstavnici građana EU i predstavnici svake od članica EU. Pregovori o novoj financijskoj perspektivi zbog ekonomske su se krize zakomplicirali i odužili. Ako je prije krize bilo teško izdvajati novac za financiranje proračuna EU, sada je to još sto puta teže.

Što se tiče procedure donošenja europskog proračuna, ona je dosta slična proceduri donošenja nacionalnih proračuna. Cijeli proces sa zadanim rokovima detaljno je propisan člankom 314. Ugovora iz Lisabona. Do početka srpnja tekuće godine svaka institucija EU, osim Europske centralne banke koja ima poseban status, izrađuje nacrt svog proračuna za sljedeću godinu i dostavlja ga Europskoj komisiji. Nakon toga Komisija konsolidira sve proračune i šalje konačni nacrt proračuna Europskom parlamentu i Vijeću do početka rujna. U praksi ovaj proces traje i kraće od propisanog. Komisija se trudi dostaviti konsolidirani proračun Parlamentu i Vijeću do

kraja travnja ili početka svibnja kako bi imali više vremena za kvalitetnu raspravu.

Nakon što primi nacrt proračuna, Vijeće ima rok do početka listopada da usvoji proračun i dostavi ga Europskom parlamentu. Uz proračun, Parlamentu se dostavlja i pisano obrazloženje ako je Vijeće odlučilo usvojiti izmjene, tj. amandmane na Komisijin prijedlog. Nakon primanja konačnog nacrta proračuna Parlament ima 42 dana da odluči o njegovoj sudbini. Ako se Parlament složi s verzijom koju je usvojilo Vijeće, proračun je usvojen. Ako Parlament ne učini ništa u ta 42 dana, opet se smatra da je proračun usvojen. No, ako Parlament ne smatra da je proračun dovoljno dobar i želi unijeti neke promjene, amandmani se šalju natrag Vijeću i Komisiji na daljnju doradu. Ako se Vijeće u roku od 10 dana složi s izmjenama koje zahtijeva Parlament, proračun je usvojen. U protivnom, osniva se Odbor za pomirbu (*Conciliation Committee*).

Odbor za pomirbu sastoji se od jednakog broja članova Parlamenta i Vijeća. Za manje od mjesec dana, točnije za 21 dan, Odbor za pomirbu mora naći zajednički jezik i izraditi proračun koji je u skladu sa zahtjevima i Parlamenta i Vijeća. Ako uspije, u roku od dva tjedna Parlament i Vijeće usvajaju proračun i stvar je gotova. Ako u ta dva tjedna bilo koja institucija odbije usvojiti predstavljeni proračun, proračun se vraća Komisiji na doradu. Ta je situacija manje vjerojatna jer članovi obiju institucija sudjeluju u radu Odbora za pomirbu i završni nacrt proračuna bi automatski trebao biti u skladu sa zahtjevima obiju strana. Ako se pak članovi Odbora za pomirbu ne mogu nikako dogovoriti o zajedničkoj verziji, proračun se opet vraća Komisiji na doradu.

Ako iz bilo kojeg od navedenih razloga Parlament i Vijeće ne uspiju usvojiti proračun do kraja tekuće godine, na snagu stupa tzv. tehnički proračun kojim je omogućeno trošenje do maksimalno 1/12 ukupnog iznosa za prethodnu godinu svaki mjesec. Iste odredbe imamo i u hrvatskom zakonodavstvu, a najčešće se koriste kada su parlamentarni izbori pa Vlada ne može donijeti proračun za sljedeću godinu jer se ne zna tko će biti na vlasti.

Također, kao i u nacionalnom proračunu, može doći do nepredviđenih događaja tijekom godine koji toliko utječu na izvršavanje proračuna da se treba pristupiti izradi rebalansa. U tom

slučaju Komisija izrađuje nacrt rebalansa proračuna koji se potom usvaja identično kao i originalni proračun. Za razliku od hrvatskog proračuna gdje su rebalansi dio nacionalne kulture i gdje se, paradoksalno, čak i najavljuju odmah nakon što je donesen originalni proračun, u proračunu EU ta situacija nije uobičajena.

Trenutačno se vodi vrlo žustra rasprava o proračunu za 2013. godinu. Komisija je predstavila svoj prijedlog Vijeću ministara i Parlamentu. Prirodno, neto uplatiteljice žele zadržati stavke proračuna na što nižim razinama jer će iznositi za 2013. godinu vjerojatno služiti kao polazna točka i referencija za cijelu sljedeću perspektivu. Na zadnjem sastanku ministara financija, 15. svibnja ove godine, 10 je novih država članica, kojima se pridružila i Hrvatska, zajednički istupilo u zahtjevu da se povećaju izdaci za kohezijsku politiku. Radi se o prijedlogu povećanja od više od 5 milijardi eura. Iako neformalno, Italija i Slovenija također su podržale taj zahtjev. S druge strane, moćni blok neto uplatiteljica na čelu s Njemačkom jako se protivi tom prijedlogu. Ove godine pregovori o proračunu za sljedeću godinu iznimno su teški zbog opće ekonomske situacije i različitih pogleda na to kako tu situaciju riješiti.

Piše: EEF/J.C.Ž.

Financije

HOĆE LI EU UVESTI POREZ NA FINANCIJSKE TRANSAKCIJE?

.....
Europska komisija predložila je da se obveznice i dionice oporezuju stopom od 0,1%, a ostali financijski derivati stopom od 0,01% - porez bi mogao stupiti na snagu 2014. ako ga podrže sve zemlje članice

Financijske institucije, ponajprije banke, investicijski i hedge fondovi te razna osiguravajuća društva često se navode kao uzročnici i glavni krivci za ekonomsku krizu koja već petu godinu zaredom trese Europu i svijet. Bez konačnog suda o tome što je zapravo uzrokovalo krizu, je li to pohlepa financijskih institucija, nedovoljna regulacija tog sektora ili općenito uzavreli i neobuzdani konzumerizam koji je prevladao u današnjoj kulturi, čelnici EU zemalja donijeli su odluku da dio tereta svakako trebaju podnijeti i financijske institucije. Tako se u jesen prošle godine počelo raspravljati o uvođenju poreza na financijske transakcije na razini EU.

Općenito, pitanje oporezivanja u EU vrlo je osjetljivo. To je još jedno od rijetkih područja gdje se odluke, umjesto kvalificiranom većinom glasova, donose jednoglasno. To znači da se svih 27, a uskoro i 28 država članica mora savršeno usuglasiti oko svih aspekata određene odluke. Pitanje oporezivanja dodatno je problematično budući da se ono smatra suverenim pravom svake zemlje, dijelom njezina fiskalnog suvereniteta koji je ionako pod stalnim napadom maastričkih kriterija i novog fiskalnog pakta. Zbog toga su i porezi u EU samo djelomično harmonizirani, i to većinom oni koji se odnose na funkcioniranje unutarnjeg tržišta kao što su PDV i trošarine (samo na cigarete, alkohol, gorivo i energente). Stoga ne čudi da je uvođenje sasvim novog poreza na razini EU dugotrajan proces s nesigurnim ishodom. Iako se gotovo svi slažu da financijska tržišta treba bolje regulirati i oporezivati, svaka država članica ima svoje mišljenje o tome koje sve transakcije uključiti, po kojemu principu oporezovati i u kojem vremenskom periodu uvesti porez.

Europska komisija tvrdi da će novi porez smanjiti fragmentaciju unutarnjeg tržišta, doprinijeti podnošenju tereta krize od strane financijskog sektora i umiriti pretjeranu volatilitnost tržišta budući da bi porez "kažnjavao" česte transakcije, kao što su burzovne špekulacije. Također, ovaj porez trebao bi se uplaćivati u proračun EU, što će smanjiti teret koji svaka zemlja mora podnijeti. Naime, ako bi se porez uveo početkom 2014. godine, kako je planirano, njime bi se moglo prikupiti čak 57 milijardi eura, od čega bi 2/3 išlo automatski u proračun EU, a preostala trećina bi se podijelila između država članica. Na taj način bi proračun EU dobio dodatna sredstva pa bi zemlje morale manje uplaćivati iz svojih proračuna. To se smanjenje procjenjuje do čak 50% uplata po ključu bruto nacionalnog dohotka (BND) koje čine najveći dio uplata u proračun EU. Za Njemačku bi to npr. predstavljalo smanjenje uplate od 22 milijarde eura na "samo" 11 milijardi eura godišnje po BND ključu. S dodatnim sredstvima (trećina od poreza na financijske transakcije koja bi išla u proračune država članica i uštedama za financiranje EU proračuna) zemljama se otvara prostor za ulaganja u mjere koje povećavaju rast. Uza sve navedeno, financijski je sektor općenito podoporezivan budući da su financijske transakcije izuzete od plaćanja PDV-a.

Komisijin je prijedlog da porez na financijske transakcije obuhvaća što širu osnovicu - dionice, obveznice, derivate transakcija na burzama i instrumente kojima se trguje na OTC tržištima. Porez bi se primjenjivao na principu rezidentnosti, tj. oporezovala bi se svaka transakcija koju obavlja financijska institucija koja ima sjedište u EU. Porezne stope bile bi relativno niske kako bi se izbjegao bijeg kapitala u neoporezovane zemlje. Obveznice i dionice oporezovale bi se stopom od 0,1%, a ostali financijski derivati stopom od 0,01%. Transakcije sa stanovništvom i malim i srednjim poduzećima, koje čine oko 15% ukupnih transakcija, bile bi izuzete od oporezivanja kako bi se izbjeglo da financijske institucije na njih prebace teret oporezivanja, osim što bi bilo potpuno suprotno principu pravednosti, bi također dodatno otežalo izlazak iz krize.

Za sada neki oblik poreza na financijske transakcije, ali s puno užom bazom od predložene, imaju Belgija, Cipar, Malta, Finska, Grč-

ka, Irska, Rumunjska, Poljska i Velika Britanija. U Hrvatskoj se, kao i u većini EU zemalja, financijske transakcije ne oporezuju iako je bilo javnih rasprava na tu temu.

Rasprava između država članica o uvođenju novog poreza vrlo je žustra. Iako se Europski parlament nedavno izjasnio jako pozitivno o uvođenju poreza na financijske transakcije, on u ovom području nema prava glasa već o tome odlučuju isključivo države članice. Neke predlažu postupno uvođenje, počevši s dionicama i obveznicama, a neke se čak općenito protive uvođenju poreza na EU razini. Švedska, koja je već imala negativna iskustva s uvođenjem ovakvog poreza, naglašava problem bijega kapitala, a pridružuju joj se Velika Britanija (koja je predvodnica bloka "protiv") i Nizozemska. Općenito, sve zemlje traže dodatne analize od Europske komisije o mogućim učincima uvođenja poreza. Budući da je o uvođenju poreza na financijske transakcije potrebno donijeti odluku konsenzusom, rasprava bi se mogla otegnuti. Unatoč tome, usvajanje ovog poreza dosta je izvjesno pa će se i hrvatske financijske institucije trebati tome ubrzo prilagoditi.

Piše: EEF/J.C.Ž

EUROOBVEZNICE NISU SLAMKA SPASA ZA NEODGOVORNE VLADE

Zemlje s boljim rejtingom morale bi plaćati veću premiju na rizik na svoje obveznice, pa se uvođenju euroobveznica najviše protivili Njemačka

Uvođenje euroobveznica mogao bi biti jedan od načina za lakše prikupljanje novca na međunarodnom tržištu i put za izlazak iz dužničke krize eurozone. O nekoj vrsti euroobveznica razmišlja se još od početka 1990.-ih, ali ta ideja dobila je pravi zamah nakon izbijanja financijske krize 2008. godine. Euroobveznice bi se izdavale zajednički u ime svih zemalja eurozone (trenutačno njih 17). Na taj način bi zemlje s lo-

šijim rejtingom kao što su Grčka, Portugal, Irska, Španjolska i Italija imale koristi od zemalja s boljim rejtingom poput Njemačke. To bi potencijalno stvorilo veliko i, što je najvažnije, likvidno tržište državnih obveznica slično onome u SAD-u. S druge strane, budući da ništa nije besplatno i ne pada s neba, zemlje s boljim rejtingom morale bi plaćati veću premiju na rizik na svoje obveznice. Napravljene su projekcije koje govore da bi Njemačka, koja povijesno ima najbolji rejting i najniže kamate na dug, trebala plaćati kamate na dug veće za 0,5 do 2 postotna boda od onih koje sada plaća. Budući da Njemačka sada plaća kamate na dug manje od 2%, uvođenje euroobveznica povećalo bi trošak zaduživanja Njemačke za 25 do čak 100%!

Ne čudi da je Njemačka najveći protivnik uvođenja euroobveznica. Zapravo, i sam izraz euroobveznica vrlo je kontroverzan, pa je Europska komisija euroobveznice prozvala obveznicama stabilnosti (Stability bonds). Paradoksalno, sama ideja euroobveznica potekla je od skupine njemačkih ekonomista, savjetnika njemačke kancelarke Angele Merkel. Njihov prijedlog bio je da zemlje eurozone privremeno udruže svoje rejtinge kako bi se financirao državnih dug zemalja eurozone koji prelazi 60% BDP-a.

Na osnovi te ideje, Europska komisija u studenom 2011. izradila je prijedlog za uvođenje euroobveznica i izložila tri načina na koji bi se financirao dug zemalja eurozone. Najradikalnija verzija uključuje udruživanje kreditnih rejtinga i međusobno jamčenje zemalja eurozone za dug ostalih zemalja eurozone. To bi značilo da ukoliko npr. Grčka izda obveznice koje ne može otplaćivati, kao što je sada slučaj, ostale zemlje eurozone imaju zakonsku obvezu pokriti njezin dug. Ta bi opcija zahtijevala velike promjene u Lisabonskom ugovoru i ima najmanje šanse za realizaciju.

Druga bi opcija bila izdavanje zajedničkih obveznica samo za dio duga, dok bi ostatak duga jamčila svaka zemlja za sebe. To bi bila neka kombinacija plavih (sigurnijih) i crvenih (riskantnijih) obveznica, pri čemu se zemlje s lošim rejtingom ne bi mogle u potpunosti "šlepati" na račun onih s boljim rejtingom. Treća je opcija slična drugoj, s time da bi zemlje dio plavih obveznica jamčile na osnovi ključa, a ne u potpunosti. Zadnje dvije opcije bile bi lakše prove-

dive u praksi jer ne bi zahtijevale velike promjene u Ugovoru, što za sobom povlači spori i neizvjesan proces ratifikacije. U svakoj od navednih opcija zemlje s višim rejtingom gube, dok one s nižim rejtingom dobijaju.

Problem kod uvođenja euroobveznica ne odnosi se samo na veće ili manje troškove zaduživanja zemalja eurozone. Tu se postavlja još jedno važno pitanje – ono o moralnom riziku. Naime, loš kreditni rejting nije posljedica elementarne nepogode ili nekih izvanzemaljskih događanja već sustavnog i višegodišnjeg lošeg upravljanja državom. Takvo ponašanje ne treba nagrađivati i poticati, već sankcionirati. Lakši pristup međunarodnom tržištu kapitala za zemlje u dužničkoj krizi može maskirati pravu veličinu problema i odgoditi nužne reforme.

Nije prošlo puno vremena od kada je Hrvatska imala jeftini pristup tržištu kapitala i lagano financirala rast koji se temeljio na zaduživanju. Sada vidimo gdje nas je to dovelo. Kada su dobra vremena vlade odgađaju bolne, ali neophodne reforme kako ne bi ugrozile sljedeće izbore. Ista bi se situacija mogla dogoditi s euroobveznicama. Pomoć ekonomski jačih zemalja mogla bi privremeno riješiti problem u zemljama pogođenim dužničkom krizom, ali bi u konačnici mogla odgoditi neophodan proces konsolidacije javnih financija i provođenje strukturnih reformi. Euroobveznice ne smiju biti mreža za spašavanje u koju će skakati neodgovorni jer znaju da će ih odgovorni spasiti.

Uz euroobveznice, EU počinje ozbiljno razmišljati o uvođenju još jednog instrumenta kojim bi se potaknuo rast u EU. Radi se o projektnim obveznicama. Njih bi zajednički izdavalo više zemalja članica, a prikupljena bi se sredstvakoristila za financiranje velikih infrastrukturnih projekata. Službeno bi projektne obveznice trebale ući u upotrebu početkom idućeg višegodišnjeg financijskog okvira (2014-2020.), dok bi pilot-faza trebala trajati tijekom druge polovice 2012. i 2013. EU novci koristili bi se za poticanje privatnih kompanija na ulaganje više od 4 milijarde eura u transport, energiju i telekomunikacije.

Uvođenje euroobveznica visoko je na listi prioriteta EU. Dužnička kriza pokazala se kao preveliki zalogaj za EU integraciju i prijete samoj srži EU – eurozoni i euru. Unatoč svim kontra-

verzama, euroobveznice i projektne obveznice mogle bi pomoći zemljama da lakše prebrode krizu, ali dogovor o njima mogao bi biti težak. Italija i Francuska se trenutačno (nakon promjene vlasti u Francuskoj) zalažu za uvođenje oba instrumenta, dok je Njemačka još uvijek veliki oponent ideji euroobveznica. Za Hrvatsku, visoko zaduženu zemlju koja plaća velike kamate na svoj dug, a ima i izražene potrebe za financiranje infrastrukturnih projekata, uvođenje oba instrumenta bilo bi dobrodošlo. Uz uvjet da se ograniči moralni rizik.

Piše: EEF/J.C.Ž

POTREBAN JE VEĆI NADZOR NAD FISKALNOM POLITIKOM

.....
Njemačka inzistira da se usvoji tzv. fiskalni pakt kojim bi se u ustave zemalja članica ugradile odredbe o uravnoteženom proračunu

Prije pet godina nikome ne bi palo na pamet da neka od država u EU, a kamoli u eurozoni, može bankrotirati. Toga mišljenja nisu bili samo “obični” ljudi već i stručnjaci, ekonomski analitičari i burzovni magovi. To dokazuje činjenica da su prije samo četiri i pol godine kamate na grčke i njemačke obveznice bile praktički iste (1 postotni bod razlike), što znači da su investitori obje zemlje percipirali jednako stabilnima. Danas njemačke obveznice još imaju jako nisku kamatnu stopu, a Grčka je protjerana u zemlju nelikvidnosti i zabranjen joj je pristup na međunarodna tržišta kapitala. Živi na financijskim injekcijama MMF-a i EU.

Ekonomska situacija u EU drastično se promijenila u posljednjih pet godina otkako traje kriza. Na vidjelo su izašle sve slabosti prijašnjeg načina upravljanja i (nedostatka) koordinacije između država članica. Iako 17 članica EU dijeli zajedničku valutu, različite ekonomske, socijalne i fiskalne politike dovele su do ogromnih razlika u modelima rasta. Neke su zemlje blago-

dati zajedničke valute i velike likvidnosti na međunarodnom tržištu kapitala koristile za konsolidaciju, a neke druge za pretjerano trošenje. Tako je kumulativni ekonomski rast Njemačke u 10 godina prije izbijanja dužničke krize u eurozoni (1999-2009.) iznosio samo 10%, ali se zato temeljio na izvozu. U istom razdoblju, Španjolska je npr. rasla za više od 30%, ali joj se rast isključivo temeljio na domaćoj potrošnji. Problem s tim modelom rasta jest da se domaća potrošnja financira iz kredita, a krediti uglavnom iz zaduživanja u inozemstvu. Isti model rasta provodila je i Hrvatska. O usporedbi održivosti ova dva modela suvišno je i govoriti. Grčka je živući primjer kako se održivost rasta temeljenog na potrošnji i zaduživanju lomi u tisuću komadića pri prvom naletu ekonomske krize.

Za razliku od zajedničke monetarne politike, zemlje eurozone vode svaka svoju fiskalnu politiku. Kriza je pokazala da to nije više moguće i da treba napokon početi primjenjivati pravila koja već dugo postoje u EU, ali i usvojiti nova, još stroža pravila kako bi se zauzdalo rasipništvo državnim novcem. Naime, već od 1997. godine na snazi je Pakt o stabilnosti i rastu koji propisuje da zemlje ne smiju imati prekomjerne deficite (preko 3% BDP-a) i javni dug (iznad 60% BDP-a). Određene su i kazne za prekršitelje, ali budući da su među prvim prekršiteljima bile Njemačka i Francuska te kazne nikada nisu zaživjele.

EU je stoga odlučila da je potrebno postrožiti postojeća pravila i uvesti neka nova. Krajem prošle godine usvojen je tzv. *six pack*, paket od šest zakona kojima se postrožuje procedura za prekomjerni deficit (novost je da se uvodi obrnuta kvalificirana većina glasova, što znači da se kazne uvode automatski, a samo ih kvalificirana većina glasova može spriječiti) te se uvodi potpuno novi mehanizam – praćenje vanjskih i unutarnjih ravnoteža. Po prvi put u povijesti EU od početka ove godine prate se ekonomske politike koje su do sada bile isključivo pod nacionalnom ingerencijom (plaće, cijene nekretnina, konkurentnost...). Uvode se i kazne za prekršitelje, premda se one odnose samo na zemlje eurozone. To je dobra vijest za Hrvatsku zato što mi ne zadovoljavamo sve kriterije, ali budući da nećemo tako skoro usvojiti euro, nećemo ni podlijezati kaznama.

Sve to nije dovoljno, pogotovo Nijemcima

koji su najveći donatori zemljama u dužničkoj krizi. Njemačka inzistira da se usvoji tzv. fiskalni pakt (Ugovor o stabilnosti, koordinaciji i upravljanju u Ekonomskoj i monetarnoj uniji) kojim bi se u ustave zemalja članica ugradile odredbe o uravnoteženom proračunu. Ugovor je početkom ožujka ove godine potpisalo 25 od 27 država članica (sve osim Velike Britanije i Češke), a stupa na snagu početkom 2013. nakon što ga ratificira najmanje 12 država članica. Do sada su to učinili Grci, Portugalci, Slovenci, Mađari, Latvijci, Rumunji, Danci i Šveđani, a nedavno su im se pridružili i Iraci. Irski "da" bio je očekivan sa strahom zbog njihovih povijesnih odbijanja Ugovora iz Nice (2001.) i Lisabona (2008.).

Fiskalnim paktom propisuje se da strukturni deficit (deficit u normalnim ekonomskim okolnostima, bez jednokratnih prihoda i bez otplata kamata) ne smije prelaziti 0,5% BDP-a. Za stabilne zemlje, u iznimnim je slučajevima dopuštena granica od 1% BDP-a. Ako strukturni deficit prijeđe granicu, trebaju se primijeniti automatske korektivne mjere koje će smanjiti rashode. Europski sud pravde ima pravo izricanja kazni za prekršitelje.

Veći nadzor nad fiskalnom politikom neophodan je korak naprijed prema koordinaciji ekonomskih politika u EU, ali je li to dovoljno? Sve su glasniji pozivi za prekid inzistiranja na fiskalnoj suzdržanosti i smanjenju javne potrošnje te stavljanju većeg naglaska na ulaganja u rast. Izlazak iz krize ne može se postići samo štednjom, već i provođenjem mjera koje će potaknuti proizvodnju i povećati zaposlenost. Iako te dvije skupine mjera imaju na prvi pogled suprotan karakter, ipak se bez održivih javnih financija ne može ni razmišljati o budućim ulaganjima u rast. Kuća se ne može graditi na lošim temeljima, ali sami temelji isto tako ne čine dom.

EU se polako i ponekad uz puno otpora približava Sjedinjenim europskim državama. Međutim, sa 27, a uskoro i 28 država članica teško da će to približavanje ići brzim koracima. Jedan od velikih testova koje EU mora proći jest, sada već dosta izgledna, mogućnost izlaska Grčke iz eurozone. Kriza bi mogla dobro protresti EU, ali sa svim već uspostavljenim mehanizmima, vjerojatnije je da će EU izaći iz svega samo još jače integrirana.

Piše: EEF/J.C.Ž

Javna nabava

ANTIKORUPCIJSKA STRATEGIJA EUROPSKE UNIJE

Prema podacima Europske komisije, korupcija europsku ekonomiju stoji 120 milijardi eura godišnje, što je gotovo jednogodišnji proračun EU-a

Područje javne nabave smatra se osobito osjetljivim na korupciju. Prema podacima Europske komisije, korupcija europsku ekonomiju stoji 120 milijardi eura godišnje, što je gotovo jednogodišnji proračun EU-a. Vjerojatnost pojave korupcije veća je kada u dodjeli proračunskih sredstava postoji mogućnost diskrecijskog odlučivanja. Stoga se unutar EU već dugi niz godina prepoznaje važnost detaljnog normiranja područja javne nabave. Uspostavljanje kvalitetnog zakonskog okvira u području javne nabave, utemeljenog na pravnoj stečevini EU-a, predstavlja sastavni dio antikorupcijskih strategija europskih zemalja.

Naš zakonski okvir u potpunosti je usklađen s pravnom stečevinom EU-a na području javne nabave te predstavlja moćan instrument u borbi protiv korupcije. Zakon o javnoj nabavi sadrži niz mehanizama usmjerenih na povećanje transparentnosti, sprječavanje sukoba interesa, odnosno prevenciju koruptivnih radnji sudionika postupka. Tako Zakon propisuje da će iz postupka javne nabave biti isključeni ponuditelji koji su pravomoćno osuđeni za određena taksativno navedena kaznena djela (udruživanje za počinjenje kaznenih djela, primanje mita u gospodarskom poslovanju, davanje mita u gospodarskom poslovanju, zlorabaz položaja i ovlasti, zlorabaz obavljanja dužnosti državne vlasti, i sl.). Zakon također propisuje da su se naručitelji dužni pridržavati načela transparentnosti, pa su tako između ostalog obvezni objavljivati postupke nabave na internetskim stranicama Elektroničkog oglasnika javne nabave, objavljivati dokumentaciju za nadmetanje, javno otvarati ponude i na tom otvaranju čitati cijene ponuda, objaviti registar sklopljenih ugovora i sl. Naručitelji su također dužni na svojim

internetskim stranicama i u dokumentaciji za nadmetanje objavljivati popis gospodarskih subjekata s kojima ne smiju sklapati ugovore jer su s njima na neki od propisanih načina interesno povezani. Ako bi takve ugovore ipak sklopili, oni bi bili ništetni. Također, osigurana je i pravna zaštita protiv odluka naručitelja pred Državnom komisijom za kontrolu postupaka javne nabave. Komisija svoje odluke javno objavljuje (u punom obliku, s podacima o strankama) na svojim internetskim stranicama, što je još jedan snažan antikorupcijski mehanizam.

Međutim, valja se riješiti u javnosti raširenog mišljenja da je svaka povreda zakonom propisanih pravila u postupku javne nabave posljedica korupcije. S druge strane, čak i kada svi sudionici postupka nabave u potpunosti “igraju po pravilima javne nabave”, to nužno ne znači da nije bilo koruptivnog djelovanja.

Tu na scenu stupa redoviti represivni aparat – USKOK i Državno odvjetništvo. Prema podacima iz zemalja EU-a najviše koruptivnih radnji u sustavu javne nabave događa se u samoj fazi izvršenja ugovora (nakon dovršetka postupka nabave i nakon sklapanja ugovora) i to na način da ponuditelj u ponudi postavi nižu cijenu, a da se ona naknadnim dogovorom zainteresiranih strana povećava ili se bez provođenja novog postupka od istog ponuditelja nabavljaju dodatni radovi, roba ili usluge. Iz tog razloga borba protiv korupcije ne počinje i ne završava na Zakonu o javnoj nabavi. Nužno je provoditi sustavnu edukaciju i podizanje svijesti o štetnosti korupcije u javnoj nabavi te jačati suradnju između tijela sustava javne nabave i tijela represivnog aparata radi međusobne razmjene informacija i edukacije.

Slične zaključke u pogledu ciljeva suzbijanja korupcije u javnoj nabavi navodi i Strategija suzbijanja korupcije Sabora RH iz 2008. godine. Transparentni postupci javne nabave u kombinaciji s kvalitetnom edukacijom djelatnika u tijelima iz sustava javne nabave smanjuju prostor za korupcijska djelovanja, što u konačnici rezultira ostvarivanjem društvene koristi.

Piše: EEF/M.K.

JAVNA NABAVA PREMA ZAKONIMA EU ZA RAZVIJENO GOSPODARSTVO

Novi Zakon o javnoj nabavi koji je stupio na snagu 1. siječnja 2012. predstavlja zakonski okvir sukladan pravnoj stečevini EU koji omogućava poštivanje temeljnih gospodarskih načela

Javna nabava je područje koje u Republici Hrvatskoj nema dužu tradiciju. Hrvatsko zakonodavstvo u području javne nabave posljednjih je godina sustavno usklađivano sa relevantnom pravnom stečevinom Europske unije. Prilagodba nacionalnog zakonodavnog okvira, s Ugovorom o osnivanju EZ-a, zakonodavstvom Europske unije o javnoj nabavi i drugim mjerodavnim odredbama pravne stečevine, jedno je od mjerila koja su postavljena za zatvaranje pregovaračkog poglavlja 5.- Javne nabave. Novi Zakon o javnoj nabavi koji je stupio na snagu 1. siječnja 2012. godine predstavlja zakonski okvir sukladan pravnoj stečevini Europske unije koji omogućava poštivanje temeljnih načela kao što su načelo slobode kretanja robe, slobode pružanja usluga, načelo tržišnog natjecanja, načelo jednakog tretmana, načelo zabrane diskriminacije, načelo transparentnosti i sl.

Jedna od poveznica zemalja Europske unije je razvijeno gospodarstvo, a pretpostavka takvog gospodarstva je slobodno tržišno natjecanje. Dosljednim provođenjem spomenutih načela ali i ostalih instituta javne nabave definiranih u novom Zakonu o javnoj nabavi, kao što su javno objavljivanje planova nabave, javna objava dokumentacije za nadmetanje odnosno jačanje elektroničke podrške sustavu javne nabave, objava registra sklopljenih ugovora i okvirnih sporazuma, stroga pravila vezana za sprječavanje sukoba interesa i jasno definiran žalbeni postupak s mehanizmima za zaštitu od zlouporabe, očekuje se znatno smanjenje korupcije u području javne nabave te učinkovito, namjensko i transparentno korištenje proračunskih

sredstava, što je i primarni cilj provođenja postupaka javne nabave.

Ukratko, postupci javne nabave građanima bi morali osigurati “veću vrijednost za novac”. Naime, jačanje konkurencije i eliminiranje privilegiranja nacionalnih gospodarskih subjekata na tržištu javne nabave, imat će za posljedicu bolju alokaciju resursa, uštede u javnom sektoru pa samim time veći gospodarski rast, poticaj razvoju i istraživanju, porast investicija i veći standard građana.

Tržište javne nabave Europske unije vrijedno je 1.800 milijardi eura te čini oko 17% europskog BDP-a. Ovi podaci čine Europsku uniju najvećim tržištem javne nabave na svijetu. Domaći gospodarski subjekti još od stupanja na snagu Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju, odnosno od veljače 2005. godine, mogli su slobodno sudjelovati u postupcima javne nabave u zemljama Europske unije, međutim, ako je uzevati prikupljenim podacima, nisu ostvarili značajnije rezultate. Razlog tome možda leži u slabijoj pripremljenosti privatnog sektora za uvjete koji vladaju na tržištu Europske unije. Usklađivanjem hrvatskog zakonodavstva na području javne nabave sa pravnom stečevinom Europske unije domaći gospodarski subjekti će u postupcima nabave u Republici Hrvatskoj biti dužni postupati po istim pravilima kao i u postupcima nabave u Europskoj uniji, odnosno bit će prisiljeni u “domaćim” nabavama zadovoljavati iste standarde koji su predviđeni u postupcima u zemljama Europske unije, pa će samim time postati konkurentniji na tržištu Europske unije.

To bi svakako trebalo pozitivno utjecati na poticanje izvrsnosti na svim razinama u privatnom sektoru, ali i na porast zaposlenosti. Uz adekvatnu pripremu i edukaciju, nacionalni gospodarski subjekti prilagodbornim pravilima igre koja vrijede na tržištu Europske unije postaju konkurentniji i proaktivniji. S druge strane, takav razvoj događaja pogoduje lakšem pristupu stranih ponuditelja postupcima nabave koji se provode u Republici Hrvatskoj, što znači da će pod pritiskom tržišta doći do racionalnijeg trošenja novaca građana kroz postupke javne nabave.

Piše: EEF/M.K.

REFORMA EU ZAKONODAVSTVA U PODRUČJU JAVNE NABAVE

U novim direktivama predlažu se i novi postupci javne nabave kojima bi se u određenim situacijama omogućilo korištenje pregovora u cilju nabave robe i usluga koje su bolje prilagođene potrebama naručitelja

Svake godine, obveznici javne nabave u EU troše 19 % BDP-a na javnu nabavu roba, usluga i radova. Aktualna gospodarska situacija zahtjeva racionalniji pristup javnoj potrošnji, pa je učinkovitost javne nabave je postala prioritet za sve države članice.

Strategija Europa 2020 temelji se na tri prioriteta koji se međusobno nadopunjuju: pame-tan rast razvijanjem ekonomije utemeljene na znanju i inovaciji, održiv rast promicanjem učinkovitijeg iskorištavanja resursa, brige za okoliš i konkurentnosti, te uključiv rast s visokom sto-porn zaposlenosti. Politika javne nabave ima značajnu ulogu u ostvarenju ciljeva Strategije kroz smanjenje administrativnog opterećenja, poticanje inovacija i šire uporabe zelene i socijalno odgovorne javne nabave. Strategija također naglašava da politika javne nabave mora osigurati najučinkovitije korištenje javnih sredstava te da se tržišta javne nabave diljem Unije moraju biti otvorena svim poduzetnicima.

Osim toga, reforma zakonodavstva u području javne nabave jedna je od dvanaest prioriteta mjera navedenih u Aktu o jedinstvenom tržištu iz travnja 2011.

Stoga je, krajem prosinca 2011. godine, Europska komisija usvojila prijedlog novih direktiva iz područja javne nabave kojima bi se zamijenile Direktive 2004/17/EZ (za sektorske naručitelje) i 2004/18/EZ (za klasični sektor).

Glavni cilj je pojednostaviti pravila i postupke javne nabave i učiniti ih fleksibilnijim. Stoga Komisija predlaže nove postupke javne nabave kojima bi se u određenim situacijama omo-

gućilo korištenje pregovora u cilju nabave robe i usluga koje su bolje prilagođene potrebama naručitelja. Također uvodi se nova vrsta postupka, partnerstvo za inovacije, za javnu nabavu inovativnih rješenja koja ne postoje gotova na tržištu, a predlaže se i pojednostavljenje postupaka za naručitelje koji nisu središnja tijela državne uprave, primjerice za jedinice područne i lokalne samouprave.

Razlika između tzv. prioriteta i neprioritetnih usluga (u hrvatskom Zakonu o javnoj nabavi navedenih u Dodatku II. A i B) ukinut će se. S druge strane, uvode se nova pravila za nabavu određenih socijalnih usluga.

Prijedlogom se, temeljem pozitivnih iskustava pojedinih država članica, nastoji potaknuti prijelaz na elektroničku javnu nabavu kako bi se zainteresiranim gospodarskim subjektima omogućilo sudjelovanje u postupcima na cijelom unutarnjem tržištu EU. S tim u vezi, propisuje se obvezno slanje objava i dokumentacije za nadmetanje u elektroničkom obliku, a za potpunu elektroničku komunikaciju, uključujući i elektroničku dostavu ponuda, predlaže se prijelazni rok od dvije godine, nakon kojeg bi ova vrsta komunikacije bila obvezna.

Prema podacima Europske komisije, trenutno provedba postupka javne nabave od poziva na nadmetanje do odabira najpovoljnijeg ponuditelja, prosječno za sve vrste postupaka, traje 108 dana! Zbog toga je predloženo skraćivanje rokova određenih važećim direktivama, te se pokušava smanjiti ukupno administrativno opterećenje, uključujući i broj dokumenata koji se zahtijevaju od gospodarskih subjekata. Ovo bi trebalo olakšati pristup malim i srednjim poduzetnicima, kao i odredba kojom je propisano će naručitelji koji ne podijele velike predmete nabava na više grupa morati za to dati posebna obrazloženja.

Vezano za ostvarenje ciljeva Strategije Europa 2020, predložena reforma ima za cilj omogućiti kvalitativni napredak u korištenju javne nabave uključenjem socijalnih i ekoloških kriterija. U slučajevima gdje postoji zajednička metodologija izračuna troškova životnog ciklusa, naručitelji će je morati primijeniti prilikom ocjene ponuda.

Ovo su samo neke od predloženih izmjena koje je Komisija uputila Europskom parla-

mentu i Vijeću ministara s prilikom pokretanja procedure za njihovo donošenje, koje se očekuje do kraja 2012. godine

Piše: EEF/Z.T.

POSTUPCI JAVNE NABAVE NA LOKALNOJ RAZINI

Kod javne nabave na lokalnoj razini veći je broj situacija u kojima može doći do sukoba interesa; problem je i nedovoljna educiranost kadra na strani naručitelja

U Republici Hrvatskoj godišnje se preko postupaka javne nabave raspodijeli prosječno 40 milijardi kuna proračunskog novca. Od toga se jedan dio odnosi i na postupke javne nabave na lokalnoj razini, gdje kao naručitelji sudjeluju jedinice lokalne samouprave. Zakonska regulacija postupka javne nabave na lokalnoj razini ne razlikuje se od zakonske regulacije postupaka na centralnoj razini. Tako su se i naručitelji na lokalnoj razini dužni pri nabavi roba, radova i usluga pridržavati zakonom propisanih postupaka, a pritom i temeljnih načela javne nabave koja predstavljaju pravnu stečevinu EU, točnije načela slobode kretanja robe, transparentnosti, jednakog postupanja, slobodnog tržišnog natjecanja, nediskriminacije i sl. Valja naglasiti da pravna stečevina Europske unije ne dozvoljava bilo kakvo favoriziranje lokalnih ponuditelja u postupcima javne nabave. Naprotiv, upravo je formiranje slobodnog tržišta temeljenog na nediskriminaciji po bilo kojoj osnovi jedna od pokretačkih ideja EU-a.

Jedna od specifičnosti javne nabave na lokalnoj razini je veći broj situacija u kojima može doći do sukoba interesa. Naime, u manjim zajednicama je uobičajeno da su važne gospodarske i političke funkcije raspoređene na relativno uski krug ljudi, pa češće dolazi do preklapanja raznih funkcija i dužnosti, što generira situacije sukoba interesa.

Zakon o javnoj nabavi, sukladno pravnoj stečevini EU, propisuje obvezu naručitelja da na

svojim internetskim stranicama i u dokumentaciji za nadmetanje objavi popis ponuditelja s kojima ne smije sklapati ugovore, jer u njima naručitelj, odnosno pojedine fizičke osobe na strani naručitelja, imaju određeni poslovni interes. Ugovor koji bi bio sklopljen s tim subjektima bio bi ništetan.

Osim toga, naručitelji bi na lokalnoj razini kao dobru praksu mogli usvojiti i donošenje etičkih kodeksa i pravila postupanja u provođenju javne nabave te korištenje internetskih stranica u većoj mjeri radi objavljivanja informacija o postupcima javne nabave, o sklopljenim ugovorima i iznosima potrošenih sredstava, što jača transparentnost i pozitivno utječe na sprječavanje sukoba interesa. Većina građana zapravo nije svjesna koju količinu njihovog novca i za čije usluge, robu i radove, troši njihova općina odnosno grad.

Drugi uočeni problem javne nabave na lokalnoj razini je nedovoljna educiranost kadra na strani naručitelja, naročito u manjim zajednicama, gdje većinu poslova obavlja svega jedan pravnik koji provodi postupke javne nabave, a u isto vrijeme se bavi pravnim pitanjima na području prostornog uređenja, prometa, kulture, sporta, zaštite okoliša i sl. Stoga je nužno sustavno podizanje razine educiranosti kadrova na lokalnoj razini, što se može postići jačanjem suradnje između lokalnih zajednica radi razmjene iskustava te formiranja obrazaca postupanja koji su uočeni kao dobra praksa. U tom smislu u okviru EU dostupni su različiti programi usmjereni na poticanje suradnje među lokalnim zajednicama zema-lja EU radi razmjene iskustava u provođenju ovih postupaka.

Kao primjer dobre prakse u nabavi na lokalnoj razini valja navesti provođenje zajedničke nabave za predmet nabave potreban svim naručiteljima (npr. uredski materijal, čišćenje, telekomunikacije, i sl.), što znači da više jedinica lokalne samouprave može ovlastiti jednu od njih ili trećeg naručitelja za provedbu zajedničkog postupka javne nabave. Na taj način može se doskočiti manjkavostima kao što su nedostatak educiranog kadra, pogodovanje lokalnim ponuditeljima i sukob interesa, a ujedno se znatno smanjuju troškovi nabave. Pritom valja obratiti pozornost na to da se takvim postupanjem ne ograničava tržišno natjecanje.

Piše: EEF/M.K.

MALA I SREDNJA PODUZEĆA NA TRŽIŠTU JAVNE NABAVE

Prema podacima Europske komisije, od ukupnog broja ugovora o javnoj nabavi sklopljenih od 2006. do 2008. godine u EU (27), 60% ih je sklopljeno s malim i srednjim poduzećima, ali je to svega 34% vrijednosti ugovora

Mala i srednja poduzeća (MSP) s manje od 250 zaposlenih u Europskoj uniji, jednako kao i u Hrvatskoj, čine 99% od ukupnog broja svih registriranih gospodarskih subjekata. Ona zapošljavaju preko dvije trećine ukupno zaposlenih u privatnom sektoru i stvaraju oko 58 posto ukupnog prihoda, a imaju i ključnu ulogu u razvoju inovacija. U EU trenutno je više od 23 milijuna MSP koji zapošljavaju više od 100 milijuna radnika.

Značajan segment unutarnjeg tržišta EU je tržište javne nabave. Europsko tržište javne nabave procjenjuje se na oko 2,3 trilijuna eura ili 19% BDP-a EU (2009.). Jedna petina javnih nadmetanja čija je vrijednost iznad odgovarajućih EU pragova (130.000/200.000/400.000 EUR za robu i usluge (ovisno o vrsti naručitelja), te 5 milijuna EUR za radove) objavljuje se u Službenom listu EU (<http://ted.europa.eu>), no za MSP su zanimljivija nadmetanja ispod europskih pragova, zbog čega je potrebno posjećivati portale u pojedinim državama članicama (kao što je Elektronički oglasnik javne nabave u RH).

Prema podacima Europske komisije, od ukupnog broja ugovora o javnoj nabavi sklopljenih od 2006. do 2008. godine u EU (27), 60% ih je sklopljeno sa MSP, no ako se uspoređi vrijednost sklopljenih ugovora, proizlazi da je svega 34% vrijednosti ugovora dodijeljeno MSP, od čega se polovica na srednja poduzeća odnosi (17%), na mala 11%, a na mikro svega 6% ukupne vrijednosti nabava. Analiza podataka prema državama članicama ukazuje na najveću zastupljenost MSP na tržištu javne nabave u Bugarskoj, gdje je s ovim poduzetnicima sklopljeno 79% od ukupne vrijednosti ugovora o javnoj

nabavi. Slijede Letonija i Malta sa po 62% te Luksemburg sa 53%, dok su na kraju ljestvice Portugal i Španjolska sa po 22% te Češka sa svega 17%.

Ovi podaci odnose se samo na ugovore sklopljene izravno s MSP, a pretpostavlja se da MSP sudjeluju u izvršavanju dodatnih 8% vrijednosti ugovora sklopljenih s velikim poduzećima kao njihovi dobavljači ili podizvoditelji. Nažalost, u Hrvatskoj ne postoje službeni podaci o sudjelovanju malih i srednjih poduzeća na tržištu javne nabave, a za pretpostaviti je da se ni ne razlikuju značajno od prosjeka EU.

Stave li se u odnos udio MSP u ukupnom broju registriranih gospodarskih subjekata i udio vrijednosti ugovora o javnoj nabavi dodijeljenih tim poduzećima, očito je da su MSP nedovoljno zastupljena na tržištu javne nabave, zbog čega Europska komisija radi na reformama koje imaju za cilj olakšati pristup MSP unutarnjem tržištu javne nabave.

U tom smislu, Europska komisija je u prijedloge novih direktiva iz područja javne nabave, koje je krajem 2011. godine uputila na usvajanje Europskom parlamentu i Vijeću ministara, ugradila odredbe koje uključuju smanjenje administrativnih prepreka, što je na tragu mjera definiranih Aktom o malom gospodarstvu EU-a iz 2008. godine. Osim obveze naručitelja da u postupcima javne nabave prihvate izjave ponuditelja o udovoljavanju uvjetima nadmetanja, a dokaze o tome traže samo od najpovoljnijeg ponuditelja, predložen je iscrpni popis uvjeta sposobnosti, a traženi minimalni godišnji promet ne smiju prijeći trostruku procijenjenu vrijednost nabave. Naručitelji koji ne podijele predmet nabave na grupe omogućavajući tako podnošnije ponuda samo za pojedinu grupu, morat će obrazložiti zbog čega to nisu učinili. Konačno, države članice moći će predvidjeti izravna plaćanja podizvoditeljima, koji su najčešće MSP.

Hrvatski Zakon o javnoj nabavi već sadrži dio ovih predloženih odredbi (uvjeti za određivanje minimalnih razina sposobnosti, izravna plaćanja podizvoditeljima), a nakon stupanja na snagu predloženih izmjena Hrvatska, koja će do tada biti punopravna članica EU, morati će i potpuno uskladiti svoje nacionalno zakonodavstvo iz područja javne nabave s pravilima EU.

Piše: EEF/Z.T.

ZAJEDNIČKO TRŽIŠTE I MOGUĆNOSTI ZA HRVATSKE PODUZETNIKE

.....
Europsko tržište javne nabave najveće je tržište javne nabave na svijetu s više od 250.000 obveznika (naručitelja). Udio javne nabave 2009. u BDP-u EU iznosilo je oko 19% ili 2.300 milijardi eura

Jedinstveno unutarnje tržište najznačajnija je komponenta europskih integracija. Temelje jedinstvenog tržišta čine četiri slobode zajamčene Ugovorom o EZ – sloboda kretanja ljudi, robe, usluga i kapitala. Ulaskom u punopravno članstvo Europske unije Hrvatska će i formalno postati dijelom unutarnjeg tržišta. Za hrvatske će se poduzetnike otvoriti nove mogućnosti plasmana domaćih proizvoda i usluga te izvođenja radova u drugim zemljama članicama, ali će se istovremeno morati suočiti sa snažnom konkurencijom iz tih zemalja.

Značajan segment zajedničkog tržišta je tržište javne nabave. Europsko tržište javne nabave najveće je tržište javne nabave na svijetu s više od 250.000 obveznika (naručitelja). Udio javne nabave u BDP-u EU iznosi oko 19% ili 2.300 milijardi EUR (2009.), od čega se približno jedna petina objavljuje u službenom listu EU (<http://ted.europa.eu>).

Statistički podaci ukazuju na neočekivano nisku zastupljenost direktne međunarodne razmjene na tržištu javne nabave EU od svega 2 do 3 %. Jednako tako, prema podacima Ministarstva gospodarstva za 2010. godinu, čak 97,7% vrijednosti svih javnih nabava u Hrvatskoj odnosi se na ugovore sklopljene s domaćim poduzeteljima. Ipak, pravi razlozi zbog kojih analiza statističkih podataka ne daje kompletnu sliku o razmjerima međunarodne razmjene na tržištu javne nabave leži u činjenici da postoje različiti kanali sudjelovanja poduzetnika na tržištima javne nabave drugih zemalja članica. Naime, osim direktnog nastupa na tržištu podnošenjem ponuda naručitelju u drugoj državi članici,

moguća su još najmanje tri modela: prodaja domaćih proizvoda stranim partnerima koji zatim te proizvode nude u svojim ponudama, prodaja putem podružnice osnovane zemlji sjedišta naručitelja, te udruženje u međunarodne konzorcije (obično kod podnošenja ponuda za velike investicijske projekte).

Pa iako podaci o međunarodnoj razmjeni na europskom tržištu javne nabave na prvi pogled ne djeluju ohrabrujuće za hrvatske poduzetnike, situacija sasvim sigurno nije niti dramatična. Glavni razlog niskog udjela direktnog sudjelovanja poduzetnika iz jedne države članice na nadmetanjima u drugoj državi članici je činjenica da poduzetnicima još uvijek nije jednostavno prikupiti svu dokumentaciju potrebnu za sudjelovanje u postupku javne nabave u drugoj državi članici, a nezanemariv problem predstavlja i jezična barijera. Stoga je Europska komisija pokrenula projekte koji imaju za cilj olakšati pristup poduzetnicima iz jedne države članice nadmetanjima u drugoj državi članici. Tako, primjerice, informacijski sustav eCERTIS omogućuje poduzetnicima iz država članica, kandidatkinja i država Europskog ekonomskog prostora, dobivanje informacija o dokumentima i certifikatima potrebnim za sudjelovanje na nadmetanjima u tim državama. Europska komisija također je suosnivač pilot projekta prekogranične elektroničke javne nabave PEPPOL (Pan-European Public Procurement Online) koji bi trebao olakšati sudjelovanje poduzetnika u nadmetanjima u drugim državama članicama.

Zbog činjenice da se obveznici javne nabave, za razliku od ostalih potrošača, moraju pridržavati strogih pravila i načela, a osobito zabrane diskriminacije, pristup hrvatskim poduzetnicima tržištu javne nabave mogao bi biti lakši od, recimo, prodaje privatnim subjektima koji za svoj novac mogu kupovati što žele i od koga žele. Ali, s obzirom na to da su postupci javne nabave strogo formalni, potrebno je dobro poznavanje pravila koja se u pojedinoj situaciji primjenjuju. Stoga bi za uspjeh hrvatskih poduzetnika na zajedničkom tržištu javne nabave edukacija iz područja javne nabave trebala biti jedan od prioriteta, kako za osvajanje novih tržišta, tako i za očuvanje trenutnih pozicija u uvjetima snažnije konkurencije.

Piše: EEF/Z.T.

Pravosuđe i unutarnji poslovi

PRISTUPNI PREGOVORI I ZAŠTITA TEMELJNIH PRAVA

Fokus kod Hrvatske bio je usmjeren na antidiskriminaciju, sankcioniranje zločina iz mržnje, zaštitu nacionalnih manjina, povratak izbjeglica, konvalidaciju, jačanje uloge pučkog pravobranitelja, besplatnu pravnu pomoć i upravno sudovanje

Područje temeljnih prava obuhvaćeno pristupnim pregovorima u poglavlju 23 iznimno je široko, a pravna stečevine Europske unije obuhvaća ne samo prava zaštićena Poveljom Europske unije o ljudskim pravima nego i sve pravne instrumente zaštite ljudskih prava koje su donijeli Vijeće Europe i Ujedinjeni narodi. Važno je napomenuti da je Povelja Europske unije o ljudskim pravima sastavni dio Lisabonskog ugovora. Povelja o temeljnim pravima EU ima jednaku snagu kao i osnivački ugovori, čime je i ona stekla status primarnog prava. To je izričito propisano člankom 6 Ugovora o EU. No pravna stečevina obuhvaća i sva ona ljudska prava koja su zaštićena drugim međunarodnim instrumentima bilo da su ona usvojena na razini Ujedinjenih naroda, bilo na razini Vijeća Europe. Pri tome posebice treba izdvojiti Konvenciju Vijeća Europe o zaštiti ljudskih prava i temeljnih sloboda. No, pored te konvencije Vijeće Europe donijelo je brojne druge važne konvencije kojima su uspostavljeni standardi zaštite ljudskih prava na specifičnim područjima poput zaštite nacionalnih manjina, zaštite djece itd.

Premda su se pristupni pregovori inicijalno bavili svim pitanjima zaštite ljudskih prava, kako su pregovori napredovali, pozornost se usmjeravala na ona pitanja za koja je Europska unija smatrala da Hrvatska još uvijek nije ostvarila dostatan napredak. Tako da je fokus bio usmjeren na antidiskriminaciju, sankcioniranje zločina iz mržnje, zaštitu nacionalnih manjina, povratak izbjeglica, konvalidaciju, jačanje uloge pučkog pravobranitelja, besplatnu pravnu pomoć i upravno sudovanje.

Zasigurno najsloženija pitanja u području

zaštite ljudskih prava odnosila su se na zaštitu nacionalnih manjina te na povratak izbjeglica. To je imalo svoje subjektivne i objektivne razloge. Subjektivni su proizlazili iz različitih percepcija položaja nacionalnih manjina o tome kakva prava one uživaju te s kojim se problemima suočavaju. Objektivne su proizlazile iz financijskih učinaka koje su pojedina pitanja imala na državni proračun. Posebice se to odnosi na povratak izbjeglica. No, kad govorimo o zaštiti prava nacionalnih manjina, glavno pitanje koje je dominiralo ovim područjem bilo je vezano uzastupljenost nacionalnih manjina u državnoj upravi i pravosuđu. U odnosu na povratak izbjeglica pregovori su se usmjerili na stambeno zbrinjavanje izbjeglica i konvalidaciju radnog staža. Ta pitanja bila su sagledavana u kontekstu stvaranja minimalnih uvjeta za održiv povratak izbjeglica.

Premda je pitanje besplatne pravne pomoći u pregovaračkom procesu u suštini trebalo biti tehničko pitanje usklađivanja s relevantnom direktivom Europske unije, ono je privuklo ne očekivano veliku pozornost u pregovaračkom procesu. U suštini pravna je stečevina od Hrvatske tražila da sve građane Europske unije u prekograničnim sporovima osigura besplatnu pravnu pomoć pod uvjetom da su oni zbog svog slabog imovinskog stanja onemogućeni u pristupu sudu. No, pitanje je preraslo spomenuti zahtjev te se od Hrvatske tražilo da uvede cjelovit sustav besplatne pravne pomoći. To je značilo uspostavu sustava koji će svim hrvatskim i Unijinim građanima slabijeg imovnog stanja osigurati da ne budu diskriminirani u pristupu sudu temeljem svog slabijeg imovnog stanja.

Upravno sudovanje bilo je predmet interesa pregovaračkog procesa u kontekstu osiguranja jednakopravnosti stranaka pred sudom. Tražila se kontradiktornost postupka, odnosno da se građanima omogućiti da na glavnoj raspravi pred sudom mogu iznijeti svoj predmet. Nakon što se Hrvatska odlučila za uvođenje dvostupanjskog upravnog sudovanja, pozornost pregovora bila je usmjerena na ispunjavanje potrebnih pretpostavki da uspostavljeni sustav zaživi u praksi.

Pitanje zatvorskog sustava u suštini se svodilo na nedostatne kapacitete zatvorskog sustava te poduzimanje mjera koje će taj problem

riješiti. Tražilo se ulaganje u zatvorsku infrastrukturu, ali i sustavne promjene koje će rasteretiti zatvorski sustav od velikog priljeva zatvorenika. Uvođenje sustava probacije te zakonske izmjene sustava kazni trebale bi dovesti do tog cilja.

Zaključno može se reći da je područje zaštite ljudskih prava po opsegu pitanja bilo najšire obuhvaćeno u poglavlju 23. No, kako je Hrvatska napredovala u pristupnim pregovorima, mnoga su pitanja dosegla najviše europske standarde te su time izašla iz fokusa pregovara. Na kraju su ostala sano pojedina najsloženija pitanja koja je Hrvatska u velikoj mjeri uspjela riješiti do okončanja pregovora. No, pitanja zaštite ljudskih prava takva su da se ona neće skinuti s nacionalne ni s međunarodne agende sa završetkom pregovora budući da ona od države traže stalnu pozornost. Stečena iskustva u pregovorima s Hrvatskom Europska unija će zasigurno koristiti u poticanju reformi u državama koje nastoje ući u EU te će stoga ta iskustva biti svojevrsan putokaz i za buduće pregovore.

Piše: EEF/K.T.

VAŽNOST REFORME PRAVOSUĐA TIJEKOM PRISTUPNIH PREGOVORA

Ključna je pretpostavka postojanja prostora slobode, sigurnosti i pravde međusobno priznavanje i izvršavanje sudskih odluka donesenih u drugim državama članicama

Europska unija tijekom pristupnih pregovora s Hrvatskom posebnu pozornost posvetila je poglavlju 23 unutar kojega je reforma pravosuđa zauzimala istaknuto mjesto. Vjerojatno najvažniji razlog povećanog interesa Europske unije za funkcioniranje pravosuđa proizlazi iz njezina unutarnjeg razvoja. Europska se unija ubrzano počela transformirati iz ekonomske integracije država članica u političku integraciju. Kao jedan od ključnih elemenata te političke in-

tegracije određena je izgradnja Europske unije kao prostora slobode, sigurnosti i pravde.

Ključna pretpostavka postojanja prostora slobode, sigurnosti i pravde jest međusobno priznavanje i izvršavanje sudskih odluka donesenih u drugim državama članicama. Da bi se neka strana sudska odluka priznala, ključno je povjerenje u pravosudni sustav u kojem je ona donesena. To povjerenje podrazumijeva povjerenje u nezavisnost, nepristranost, profesionalnost i učinkovitost suda druge države, ali i ostalih pravosudnih tijela koja su donijela odluku. Država koja priznaje i izvršava odluku želi biti sigurna da je konkretna odluka donesena uz poštivanje svih međunarodnih standarda i procesnih pravila koja štite temeljna ljudska prava. Korumpirano društvo u kojem je korumpirano i pravosuđe zasigurno nije jamac tih vrednota. To su neki od temeljnih postulata o kojima ovisi uspjeh izgradnje Europske unije kao prostora slobode, sigurnosti i pravde; postulati za koje Europska unija još uvijek nije stvorila unutarnje mehanizme kojima će ih osigurati, ali za koje je imala mehanizme da ih osigura za sve nove države koje žele ući u članstvo Europske unije. Mehanizam su bili pristupni pregovori.

Kroz pristupne pregovore Europska unija se nastojala osigurati od ulaska nespremne članice te na taj način spriječiti unošenje problematičnog pravosudnog sustava koji bi negativno utjecao na izgradnju povjerenja među državama članicama, a time ugrozio politički projekt izgradnje Europske unije kao prostora slobode, sigurnosti i pravde. Iz te perspektive razvidno je da je na strani Europske unije velika pozornost pridana opstojnosti političkog projekta koji po važnosti nadilazi pristupne pregovore. Stoga se jasnije može razumjeti povećan interes država članica Europske unije za funkcioniranje hrvatskog pravosuđa.

Reforma pravosuđa bila je jedna od četiri tematske cjeline o kojima se pregovaralo u poglavlju 23. Premda reforma pravosuđa označava nešto vrlo općenito, pregovori su se odnosili na vrlo konkretna pitanja koja su se odnosila na jačanje nezavisnosti, nepristranosti, profesionalnosti i učinkovitosti pravosuđa.

Neovisnost i nepristranost pravosuđa usko su povezani i teško razdvojivi pojmovi. Jedno je teško zamisliti bez drugog. Naime, ovisan

sudac, bio on ovisan o politici ili o nekoj interesnoj grupaciji, teško može biti nepristran. Zbog toga bi se moglo reći da je nezavisnost sudstva pretpostavka njegove nepristranosti. No, da bi sudac bio nezavisan od ključne je važnosti na koji je način došao do svoje pozicije, odnosno na koji je način imenovan. Je li imenovan isključivo zahvaljujući vlastitim sposobnostima ili on za svoje imenovanje duguje zahvalnost onima koji su ga na tu poziciju postavili. Za Europsku uniju, kao prostor slobode, sigurnosti i pravde, od bitne je važnosti da svi njezinih građani uživaju jednak tretman na sudovima u državama članicama bez obzira na to iz koje članice dolaze. Upravo stoga je Europska unija posvetila posebnu pozornost nezavisnosti i nepristranosti pravosuđa države koja pregovara ulazak u članstvo.

U ostvarivanju nezavisnosti pravosuđa naglasak je stavljen na ulazak u pravosudnu profesiju i upravljanje karijerama pravosudnih dužnosnika – vježbenika, savjetnika, sudaca i državnih odvjetnika. Tražilo se da postupak izbora vježbenika, prijam u državnu službu sudskih i državno odvjetničkih savjetnika, imenovanje i razrješenje sudaca i državnih odvjetnika bude zasnovan na jednoobraznim, objektivnim i transparentnim kriterijima. Osim ulaska u pravosuđe, tražilo se i uvođenje objektivnih i transparentnih kriterija za napredovanje u pravosuđu. Pored toga, za jačanje nezavisnosti pravosuđa važno je bilo i pitanje načina imenovanja predsjednika sudova, kao i jačanje nezavisnih pravosudnih tijela (Državnog sudbenog vijeća i Državnoodvjetničkog vijeća). To je značilo promjenu zakonodavnog i institucionalnog okvira, odnosno promjene koje su iz procesa imenovanja trebale isključiti utjecaj politike te prenijeti tu odgovornost na samo pravosuđe.

No, nezavisnost bez odgovornosti, nepristranosti i profesionalne etike ne dovodi do pravosuđa koje je zasnovano na europskim vrijednostima. Zbog toga se uz jačanje nezavisnosti Europska unija usmjerila i na jačanje njegove odgovornosti. Naglasak je stavljen na automatsku dodjelu spisa, daljnju izgradnju sustava imovinskih kartica, postupke povrede etičkih kodeksa, jačanje sustava stegovne odgovornosti sudaca i državnih odvjetnika te pitanje kaznenog imuniteta sudaca. Automatskom dodjelom spisa željelo se ukloniti rizik manipulacije u do-

djeljivanju spisa te osigurati da predmet u rad dobije potpuno nepristran sudac. Naime, automatska dodjela zapravo označava nasumičnu dodjelu spisa tako da se predmeti raspoređuju prema unaprijed utvrđenim kriterijima. U odnosu na sustav imovinskih kartica pozornost Europske unije bila je usmjerena na osiguranje preduvjeta kako bi taj sustav ostvarivao očekivane učinke. Njegov je osnovni učinak sprečavanje korupcije u pravosuđu. Osnovni problem koju je uočen sastojao se u neadekvatnoj kontroli samih imovinskih kartica. Što se pak stegovne odgovornosti tiče, tražilo se širenje spektra mogućih stegovnih sankcija kako bi se prilikom njihova izricanja mogla odmjeriti ona koja u najvećoj mjeri odgovara počinjenoj povredi. Također, tražilo se jačanje objektivnosti u provođenju stegovnih postupaka kroz razdvajanje funkcija utvrđivanja činjenica navodno počinjenih povreda od funkcija odmjeravanja stegovne sankcije.

Dakako, nezavisnost i nepristranost same su po sebi nedostatne ako nedostaje stručnost i profesionalnost pravosudnih dužnosnika. Stoga je Europska unija veliku pozornost posvetila jačanju sustava stručnog usavršavanja i jačanja profesionalnosti u pravosuđu. Tražila se uspostava nezavisne pravosudne institucije (Pravosudne akademije) koja ima osigurana dostatna financijska sredstva i potrebne kadrove za provođenje programa usavršavanja. Osim institucionalnog jačanja tražilo se unapređenje obrazovnih planova i programa. Dakle, bilo je potrebno uspostaviti Pravosudnu akademiju koja će biti sposobna pružiti inicijalnu obuku za vježbenike, osposobljavanje za buduće suce i državne odvjetnike, kao i osigurati cjeloživotno usavršavanje sudaca i državnih odvjetnika.

Za povjerenje u pravosudni sustav jačanje nezavisnosti, nepristranosti i profesionalnosti zasigurno je od neprocjenjive važnosti, ali čini se ipak da njegova neučinkovitost uzrokuje najveće nepovjerenje u pravosudni sustav. Pravda koja je spora često nije pravda. Pored toga, neučinkovito pravosuđe negativno se odražava na gospodarske aktivnosti u društvu, odbija strane investicije te dovodi do usporavanja razvoja društva u cjelini. Činjenica da u Hrvatskoj postoji više od 15.000 predmeta koji su stariji od 10 godina te da ukupan broj postupaka koji traju više od tri godine prelazi sto tisuća, bila je dostatna razlog

da se Europska unija usmjeri na područje učinkovitosti. Europska unija uočila je postojanje problema u pravosudnom sustavu koji je bio sistemski naravi te je tražila promjene. Kao prvo mreža pravosudnih tijela bila je neracionalna s obzirom na broj stanovnika. Stoga se tražila racionalizacija mreže sudova kako bi se osiguralo ravnomjernije opterećenje sudova predmetima. Nadalje, tražile su se promjene u procesnim zakonima kako bi skratila duljina trajanja sudskih postupaka. No, za bolje upravljanje pravosudnim sustavom bilo je nužno osigurati bolje statističko praćenje pravosudnog sustava, a za što je bila nužna njegova informatizacija. Nadalje, sudove je trebalo rasteretiti nesudskih poslova, kao i ojačati alternativno rješavanje sporova. Konačno, kao prepreka učinkovitosti pravosuđa uočen je problem neodgovarajućih uvjeta za rad, odnosno neodgovarajuće pravosudne infrastrukture.

Zaključno se može reći da je EU svojim interesom za reformu pravosuđa potaknuo u Hrvatskoj mnoge reformske procese u pravosuđu na koje su hrvatski građani čekali godinama. Te reforme još nisu polučile rezultate koje očekuju hrvatski građani, ali dovele su do ključnih pomaka. Konačno, pristupni pregovori doveli su do promjene društvene svijesti te su sada očekivanja građana u odnosu na pravosuđe puno veća.

Piše: EEF/K.T.

PREGOVORI O REFORMI PRAVOSUĐA ZAHTJEVNI, ALI KORISNI

Premda nisu bili laki, pristupni pregovori doveli su do preobrazbe hrvatskog društva i poticanja razvoja demokracije, vladavine prava i poštovanja ljudskih prava

U pristupnim pregovorima koje je Hrvatska vodila s Europskom unijom dva poglavlja posebno su bila pod svjetlima reflektora. Po-

glavlje 3. – Tržišno natjecanje zbog složenosti i važnosti problematike privatizacije i sanacije brodogradilišta te poglavlje 23. – Pravosuđe i temeljna prava zbog iznimne zahtjevnosti pitanja obuhvaćenih tim poglavljem. Premda su oba poglavlja zatvorena u isti trenutak na kraju pregovora, ipak ostaje činjenica da je upravo poglavlje 23. bilo ključno za završetak cjelokupnog procesa pregovora.

Proces integracije Hrvatske u Europsku uniju, moglo bi se reći, počeo je potpisivanjem Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju 2001. godine. Sami pregovori o pristupanju otvoreni su 3. listopada 2005. No, to nije značilo da se odmah počelo pregovarati o svim pitanjima istodobno. Poglavlje 23. čekalo je sve do jeseni 2006. godine kada je proveden tzv. screening tog poglavlja. Njegov je rezultat doveo do ocjene Europske unije da u danom trenutku Hrvatska nije spremna za otvaranje pregovora o poglavlju 23. te su u prosincu 2007. definirana mjerila koja Hrvatska treba ispuniti kako bi se otvorili pregovori. Premda je krajem 2008. Europska komisija predložila otvaranje poglavlja, zbog problema u suradnji s Haaškim sudom otvaranje pregovora u poglavlju 23. čekalo je sve do 30. lipnja 2010. Za zatvaranje pregovora u poglavlju 23. Hrvatska je trebala ispuniti deset iznimno zahtjevnih mjerila koja su se odnosila na reformu pravosuđa, borbu protiv korupcije te zaštitu ljudskih prava. Navedeno se dogodilo u lipnju 2011. te su pregovori uspješno okončani 30. lipnja 2011.

Poglavlje 23. “Reforma pravosuđa i temeljna prava” nije postojalo kao zasebno pregovaračko poglavlje u pristupnim pregovorima koji su prethodili hrvatskom pregovaračkom procesu. Pitanja obuhvaćena poglavljem 23. do tada su se pregovarala u jedinstvenom poglavlju 24. zbog čega EU nije pridavala jednako veliku pozornost tim pitanjima kao što je to bilo u slučaju pregovora s Hrvatskom. Mnoge okolnosti utjecale su na promjenu stava EU prema tim pitanjima. Posebice se može izdvojiti ubrzani razvoj pravne stečevine koji je doveo do toga da se ona više nije mogla pregovarati u sklopu samo jednog poglavlja. No, također politički značajni bili su negativni učinci zadnjeg vala proširenja EU koji su bili posljedica površnosti koje je EU u pregovorima poklanjao tim pitanjima. Zbog toga je EU odlučio da o reformi pravosuđa, borbi protiv

korupcije, temeljnim pravima te pravima građana EU pregovara u zasebnom pregovaračkom poglavlju.

Sadržajno poglavlje 23. podijeljeno je na četiri tematske cjeline: reforma pravosuđa, anti-korupcijska politika, temeljna prava te prava državljana EU. No, time je samo postavljen okvir pregovora unutar kojega postoji vrlo konkretan sadržaj. Tako pod reformom pravosuđa govorimo o jačanju nezavisnosti, nepristranosti, profesionalnosti i učinkovitosti pravosuđa. Pod antikorupcijskom politikom usmjeravamo se na prevenciju i represiju korupcije, a pod temeljnim pravima mislimo na podizanje razine zaštite ljudskih prava u Hrvatskoj s posebnim naglaskom na zaštitu prava nacionalnih manjina i povratak izbjeglica. Konačno, prava državljana EU podrazumijevaju aktivno i pasivno pravo glasa na izborima kako za Europski parlament tako i na nacionalnim izborima te pravo konzularne zaštite građana EU i u onim državama gdje država članica nema vlastitu konzularnu službu.

Premda je na prvi pogled riječ o tematski jasno određenom području pregovora, spektar tema koje ovo poglavlje obuhvaća ustvari je iznimno širok. Pored toga glavno pitanje koje se u poglavlju 23. postavlja je pitanje jasnih standarda koje država koja pregovara treba ispuniti kako bi zadovoljila kriterije za članstvo u EU. Navedeno je posebice složeno ako se uzme u obzir da, za razliku od ostalih pregovaračkih poglavlja, u ovom poglavlju uglavnom ne postoji tzv. "hard acquis", već samo najbolja praksa država članica pri čemu svaka država članica ima vlastitu praksu i vlastito iskustvo za koje je često uvjeren da je na najvišem nivou u EU. U takvom kontekstu Hrvatska je bila suočena s izazovom pronalaženja rješenja i standarda koji će biti prihvatljivi za sve članice EU. Premda to nije uvijek bilo jednostavno, pristupni pregovori doveli su do preobrazbe hrvatskog društva koji bi dugoročno trebali ostaviti traga na razvoj demokracije, vladavine prava, poštovanja ljudskih prava te općenito na bolje funkcioniranje države.

Sveukupno gledano, pristupni pregovori pred Hrvatsku su postavili vrlo visoke zahtjeve, barem kada je riječ o poglavlju 23., s kojim se do sada nije suočila nijedna država koja je pregovarala za članstvo u EU. Ti su zahtjevi bili iznimno zahtjevni i često usmjereni na najviše standarde

u EU. Iskustvo koje je EU stekao u pregovorima poglavlja 23. s Hrvatskom predstavljat će obrazac za sve buduće države u njihovim nastojanjima da ispune političke kriterije za članstvo u EU. Stoga, poglavlje 23. kao i hrvatsko iskustvo u pregovaranju tog poglavlja nisu izgubili na relevantnosti zaključivanjem hrvatskih pristupnih pregovora, već će oni biti referentna točka za sve buduće pregovore.

Piše: EEF/K.T.

SUZBIJANJE KORUPCIJE RADI OSIGURANJA SLOBODE TRŽIŠTA

.....
Zemlje članice EU željele su biti sigurne da njihovi poslovni ljudi koji žele poslovati u Hrvatskoj neće biti u nepovoljnijem položaju zbog korupcije te da će u Hrvatskoj postojati istinska tržišna utakmica

U pristupnim pregovorima Hrvatske za članstvo u EU države članice Europske unije te Europska komisija i Europski parlament pridavali su veliku pozornost borbi protiv korupcije. Motivi njihova interesa općenito proizlaze iz njihove odlučnosti da u EU ne unesu problem s kojim će se nakon ulaska Hrvatske morati sami baviti. No, konkretnije gledano, EU predstavlja zajedničko tržište na kojem vladaju slobode kretanja kapitala, roba i usluga. Korupcija predstavlja barijeru tim slobodama i u pravilu dovodi do diskriminacije u tržišnoj utakmici. Iz toga se može sagledati i glavni motiv zbog kojeg su države članice bile posebno zainteresirane za učinkovitost sustava RH u borbi protiv korupcije. One su željele biti sigurne da jednom kada Hrvatska uđe u EU, njihovi poslovni ljudi koji žele poslovati u Hrvatskoj neće biti u nepovoljnijem položaju zbog korupcije te da će u Hrvatskoj postojati istinska tržišna utakmica. No takav interes dijelili su i mnogi hrvatski investitori.

EK je pred Hrvatsku postavila zahtjev da stvori jasan i učinkovit sustav borbe protiv korupcije kako na institucionalnom tako i na stra-

teškom planu. Na institucionalnom planu tražilo se od Hrvatske da uspostavi institucije koje će se sustavno baviti borbom protiv korupcije. Tražilo se da postoji tijelo koje se sustavno bavi definiranjem politike borbe protiv korupcije, ali i tijelo koje će na nezavisan način pratiti provedbu definirane antikorupcijske politike. Pored toga, u represivnom djelu antikorupcijske politike bilo je potrebno uspostaviti učinkovit institucionalni sustav otkrivanja, progona i sankcioniranja korupcije. Ovo što je kasnije postala vertikalna USKOK-a. No, osim jačanja samog institucionalnog okvira, tražilo se uspostavljanje jasne politike borbe protiv korupcije kroz definiranje jasnih strategija i akcijskih planova.

Kako bi se ostvarilo to očekivanje, pozornost je bila usmjerena s jedne strane na prevenciju korupcije, a s druge strane na njenu represiju. Pod prevencijom prvenstveno se mislilo na uklanjanje svih mogućih rizika koji pogoduju korupciji. To je značilo unapređenje pravnog i institucionalnog okvira kako bi se smanjila mogućnost da se korupcija uopće pojavi. No jednom kad je do korupcije došlo, tražilo se da postoji učinkovit i robustan sustav koji će takve pojave u najbržem roku sankcionirati te time ujedno poslati preventivnu poruku da se korupcija ne isplati. U ostvarivanju tih ciljeva prevencije represije EU se usmjerio na niz konkretnih pitanja. Na području prevencije korupcije dominirala su pitanja financiranja političkih stranaka, sukoba interesa i pristupa informacijama. Sva tri pitanja usko su povezana s problemom zloupotrebe političkog utjecaja.

Naime, kod financiranja političkih stranaka, ako je ono netransparentno te se ne zna odakle donacije dolaze i njihovi iznosi, nakon izborne pobjede nemoguće je utvrditi jesu li se neki poslovi dodjeljivali donatorima kao zahvala za njihovu podršku. Naravno, takva netransparentnost pogoduje korupciji budući da ju je teško otkriti. Zbog toga je fokus bio na ograničavanju limita donacije, njihovoj transparentnosti te sustavu kontrole.

Kod sukoba interesa situacija je slična, ali riječ je o korištenju individualnog utjecaja radi ostvarivanja određene koristi nauštrb javnog interesa. U cilju prevencije sukoba interesa posebna pozornost bila je usmjerena na jačanje institucionalnog okvira sprečavanja sukoba interesa te

na jačanje sustava nadzora imovinskih kartica. S jedne strane tražila se depolitizacija i profesionalizacija Povjerenstva za sukob interesa. A s druge strane, jačanjem sustava nadzora imovinskih kartica željelo se osigurati preventivno djelovanje. Naime, svako neobjašnjivo naglo povećanje imovine državnih i lokalnih dužnosnika trebalo bi biti dostatna indicija za poduzimanje provjera. Pri tome bi javnost imovinskih kartica trebala osigurati dodatno jamstvo za otkrivanje sukoba interesa.

Konačno, jačanje sustava pristupa informacijama imalo je za cilj jačanje transparentnosti u radu države i lokalne uprave i samouprave. Transparentnost koja pred politiku postavlja zahtjev da odluke donosi na objektivnim i transparentnim kriterijima. S tim u vezi, Europska unija je kao poseban koruptivni rizik prepoznala javne nabave. Zbog toga je posebna pozornost bila posvećena sprečavanju korupcije u javnim nabavama te načinima trošenja javnog novca.

U represivnom dijelu borbe protiv korupcije u pregovorima prevladavala su pitanja uspostave učinkovitog institucionalnog i pravnog okvira za otkrivanje, progon i sankcioniranje korupcije. Tražila se potvrda učinkovitosti represivnog sustava u praksi. Pri tome se vodilo računa o dostatnim kadrovskim kapacitetima policije, državnog odvjetništva i sudova za progon korupcije. Ujedno tražila depolitizacija policije te daljnje jačanje njezine profesionalnosti. Na zakonodavnom planu tražilo se uređenje sustava oduzimanja imovinske koristi stečene kaznenim djelima kako u otkrivanju takve imovine tako i u zamrzavanju i konfiskaciji takve imovine. Nadalje, tražilo se da se izmjenama zakona osigura promptnost i prioritet u postupanju pravosudnog aparata u procesuiranju korupcijskih kaznenih djela.

Zaključno se može istaknuti da je interes EU za unapređenje pravnog i institucionalnog okvira borbe protiv korupcije u Hrvatskoj rezultirao konsolidacijom hrvatskih institucija, provođenjem brojnih istraga i sudskih postupaka te osuđujućih presuda za kaznena djela tzv. visoke korupcije, kao i podizanja javne svijesti o neprihvatljivosti korupcije kao društvene pojave. Stoga možemo zaključiti da su pristupni pregovori imali pozitivan učinak u razvoju antikorupcijske politike u Hrvatskoj.

Piše: EEF/K.T.

KORUPCIJA U JAVNOM I PRIVATNOM SEKTORU

Negativni utjecaj korupcije rezultira smanjivanjem investicija, nefunkcioniranjem unutarnjeg tržišta, bujanjem kriminalnih mreža

Korupcija u javnom i privatnom sektoru jedna je od glavnih preokupacija EU-a. Iako njezina razina varira od zemlje do zemlje (Danska je na 2. mjestu, Bugarska na 66., Hrvatska na 49./izvor: World Audit), nijedna europska država nije na nju imuna. Negativni utjecaj korupcije odražava se na gospodarsko-socijalnu politiku čitave EU-a kroz smanjivanje investicija, disfunkcionalno unutarnje tržište, razvoj kriminalnih mreža, ali i na njezina demokratska obilježja jer se gubi povjerenje građana u političko vodstvo i institucije. Procjenjuje se da se godišnje u korupciji "izgubi" oko 120 milijardi eura (oko 1% BDP-a Unije).

Na razini EU-a postoji antikorupcijska strategija upotpunjena pravnim instrumentima poput Konvencije EU-a za borbu protiv korupcije službenika europskih institucija ili država članica EU-a, Konvencije EU-a za zaštitu financijskih interesa EU-a, Okvirne odluke EU-a protiv korupcije u privatnom sektoru, i podržana radom Europskog ureda za borbu protiv prijevare (OLAF) koji prvenstveno provodi istrage vezane uz prijevare i korupciju unutar institucija EU-a.

No, EU zasad nema sveobuhvatni mehanizam kojim bi nadzirala postojanje antikorupcijske politike u članicama i ocjenjivala njezinu učinkovitost. Stoga se do sada u velikoj mjeri oslanjala na rad drugih međunarodnih foruma, primjerice Grupe država protiv korupcije pri međunarodnoj organizaciji Vijeća Europe (GRECO) ili radne grupe za borbu protiv podmićivanja Organizacije za gospodarsku suradnju i razvoj (OECD), i na provedbu međunarodnih Konvencija (poput UN Konvencije protiv korupcije, Kaznenopravne i Građanskopravne konvencije Vijeća Europe o korupciji).

Usprkos naporima, opći napredak u borbi protiv korupcije u EU-u ostaje umjeren. Razlozi su brojni: neke njezine članice nisu ratificirale

ključne međunarodne instrumente, neke nisu prenijele relevantne propise EU u vlastita nacionalna zakonodavstva, a neke opet postojeće antikorupcijsko zakonodavstvo provode na neučinkovit način. K tome, iako aktualni mehanizmi globalno imaju pozitivni utjecaj na europske države jer ih usmjeravaju prema provedbi minimalnih standarda, ograničenih su kapaciteta (slabo su vidljivi, nedovoljno fokusirani na specifična područja zakonodavstva EU-a, nedostaje im komparativna analiza) i stoga nedostatni za potrebe EU-a.

Kako bi dodatno potaknula političku volju za borbu protiv korupcije, EU će od 2013. godine svake dvije godine objavljivati Antikorupcijski izvještaj EU-a kojim bi ocjenjivala razinu borbe protiv korupcije u svojim članicama, te kroz horizontalni pregled ukazivala na trendove, primjere dobre prakse i slabosti. Namjerava i ojačati fokus na problematiku korupcije u relevantnim djelatnostima – pravosudnoj i policijskoj suradnji, financijskim istragama, zaštiti *zviždača*, javnoj nabavi, knjigovodstvu, revizijama tvrtki, financiranju političkih stranaka i sl. U kontekstu proširenja EU uvjetuje članstvo opsežnim antikorupcijskim reformama, kao što je učinila za Bugarsku, Rumunjsku, a i Hrvatsku. Temeljem Lisabonskog ugovora, Europska će komisija tek od 2014. godine imati ovlast pokrenuti pravni postupak protiv države koja neće provoditi europske antikorupcijske propise.

Usvajanjem zajedničkih europskih propisa za borbu protiv korupcije – koja, kao i sve veći broj kaznenih djela danas, ima prekograničnu dimenziju s kojom se države ne mogu samostalno nositi – odredila bi se minimalna pravila za njezinu definiciju i sankcioniranje, čime bi ojačala usklađenost antikorupcijskih politika država članica. Jer borbom protiv korupcije se štite sredstva europskih poreznih obveznika.

Piše: EEF/P.L.F.

HRVATSKA NAPREDUJE DOBRO, ALI IMA PROBLEMA KOJE JOŠ MORA RIJEŠITI

.....
Vezano za tržišno natjecanje, ocjena je EK da Hrvatska općenito ostvaruje napredak u ispunjavanju preuzetih obveza, dok je u odnosu na brodogradnju potrebno bez odgađanja riješiti pitanje Brodosplita, 3. maja i Brodotrogira

Europska komisija (EK) u travnju 2012. je objedinila svoje prvo izvješće o napretku Republike Hrvatske u ispunjavanju obveza za članstvo u EU. Izvješće je općenito pozitivno, ali s nekoliko ozbiljnih upozorenja.

Podsjetimo da su pristupni pregovori zaključeni u lipnju 2011., nakon što je Hrvatska ispunila sva mjerila. No, tijekom pregovora Hrvatska se obvezala da će do članstva u EU ispuniti još neke obveze. Potpisivanjem Sporazuma o pristupanju 9. prosinca 2011. uspostavljen je mehanizam praćenja ispunjavanja tih obveza te je EK zadužen da svakih 6 mjeseci izvijesti države članice EU o ostvarenom napretku. Ovo je prvo od tri predviđena izvješća. Svrha je tih izvješća da prate ostvaren napredak Hrvatske u ispunjavanju preuzetih obveza, ali i da dadu poticaj i podršku Hrvatskoj u nastavku reformi. Radi se o relativno kratkom izvješću na svega 12 stranica koje na vrlo sažet način bilježi ostvareni napredak, ali ujedno upozorava na teme na koje Hrvatska treba obratiti posebnu pozornost.

Vezano za tržišno natjecanje, ocjena je EK da Hrvatska općenito ostvaruje napredak prema ispunjavanju preuzetih obveza. Što se tiče industrije čelika, EK smatra da je Hrvatska obvezu ispunila, dok je u odnosu na brodogradnju potrebno bez odgađanja riješiti pitanje Brodosplita, 3. maja i Brodotrogira.

Za pravosuđe EK je zabilježio ostvareni napredak te zaključio da je Hrvatska na putu ispunjavanja svojih obveza. No, na ovom području je i najviše otvorenih pitanja na kojima do ulaska u EU Hrvatska mora ostvariti napredak. EK

posebice od Hrvatske očekuje napredak u načinu kadroviranja u pravosuđu, podizanja profesionalizacije kroz Školu za pravosudne dužnosnike. EK je dala packu zbog kašnjenja pri upisu druge generacije u Školu za suce i državne odvjetnike. Kako bi se smanjili rizici korupcije u pravosuđu, EK od Državnog sudbenog vijeća traži sustavnije provjeravanje imovinskih kartica sudaca. Posebna pozornost posvećena je učinkovitosti pravosuđa, pri čemu zabrinutost izaziva porast broja neriješenih predmeta te veliki broj predmeta u kojima suđenja traju godinama. Od Hrvatske se traži da poduzme odlučne mjere s posebnim fokusom na rješavanje najstarijih predmeta.

Izvješće je prepoznalo napredak u suzbijanju korupcije, posebice uzimajući u obzir neke predmete koji se trenutno nalaze na hrvatskim sudovima. No, procesuiranje korupcije na lokalnoj razini istaknuto je kao problem, kao i praksa oduzimanja imovine stečene korupcijom i organiziranim kriminalom. Nadalje se traži veća pozornost u provedbi nadzora nad odbačenim kaznenim prijavama. Na području borbe protiv korupcije najozbiljnije kritike odnose se na Zakon o policiji te Zakon o sukobu interesa.

Vezano uz poglavlje 24. konstatira se osnovni napredak, ali i određena kašnjenja. Kasni se s gradnjom prihvatnog centra za migrante te s graničnim prijelazima pokraj Neuma kao i s provedbom akcijskog plana za integrirano upravljanje granicama. Vizna politika je još uvijek samo djelomično usklađena s EU. U odnosu na ostala poglavlja za većinu EK konstatira da su gotovo ispunjene preuzete obveze, dok za 6. poglavlje daje nešto nižu, ali još uvijek vrlo pozitivnu ocjenu. Konačno, EK skreće pozornost Hrvatskoj o potrebi ubrzanja prijevoda pravne stečevine, koja se mora završiti do dana ulaska u EU.

Izvješće potvrđuje da je Hrvatska na pravom putu ispunjavanja svojih obveza, ali također upućuje na ograničen broj pitanja na kojima je potreban napredak. EK ujedno najavljuje ključno izvješće u jesen ove godine koje će dati sveobuhvatnu ocjenu hrvatskog napretka. Hrvatska može biti zadovoljna ovim izvješćem, ali se ne smije opustiti s dobivenim ocjenama jer pitanja koje su istaknuta kao problematična privlače veliku pozornost ne samo europske nego i hrvat-

ske javnosti. Brodogradnja, financiranje pravosuđa, borba protiv korupcije i nadzor granice vrlo su zahtjevna pitanja koja će tražiti punu pozornost i akciju idućih mjeseci, a rezultati ostvarenog bit će predstavljeni u sljedećem sveobuhvatnom izvješću u jesen ove godine.

Piše: EEF/K.T.

KOLIKI JE RAZUMNI ROK TRAJANJA SUDSKIH PROCESA U EU?

.....
Hrvatska je sa 498 dana među zemljama u kojima je potrebno najviše vremena za rješavanje parničnih predmeta, a iza nas su samo Italija i Malta

Pravo na suđenje u razumnom roku jedno je od temeljnih ljudskih prava sadržano u čl. 6 Europske konvencije o ljudskim pravima. Naime, Konvencija propisuje da radi utvrđivanja svojih prava i obveza građanske naravi ili u slučaju podizanja optužnice za kazneno djelo protiv njega svatko ima pravo da zakonom ustanovljeni neovisni i nepristrani sud pravično, javno i u razumnom roku ispita njegov slučaj. Predugo trajanje sudskog postupka dovodi do kršenja tog prava, a stranke u postupku zbog takve povrede mogu se za zaštitu obratiti Europskom sudu za ljudska prava.

Europski sud za ljudska prava razvio je sudsku praksu kroz koju je moguće uspostaviti kriterije procjene razumnosti trajanja sudskih postupka kao i pravila za izračunavanje duljine sudskih postupaka.

Kako bi se moglo procijeniti koliko dugo traje neki sudski postupak, potrebno je jasno odrediti trenutak od kojeg počinje računanje njegova trajanja i trenutak kada se smatra da je sudski postupak završio. Navedeni momenti se razlikuju ovisno o vrsti spora. Tako se u građanskim postupcima računa da je sudski postupak počeo danom podnošenja tužbe sudu. Za razliku od toga, u kaznenim stvarima računanje trajanja može početi već u trenutku uhićenja

osumnjičenog ili u trenutku podizanja optužnice ili pak u trenutku pokretanja istrage. Konačno, u upravnim stvarima trajanje postupka računa se od trenutka kada je građanin prvi puta podnio zahtjev upravnom tijelu, odnosno kada je pokrenuo upravni postupak, a ne kada je uslijed negativnog ishoda upravnog postupka pokrenuo upravni spor.

Kraj sudskog postupka u kaznenim stvarima označava dan konačne odluke suda o krivnji ili odluka Državnog odvjetništva ili suda o obustavi postupka. U građanskim stvarima kraj postupka predstavlja donošenje pravomoćne odluke, ali se također uzima u obzir i vrijeme ovršnog postupka koji potom slijedi.

Na ocjenu o tome da li se neki postupak vodi u razumnom roku ili ne utječe niz kriterija kao što su složenost predmeta, ponašanje stranke, postupak nadležnosti tijela i prioritetnost predmeta. Naime, složeniji predmeti po prirodi stvari trebaju više vremena da bi bili riješeni. Pored toga, sama stranka svojim postupanjem može uzrokovati prekomjerno trajanje postupka. Konačno, postoje predmeti koji su po svojoj prirodi prioritetni, pa je kod njih razumno trajanje sudskog postupka kraće.

Primjenom navedenih kriterija te vodeći računa o dosadašnjoj praksi Europskog suda za ljudska prava, mogu se izvući indikativni zaključci o trajanju sudskih postupaka u razumnom roku, odnosno kada je razumni rok povrijeđen. Za kaznene postupke suđenje koje traje do 5 godina načelno ne bi predstavljalo povredu. Pri tome treba podsjetiti da računanje tog vremena počinje i prije samog postupka pred sudom. U građanskim predmetima koji su po prirodi stvari prioritetni suđenje će biti u razumnom roku ukoliko je dovršeno u roku od 2 godine. Dok će se kod složenih građanskih predmeta razumno suđenje smatrati do 8 godina. Za redovite građanske predmete uobičajeno se kaže da je razumni rok za suđenje tri godine.

Kod upravnih predmeta suđenje u razumnom roku za prioritetne predmeta je dvije godine, dok je za ostale predmete uobičajene složenosti rok 5 godina. Ovdje je važno podsjetiti da kod upravnih predmeta suđenje u razumnom roku obuhvaća ne samo trajanje upravnog spora, nego i upravnog postupka.

Danas se mnoge države suočavaju s pro-

blemom prekomjernog trajanja sudskih postupaka. O tome svjedoče podaci koje u redovitim ciklusima od dvije godine prikuplja Europska komisija za učinkovitost pravosuđa (CEPEJ) – tijelo koje je 2002. godine osnovano pod okriljem Vijeća Europe. CEPEJ provodi evaluaciju i usporedbu pravosudnih sustava 47 država članica Vijeća Europe. Zadnje izvješće objavljeno je 2010. godine, a sadrži podatke za pravosudne sustave u 2008. godini.

Usporedbe radi korisno je navesti podatak o vremenu potrebnom za rješavanje građanskih parničnih predmeta na prvostupanjskim sudovima,

Na europskom nivou prosječno je potrebno 282 dana da sud prvog stupnja riješi predmet. Prema podacima CEPEJ-a (koji su prikupljeni za 35 država), države s najboljim indikatorima vremena rješavanja parničkih predmeta su Litva, Austrija i Češka. U Litvi sudu prvog stupnja potrebno je 55 dana da riješi predmet, dok je za sud u Austriji potrebno 129, a u Češkoj 154 dana. Francuska i Španjolska trebaju neznatno više dana od prosjeka za rješavanje prvostupanjskih građanskih predmeta. Države koje imaju najviše indikatore vremena rješavanja parničnih predmeta su Portugal, Slovenija, Hrvatska, Italija i Malt. Latvija i Slovačka trebaju preko 300 dana, dok Bugarska i Slovenija preko 400 dana. Hrvatskoj je potrebno 498 dana, a Italiji 533 i Malti 889 dana. Na ove podatke treba nadodati i vrijeme trajanja postupka po žalbi te eventualne postupke po reviziji pravomoćnih odluka. No, već iz navedenih podataka je indikativno koje su članice EU suočene s problemom dugotrajnosti sudskih postupaka.

Još indikativniji zaključci o državama suočenim s prekomjernim trajanjem sudskih postupaka mogu se iščitati iz broja utvrđenih povreda od strane Europskog suda za ljudska prava. Od članica EU prednjače Grčka, Mađarska, Slovenija, Bugarska, Luxembourg i Cipar, pri čemu govorimo o razmjernom broju utvrđenih kršenja na broj stanovnika. Na žalost u taj krug ulazi i Hrvatska. Poljska i Italija su imale relativno velik broj utvrđenih kršenja u 2008., ali ukoliko se taj broj stavi u odnos razmjernan s brojem stanovnika onda situacija nije tako zabrinjavajuća.

Zaključno, potrebno je istaknuti da prekomjerno trajanje sudskih postupaka osim što

predstavlja kršenje individualnog ljudskog prava, ono povlači za sobom dalekosežniju posljedicu narušavanja povjerenja građana u pravosudni sustav. Osim toga svako utvrđeno kršenje prava na suđenje u razumnom roku povlači obvezu države za plaćanje novčane kompenzacije, a koja dodatno opterećuje državni proračun. Zbog toga je za države koje su opterećene dugotrajnim sudskim postupcima od iznimne važnosti poduzeti konkretne mjere kojima će se svi sudski postupci svesti u razumne okvire na način kako ih indicira sudska praksa europskog suda za ljudska prava.

Piše: EEF/K.T.

KOJE ĆE POGODNOSTI DRŽAVLJANI HRVATSKE DOBITI PO ULASKU U EU?

.....
Po ulasku Hrvatske u Europsku uniju hrvatski građani uživati će diplomatsko-konzularnu zaštitu u svakoj državi u kojoj postoji bar jedno predstavništvo neke države članice

U pristupnim pregovorima područje prava građana Europske unije po opsegu i kontroverznosti pitanja koje obuhvaća bilo je tretirano kao isključivo tehničko područje na kojem se Hrvatska trebala uskladiti s pravnom stečevinom. Po tome ovaj dio poglavlja 23 može se uvelike usporediti sa svim ostalim poglavljima u kojima se provodilo usklađivanje zakonodavstva. Ovo se područje odnosilo na uređenje prava glasovanja i kandidiranja na izborima za Europski parlament i na općinskim izborima. Nadalje, ono se odnosilo na pravo slobodnog kretanja i prebivanja u Europskoj uniji te na diplomatsku i konzularnu zaštitu.

Slijedom navedenog, od Hrvatske se tražilo da donese propise koji će građanima EU omogućiti da glasuju i kandidiraju se na izborima za Europski parlament, kao i propise koji će

građanima EU omogućiti da glasuju i kandidiraju se na općinskim izborima. Nadalje, trebalo je donijeti propise koji će građanima EU omogućiti slobodno kretanje i život u Hrvatskoj te s time povezano ostvarivanje njihovih građanskih prava u državama u kojima borave, a čiji nisu državljani. Ta obveza proizlazi iz članka 22 Ugovora o funkcioniranju Europske unije koja svakom građaninu Unije koji boravi u nekoj državi članici čiji nije državljanin, daje u toj državi članici aktivno i pasivno biračko pravo na lokalnim izborima, pod jednakim uvjetima kao i državljani te države. Samo biračko pravo detaljnije je uređeno Odlukom Vijeća 76/787/EEC, EEZ, Euratom iz 1976. Tom odlukom uvedeno je biranje zastupnika Europskog parlamenta na temelju izravnog i univerzalnog prava glasa. Pored toga, Odlukom Vijeća 93/109/EC detaljnije su uređeni mehanizmi ostvarivanja aktivnog i pasivnog biračkog prava na izborima za Europski parlament za građane koji borave u državi članici čiji nisu državljani.

Konačno, od Hrvatske se očekivalo da pravno uredi pristup građana Europske unije diplomatskoj i konzularnoj zaštiti. To je potrebno za situacije kada država članica nema diplomatsko-konzularno predstavništvo u nekoj državi nečlanici Europske unije te zbog toga tim građanima unije treba osigurati zaštitu druge države članice uz jednake uvjete kao i vlastitim državljanima. Člankom 20 Ugovora o funkcioniranju Europske unije propisana je obveza da se svakom građaninu Unije na državnom području treće zemlje, u kojoj država članica čiji je on državljanin nema predstavništvo, osigura pravo na zaštitu diplomatskih ili konzularnih tijela bilo koje države članice, pod istim uvjetima kao i državljani te države. Pored toga, pravo na konzularnu i diplomatsku zaštitu zaštićeno je i člankom 46. Povelje o ljudskim pravima Europske unije. Odlukom 95/553/EZ iz 1995. predviđeni su najvažniji aspekti zaštite građana u nevolji poput pritvaranja ili uhićenja, bivanja žrtvom nasilja, repatrijacije tijela ili preživjelih, teško oboljelih itd. Odlukom 96/409/CSFP iz 1996. uspostavljeni su tzv. emergency travel documents kojima se zamjenjuju izgubljene ili ukradene putne isprave, a koje nositeljima takvih dokumenata omogućuju ulazak u EU te kretanje unutar Europske unije.

Prava državljana Europske unije nisu privu-

kla veću pozornost u pregovorima. Prilagodba je tekla bez većih problema usklađivanjem zakonodavstva s pravnom stečevinom. Pravo na glasovanje i kandidiranje na izbora za Europski parlament i na općinskim izborima ostvareno je donošenjem Zakona o izborima članova u EP i izmjenama Zakona o izboru članova predstavničkih tijela jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave. Pravo slobodnog kretanja i prebivanja u EU uređeno je izmjenama Zakona o strancima, dok pitanje diplomatske i konzularne zaštite treba uskladiti izmjenama Zakona o vanjskih poslovima. Ovdje valja napomenuti da će ova pitanja predstavljati velike pogodnosti za hrvatske građane, posebice u pogledu diplomatske i konzularne zaštite. Uzme li se u obzir da Hrvatska nema diplomatska i konzularna predstavništva u mnogim državama, ulaskom Hrvatske u Europsku uniju hrvatski građani uživat će diplomatsko-konzularnu zaštitu u svakoj državi u kojoj postoji bar jedno predstavništvo neke države članice.

Piše: EEF/K.T.

HRVATI U EU

..... Državljanstvo EU dodat će se hrvatskom državljanstvu

Da bi netko stekao državljanstvo Europske unije mora biti državljanin neke države članice, a pritom se ne odriče postojećeg državljanstva već stječe još jedno.

Državljanstvo je poseban pravni odnos, trajan po svom karakteru, koji postoji između države i pojedinca (odnosno njezinog državljanina). Temeljem postojanja državljanstva kao specifičnog pravnog odnosa između fizičke osobe i suverene države, nastaju određena prava, ali i obveze, kako na strani države, tako i na strani pojedinca.

Svaka država propisuje svoja pravila kojim regulira pitanja državljanstva, a osobito ona o kojima ovisi koje će osobe i pod kojim uvjetima smatrati svojim državljanima, odnosno, pod kojim uvjetima pojedine osobe prestaju biti njezini

državljeni. Tako i Europska konvencija o državljanstvu iz 1997. godine u svom članku 3. propisuje da će svaka država svojim pravnim propisima odrediti tko su njezini državljani. Postoje tri osnovna načela za stjecanje državljanstva: načelo krvne veze ili podrijetla, načelo područja i načelo prebivališta. Državljanstvo EU nastalo ugovorom iz Maastrichta kao ideja zbližavanja ljudi u Uniji, stvaranja osjećaja zajedništva te pružanja zaštite prava i interesa građana EU.

Da bi netko stekao državljanstvo Europske unije mora biti državljanin neke države članice. Pri tom se ne odriče postojećeg državljanstva već stječe još jedno. Ovo drugo državljanstvo donosi određene prednosti npr. slobodno kretanje i prebivanje na cijelom teritoriju EU, pravo glasa i kandidature na lokalnim izborima i izborima za Europski parlament u zemlji prebivališta, diplomatsku i konzularnu zaštitu bilo koje države članice EU u slučaju kada matična država članica osobe kojoj je potrebna zaštita nema svog predstavnika u određenoj trećoj zemlji te pravo na podnošenje molbe i žalbe Europskom pravobranitelju (ombudsman).

Ako se obraćate institucijama EU imate pravo to učiniti na bilo kojem zvaničnom jeziku EU i na istom dobiti odgovor. Kao državljanin EU mora vam se omogućiti i pristup dokumentima Europskog parlamenta, Vijeća EU i Europske komisije, ne smije vas se diskriminirati na nacionalnoj, spolnoj, rasnoj, religijskoj, starosnoj, seksualnoj osnovi ili na osnovi invalidnosti. Isto tako imate ravnopravan pristup slobodnim radnim mjestima u administraciji EU.

Hrvatski Zakon o strancima u potpunosti je usklađen sa pravnom stečevinom EU a njime su propisane neke odredbe koje će stupiti na snagu s danom pristupanja Hrvatske uniji. U zakonu sa kaže da državljani država članica Europskog ekonomskog prostora neće trebati dozvolu boravka u RH ako njihov boravak nije duži od tri mjeseca. Isto vrijedi i za Hrvate koje žele boraviti u zemljama EU. Za boravak dulji od tri mjeseca, ovisno o svrsi tog boravka do godine dana potrebno je ispuniti neke preduvjete. Npr. morate dokazati da imate dostatna financijska sredstva, zdravstveno osiguranje, potvrdu za svrhu školovanja, potvrdu o radnom odnosu itd.

Članovi obitelji državljana država članica EEP moći će u Republici Hrvatskoj raditi bez

radne ili poslovne dozvole. Isto pravilo vrijedi i za članove obitelji Hrvata koji se upute na rad u neku od zemalja članica. Privremeni boravak do godine dana može se odobriti u svrhu korištenja nekretnina, npr. ako imate svoju vikendicu na nekom lijepom slovačkom jezeru.

Nakon pet godina boravka u Hrvatskoj ili nekoj drugoj državi članici EU ispunjava se preduvjet za dobivanje dozvole stalnog boravka. Pri tome treba naglasiti da se ovime ne stječe državljanstvo. Uvjet od pet godina neprekidnog boravka može bit i kraći ako ste u Hrvatskoj stekli uvjete za starosnu mirovinu ili ste otišli u invalidsku mirovinu. Dozvolu stalnog boravka možete izgubiti ako se dogodi da ste odsutni iz zemlje više od 2 godine uzastopno.

Piše: EEF/J.K.

HRVATSKE VANJSKE GRANICE POSTAJU BEDEMI EUROPE

.....
Prema sadašnjim odredbama za tražitelja azila odgovorna je ona zemlja EU u koju je tražitelj prvo ušao, a najviše zahtjeva za azil bilo je u Francuskoj, Njemačkoj, Belgiji, Velikoj Britaniji i Nizozemskoj

Kad postanemo članica Europske unije, naše vanjske granice postaju bedemi Europe koje će Hrvatskoj donijeti odgovornosti u pogledu zajedničke politike azila. Prema sadašnjim odredbama za tražitelja azila odgovorna je ona zemlja Europske unije u koju je tražitelj prvo ušao. Budući ovo donosi nejednakost između članica koje su na vanjskim granicama EU i ostalih članica, Unija je u više navrata pokušavala uvesti jedinstven sustav azila. Prijedlog da se ukine odredba po kojoj je za tražitelja azila odgovorna ona zemlja u koju je tražitelj azila prvo ušao, nailazi na neslaganje Francuske i Njemačke, zemalja koje prednjače po broju zahtjeva za azil u 2010. godini.

Danas 90% tražitelja azila bude primljeno u 10 zemalja. Prema podacima Europske službe

za statistiku Eurostat, najviše zahtjeva za azil bilo je u Francuskoj, zatim Njemačkoj, Belgiji, Velikoj Britaniji i Nizozemskoj. Najviše zahtjeva za azil (20%) zatražili su građani Afganistana, Rusije i Srbije. Od ukupnog broja zahtjeva u 2010. godini pozitivno je riješeno 36% ili 55.095.

Ako pogledamo definiciju tražitelja azila, to je soba koja je zatražila azil ali još čeka odluku i prema kojoj ta osoba ima pravo na boravak, osiguranje osnovnih uvjeta života i smještaj u Prihvatilištu, osnovnu zdravstvenu zaštitu, osnovno i srednje školovanje pod uvjetom da zna jezik države u kojoj traži azil, novčanu pomoć, besplatnu pravnu pomoć, humanitarnu pomoć, slobodu vjeroispovjesti i vjerskog odgoja djece.

Europska komisija predlaže izmjene direktiva o uvjetima prihvatila i procedura azila po kojim bi se uspostavio jedinstveni europski sustav azila. Sustav bi omogućio brzu i poštenu proceduru za azil jedinstvenu svim zemljama članicama koji bi doprinio smanjenju troškova. Tražiteljima azila trebao bi omogućiti dostojanstven život i pristup tržištu rada kako bi se mogli sami uzdržavati. Prijedlog Europske komisije bavi se i pitanjem eventualne zlouporabe institucije azila. Novi propisi bi omogućili državama članicama da ubrzaju procedure i već na granici razmotre zahtjeve koji su očigledno neuvjerljivi ili ih podnose osobe koje predstavljaju opasnost za nacionalnu sigurnost i javni red.

Prema hrvatskim zakonima dok postupak traje, tražitelji azila smješteni su u Prihvatilištu za tražitelje azila u Kutini. Dio tražitelja azila smješta se u Prihvatilište za strance u Ježevu radi nedostatnih kutinskih kapaciteta. Za vrijeme boravka, pruženi su im tek osnovni životni uvjeti - osnovna zdravstvena skrb, tri obroka dnevno, 80 kuna džeparca te psihosocijalna pomoć po potrebi. Izgradnja dodatnih prihvatilišta ispunjenje je obveze Republike Hrvatske prema zahtjevima za pristup Europskoj uniji, ali i moralna obveza. Činjenicom da je zahtjeva za azil sve više i procjenom da će ulaskom Hrvatske u EU taj broj još više porasti, navedena obveza postaje i gorući problem. Rješenje se nazire u vidu izgradnje još dvaju prihvatilišta.

Postupak odobravanja azila može trajati do 6 mjeseci nakon čega tražitelj azila dobiva pozitivan ili negativan odgovor. Pozitivan odgovor znači dobivanje statusa azilanta i ulazak

u proces integracije. Tijekom ovog procesa azilant ima pravo učiti hrvatski jezik kako bi bio u mogućnosti tražiti posao odnosno preuzeti i potpunu materijalnu odgovornost za sebe kao i za članove svoje obitelji pogotovu za maloljetnike. Hrvatska je u prošloj godini odobrila 14 azila kao zemlja sve atraktivnija tražiteljima azila što je jednim dijelom uvjetovano položajem Hrvatske kao tranzicijske zemlje na putu iz Grčke preko Makedonije i Srbije prema zemljama članicama Europske unije, a drugim dijelom uzrok su pogoršanja sigurnosne situacije u državama Bliskog istoka i Sjeverne Afrike.

Piše: EEF/J.K.

NAKON 5 GODINA STJEČETE SVA PRAVA KOJA UŽIVAJU DRŽAVLJANI TE ZEMLJE

.....
Dozvola stalnog boravka u drugoj državi EU među ostalim jamči pravo na socijalno i zdravstveno osiguranje i prava iz mirovinskog osiguranja koja bi imali i u državi čije državljanstvo imate

Ako ste dovoljno mladi da možete otići na školovanje u neku drugu zemlju članicu EU i na školovanju provesti 5 godina automatski stječete pravo stalnog boravka. Znači možete ostati u toj zemlji koliko vas je volja. Na vaš stalni boravak od tih 5 godina ne utječe privremena odsutnost u trajanju manjem od 6 mjeseci godišnje, duža odsutnost radi služenja vojnog roka, jedan izostanak u neprekidnom trajanju od 12 mjeseci iz važnih razloga. Ti važni razlozi mogu biti trudnoća ili roditeljni dopust, ozbiljna bolest, strukovno obrazovanje ili posao u nekoj drugoj zemlji.

Dozvola stalnog boravka nije obavezan dokument koji morate imate. Ona potvrđuje vaše pravo da živite u zemlji gdje ste se nastanili bez ikakvih uvjeta. To znači da vas vlasti više ne smiju tražiti dokaze da imate posao, dovoljno sredstava za boravak ili zdravstveno osigura-

nje. Dokument može biti od pomoći ako imate posla s vlastima ili trebate zadovoljiti neke administrativne formalnosti. Samu dozvolu stalnog boravka možete zatražiti od institucije za izdavanje stalne dozvole boravka i ona vam je mora izdati što je prije moguće i to uz naknadu ne veću od one koju državljani te zemlje plaćaju za osobnu iskaznicu.

Rok trajanja ovog dokumenta je neograničena što znači da je ne morate obnavljati. Da bi je jedanput dobili potrebno je dokazati da u određenoj zemlji živite 5 godina. Kao dokaz može vam poslužiti potvrda prijave boravka koju ste dobili kad ste došli studirati. Ako ste pak učinili neko djelo koje vlasti mogu dokazati, a u suprotnosti je sa zakonom ili općom sigurnosti možete biti istjerani iz zemlje. Odluka o istjerivanju mora vam biti urečena pismeno sa svim objašnjenjima zbog kojih vas se istjeruje te točnim podacima kako se možete žaliti i do kada.

U tijeku školovanja ili rada u drugoj zemlji članici EU mogu vas posjećivati vaši roditelji, bake i djedovi ili drugi rođaci, ako ste oženjeni može vam se pridružiti vaš bračni ili izvanbračni partner kao i vaša djeca. I za njihov boravak vrijede ista pravila kao i za vaš ako su državljani zemlje članice EU. U protivnom moraju poštivati pravila za građane izvan EU. Ako ostaju duže od 3 mjeseca moraju se registrirati, a ako ostanu s vama duže od 5 godina i oni mogu zatražiti dozvolu stalnog boravka.

Što se tiče prava glasanja i kandidature na izborima kako lokalnim tako i europskim, uz dozvolu stalnog boravka morate zatražiti da vas se upiše u biračke popise i pri tome dokazati da nećete glasati na dva mjesta. Isto tako ako se kandidirate na izborima, možete za iste izbore biti kandidat samo u jednoj zemlji, ili u onoj čije državljanstvo uživate ili u onoj čiji ste stalni stanovnik.

Kad jedanput zaslužite dozvolu stalnog boravka u zemlji članici Europske unije imate pravo i na sve pogodnosti koje uživaju državljani te zemlje. Imate pravo na socijalno osiguranje, zdravstveno osiguranje, naknadu za porodijski dopust, dječji doplatak, prava iz mirovinskog osiguranja, pravo naknade za nezaposlene, porezne olakšice i sva ona prava koja bi imali i u državi čije državljanstvo imate. Isto tako imate pravo zatražiti kredit za npr. plaćanje školovanja.

Vaša djeca imaju pravo na besplatno poučavanje jezika kad stasaju za školu ako ne poznaju jezik zemlje čiji ste vi postali stalni stanovnik.

Problemi koji bi se mogli pojaviti mogu biti vezani za onu pravnu nadležnost koju propisuje zemlja članica EU i nad čime EU nema svoju moć. To mogu biti problemi s bankarskim propisima i pravilima. Neke banke mogu odbiti hipotekarni kredit za slučaj da ga želite dići zajedno s partnerom koji je državljanin neke druge zemlje članice EU s obrazloženjem prevelikog rizika.

Piše: EEF/J.K.

BIOMETRIJSKA PUTOVNICA – PUT K PRELASKU GRANICE UZ OTISAK PRSTA

.....
Biometrijski podaci na čipu hrvatske biometrijske putovnice među ostalim su otisci lijevog i desnog kažiprsta, biometrijska slika lica i osobni podaci nositelja putovnice

Imate biometrijsku putovnicu? Jeste li primijetili malu grafičku oznaku u donjem desnom kutu korica? Ovaj simbol prvi je korak u razlikovanju biometrijske putovnice od obične. Osim izgleda, znate li u čemu je razlika? U njoj je skriven elektronički nosač podataka, tj. čip. Obično je smješten u korice ili na jednu od stranica putovnice. Na njemu su pohranjeni biometrijski podaci vlasnika putovnice. Biometrijski podaci na čipu hrvatske biometrijske putovnice su otisci lijevog i desnog kažiprsta i biometrijska slika lica, osobni podaci nositelja, ime, prezime, državljanstvo, datum rođenja, oznaka spola, oznaka vrste putne isprave, oznaka države, broj putovnice, osobni identifikacijski broj, datum izdavanja i datum isteka valjanosti putovnice i tijelo koje je putovnicu izdalo.

Ovo su zapravo svi oni podaci koje se nalaze na unutarnjoj stranici putovnice uz fotografiju. Neke zemlje kao biometrijski podatak pri-

mjenjuju fotografiju šarenice oka. Osim ovih podataka na čip se mogu pohraniti još neki dodatni podaci poput imena roditelja ili bračnog partnera. Prednosti ove vrste putovnice jest u tome što pruža veću zaštitu od zlouporabe i neovlaštenih izmjena od klasične putovnice, smanjuje rizik od krađe identiteta i poboljšava zaštitu granica brzom provjerom nositelja e-putovnica koji ulaze u zemlju.

Ova putovnica omogućava lakše putovanje diljem svijeta. Većina razvijenijih zemalja svijeta zamijenila je klasične putovnice biometrijskima, a mnoge su zemlje u fazi uvođenja. U mnogim zemljama primjenjuje se i pravilo da za nositelja e-putovnica nisu potrebne vize. Možemo se pohvaliti da je Hrvatska uvela ovakav dokument mnogo ranije nego se od nas očekivalo. Ministarstvo unutarnjih poslova uložilo je veliki napor kako bi se ona uvela, no trud se isplatio. Od 30. lipnja 2009. godine hrvatski građani kojima je istekao rok valjanosti putovnice u Zagrebu su mogli zatražiti biometrijsku putovnicu, a od početka 2010. i u cijeloj zemlji.

I kako zapravo funkcionira taj čip u biometrijskoj putovnici? Slično kao i čitač bilo koje kreditne kartice. Policijski službenici na graničnim prijelazima prislone putovnicu na čitač i izvrši se provjera identiteta poštujući propisanu proceduru. Ovdje možemo istaknuti da različite države koriste i različite informatičke programe, no svima je zajedničko očitavanje fotografije vlasnika ili njegove šarenice oka. Naravno, naši podaci na tom čipu zaštićeni su s nekoliko vrsta zaštita od krađe i izmjene podataka.

Sigurnost državne granice oduvijek je bila prioritet, a danas je važnost još i veća zbog brojnih terorističkih napada. Tako se radi sigurnosti međudržavnih granica rodila ideja o biometrijskoj putovnici. Rok trajanja ove putovnice je 10 godina, no radi razvoja novih tehnologija preporučuje se i kraći rok. Međunarodna zračna luka u Kuala Lumpuru vlasnicima biometrijskih putovnica omogućila je prijelaz granice bez kontakta sa službenicima. Dovoljno je prisloniti biometrijsku putovnicu na čitač na prijelazu i identificirati se otiskom prsta. Sustav provjeri dobiveni otisak s onim na čipu putovnice. Ako su podaci identični, prolaz je omogućen. Uvođenje ovakvog sustava razmatra i Australija.

Neke države kao Albanija, Nizozemska

i Brazil integrirale su biometrijsku putovnicu i osobnu iskaznicu u jedan identifikacijski dokument. Time se smanjuju troškovi izrade identifikacijskih dokumenata za 50%. Očekivati je da će putovnica u budućnosti dobiti oblik kreditne kartice i da će sve države svijeta zamijeniti klasične biometrijskim putovnicama. Kakva god oblika i vijeka trajanja bila, omogućila je bržu identifikaciju osoba i skratila vrijeme čekanja na graničnim prijelazima.

Piše: EEF/J.K.

SCHENGEN – PROSTOR SLOBODE, SIGURNOSTI I PRAVDE

.....✎
Potpisnici Schengenskog sporazuma izbrisali su međusobne granice na kopnu, moru i u zračnim lukama zbog čega je i postao sinonim otvorenih granica unutar Europske unije

Schengen, malo slikovito mjesto sa svega petstotinjak stanovnika, leži na rijeci Moselle u jugoistočnom Luksemburgu na granici s Njemačkom i Francuskom. Svjetski glas prišilo mu je potpisivanje Schengenskog sporazuma prije 26 godina između zemalja Beneluksa, Francuske i Njemačke. Ovo malo mjesto na obali rijeke Moselle nije slučajno odabrano kao mjesto tako važnog događaja jer rijeka Moselle protječe kroz Francusku, Luksemburg i Njemačku, a sam događaj potpisivanja sporazuma dogodio se na brodu "Princeza Mari-Astrid".

Ovim su sporazumom zemlje potpisnice izbrisale međusobne granice na kopnu, moru i u zračnim lukama zbog čega je i postao sinonim otvorenih granica unutar Europske unije. Sporazum su tijekom vremena potpisivale i druge europske zemlje. Državljeni onih država koje u cijelosti primjenjuju Schengenski sporazum, mogu nesmetano ulaziti u prostor ostalih država članica bez ikakvih provjera. Kontrola se svodi samo na vanjske granice.

Danas su sljedeće zemlje potpisnice Sc-

hengenskog sporazuma: Austrija, Belgija, Danska, Estonija, Finska, Francuska, Njemačka, Island, Italija, Grčka, Luksemburg, Nizozemska, Norveška, Portugal, Španjolska, Švedska, Češka, Poljska, Estonija, Latvija, Litva, Mađarska, Malta, Slovačka i Slovenija. Sve ove zemlje, osim Norveške i Islanda, članice su Europske unije. Irska i Engleska, iako članice EU, nisu potpisnice Schengenskog sporazuma.

Temeljna ideja sporazuma bila je ostvarivanje prostora slobode, sigurnosti i pravde na kojem je zajamčeno slobodno kretanje ljudi, kako državljana EU, tako i onih stranaca koji se na području EU nalaze legalno. Da bi se ti ideali Schengenskog sporazuma ostvarili, treba osigurati:

- ukidanje unutarnjih granica između država članica
- vođenje jedinstvene vizne politike za državljane trećih država i njihov maksimalno tromjesečni boravak na području država članica
- borbu protiv ilegalnih migracija
- uvođenje zajedničke vanjske granice država članica
- uvođenje komplementarnih mjera koje bi trebale nadoknaditi pravnu prazninu ukidanjem unutarnjih granica država članica.

Granični nadzor obuhvaća pregled osoba, traženih i ukradenih vozila, dokumenata, ukradenog oružja i provjeru ispunjavanja uvjeta za ulaz u schengenski prostor. Uvođenje zajedničke vanjske granice schengenskih država zahtijeva oblikovanje zajedničke vizne politike. Za građane trećih država jedinstvenom vizom postavljeni su jednaki uvjeti za ulaz u schengenski prostor, bez obzira na koji dio tog prostora uđu. Zajedničkom viznom politikom regulirano je da, ako jedna od država članica zabrani ulazak nekom stranom državljaninu na prostor svoje države, takva zabrana automatski vrijedi za cijeli schengenski prostor. Za boravak stranaca na schengenskom prostoru do tri mjeseca za države članice EU vrijede zajednička pravila:

- popis država čiji državljani moraju imati vizu za ulaz uschengenski prostor i onih koje to ne moraju
- postupak i uvjete za izdavanje viza država članica
- jedinstveni format vize
- pravila o jedinstvenoj vizi

Zajednička vizna politika zahtijeva informatizaciju viznog postupka i postupka nadzora vanjske granice. Ovdje govorimo o dva informacijska sustava, a to suschengenski informacijski sustav SIS (tjeralični) i vizni informacijski sustav.

Šengenski informacijski sustav sadrži sljedeće baze podataka:

- zahtjev za uhićenjem;
- zabranu ulaska u drugu zemlju;
- tražene osobe i zaštita od ugroze javnog reda i sigurnosti;
- utvrđivanje boravišta;
- tajna registracija i ciljano usmjeren nadzor;
- registar predmeta.

SIS osigurava policijskim organima pristup bazama podataka država članica koje uključuju informacije o:

- osobama kojima je izrečena kazna izгона iz države članice;
- strancima koji se nalaze na popisu osoba kojima je zabranjen ulaz u državu članicu;
- traženim osobama ili osobama koje trebaju privremenu policijsku zaštitu;
- svjedocima i osobama koje su bile pozvane na saslušanje pred pravosudnim organima država članica;
- osobama koje su podvrgnute posebnom nadzoru radi počinjenja kaznenog djela ili jer predstavljaju ugrozu javne sigurnosti;
- izgubljenim ili ukradenim stvarima ili predmetima.

Piše: EEF / J.K.

ZA 6000 GRANIČNIH SLUŽBENIKA EDUKACIJA PO STANDARDIMA EU

Tijekom obuke granični policajci uče engleski i njemački jezik te europsko i schengensko pravo, nove oblike krijumčarenja vozila, krivotvorenja isprava kao i analize rizika i procjene

Ulaskom Hrvatske u Europsku Uniju, a kasnije i Schengensku zonu promijenit će pravila odnosa sa susjedima. Budući sa Bosnom i Hercegovinom Hrvatska ima granicu duljine 1010 kilometara i specifičnu situaciju s Neumskim zaljevom bitno je kako će schengenski granični režim utjecati na trgovinu poljoprivrednim proizvodima između ovih dviju zemalja. Politička situacija u Bosni i Hercegovini i nepostojanje zajedničke carinske politike u BiH može dovesti do problema. Prihodi od poljoprivrede Bosni donose 10% BDP-a, značajan je izvoz bosanskih mliječnih proizvoda, mesa i jaja u Hrvatsku, a i tranzit istih proizvoda preko Hrvatske u druge zemlje Europske unije. Od srpnja 2013. samo će dva granična prijelaza biti opremljena za kontrolu izvoza prehrambenih proizvoda što će uvelike otežati poslovanje malih proizvođača kako u Bosni tako i u Hrvatskoj.

Još jedan problem koji treba riješiti je i Neum, jedini izlaz Bosne na more. Ovdje će se prekidati granica EU-a, odnosno Schengena i ponovno nastavljati. Time se pred cijelu EU postavlja novi problem koji treba riješiti, a to je promet roba koji će trebati riješiti na obostrano zadovoljstvo kako bi se izbjegla situacija da kamioni gube vrijeme na granici s jedne strane prilikom izlaska iz EU, a onda i nekoliko kilometara dalje prilikom ponovnog ulaska u EU. Članstvo Hrvatske u EU donijet će i neke prednosti Hrvatima u Bosni budući oni imaju hrvatske putovnice, što znači da će oni iako žive izvan EU biti građani članice EU. To će im donijeti prava unutar EU, kao na primjer pravo zapošljavanja.

Hrvatska je svoje pripreme za buduću kon-

trolu vanjske granice Unije započela već 2002. godine projektom CARDS 2001 – Razvoj granične policije. Ovim je projektom uspostavljen novi ustroj granične policije, analizirano stanje i potrebe za novim kadrovima i opremom, a donesene su izmjene Zakona o nadzoru državne granice. Danas granična policija raspolaže sa 6000 graničnih službenika što je gotovo dvostruko više nego početkom projekta. Za sve njih uspostavljen je novi sustav obuke prema europskim standardima. Tijekom ove obuke granični policajci uče engleski i njemački jezik te europsko i schengensko pravo, nove oblike krijumčarenja vozila, krivotvorenja isprava kao i analize rizika i procjene. Hrvatsku nakon ulaska čeka 120 milijuna eura za jačanje kontrole vanjske granice i ulazak u Schengen.

Hrvatska je nabavila opremu za kontrolu granica, opremila mobilnu jedinicu za nadzor državne granice prema europskim modelima. Razvijen je i pušten u rad informacijski sustav za upravljanje državnom granicom SIS druge generacije, koji će do kraja ove godine biti instaliran na sve hrvatske prijelaze na budućoj vanjskoj granici. Iz europskih je fondova izdvojeno oko 10 milijuna eura za razvoj nacionalnog informacijskog sustava koji obuhvaća najsuvremeniju opremu u koju se ubrajaju čitači dokumenata i registracijskih počica, otisci prstiju, senzori i videonadzor. Ministarstvo unutarnjih poslova Republike Hrvatske uvelo je novi sustav digitalnog komuniciranja pod imenom TETRA koji omogućuje komunikaciju između službenika u cijeloj Hrvatskoj i sprječava prisluškivanje. Ovaj sustav pokriva cijelu Hrvatsku uključujući i morski teritorij. Plavu granicu čuvat će 29 plovila sa specifičnom opremom kao što je ona za noćni nadzor mora.

Hrvatska mora izgraditi i dva centra za strance, jedan u Trilju i jedan u Tovarniku. Ovo će uvelike olakšati posao jer se strane državljane neće morati dovoziti u Ježevo čiji je kapacitet premalen za sve strance na prostoru hrvatske.

Piše: EEF/J.K.

HRVATSKOJ ROK OD DVIJE GODINE ZA ULAZAK U SCHENGEN

Hrvatska će morati osigurati dovoljan broj policijskih službenika za učinkovito obavljanje granične kontrole sukladno schengenskim standardima i najboljoj praksi Europske unije

Bugarskoj i Rumunjskoj još uvijek nije odobren ulazak u zonu Schengena Europske unije zbog protivljenja Nizozemske i Finske. Pola godine ranije usprotivile su se Njemačka i Francuska. Ove zemlje mišljenja su da Bugarska i Rumunjska moraju poduzeti još neke važne korake u borbi protiv korupcije i kriminala. Očekuje se da će u proljeće 2012. najprije morski i zračni prostor ovih dviju zemalja biti obuhvaćen granicama Schengenske zone, a u ljeto i kopneni.

Iako je Hrvatska zatvorila poglavlje 24 – pravda, sloboda i sigurnost, nakon ulaska u Europsku uniju, imat će rok od dvije godine da u potpunosti zadovolji standarde Schengena. Više od 1000 kilometara kopnene granice, dodatnih pet tisuća policajaca, nekoliko graničnih prijelaza vrijednih i po 20 milijuna eura te autoceste. Sve su te brojke dio iste priče – pristupanja Hrvatske schengenskom prostoru. Hrvatska će morati osigurati dovoljan broj policijskih službenika za učinkovito obavljanje granične kontrole sukladno schengenskim standardima i najboljoj praksi Europske unije. U trenutku kad postane dio Schengena, Hrvatska će zapravo postati čuvar vanjskih granica Europske unije.

Zato je Uniji jako važno da Hrvatska bude sposobna braniti njezinu vanjsku granicu od prelazaka ilegalnih migranata, upada krijumčara i kriminalaca. Pripreme u Hrvatskoj traju već godinama, a troškovi prilagodbe procjenjuju se na više stotina milijuna eura. Ovaj novac utrošen je na suvremenu opremu kao i na školovanje osoblja koje će preuzeti ili nastaviti raditi posao na granici.

Velike promjene dogodit će se i u životu ljudi koje žive uz granicu. Sjetimo se pristupanja Slovenije Schengenskom prostoru kad su

postavljene rampe na pograničnim cestama, a stanovništvo je za nesmetan promet u pograničnom području dobilo ključeve za rampe. Schengenski režim nekima će svakako zakomplicirati život. Svjedoci smo situacije u kojoj se zatekla Italija s migrantima koji su brodovima dolazili iz Afrike na njihovu obalu. Cilj im je bio da preko Italije pristupe širokom Schengenskom prostoru i odu u Francusku, Njemačku i ostale zemlje.

Talijani su im izdavali privremene dozvole boravka na talijanskom prostoru kako bi rastertili migracijski pritisak. Mišljenje je Italije, izneseno i ostalim europskim partnerima, da problem imigranata nije samo njezin unutarnji problem, već predstavlja problem svih članica Europske unije. Budući da je velik dio migranata potražio mjesto pod suncem upravo u Francuskoj, Pariz je razmatrao mogućnost povratka policije na granične prijelaze s Italijom usprkos odredbama Schengenskog sporazuma. Zabrinutost je izrazila i Danska. Ministri unutarnjih poslova članica EU zaključili su da se odredbe sporazuma mogu revidirati, ali tek zajedničkom odlukom, a ne pojedinačnim potezima. Kriza na sjeveru Afrike odrazila se i na europski sustav koji se pokazao slabim u upravljanju kriznim situacijama u Tunisu, Egiptu i Libiji. Pojačani pritisak na vanjskim granicama ozbiljno je uzdrmao schengenski sustav.

U povijesti Schengena dogodilo se nekoliko iznimnih situacija kao što je to bio sastanak ministara vanjskih poslova skupine G8, koji se održao u Trstu prije nekoliko godina. Iz razloga sigurnosti Talijani su ponovno uveli schengensku kontrolu na granici sa Slovenijom u trajanju nešto manjem od dva mjeseca.

Piše: EEF/J.K.

Kultura i religija

STVARANJE EUROPSKOG IDENTITETA I NJEGOV ODNOS PREMA NACIONALNOM

Bojazan da bi europski identitet mogao ugroziti nacionalni nerealan je jer mu nedostaju duboko ukorijenjena sjećanja, tradicije, jezik koji u ljudima stvaraju osjećaj pripadnosti

Dugi se niz godina razvoj europskih integracija poistovjećivao s projektom političke elite i nastajanje Europe unije u velikoj se mjeri odvijalo mimo prosječnog Europljanina koji nije pokazivao posebno zanimanje za promjene koje je taj proces unosi u njegovu svakodnevicu.

No, već su krajem osamdesetih godina promicatelji europske ideje počeli zagovarati razvijanje europske svijesti o zajedništvu i stvaranje europskog identiteta, kako bi se EU jednog dana razvila u političku uniju koja bi imala podršku svojih građana, a time i legitimitet. Isticanje zajedničkog europskog političkog, pravnog i kulturnog nasljeđa, ukorijenjenog u rimskom dobu i humanizmu, osmišljavanje eurosimbola (zastava, himna, putovnica, Europski dan), uvođenje izravnih izbora za Europski parlament, razvijanje prekograničnih obrazovnih programa suradnje, zajedničke europske institucije, usklađivanje pravnih sustava država, uvođenje europskog državljanstva, stvaranje jedinstvenog europskog tržišta i korištenje zajedničke valute – svi su ti koraci trebali s vremenom ojačati osjećaj pripadnosti Europi.

Unatoč svemu istraživanja javnog mišljenja pokazuju da se prosječni građanin EU i danas lakše identificira sa svojom državom (91%) nego s EU (49%) (Eurobarometar, svibanj 2008.). Manjak povezanosti i interesa za EU odražava se i na nizak odaziv na izborima za Europski parlament (2004. godine: 45,6%). Istovremeno, kod mnogih će prevladati “europsjstvo” u situacijama u kojima su suočeni s

“vanjskim svijetom” (putovanja na druge kontinente), s prijetnjom (rat ili ekološka kriza) ili s pitanjima za koje će saveznike potražiti i dalje od svojih sudržavljana (moguće članstvo Turske u EU, migranti). To dokazuje da je čovjekov identitet višeslojan i dinamičan i da specifične okolnosti diktiraju koji će identitet u određenom trenutku “isplivati na površinu”.

Sjetimo se, uostalom, da nacionalne države postoje tek od 19. stoljeća i da je koncept, primjerice, britanskog identiteta, koji danas nitko ne dovodi pitanje, do tog vremena mogao zvučati jednako “umjetno” kao možda danas europski identitet. Osjećaj europsjstva kod građana mogao bi s vremenom ojačati, ne toliko kroz rad zajedničkih europskih institucija, koliko kao posljedica intenzivnih prekograničnih razmjena i suradnje, djelovanja civilnog društva i posebno interakcije mladih generacija koje odrastaju u sve “europskijem” okruženju.

Bojazan da bi europski identitet mogao ugroziti nacionalni nerealan je jer mu nedostaju duboko ukorijenjena sjećanja, tradicije, jezik koji u ljudima stvaraju osjećaj pripadnosti kako to čini nacionalni identitet. EU, uostalom, to i prepoznaje pa se u skladu sa svojim motom “jedinstvo u različitosti”, koji se neprestano obogaćuje pridruživanjem novih članica, obavezao na očuvanje i poštivanje nacionalnih identiteta svojih članica. Europski se pak identitet gradi oko zajedničkih vrijednosti, poput demokracije, vladavine prave i temeljnih ljudskih prava pojedinca i zahvaljujući tome snažan je instrument u borbi protiv sve zamjetnijeg porasta nacionalizma i euroskepticizma.

Unatoč jačanju globalizacije trend nastajanja novih suverenih država dokazuje da narodi teže državotvornosti i da država i nacionalni identiteti opstaju. No, nacionalni identiteti nemaju potpun smisao ako im oduzmemo njihovo mjesto u zajedničkoj europskoj povijesti, ali i budućnosti. Nacionalni i europski identitet nisu međusobno isključivi – oni se nadopunjuju i u tom suživotu pronalaze svoje prirodno mjesto u svakom Europljaninu.

Piše: EEF/P.L.F.

HOĆE LI HRVATSKA IZGUBITI SVOJ NACIONALNI I KULTURNI IDENTITET?

Time što ćemo postati građani Unije nećemo se odreći svog identiteta, već ćemo na veći ili manji način osjećati pripadnost jednom novome europskom identitetu koji možemo shvatiti kao sekundarni identitet

Ujedinjeni u različitosti – moto je i jedna od osnovnih ideja Europske unije. Ulaskom u Europsku uniju Hrvatska neće izgubiti svoj nacionalni i kulturni identitet niti će se odreći svog jezika i svojih običaja. Naprotiv, Hrvatska će ulaskom Uniju obogatiti svojom kulturom, običajima te donijeti jezik koji će postati 24. službeni jezik Unije.

S druge strane, Hrvatska će svom identitetu dodati jedan novi, a to je europski identitet na koji ćemo se polako privikavati. Time što ćemo postati građani Unije nećemo se odreći svog identiteta koji zapravo i ostaje naš primarni identitet, već ćemo na veći ili manji način osjećati pripadnost jednom novom identitetu koji možemo shvatiti kao supraidentitet ili kao sekundarni identitet koji pod motom “Ujedinjeni u različitosti” zapravo spaja sve one nacionalne i kulturne identitete, jezike i običaje koji su već dio velike europske obitelji kojoj ćemo se i mi uskoro pridružiti.

Naš novi europski identitet neće zamijeniti naš hrvatski identitet. Zapravo, mnogi su mišljenja da se ta dva identiteta i ne mogu natjecati jedan s drugim jer europski identitet za nas nema tako dugu povijest, tako duboke korijene, emotivni značaj i osjećaj emotivne povezanosti, stoljetnu tradiciju, kulturu i običaje koje možemo pripisati nacionalnom identitetu. Europski identitet zapravo je zasnovan na potpuno drugačijoj osnovi koja ujedinjavanjem različitosti, usvajanjem zajedničkih simbola, himne, zastave i sl. gradi novi multinacionalni, multijezični i multikulturni identitet zasnovan na građanskim pravima, a koji u isto vrijeme objedinjava identitet

pripadnosti europskoj obitelji. Da bismo ga percipirali bližim, potrebna nam je emocionalna povezanost s istim, osjećaj pripadnosti i želja da sve ono što taj identitet u sebi nosi prihvatimo.

U želji da još više potencira tu kulturnu raznolikost Europska unija usvojila je europski Dnevni red za kulturu (Agenda for culture) kako bi promovirala kulturnu raznolikost i dijalog između zemalja članica Unije, kulturu kao katalizator kreativnosti i inovacija, te kulturu kao dio međunarodnih odnosa. U tom smislu EU izdvaja znatna sredstva za kulturno povezivanje u sklopu programa prekogranične suradnje, projekte iz područja kulture koji povezuju zemlje Unije, ali i Uniju s udaljenim prekooceanskim zemljama poput Brazila, Južnoafričke Republike i Kine, projekte koji potiču na interkulturni dijalog, projekt europskih gradova kulture te europskog nasljeđa uz koji je povezana i 2010. uvedena nagrada European Heritage Label koju će dobiti gradovi koji na najbolji način predstavljaju europsku integraciju, ideje i njenu povijest. Pored spomenutih, EU financira projekte vezane za multilingvizam, komunikaciju te europsku digitalnu knjižnicu, muzej i arhivu pod nazivom Europeana i na taj način čuva i njeguje sve svoje jezike, ali i dijalekte. Dapače, EU financira i provodi programe očuvanja jezika kojima prijeti izumiranje.

Na planu očuvanja jezične raznolikosti EU radi puno, kako bi ne samo sve službene dokumente preveo na 23 (uskoro 24) službena jezika Unije i kako bi ih time učinio dostupnim i razumljivim svim svojim građanima nego i kako bi svih 60 autohtonih jezika ostalo u upotrebi, kako ne bi pali u zaborav. Stoga je i strah od gubitka jezika zapravo neutemeljen. Upravo suprotno. Europska komisija u suradnji s vladama zemalja članica Unije, Europskim parlamentom i socijalnim partnerima nastoji osigurati priliku građanima Unije da pored svog materinjeg jezika nauče još dva jezika i da time postanu zapošljiviji unutar Unije.

Strah od gubitka nacionalnog i kulturnog identiteta, jezika i običaja možda ne bi bio ni predmet razgovora da u ovom trenutku ne stojimo pred vratima Unije koja raznim načinima pokušava spasiti posrnule ekonomije zemalja članica i u isto se vrijeme nastoji izboriti s globalnom ekonomskom recesijom i padom

ekonomija svojih država članica. S tim u vezi je opravdano i pitanje koje svatko od nas postavlja pitajući se “koje su to koristi koje ću ja kao individua imati i koje su to koristi koje će moja zemlja imati od ulaska u Uniju”. Upravo odgovor na ovo pitanje u velikoj mjeri utječe na osjećaj pripadnosti, a time i na osjećaj identiteta jer se zapravo Europska unija primarno ne percipira kao prijetnja nacionalnom identitetu. Prema istraživanjima javnog mnijenja (Ipsos Puls 2011.), Unija se zapravo primarno više percipira s aspekta specifičnih ekonomskih troškova i koristi koje Unija od svojih članica traži, odnosno koje im daje. Prema istraživanjima, pitanje nacionalnog i kulturnog identiteta, očuvanja jezika i običaja nisu u prvom planu jer ima više drugih (ekonomskih) faktora u slučaju EU koji utječu na stvaranje osjećaja pripadnosti.

Hrvatska će ulaskom u Uniju službenim jezicima Unije pridodati svoj hrvatski kao 24. jezik, bogatu kulturu, tradiciju i nasljeđe te između ostalog i 6 građevina koje se nalaze na UNESCO-ovoj listi svjetske kulturne baštine. Time će Unija biti bogatija za još jednu novu dimenziju, a mi ćemo postati dio jedne nacionalno-kulturno-jezično i običajno raznovrsne i raznolike sredine postajući zajedno s drugim državama članicama ujedinjeni u različitosti.

Piše: EEF/B.I.Š.

SLUŽENJE STRANIM JEZICIMA PREDNOST JE NA EUROPSKOM TRŽIŠTU RADA

U svakodnevnom životu Europljana višejezičnost je ključna je vještina za one koji žele što bolje iskoristiti gospodarske i socijalne prednosti slobodnog kretanja u Europi i prilike koje nudi europsko tržište rada

Jezik je jedna od temeljnih značajki nacionalnog identiteta i njegova brojnost u Europi odraz je bogatog europskog kulturnog naslje-

đa. Istovremeno, u svakodnevnom životu Europljana višejezičnost, odnosno služenje stranim jezicima, ključna je vještina za one koji žele što bolje iskoristiti gospodarske i socijalne prednosti slobodnog kretanja u Europi i prilike koje nudi europsko tržište rada. U Povelji temeljnih prava koja je stupanjem na snagu Lisabonskog ugovora postala pravno obvezujuća, EU je potvrdila svoju privrženost načelu poštivanja jezične raznolikosti i zabrane diskriminacije na temelju jezika.

Današnja 23 službena jezika EU-a službeni su nacionalni jezici Unijinih 27 država članica, od kojih neke dijele isti jezik (primjerice nizozemski u Nizozemskoj i Belgiji ili grčki u Grčkoj i na Cipru), a ulaskom u EU, i hrvatski bi jezik dobio isti status. U EU-u postoji i niz jezika koji, iako su u službenoj uporabi na nacionalnoj razini, nemaju status službenog jezika u okviru EU-a (npr. luksemburški, baskijski ili škotski), već je njihovo eventualno korištenje u europskim institucijama dogovoreno od slučaja do slučaja.

Iako je najrasprostranjeniji jezik njemački (uzmu li se u obzir najbrojnije stanovništvo Njemačke i Europljani koji se njemačkim služe kao stranim jezikom), većina se Europljana kao prvim stranim jezikom služi engleskim, dok je ruski jedan od najkorištenijih službeno nepriznatih jezika u EU-u. Francuski je jezik zajednički trima gradovima koji su ujedno i tri politička središta EU-a – Bruxellesu, Strasbourgu i Luksemburgu. Svi temeljni dokumenti EU-a i europski zakoni dostupni su na svim službenim jezicima EU-a, uključujući Službeni list Europske unije (europska varijanta Narodnih novina), a troškovi prevođenja predstavljaju otprilike 1% godišnjeg proračuna EU-a, što svakog pojedinog Europljanina stoji oko 2 eura godišnje. Svaki europski građanin može se obratiti europskim institucijama na bilo kojem od tih jezika.

Svi službeni jezici EU-a ujedno su i radni jezici u Vijeću EU-a i u Europskom parlamentu, čime se nacionalnim resornim ministrima u jednoj, odnosno parlamentarnim zastupnicima u drugoj instituciji omogućava da se u radu koriste svojim nacionalnim jezikom. U Europskoj komisiji, koja uvjetno rečeno, predstavlja “državnu upravu” EU-a, radi olakšavanja komunikacije i omogućavanja bolje učinkovitosti rada, kao radni jezici dogovoreni su engleski, francuski i

njemački. Iz isto razloga izvaninstitucionalna tijela EU-a, poput savjetodavnog Europskog gospodarsko-socijalnog odbora ili Europske agencije za okoliš nemaju pravnu obvezu koristiti sve službene jezike Unije.

Unutar EU-a ne postoji zajednička jezična politika, već je ona odgovornost svake pojedine države članice. No institucije EU-a, primjerice Uprava Europske komisije u nadležnosti europske Povjerenice za obrazovanje, kulturu, višjejezičnost i mladež, potiču europsku dimenziju jezične politike i jezičnu raznolikost, zalažući se da Europljani govore barem dva strana jezika (2006. godine to se odnosilo na 28% Europljana), posebice u svrhu jačanja mobilnosti radne snage i tržišnog natjecanja u Europi.

U tu svrhu EU u okviru brojnih programa općeg Programa za cjeloživotno učenje nudi financijsku potporu raznim dobnim skupinama (studentima, profesorima, mlađim poduzetnicima, odraslima) za projekte, primjerice, razvijanja materijala za učenje i podučavanje stranih jezika, za mreže koje promiču mnogojezičnost ili za inicijative podizanja svijesti o važnosti usvajanja jezičnih vještina (<http://ec.europa.eu/languages>). Europski dan jezika obilježava se 26. rujna.

Piše: EEF/P.L.F.

VELIKE MOGUĆNOSTI ZA HRVATSKE FILMAŠE U EUROPSKOJ UNIJI

Program MEDIA program je EU čiji je cilj povećati optjecaj i broj gledatelja europskih audiovizualnih djela unutar i izvan EU te osnažiti konkurentnost europske audiovizualne industrije na svjetskom tržištu

Svi smo u osnovnoj školi imali priliku čitati roman za djecu *Koko i duhovi* poznatoga hrvatskog književnika Ivana Kušana. Odnedavno imamo i mogućnost pogledati u hrvatskim kinima film istoga naslova, redatelja Daniela Kušana, koji je ostvario velik uspjeh posebice među najmlađim gledateljima.

Vrijednost iskrene i tople priče o prijateljstvu, prožete napetim i zanimljivim segmentima detektivskoga žanra, što je lako pronašla put do malih srca, nije prepoznala samo domaća publika već i Europska unija, koja je putem Programa MEDIA sudjelovala u financiranju razvoja filma. *Koko i duhovi* postao je tako prvi hrvatski film koji je sufinancirala Europska unija i to putem fonda Programa MEDIA.

Program MEDIA program je Europske unije putem kojega se pruža potpora audiovizualnom sektoru. Njegov je cilj povećati optjecaj i broj gledatelja europskih audiovizualnih djela unutar i izvan Europske unije te osnažiti konkurentnost europske audiovizualne industrije na svjetskom tržištu. Potpora u okviru Programa MEDIA namijenjena je neovisnim tvrtkama i organizacijama u audiovizualnom sektoru te se pruža izravnim financiranjem filmskih i televizijskih djela i projekata koji pridonose promidžbi i distribuciji europskih audiovizualnih djela.

Nadalje, Program MEDIA podupire aktivnosti kao što su transnacionalna distribucija europskih filmova, razvoj audiovizualnih projekata s europskom dimenzijom te programe usavršavanja za stručnjake u audiovizualnom sektoru.

Program je pokrenut 1991. godine i trenutno se provodi njegova peta generacija, koja je stupila na snagu odlukom Europskog vijeća u studenom 2006. godine. Njezin je naziv MEDIA 2007, a raspolaže ukupnim proračunom od 755 milijuna eura za razdoblje od 2007. do 2013. godine.

Hrvatska je od 2008. godine punopravna članica Programa MEDIA, što mnogobrojnim filmskim djelatnicima, organizatorima filmskih festivala, distributerima i samim hrvatskim kinima omogućuje ravnopravno natjecanje s ostalim korisnicima iz čak 32 zemlje članice (27 zemalja Europske unije uz dodatnih pet zemalja s posebnim statusom: Island, Lihtenštajn, Norveška, Švicarska i Hrvatska) spomenutoga Programa kao i osiguravanje financijskih sredstava.

Rezultati natječaja iz 2009./2010. godine Hrvatsku pozicioniraju na visoko osmo mjesto u pogledu potpora za razvoj projekata. Da je moguće biti dijelom europske festivalske priče, svojim primjerima dokazali su *Animafest Zagreb*, *Motovun Film Festival*, *ZagrebDox* i *Zagreb Film Festival*. Festivali redovito ostvaruju potporu na

natječajima Programa MEDIA te su zahvaljujući uspješnom osiguravanju sredstava iz Programa MEDIA Hrvatsku pozicionirali na visoko drugo mjesto u odnosu na 32 zemlje članice Programa. U razdoblju od 15. rujna 2008. do 31. prosinca 2010. povučen je ukupan iznos od 791.869 eura.

Hrvatski su projekti putem sustava potpora razvoju, festivalima, distribuciji, *izi Audiovisual* te mreži *EUROPA CINEMAS* na natječaja 2010./2011. g. uspjeli steći iznos od 684. 850 EURA. Ukupna je stopa osiguravanja europskih sredstava iznosila tako 537 %, što znači da je u odnosu na uloženi iznos članarine koju Republika Hrvatska uplaćuje na godišnjoj razini dobiveno čak 5,37 puta više sredstava iz Programa MEDIA.

Noćni brodovi redatelja Igora Mirkovića (Studio dim d.o.o.), *Razred* redateljice Vesne Čudić (Nukleus film d.o.o.) i *Trampolin* redateljice Zrinke Matijević Veličan (Studio dim d.o.o.) samo su neki od filmskih projekata sufinanciranih sredstvima Europske unije, koje ćemo moći gledati u hrvatskim kinima i na malim ekranima.

MEDIA podupire samo one projekte koji udovoljavaju uvjetima navedenima u pozivima za prijavu projekata. Za financijsku potporu u okviru Programa MEDIA mogu se prijaviti tvrtke (pravne ili fizičke osobe), organizacije ili institucije – ali ne i pojedinci. Tvrtke moraju biti registrirane u nekoj od država članica Programa MEDIA te biti u izravnom ili većinskom vlasništvu državljana tih država. Pozive za prijavu projekata objavljuje Europska komisija za sve vrste financiranja unutar Programa MEDIA s unaprijed utvrđenim rokovima, i to obično jednom godišnje. S tim u svezi važno je istaknuti da MEDIA osigurava financijsku potporu do 50% proračuna predviđenog za pojedini projekt; iznimno 60 do 85%. Financijska potpora osigurava se ili u obliku predujma ili bespovratne pomoći.

Svaka zemlja članica ima svoj MEDIA desk. Glavna je zadaća ureda promicanje Programa MEDIA na nacionalnoj razini te savjetovanje potencijalnih podnositelja projekata za financijsku potporu iz sredstava Programa.

MEDIA desk Hrvatske osnovan je 15. rujna 2008. godine pri Hrvatskom audiovizualnom centru temeljem potpisanog *Memoranduma o razumijevanju između Republike Hrvatske i Europske zajednice o sudjelovanju Hrvatske u Progra-*

mu Zajednice MEDIA 2007 (2007. – 2013.).

Osnovna je zadaća MEDIA deska Hrvatske voditi brigu o prezentaciji Programa MEDIA u Hrvatskoj, pružati adekvatne informacije o natječajima Programa te pripomoći u pravilnom i kvalitetnom ispunjavanju prijavnica. Izobrazba, odnosno organiziranje stručnih radionica, također predstavlja jednu od ključnih aktivnosti MEDIA deska Hrvatske.

Svima onima koji trebaju detaljnije informacije o Programu, kriterijima njegovih natječaja te pomoć u pravilnom i kvalitetnom ispunjavanju prijavnica na raspolaganju stoji MEDIA desk Hrvatske (www.mediadesk.hr), ured koji sustavno vodi brigu o prezentaciji i provedbi Programa MEDIA u Hrvatskoj.

Piše: EEF/M.P.

U TRI DRŽAVE EU EUTANAZIJA JE LEGALIZIRANA

Potrebno je poduzeti sve moguće razumne alternativne mjere prije donošenja odluke o eutanaziji te saslušati drugo medicinsko mišljenje – konačnu odluku donosi posebna nadležna komisija

S jedne strane, eutanazija je čin kojim se primjerenim postupcima uzrokuje smrt osobe koja tu smrt zahtijeva i daje svoj dobrovoljni pristanak, a motiviran je samilošću osobe koja je provodi ili zakonskim procedurama koje su zadovoljene kako bi se mogla provesti. S druge strane, ona je pravo osobe koja eutanaziju zahtijeva da okončanjem svog života ukloni nepodnošljivu bol te da dočeka dostojanstvenu smrt.

Ne treba posebno naglašavati koliko je taj čin kontroverzan razmatrajući iz raznih gledišta: medicinskog, religijskog, bioetičkog, moralnog, pravnog i sl. Stoga je vrlo smiono poduzeti stvarne korake kako bi se ona legalizirala. Na razini zakonodavstva EU, pitanje eutanazije nije kodificirano, ali postoje neke države članice EU koje su taj čin ozakonile, osmislile procedure i

stvorile praksu vezanu uz ostvarivanje tog prava.

Eutanazija se može provoditi na razne načine, ovisno o tome je li riječ o puštanju umirućeg da naprosto umre izbjegavanjem posebnih mjera kojima mu se produžava život (pasivna eutanazija) ili o ciljanoj okončanju života od strane druge osobe na zahtjev umirućeg (aktivna eutanazija) i slično. U EU, aktivna eutanazija legalna je u Belgiji, Luksemburgu i Nizozemskoj. U ovom članku pozabavit ćemo se načinom na koji je to pitanje regulirano u Nizozemskoj.

U toj državi pitanjem definiranja čina eutanazije u zakonodavstvu počelo se baviti kroz sudsku praksu još početkom 70-ih godina prošlog stoljeća, kako bi naposljetku bila regulirana Zakonom o okončanju života na zahtjev i potpomoćnom suicidu iz 2002. Termin eutanazija definiran tim Zakonom podrazumijeva ciljano i planirano okončanje života pacijenta od strane liječnika. Kako liječnicima prijeti opasnost od suučesništva u smrti koje bi za posljedicu moglo imati krivično gonjenje, Zakonom se isključuje mogućnost krivičnog gonjenja liječnika koji je proveo eutanaziju, ali samo ako je poštovao sve u Zakonu navedene, izuzetno stroge procedure. Te procedure propisuju mogućnost provođenja eutanazije u specifičnim slučajevima i pri specifičnim okolnostima, inače se taj čin smatra zločinom.

Neki od kriterija koji po Zakonu trebaju biti ispunjeni kako bi liječniku bilo omogućeno provesti eutanaziju nad pacijentom, bez opasnosti od sankcija, podrazumijevaju pacijentovu nepokolebljivu zamolbu, pacijentu trebaju biti predložene sve dostupne informacije kako bi donio informiranu odluku, a patnja kroz koju pacijent prolazi mora biti nepodnošljiva i beznadna. Potrebno je poduzeti sve moguće razumne alternativne mjere prije donošenja odluke o eutanaziji te saslušati drugo medicinsko mišljenje. Odluku o tome hoće li osoba biti eutanazirana ili ne donosi posebna nadležna komisija. Nije moguće eutanazirati djecu koja nisu navršila 12 godina, a onima između 12 i 18 godina skrbnik treba dati prvolu. Također, nizozemski Zakon primjenjuje se samo na Nizozemce koji žive unutar granica Nizozemske i nema svoj doseg izvan njenih granica. Tako Nizozemci koji žive primjerice u nekoj drugoj EU državi, ne mogu u toj državi biti eutanazirani budući da podliježu

zakonu te države.

Činjenica da je eutanazija u Nizozemskoj legalizirana dovodi i do razvitka njezine prakse. Slučajevi eutanaziranih ljudi tamo su u porastu, od npr. 2.500 u 2009. do 2.700 u 2010. Interesne skupine koje promiču eutanaziju predlažu da se osnuju mobilni timovi doktora koji bi ljuđe koji su dobili dozvolu eutanazirali u njihovim domovima, ako im njihov liječnik nije voljan ispuniti tu želju ili ako je riječ o osobama s fizičkim hendikepom. Kraljevsko nizozemsko doktorsko udruženje 2011. godine izdalo je smjernice u interpretaciji nizozemskog Zakona otvarajući vrata psihosocijalnom faktoru kao kriteriju na temelju kojeg je moguće odobriti eutanaziju. Doktorima se savjetuje kako mogu povezati nedostatak društvenih vještina, financijskih sredstava ili društvene mreže pojedinca koji želi eutanaziju s njegovom nepodnošljivošću i beznadnom patnjom te na tome temeljiti odluku o odobravanju eutanazije. Tako je u 2010. godini eutanazirana 21 osoba koja je patila od ranog stadija demencije, ali koje su inače bile u dobroj fizičkoj formi, a sve je odobrila nadležna komisija.

Piše: EEE/J.S.

U KAKVU SU ODNOSU KATOLIČKA CRKVA I EUROPSKA UNIJA?

.....
Katolička crkva sudjeluje u kreiranju europskih politika – izjašnjava se o univerzalnim pitanjima, o onima koja se tiču specifičnih politika EU (socijalna prava, migracija, proširenje) te povremeno i o vanjskopolićkim aktualnostima

U ranim danima razvoja europskog projekta Katolička je crkva više podupirala Vijeće Europe, međunarodnu organizaciju za ljudska prava sa sjedištem u Strasbourgu – vid europske integracije koji nije imao ekonomsku dimenziju i koji je prepreke željezne zavjese nadilazio uspješnije od tadašnjih Europskih zajednica (preteča da-

našnjeg EU). Slijedom političkih promjena 90-ih godina pojavila se u EU svijest o potrebi da se paralelno s razvojem ekonomske integracije budućoj europskoj političkoj uniji “udahne duhovnost” te je 1994. godine Europska komisija pokrenula inicijativu “Duša za Europu” financirajući projekte vezane uz temu europskog sjedinenja iz perspektive vjerskih zajednica.

Nakon niza godina neformalnog dijaloga, Lisabonski je ugovor 2009. godine eksplicitno uveo inicijativu formaliziranog “otvorenog, transparentnog i redovnog dijaloga” između predstavnika europskih institucija te crkava i vjerskih (ali i nevjerskih) zajednica, među kojima i katoličke zajednice. Danas se više puta godišnje održavaju seminari-dijalozi na razne europske teme, sastanci nakon zasjedanja Europskog vijeća šefova država i vlada, kao i sastanci s budućim državama predsjedateljicama o njihovu programu predsjedanja.

Vatikan je, imenovavši apostolskog nuncijske, diplomatske veze s EU uspostavio još 1970., dok je EU svoje predstavništvo pri Svetoj Stoli osnovao tek 2006. godine. No usporedno sa službenom diplomacijom, posebice zahvaljujući proširenju EU, tijekom godina razvilo se katoličko civilno društvo koje se na europskoj razini okuplja u grupacijama poput Komisije biskupskih konferencija u europskoj zajednici (COMECE) ili Uniapaca koji okuplja europske poduzetnike koji promiču umjereni i socijalno odgovorni kapitalizam. Vjerske zajednice, pa tako i katolička, začetke svoje prisutnosti u Bruxellesu mogu zahvaliti više angažiranosti europskih službenika kršćanskih svjetonazora ili vjerskih redova nego izravnom djelovanju same Crkve – jezuitski red otvorio je svoj Katolički ured za informiranje o europskim problemima (OCIPE) u Bruxellesu još 1963. godine.

Zahvaljujući dijalogu, službenoj diplomaciji i organiziranim interesnim skupinama akreditiranim pri europskim institucijama, Katolička crkva sudjeluje u kreiranju europskih politika. U skladu sa svojim etičkim svjetonazorom izjašnjava se o univerzalnim pitanjima (bioetika, obiteljska politika, pobačaj), o pitanjima koja se izravno tiču specifičnih politika EU (socijalna prava, migracija, proširenje EU) te povremeno i o vanjskopolitičkim aktualnostima (izraelsko-palestinski odnosi).

U sklopu procesa odlučivanja u EU Crkva se koristi sličnim metodama kao i tradicionalne interesne grupe – lobiranjem pri institucijama u vlastitoj državi ili kod službenika Europske komisije i zastupnika Europske pučke stranke koji dijele njezine svjetonazore ili pak povezivanjem s istomišljenicima preko nacionalnih granica. Cilj joj je – s više ili manje uspjeha – osigurati da njezini stavovi budu zastupljeni u izglasanim europskim propisima. Godine 1982., odnosno 1987. uvjerila je dio država u Vijeću ministara da blokiraju usvajanje tekstova o umjetnoj oplodnji i istraživanju embrija, no nije uspjela u želji da se u Lisabonski ugovor eksplicitno uključi referencija na europsko kršćansko nasljeđe i Boga.

Dok vjerska sloboda ostaje dio privatne sfere pojedinca, određeni utjecaj EU na Vatikan postoji – iako nije članica EU, temeljem monehtarnog sporazuma s Unijom koristi valutu eura i obvezao se primijeniti relevantno europsko zakonodavstvo vezano uz pranje novca i financijske prijevare

Piše: EEF/P.L.F.

Znanost i obrazovanje

SUSTAVI VISOKOG OBRAZOVANJA U EUROPSKOJ UNIJI

Jedan od najvažnijih dogovorenih ciljeva Bolonjskog procesa jest stvaranje europskog modela studija u tri razine, najpoznatije po engleskim skraćenicama “bachelor”, “master” i “doctorate”

Sustavi visokog obrazovanja u Europskoj uniji, kao i u europskim državama izvan EU, usklađuju se od 1999. u sklopu Bolonjskog procesa. Dogovorenih ciljeva Bolonjskog procesa ima više, no jedan od najvažnijih jest stvaranje europskoga modela studija u tri razine, koji se temelji na onome što su studenti naučili (ishodima učenja) i uloženom radnom vremenu studenta. Sustavi studija u Europi usklađuju se da bi se osigurala lakša mobilnost studenata i radnika, ali i da bi se povećala njihova usporedivost te time i kvaliteta.

Sustav studija na tri razine najpoznatiji je po svojim engleskim skraćenicama bachelor, master i doctorate (u hrvatskim ekvivalentima prvostupnik, magistar/specijalist struke te doktor znanosti), a ishodi učenja i studentski rad po ECTS bodovima, koji se dodjeljuju po količini vremena koje su studenti uložili da bi stekli neke ishode učenja. Prva razina studija traje tri do četiri godine, druga jednu do dvije godine, te je europski standard da zajednički te dvije razine traju pet godina. Na razini Europe dogovoreno je da je standard za treću, doktorsku, razinu minimalno pet godina studija.

Republika Hrvatska sustav studija prilagodila je bolonjskom modelu 2005. godine. Kao rezultat ove prilagodbe, veći broj studenata nego ikad prije stječe visokoobrazovnu kvalifikaciju te se smanjuje ukupno trajanje studija. U ranijem sustavu studija studenti su mogli uspješno položiti većinu ispita nakon tri, četiri ili pet godina studija, ali ako nisu uspjeli diplomirati, tada su i dalje na tržištu rada bili ravnopravni s osobama koje su završile srednju školu; s ovim problemom suočavao se svaki drugi hrvatski student u starom sustavu.

Dodatna prednost nove strukture studija jest i fleksibilnost za studente. Studenti koji završe prvu razinu studija imaju široku lepezu mogućnosti: mogu nastaviti isti smjer na drugoj razini studija, mogu promijeniti visoko učilište ili smjer studija, mogu napraviti pauzu i studij nastaviti kasnije znajući da im prvu kvalifikaciju nitko ne može oduzeti ili mogu trajno ući na tržište rada.

U ovom trenutku u većini država Europske unije vodi se rasprava o provedbi Bolonjskog procesa. Jedno od glavnih pitanja jest ono o zapošljivosti prvostupnika, koje ponajviše proizlazi iz ranijih obrazovnih modela srednjoeuropskih država u kojima nije postojala vrsta obrazovanja usporediva s prvostupnicima. I dok su prvostupnici u značajno boljoj situaciji nego što bi bili da nemaju nikakvu kvalifikaciju visokog obrazovanja, njihov položaj na tržištu rada nekih država Europske unije još uvijek nije prepoznat. Ovo pitanje svaka država rješava na način koji odgovara njezinu tržištu rada, a na razini Bolonjskog procesa i Europske unije pomoć u rješavanju problema pruža provedba Europskoga kvalifikacijskog okvira. Njime se definiraju minimalni standardi za studentske ishode učenja i time pruža poslodavcima informacija o znanjima i vještinama osoba koje se javljaju na natječaje za radna mjesta. Europski kvalifikacijski okvir do sad su uvele Irska, Malta, Ujedinjeno Kraljevstvo i Francuska, a na uvođenju aktivno rade sve druge države Europske unije i Hrvatska.

Novi sustav studija u Republici Hrvatskoj uveden je i u propise o zapošljavanju u državnim službama, u javnim službama te u jedinicama lokalne i područne samouprave. Za prvostupnike u Hrvatskoj to znači da se sa svojim kvalifikacijama mogu prijaviti i bit će prepoznati na svim natječajima za radna mjesta u javnom sektoru na kojima je uvjet njihova razina obrazovanja. Sve veći broj privatnih poslodavaca prilagođava svoje propise o zapošljavanju, a razvoj Hrvatskog kvalifikacijskog okvira olakšat će daljnje usklađivanje tržišta rada i sustava obrazovanja.

Piše: EEF/L.J.

ŠTO ĆE ČLANSTVO U EU DONIJETI HRVATSKOM OBRAZOVNOM SUSTAVU?

Državljeni Hrvatske u EU će moći studirati pod istim uvjetima kao državljani zemlje u kojoj se nalazi sveučilište, a djeca radnika migranata u osnovnim i srednjim školama država Unije moći će učiti hrvatski jezik

Područje obrazovanja i osposobljavanja prvenstveno je u djelokrugu država članica što znači da EU potiče suradnju između država članica te podupire i dopunjuje njihove aktivnosti, istodobno poštujući odgovornost država članica EU za sadržaj nastave te organizaciju sustava obrazovanja i osposobljavanja. Obrazovanje predstavlja važno područje zajedničke politike na razini EU budući da je znanje temelj društva i uspješnog gospodarstva. Stoga su zemlje članice EU uspostavile tzv. otvorenu metodu koordinacije obrazovne politike. Cilj je uskladiti nacionalne obrazovne politike i postići zajedničke ciljeve. Strateški okvir europske suradnje u obrazovanju i osposobljavanju je dokument "Obrazovanje i osposobljavanje 2020." usvojen 2009.

Pregovori s Europskom komisijom za poglavlje "Obrazovanje i kultura" zatvoreni su 2006. Utvrđena je visoka stopa usklađenosti hrvatskog sustava obrazovanja s onima u europskim zemljama. Slijedom obveza preuzetih pregovorima u području obrazovanja u hrvatsko su zakonodavstvo unesene odredbe koje će se početi primjenjivati od dana hrvatskoga pristupanja EU. Odnose se na obrazovanje djece radnika migranata (državljana EU) i primjenu načela nediskriminacije spram državljana EU u odnosu na hrvatske državljane. Državljeni EU će se upisivati u obrazovne ustanove u RH pod istim uvjetima kao državljani RH (npr. mogućnost besplatnog pohađanja visokih učilišta ako zadovoljavaju uvjete određene za državljane RH). Osnovne i srednje škole državljanima EU morat će osigurati programe učenja hrvatskog jezika i

pomoć u svladavanju programa na hrvatsko-me jeziku te omogućiti učenje materinjeg jezika i kulture države čiji su državljani.

Državljeni RH će u EU moći studirati pod istim uvjetima kao državljani zemlje u kojoj se nalazi sveučilište (npr. važit će jednaki iznos školarina). Pretraživanje visokih učilišta u EU moguće je preko portala Ploteus i mreže Eurydice. Hrvatska će nastaviti provoditi obrazovne reforme u svim područjima obrazovanja. Reforma visokog obrazovanja provodi se u okviru tzv. bolonjskog procesa čiji su ciljevi jasnoća, prohodnost i kvaliteta kvalifikacija. Bolonjski je proces instrument za harmonizaciju kvalifikacija u sustavu visokog obrazovanja stečenih u europskim zemljama i podrazumijeva uvođenje tri razine obrazovanja (preddiplomska – prvostupnik, diplomaska – magistar struke i poslijediplomska – doktor znanosti ili umjetnosti). Reforma strukovnog obrazovanja provodi se u okviru u tzv. kopenhaskog procesa čiji su ciljevi modernizacija strukovnog obrazovanja, prohodnost, partnerstvo s industrijom, usklađenost s potrebama tržišta rada te s potrebama i sposobnostima pojedinca. Sve kvalifikacije u RH biti će opisane jednom od razina nacionalnog kvalifikacijskog okvira koji je povezan s Europskim kvalifikacijskim okvirom što će posebno pomoći posloдавcima u boljem razumijevanju kvalifikacija (npr. prvostupnik). Hrvatski kvalifikacijski okvir će omogućiti usporedbu ishoda učenja koji se postižu u obrazovnim ustanovama.

Članstvom u EU Hrvatska će se aktivnije uključiti u ostvarivanje ciljeva iz strateškog okvira europske suradnje u obrazovanju i osposobljavanju: da cjeloživotno učenje i mobilnost postanu stvarnost, poboljšati kvalitetu i učinkovitost obrazovanja i osposobljavanja, promicati jednakost, socijalnu koheziju i aktivno građanstvo, osnažiti kreativnost i inovacije na svim razinama obrazovanja i osposobljavanja. Za ostvarivanje zajedničkih obrazovnih ciljeva zemalja članica EU na raspolaganju su sredstva Europskog socijalnog fonda (samo za države članice EU) i Programa za cjeloživotno učenje EU u kojem Hrvatska punopravno sudjeluje od 2011.

Piše: EEF/L.M.

ZNANSTVENA I ISTRAŽIVAČKA POLITIKA EUROPSKE UNIJE

Istraživanje, obrazovanje i inovacije kao ključni elementi održivog i dinamičnog gospodarstva Europske unije čine tzv. trokut znanja koji djeluje na temelju partnerstva istraživačke zajednice, privatnog sektora i sveučilišta

Cilj europske politike znanosti i istraživanja jest stvaranje znanstvenog i tehnološkog sustava koji će omogućiti održiv društveni i gospodarski razvoj. Istraživanje, obrazovanje i inovacije kao ključni elementi održivog i dinamičnog gospodarstva čine tzv. trokut znanja koji djeluje na temelju partnerstva istraživačke zajednice, privatnog sektora i sveučilišta te se smatra temeljem konkurentnosti Europske unije.

Pregovori o poglavlju "Znanost i istraživanje" zatvoreni su 2006. (prvo zatvoreno poglavlje). Tijekom pregovora Europska komisija procijenila je da se hrvatska politika u području znanosti i istraživanja razvija u istom smjeru kao znanstvenoistraživačka politika EU. Europska komisija je preporučila daljnje napore na ostvarenju cilja europske znanstvene i istraživačke politike koji se odnosi na postotak bruto domaćeg proizvoda koji se ulaže u istraživanje i razvoj (u Hrvatskoj iznosi 0,9%, a cilj EU je 3%). Preporuka se posebno odnosi na povećanje ulaganja privatnog sektora.

Nadalje, tijekom pregovora Europska komisija procijenila je da su hrvatski znanstvenoistraživački kapaciteti dovoljno razvijeni za uključivanje u okvirne programe za istraživanje i tehnološki razvoj EU. Shodno tome RH u njima punopravno sudjeluje od 2006. (posljednje godine šestoga okvirnog programa). Sedmi okvirni program za istraživanje i tehnološki razvoj (2007.-2013.) najveći je program Europske unije s proračunom od 50,5 milijardi eura. Kroz zajedničke projekte koji se zasnivaju na smjernicama znanstvene politike EU stvara se tzv. Europski

istraživački i inovacijski prostor. Glavni su ciljevi okvirnih programa ojačati znanstvene i tehnološke temelje europske industrije i poticati međunarodnu konkurentnost EU.

Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta (MZOS) tijelo je nadležno za strateško planiranje sudjelovanja RH u okvirnim programima za istraživanje i tehnološki razvoj, plaćanje nacionalnog doprinosa za sudjelovanje RH kao i za nadzor nad njegovom provedbom. MZOS je ustrojio mrežu nacionalnih osoba za kontakt koje provode promidžbu programa i pružaju potporu prilikom izrade prijedloga projekata. Nacionalne osobe za kontakt zaposlene su u Hrvatskom institutu za tehnologiju, Agenciji za mobilnost i programe EU te MZOS-u. Informacije o osobama za kontakt, natječaji i ostale informacije o sedmom okvirnom programu objedinjene su na: www.fp7.hr.

Sedmi okvirni program namijenjen je sveučilištima i istraživačkim institutima, poduzećima, javnoj i državnoj upravi (uključujući lokalnu samoupravu), studentima poslijediplomskih studija i organizacijama civilnoga društva. Podijeljen je na pet potprograma, no dvije trećine ukupnoga proračuna namijenjena su potprogramu "Suradnja" kroz koji se potiču zajednička istraživanja diljem Europe u deset područja: zdravlje; hrana, poljoprivreda i ribarstvo te biotehnologija; informacijske i komunikacijske tehnologije, nanoznanosti, nanotehnologije, materijali i nove proizvodne tehnologije, energija, okoliš i klimatske promjene; transport (uključujući zrakoplovstvo), društveno-ekonomske i humanističke znanosti; istraživanje svemira; sigurnost.

Povećanje i olakšavanje mobilnosti znanstvenika i istraživača provodi se kroz mrežu Europske komisije EURAXESS. U programu sudjeluje 38 europskih zemalja, a u Hrvatskoj je za njegovo koordiniranje zadužena Agencija za mobilnost i programe EU u kojoj je ustrojen uslužni centar EURAXESS. Portal www.euraxess.hr pruža informacije o radnim mjestima i stipendijama diljem Europe kao i praktične informacije hrvatskim znanstvenicima pri odlasku u inozemstvo i stranim znanstvenicima pri dolasku u Hrvatsku. Hrvatski uslužni centar EURAXESS isto tako pruža usluge sveučilištima, znanstvenim institutima i poduzećima koja žele zaposliti strane istraživače.

EEF/L.M.

STRATEGIJA POLITIKE ZA MLADE EUROPSKE UNIJE

Ciljevi strategije za mladu su: stvaranje novih mogućnosti za obrazovanje i zapošljavanje mladih, veće sudjelovanje mladih u društvu te jačanje solidarnosti između mladih i ostatka društva

Politika o mladima je u djelokrugu država članica Europske unije, no institucije EU određuju ciljeve i prioritete te zemljama članicama daju smjernice o provedbi. U razdoblju 2010.-2018. države članice EU provode zajedničku strategiju politike za mlade pod nazivom “Mladi – ulaganje i osnaživanje”. Naglašava se da su mladi jedna od najosjetljivijih društvenih skupina, posebno u okolnostima gospodarske krize. Ciljevi strategije su: stvaranje novih mogućnosti za obrazovanje i zapošljavanje mladih, veće sudjelovanje mladih u društvu te jačanje solidarnosti između mladih i ostatka društva. Europska komisija tijekom provedbe Strategije komunicira s mladima (posebno s mladima s manje mogućnosti).

Isto tako države članice EU-a provode inicijativu “Mladi u pokretu – inicijativa za pokretanje potencijala mladih kako bi u EU ostvarili razborit, održiv i inkluzivan razvoj” usvojenu 2010. Njome se države članice EU-a poziva da žurno pristupe provedbi mjera koje će povećati kvalitetu obrazovanja, mladima olakšati uključivanje na tržište rada i povećati mobilnosti mladih. Konkretni su ciljevi: smanjenje udjela mladih u ukupnom broju nezaposlenih (EU 21%), povećanje udjela mladih sa završenim visokim obrazovanjem (u EU visoko obrazovanje ima 30% stanovništva, a procjenjuje se da će do 2020. gospodarstvo EU trebati 35% visookobrazovane radne snage), te smanjenje udjela mladih koji ne završavaju srednje obrazovanje na 10% (budući da je kod osoba bez srednjeg obrazovanja visok rizik od nezaposlenosti i života u siromaštvu).

Članice EU se također potiče na prilagođavanje obrazovnog sustava na način da ishodi učenja budu u većoj mjeri usklađeni s potreba-

ma tržišta rada te da mladima omoguće lakše pronalaženje prvoga zaposlenja. Primjer aktivnosti kojom se mladima bez radnog iskustva pokušava olakšati pristup tržištu rada i poslodavce potaknuti na zapošljavanje mladih je Your first EURES job koja mladima iz država članica EU-a omogućava prijave na privremeni rad u drugoj državi članici EU-a.

U svrhu učenja kroz mobilnost sve zemlje članice EU-a provode program “Mladi na djelu” (Youth in Action) namijenjenoga mladima i organizacijama koje se bave mladima. RH u njemu punopravno sudjeluje od siječnja 2011. s istim pravima i uvjetima kao i ostale države članice EU-a. Ministarstvo obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti je kao tijelo nadležno za strateško planiranje sudjelovanja Hrvatske u Programu “Mladi na djelu” tijekom 2011. u proračun EZ-a uplatilo godišnji nacionalni doprinos. Projekti su namijenjeni mobilnosti mladih u svrhu neformalnog učenja (kroz druženje i razmjenu iskustava) i povećanju znanja i vještina mladih.

U projektima mogu sudjelovati mladi do 30 godina i osobe koje rade s mladima. Primjeri aktivnosti su razmjene mladih, inicijative mladih i dugoročno volontiranje u inozemstvu preko Europske volonterske službe. Glavnu riječ u osmišljavanju i provođenju projekata imaju mladi. Udruge mladih i tijela lokalne uprave imaju priliku razmijeniti iskustva u radu s mladima s kolegama iz cijele Europe, steći nova znanja i vještine potrebne za rad s mladima, primati i slati volontere, pronaći međunarodne partnere i surađivati na projektima. Među prioritetima Programa je uključivanje mladih koji iz socijalnih, zdravstvenih ili kulturnih razloga imaju manje mogućnosti. Za njegovu je provedbu u Hrvatskoj nadležna Agencija za mobilnost i programe EU. Natječaj za 2012. i informacije o Programu potražite na www.mobilnost.hr.

Da bi iskoristili mogućnosti koje im pruža EU mladi trebaju uložiti napor u učenje jednoga ili više jezika ostalih država članica EU-a.

Piše: EEF/L.M.

HOĆE LI ZBOG ULASKA U EU DOĆI DO ODLJEVA MOZGOVA IZ HRVATSKE?

Ako znamo da su stručnjaci u nekim drugim državama EU znatno više plaćeni i imaju bolji status nego u Hrvatskoj, razumno je očekivati da će dio tih stručnjaka Hrvatsku i napustiti - ali to su mogli i prije ulaska u EU

Odljev mozgova najčešće označava napuštanje države od strane osoba koje imaju visoke znanstvene ili stručne sposobnosti. Tako bi, primjerice, odlazak doktora medicine bio odljev mozgova, dok odlazak građevinskih radnika ne bi. Stoga se čini da bi ulazak u Europsku uniju, u kojoj je mobilnost radne snage veoma jednostavna, mogao predstavljati opasnost odljeva mozgova za Hrvatsku. No je li doista tako?

Na prvi pogled, jest. Kada Hrvatska uđe u Europsku uniju, pa u sljedećih 7 godina (ovisno o ograničenjima za zapošljavanje koje postave pojedine države) hrvatski će se građani moći bez dodatnih uvjeta zapošljavati u drugim zemljama članicama. Ako znamo da su stručnjaci u nekim drugim državama EU znatno više plaćeni i imaju bolji status nego u Hrvatskoj, razumno je očekivati da će dio tih stručnjaka Hrvatsku i napustiti.

No, kada situaciju pogledamo detaljnije, vidljivo je da odljev mozgova nije jednostavno pitanje. Za početak, da bi se osoba odselila u drugu državu mora govoriti jezik dovoljno dobro da se može baviti poslom u toj državi. Pitanje jezika, u nekoj mjeri, smanjuje potencijal za odljev mozgova. Osim toga, migracija uključuje i seljenje iz svojega mjesta, od društva i prijatelja, što također smanjuje broj potencijalnih osoba koje bi se odlučile otputovati. Naposljetku, radna mjesta su jednako otvorena za sve građane Europske unije, tako da je konkurencija za radna mjesta koja bi omogućavala odljev mozgova veća nego u Hrvatskoj. Ovo su neki od razloga zašto iseljavanje nije toliko jednostavan i očit iz-

bor kao što se čini.

Naravno, moguće je odgovoriti da će se stručnjaci u deficitarnim područjima uvijek jednostavno zaposliti: informatičkih stručnjaka nedostaje svugdje. To je istina, ali za osobe u deficitarnim zanimanjima situacija se neće značajno promijeniti: informatički stručnjaci, i eksperti u drugim područjima, i danas su zapošljivi u Europskoj uniji i ako žele napustiti Hrvatsku, to mogu napraviti bez značajnih prepreka. Ulazak u Europsku uniju to će učiniti administrativno jednostavnijim, ali to ne znači da će se značajno povećati iseljavanje.

Upravo kada znamo da se stručnjaci već i danas mogu iseliti, i to ne samo u Europsku uniju nego i u sve države svijeta, postaje očito pitanje zašto se neki iseljuju, a zašto neki odlučuju ostanuti? Nažalost, na ovaj odgovor Hrvatska u ovom trenutku nema potpun odgovor. Znamo da dio ljudi odlazi zato što u Hrvatskoj ne mogu profesionalno napredovati – to je posebno slučaj s vrhunskim znanstvenicima – ali hrvatsko članstvo u Europskoj uniji vjerojatno neće biti dodatan poticaj za iseljavanje takvih osoba. Dio ljudi odlazi jer u Hrvatskoj ne mogu pronaći posao – ali ulaskom Hrvatske u Europsku uniju gospodarstvo će rasti i vremenom će se povećavati broj radnih mjesta.

Dio stručnjaka odlazi zbog toga što su plaće i uvjeti za rad (npr. prostor ili oprema) u Hrvatskoj neadekvatni; ne žele raditi za malen novac u lošim uvjetima. Ovaj razlog doista bi u budućnosti mogao potaknuti iseljavanje, jer će uz smanjenje administrativnih prepreka ovakvim osobama biti lakše pronaći više plaće i bolji status.

Srećom, Hrvatska upravo odgovarajući na ovu posljednju opasnost može direktno smanjiti odljev mozgova. Ulaskom u Europsku uniju Hrvatska će na raspolaganje dobiti financijska sredstva strukturnih fondova, koja će biti moguće uložiti u poboljšanje uvjeta za rad. Problemi s niskim statusom nekih profesija mogu se riješiti promjenom propisa i općenitim širenjem razumijevanja o njihovoj važnosti. Pitanje plaća neće se moći riješiti u svim stručnim područjima odjednom zato što plaće prate stanje cjelokupnoga gospodarstva. No, čak će i u tom slučaju rast gospodarstva doprinijeti i rastu plaća.

Sve u svemu, odljev mozgova predstavlja

stvarnu opasnost za Republiku Hrvatsku. No, ulazak u Europsku uniju Hrvatskoj će, paralelno s novim izazovima, dati i značajne nove alate za rješavanje toga problema. U svakome slučaju odluka o rješavanju problema odljeva mozgova bila je i ostat će ponajviše u rukama hrvatskih građana i hrvatske vlasti.

Piše: EEF/L.J.

HOĆE LI HRVATSKIM GRAĐANIMA BITI PRIZNATE KVALIFIKACIJE U EU?

Zbog toga što Hrvatska sudjeluje u bolonjskom procesu i provodi Lisabonsku konvenciju, europske države razumiju i u pravilu bez problema priznaju hrvatske svjedodžbe i diplome

Priznavanje kvalifikacija jedno je od najvažnijih pitanja za hrvatske građane koji žele živjeti i raditi u zemljama Europske unije, ili koji se vraćaju u Hrvatsku nakon studija u inozemstvu. Priznata kvalifikacija omogućava lakše pronalaznje posla i višu plaću, a teškoće u priznavanju kvalifikacije dovode do gubitka vremena, otežanoga zapošljavanja ili, u nekim slučajevima, čak i nemogućnosti zapošljavanja.

Priznavanje kvalifikacija u Europi regulirano je Lisabonskom konvencijom o priznavanju visokoobrazovnih kvalifikacija, koja je stupila na snagu 1999. godine. U Hrvatskoj je ratificirana 2002. godine, a od 2005. godine u potpunosti se primjenjuje u priznavanju kvalifikacija u Hrvatskoj. S obzirom na to da je Lisabonska konvencija po svojoj naravi međunarodni ugovor, hrvatski su se propisi o priznavanju uskladili s njezinim odredbama. To znači da se od 2005. godine u Hrvatskoj više ne provodi stari postupak nostrifikacije, u kojem su se detaljno uspoređivali programi hrvatskih i inozemnih studija i određivale razlikovne obveze. Umjesto toga uveo se postupak priznavanja, u kojem se oso-

bi priznaje inozemna kvalifikacija ako je završila studij na akreditiranom visokom učilištu i ako ne postoji značajna razlika između sustava studija dvije države.

Kada se govori o priznavanju kvalifikacija u Europskoj uniji, hrvatski građani najčešće nemaju nikakvih problema. Zbog toga što Hrvatska sudjeluje u bolonjskom procesu i provodi Lisabonsku konvenciju, europske države razumiju i u pravilu bez problema priznaju hrvatske svjedodžbe i diplome. To, naravno, ne znači da priznavanje kvalifikacija u drugim državama neće tražiti vremena ili da će biti besplatno, ali znači da hrvatski građani ne moraju strepiti hoće li im studij biti priznat u Europskoj uniji. Ulaskom u Europsku uniju i boljim razumijevanjem sustava obrazovanja, ova mobilnost samo će se još i povećati.

Svaka država Europske unije ima svoj sustav priznavanja inozemnih kvalifikacija. I dok su neke države za svoje potrebe ustanovile pet ili više različitih vrsta priznavanja kvalifikacija, u većini slučajeva hrvatski građani koriste tri osnovne vrste priznavanja.

Prvo, postoji priznavanje za potrebu nastavka studija, koje se odnosi na one hrvatske građane koji su, recimo, u Hrvatskoj završili prvu razinu studija i žele drugu razinu studija upisati u drugoj europskoj državi (ili obrnuto). U Hrvatskoj, kao i u većini država Europske unije, ovo priznavanje provodi visoko učilište na kojem želite nastaviti studij i najčešće nije administrativno zahtjevno.

Drugo, postoji priznavanje za potrebu zapošljavanja u reguliranim profesijama. Regulirane profesije su one profesije u kojima je država, pored diplome, postavila i neke dodatne uvjete za rad (primjerice arhitekti, liječnici ili odvjetnici). Ovo je pitanje u Europskoj uniji regulirano posebnom direktivom (zakonom Europske unije).

Treće, postoji priznavanje za potrebu zapošljavanja izvan reguliranih profesija. Primjer nekih od nereguliranih profesija su ekonomist ili dizajneri: oni u većini država Europske unije mogu raditi u svojoj profesiji odmah kada završe studij. Priznavanje kvalifikacija za potrebe zapošljavanja, i time pristup tržištu rada, u pravilu je nešto dugotrajnije i kompliciranije od priznavanja za nastavak studija.

Sve informacije o priznavanju kvalifikaci-

ja u državama Europske unije pronaći ćete na jednome mjestu: internetskim stranicama takozvanih ENIC ili NARIC centara. Ovi centri ustanovljeni su za potporu provedbi Lisabonske konvencije i za razvoj priznavanja kvalifikacija, a informacije o svim centrima možete pronaći na: www.enic-naric.net. ENIC/NARIC-ov ured postoji i u Hrvatskoj u sklopu Agencije za znanost i visoko obrazovanje: www.azvo.hr/enic/priznavanje-kvalifikacija. Hrvatski ENIC/NARIC mjesto je na kojem ćete provesti priznavanje svoje inozemne kvalifikacije ako se želite na temelju nje zaposliti u Hrvatskoj.

Europski standardi u priznavanju kvalifikacija uvelike su olakšali mobilnost studenata ili osoba koje su završile studij. To ne znači da je sustav savršen, jer još uvijek postoje slučajevi u kojima postupak dugo traje ili u kojem neka profesija jednostavno ne postoji u drugoj državi. No, Lisabonska konvencija, bolonjski proces i europski kvalifikacijski okvir znatno su smanjili troškove i skratili vrijeme potrebno za priznavanje kvalifikacija te su omogućili građanima, visokim učilištima, poslodavcima i državama da lakše i brže rješavaju otvorena pitanja.

Piše: EEF/L.J.

JESU LI ZA NEKE PROFESIJE POTREBNI ODREĐENI DODATNI UVJETI?

Priznavanje reguliranih profesija komplikiranije je nego priznavanje kvalifikacija u drugim područjima – za to je EU donio posebnu smjernicu koja postavlja osnovne uvjete za priznavanje tih profesija u cijeloj Uniji

Regulirane profesije jedno su od malobrojnih područja u kojima Europska unija direktno utječe na obrazovne sustave zemalja članica. Pojednostavljeno, regulirane su profesije one u kojima se osoba ne može zaposliti samo s di-

plomom, nego postoje još neki dodatni uvjeti. U Hrvatskoj i u Europskoj uniji, primjerice, osobe koje su završile studij prava ne mogu odmah početi obavljati odvjetnički ili sudski posao, nego moraju prije toga položiti pravosudni ispit.

Regulirane profesije iznimno su važno pitanje kako za građane koji su završili studij u području koje je regulirano, tako i za građane koji se koriste njihovim uslugama. Nitko ne bi htio otići kod liječnika koji nije zadovoljio sve uvjete za bavljenje svojim poslom, isto kao što nitko ne bi htio živjeti u neboderu koji je projektirao netko tko nema sve potrebne ovlasti. No, kada 27 ili više različitih država regulira svoje profesije, tada čak i najbolji liječnici ili arhitekti ne mogu biti sigurni da će zadovoljiti uvjete za regulirane profesije u drugoj državi. S obzirom na važnost reguliranih profesija u funkcioniranju nekoga društva ili gospodarstva, Europska unija donijela je o priznavanju reguliranih profesija posebnu smjernicu (zakon Europske unije): direktiva 2005/36/EC.

Smjernica postavlja osnovne uvjete za priznavanje reguliranih profesija u cijeloj Europskoj uniji; temeljem nje svi građani Europske unije mogu biti sigurni da će im usluge pružati valjani stručnjaci, a svi stručnjaci mogu biti sigurni da će imati priliku dokazati svoje znanje bez diskriminacije. Smjernica ovo postiže kroz nekoliko mehanizama, od kojih ćemo u ovome tekstu predstaviti tri: automatsko priznavanje, priznavanje na temelju radnoga iskustva i opći sustav priznavanja.

Automatsko priznavanje stručnih kvalifikacija postoji u sedam profesija u Europskoj uniji: arhitekti, doktori medicine, doktori dentalne medicine (bivši stomatolozi), primalje, medicinske sestre, magistri farmacije i veterinari. U ovih sedam profesija Europska unija propisala je minimalan sadržaj visokoga obrazovanja te su svi studijski programi u Europskoj uniji usklađeni s ovim uvjetima. To znači da se građani koji su stekli kvalifikacije u ovih sedam profesija mogu zaposliti u svim državama Europske unije bez posebnoga postupka priznavanja kvalifikacije – sve što je potrebno jest prijaviti se u nadležno tijelo države domaćina kako bi se dobilo odgovarajuće odobrenje i, eventualno, dokazati znanje jezika. Sve se ovo odnosi i na Hrvatsku; hrvatski studijski programi u ovim profesijama usklađeni su sa smjernicom i u ovim reguliranim profesija-

ma hrvatski građani moći će jednostavno putovati po Europi.

Priznavanje na temelju radnoga ili stručnog iskustva moguće je u područjima koje definira svaka pojedina država članica. U tim slučajevima osoba može dobiti odobrenje za rad u profesiji bez dodatnih uvjeta, kao i u slučaju gornjih sedam profesija. Minimalni uvjeti za priznavanje na temelju iskustva jest to da je, prvo, to država omogućila i drugo, da osoba ima neki minimalan broj godina radnoga iskustva u tom području (najčešće je minimum tri godine). Osim toga, države često traže i da je osoba završila odgovarajuće obrazovanje u području u kojem se želi baviti. Ako se zadovolje ovi i eventualni drugi uvjeti, tada osoba može pružati svoje usluge ili raditi u svojoj profesiji u drugoj državi.

Posljednji, treći, sustav priznavanja je opće priznavanje. U ovome slučaju radi se o potpunome postupku priznavanja u kojem morate dokazati da imate odgovarajuće obrazovanje i dodatna znanja i vještine, često radno iskustvo, a ponekad i dodatne uvjete pojedinih država – poput znanja jezika u nekim profesijama. U ovome postupku priznavanja moguće je da država domaćin zatraži još dodatno radno iskustvo (takozvano razdoblje prilagodbe, koje može trajati i do tri godine) ili provjeru osposobljenosti za rad u profesiji.

Svi ovi sustavi priznavanja nešto su jednostavniji u slučajevima kada osoba ne želi svoje usluge pružati trajno, nego samo privremeno. No, o privremenom pružanju usluga samostalno odlučuje svaka pojedina država, tako da je potrebno prethodno provjeriti propise.

Republika Hrvatska uvela je smjernicu u svoj pravni sustav 2009. godine, kada je donijela Zakon o reguliranim profesijama i priznavanju inozemnih stručnih kvalifikacija. Za većinu hrvatskih građana ovaj zakon nije relevantan, nego će, ako budu mobilni, koristiti slične zakone u drugim državama. No hrvatski građani koji su završili studij ili se bavili nekom reguliranom profesijom u zemljama Europske unije, a potom se žele vratiti u Hrvatsku, na temelju ovoga zakona lakše će i brže ostvariti svoja prava nego prije.

S obzirom na svoju važnost, priznavanje reguliranih profesija kompliciranije je nego priznavanje kvalifikacija u drugim područjima. Srećom, države članice Europske unije žele olakšati

mobilitet svih građana, tako da osobama koje se žele baviti reguliranom profesijom u drugim državama stoji na raspolaganju široka lepeza informacija. Glavna europska stranica, s linkovima na sve druge stranice, dostupna je preko: http://ec.europa.eu/internal_market/qualifications/. Nacionalna kontakt-točka za priznavanje reguliranih profesija u Republici Hrvatskoj jest Agencija za znanost i visoko obrazovanje: www.azvo.hr.

Piše: EEF/L.J.

KAKO ĆE HRVATSKI GRAĐANI PLAĆATI ŠKOLARINE U ZEMLJAMA EU?

.....
Kada Republika Hrvatska uđe u Europsku uniju, hrvatski će građani u zemljama EU plaćati jednake školarine kao i njihovi domaćini, a isto će vrijediti i za državljane EU koji budu studirali u Hrvatskoj

Kada govorimo o školarinama za studij, opće je pravilo da kada Republika Hrvatska uđe u Europsku uniju, za hrvatske građane vrijedit će jednaka pravila kao i za državljane zemalja članica EU. Dakle, hrvatski će građani u zemljama Europske unije plaćati jednake školarine kao i njihovi domaćini, a isto će vrijediti i za državljane Europske unije koji budu studirali u Hrvatskoj.

Uzmemo li primjer Švedske, to znači da hrvatski građani koji se ondje budu prijavljivali na studij neće trebati plaćati troškove prijave, a budu li primljeni na studij, neće plaćati ni školarinu. Državljanin zemalja koje nisu članice Europske unije, poput Sjedinjenih Američkih Država ili Kine, u Švedskoj plaćaju puni iznos školarine za studij, koji se određuje od jednoga visokog učilišta do drugoga. I u Ujedinjenome Kraljevstvu studenti državljani Europske unije plaćaju istu cijenu školarine kao i državljani Ujedinjenoga Kraljevstva. Zanimljivo je pritom da studenti država članica Europske unije, te time u buduć-

nosti i Hrvatske, u Škotskoj studiraju besplatno, dok studenti iz Engleske moraju plaćati školarinu.

Općenito, školarine su jedno od najvažnijih otvorenih pitanja u visokome obrazovanju u cijelome svijetu. U ovome trenutku u svijetu ima više studenata nego bilo kada u povijesti, i dok je prije trideset godina studij bio izbor manjine 18-godišnjaka, danas većina srednjoškolača i srednjoškolki studiranje podrazumijeva kao normalan životni put. Takvo povećanje broja i udjela studenata, koje je praćeno i višim minimalnim standardima studija, dovelo je do brojnih pitanja o izvorima financiranja. U većini država na svijetu povećanje troškova praćeno je i povećanjem školarina za troškove studija – ni zemlje Europske unije ni Hrvatska nisu od toga dosad bile izuzete.

Većina država Europske unije pitanje školarina riješila je poput Hrvatske: studenti, pod nekim uvjetima, plaćaju neki iznos školarine. Jedinstven model ne postoji – u Škotskoj školarinu plaćaju studenti druge razine studija (magistri), u Sloveniji izvanredni i studenti treće razine, u Irskoj je školarina na prvoj razini jeftinija nego na drugoj, dok u Hrvatskoj školarinu plaćaju neredoviti studenti prve i druge razine, izvanredni studenti, te svi studenti treće razine studija. Neke države Europske unije na kojima uobičajeno studira velik broj Hrvata za većinu studenata ne naplaćuju školarine ili naplaćuju manje od 1500 kuna godišnje – u te države spadaju i Austrija, Finska, Švedska, Danska, Slovenija, neke savezne države u Njemačkoj i Francuska. Ipak, potrebno je naglasiti da modeli školarina u različitim državama mogu biti veoma različiti i da većina država, u pravilu, nema jedinstvenu cijenu školarina na svim programima i visokim učilištima.

Troškovi studiranja u Europskoj uniji za građane Republike Hrvatske značajno će pasti ulaskom u Europsku uniju. Ipak, školarine nisu jedini troškovi koji čekaju studente koji žele studirati u Europskoj uniji. Dok u Hrvatskoj država plaća studentima dio troškova prehrane, smještaja i prijevoza, države Europske unije najčešće nemaju takve subvencije te su troškovi studentskoga života u tim državama viši nego u Hrvatskoj. Od država u kojima ne postoje školarine, studij bi primjerice u Švedskoj ili Danskoj za hr-

vatskoga studenta bio višestruko skuplji nego u Hrvatskoj ako ne bi dobio stipendiju za financiranje troškova hrane, prijevoza i smještaja. No, dobra je vijest što će hrvatski građani ulaskom u Europsku uniju, osim nižih školarina, dobiti pristup i stipendijama za potporu studiranju koje su namijenjene samo državljanima zemalja članica Europske unije.

Općenito, države Europske unije na različite načine svojim studentima financiraju troškove života - u Nizozemskoj svi studenti plaćaju visok iznos školarine, ali zato svi studenti koji redovito studiraju imaju pravo na visoku stipendiju (eng. grant). I u Švedskoj i Danskoj studenti imaju pravo na izdašne potpore za troškove života. No, svaka država sustav potpore za troškove života rješava na različit način, a u ovome trenutku u Europskoj uniji postoje veoma raznoliki modeli. U nekim državama Europske unije potpore za troškove života ne pripadaju u sustav stipendija za studij, nego u sustav socijalne pomoći, te stoga nisu jednako dostupne za osobe koje nemaju prebivalište na teritoriju te države. U takvim slučajevima građani Republike Hrvatske, kao ni građani drugih država Europske unije, ne bi mogli dobiti takve oblike potpore. Ipak, o ovome pitanju u ovome je trenutku otvorena dinamična rasprava na razini Europske unije.

Većina europskih država i sveučilišta ima kvalitetne i detaljno razrađene internetske stranice sa svim informacijama o mogućnostima studija i života, te predlažemo da se detaljno informirate o mogućnostima prije slanja prijave. Te stranice najlakše ćete pronaći tako da u tražilicu upišete “study in [ime države]”, ili napišete odgovarajuću formulaciju na drugom jezicima. Uz internetske stranice pojedinih država i sveučilišta, informacije o otvorenim natječajima na stipendije možete pronaći na stranicama www.stipendije.info. Za osobe koje su zainteresirane za kraće studentske boravke, predlažemo stranicu Programa za cjeloživotno učenje Europske unije koji u Hrvatskoj vodi Agencija za mobilnost i programe Europske unije: www.mobilnost.hr.

Piše: EEF/L.J.

PROGRAM ZA CJELOŽIVOTNO UČENJE EUROPSKE UNIJE

Opći je cilj programa da se kroz cjeloživotno učenje doprinese razvoju EU kao naprednog društva temeljenog na znanju, s održivim gospodarskim razvojem, većim brojem radnih mjesta više kvalitete i većom društvenom kohezijom

U svrhu provedbe europske politike obrazovanja i osposobljavanja koja je navedena u "Strateškom okviru europske suradnje u obrazovanju i osposobljavanju 2020." zemlje članice EU provode nekoliko obrazovnih programa od kojih je najveći i najvažniji Program za cjeloživotno učenje (Lifelong Learning Programme). Pojam cjeloživotno učenje uključuje sve razine obrazovanja od predškolskoga odgoja do visokoškolskoga obrazovanja, uključujući obrazovanje odraslih.

Program za cjeloživotno učenje EU provodi se u razdoblju od 2007. do 2013. godine, a za njegovu provedbu EU je osigurao proračun od 6,9 milijardi eura. Opći cilj programa jest da se kroz cjeloživotno učenje doprinese razvoju Europske unije kao naprednog društva temeljenog na znanju, s održivim gospodarskim razvojem, većim brojem radnih mjesta više kvalitete i većom društvenom kohezijom. Posebno se potiče suradnja obrazovnih ustanova širom Europe, mobilnost sudionika obrazovnog procesa uz istovremenu pripremu sudionika za uspješno sudjelovanje na europskom tržištu rada. Sudjelovanje u Programu za cjeloživotno učenje EU je obveza država članica. Uz 27 država članica EU u programu sudjeluju Hrvatska, Island, Norveška, Lihtenštajn i Turska. Republika Hrvatska je tijekom pregovora za područje obrazovanja potvrdila spremnost za sudjelovanje u Programu za cjeloživotno učenje EU prije pristupanja EU. Shodno tome Vlada RH osnovala je Agenciju za mobilnost i programe EU koja je nacionalna središnja točka Programa za cjeloživotno učenje.

Program za cjeloživotno učenje pruža potporu sustavu obrazovanja putem poticanja mo-

bilnosti u svrhu učenja i usavršavanja te kroz rad na međunarodnim projektima sa stranim partnerima. Podijeljen je na četiri sektorska programa: Comenius za odgoj i obrazovanje, Leonardo da Vinci za strukovno obrazovanje i osposobljavanje, Erasmus za visoko obrazovanje te Grundtvig za obrazovanje odraslih. Nadalje, Program za cjeloživotno uključuje Transverzalni program za suradnju i inovacije u području cjeloživotnog učenja, učenja stranih jezika, informatičkih i komunikacijskih tehnologija, te program Jean Monnet koji pruža financijsku potporu institucijama koje se bave europskim integracijama.

U kolovozu 2010. je Europska komisija Agenciji za mobilnost i programe EU dodijelila akreditaciju za korištenje novca Europske unije u svrhu provede Programa za cjeloživotno učenje EU. Shodno tome, od 2011. Republika Hrvatska punopravno sudjeluje u Programu za cjeloživotno učenje s istim pravima i uvjetima kao i ostale države članice EU. Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta kao tijelo nadležno za strateško planiranje sudjelovanja RH u Programu za cjeloživotno učenje uplaćuje godišnji nacionalni doprinos u proračun EZ-a kako bi pravne i fizičke osobe iz RH mogle sudjelovati pod istim uvjetima kao i one iz EU.

Program je namijenjen svim osobama uključenim u proces obrazovanja na svim razinama: učenicima, studentima, odgajateljima, nastavnicima, administrativnom osoblju obrazovnih ustanova, osobama koje se bave obrazovanjem u poduzećima, javnim i privatnim ustanovama na lokalnoj, regionalnoj i nacionalnoj razini. U programu se može sudjelovati predlaganjem projekata koji su rezultat suradnje obrazovnih ustanova, poduzeća i udruga iz Hrvatske s onima u zemljama koje sudjeluju u programu. Za dio aktivnosti (mobilnost i partnerstva) prijave se podnose Agenciji za mobilnost i programe EU, a za preostale aktivnosti (multilateralni projekti, tematske mreže, prateće mjere, Transverzalni program, program Jean Monnet) prijave se podnose Europskoj komisiji (Izvršnoj agenciji za obrazovanje, audiovizualnu politiku i kulturu). Natječaj za 2012. i upute za prijavu potražite na mrežnim stranicama Agencije za mobilnost i programe EU: www.mobilnost.hr.

Piše: EEF/L.M.

Zaštita okoliša

ZAŠTITA OKOLIŠA

– JEDNA OD NAJZAHTJEVNIJIH POLITIKA EU

.....
Europska unija postala je jedan od glavnih aktera politike zaštite okoliša na svjetskoj razini, uvodeći visoke standarde radi očuvanja prirodnih resursa i smanjivanja negativnih posljedica ljudskog djelovanja na okoliš

Politika zaštite okoliša Europske unije obuhvaća približno 300 različitih pravnih propisa i normi koje se odnose na niz područja – gospodarenje otpadom, onečišćenje zraka, zaštitu i upravljanje vodama, zaštitu prirode i biološke raznolikosti, zaštitu tla, onečišćenje bukom, kemikalije i klimatske promjene. Očuvanje okoliša moguće je postići ako se odgovarajuće mjere integriraju u druge sektorske politike (poljoprivreda, promet, energetika, industrija, gospodarstvo, ribarstvo). Stoga područje očuvanja okoliša analizira i pitanja održivog razvitka, odnosno postizanja ravnoteže između socijalnih, ekonomskih i okolišnih interesa.

Europska unija postala je jedan od glavnih aktera politike zaštite okoliša na svjetskoj razini, uvodeći visoke standarde radi očuvanja prirodnih resursa i smanjivanja negativnih posljedica ljudskog djelovanja na okoliš, te vodeći brigu o postizanju ekonomskog rasta koji je održiv i poštuje okoliš, o čemu je postignut konsenzus svih članica. Pojedine države članice propisima određuju čak i strože standarde u odnosu na one na razini Europske unije, na što imaju pravo, vodeći računa o svojim nacionalnim interesima. Ipak, kritičari navode da su mjere zaštite okoliša vrlo nepovoljne za ekonomski razvoj unutar Unije jer su dodatni teret za privatni sektor, što postaje aktualno pitanje upravo u vrijeme gospodarske krize.

Upravo zbog broja i složenosti propisa, kao i velikih izazova u njihovoj provedbi, ova se politika smatra jednom od najzahtjevnijih, kako za članice Europske unije, tako i za kandidatkinje.

Za Hrvatsku je, bez obzira na dotadašnje mjere s ciljem očuvanja okoliša, preuzimanje pravne stečevine u ovom području predstavljalo veliki izazov, pa je donesen i novi Zakon o zaštiti okoliša 2007. godine. Posebno su zahtjevni oni europski propisi za čiju su provedbu potrebna veća financijska ulaganja, poput direktiva koje se odnose na upravljanje i zaštitu voda ili gospodarenje otpadom, s implementacijom s kojom se još i danas “bore” članice Unije.

Hrvatska je stoga tijekom pregovora o pristupanju zatražila prijelazna razdoblja za primjenu pojedinih europskih propisa, te su ona, između ostalog, odobrena za (i) gradnju centara za gospodarenje otpadom do kraja 2018. godine, uz smanjivanje udjela biorazgradivog komunalnog otpada na 35% ukupne količine do kraja 2020. godine, (ii) sustav odvodnje i pročišćavanja otpadnih voda do kraja 2023. godine, a poboljšanje kvalitete vode za piće prema mikrobiološkim parametrima do kraja 2018. godine, uz dodatne tri godine nakon stupanja u članstvo za kemijske parametre, (iii) prilagodbu industrijskih postrojenja za sprječavanje i nadzor onečišćenja do kraja 2017. godine, (iv) prilagodbu postojećih energana na smanjenje emisija onečišćujućih tvari u zrak do kraja 2017. godine, (v) ograničavanje emisija hlapivih organskih spojeva do kraja 2015. godine, (vi) registraciju opasnih kemikalija radi sigurnog gospodarenja 18 mjeseci od dana pristupanja i (vii) sustav trgovanja emisijama stakleničkih plinova.

Hrvatskoj je dosad za okoliš, kroz pretpristupni program IPA, dodijeljeno 96,7 milijuna eura bespovratne pomoći od 2007. do 2011. godine. Nakon pristupanja Hrvatska će biti u mogućnosti koristiti sredstva iz Strukturnih fondova, koja su za Operativni program za okoliš za Hrvatsku od dana pristupanja pa do kraja 2013. godine, kada završava trenutni proračun Europske unije, predviđena u iznosu od 140 milijuna eura. Namijenjena su za dva prioriteta – razvoj infrastrukture za uspostavu cjelovitog sustava gospodarenja otpadom, te poboljšanje sustava vodoopskrbe i upravljanja otpadnim vodama radi zaštite vodnih resursa.

Osim što će ove mjere pomoći očuvati okoliš i poboljšati kvalitetu života, pružaju poticaj gospodarstvenicima za sudjelovanje u njihovoj provedbi (projektiranje i građenje). Danom

pristupanja Hrvatska će biti korisnica i programa LIFE+ za zaštitu okoliša namijenjenog javnim i privatnim osobama i institucijama, u iznosu od 1,25 milijuna eura u 2013. godini, do kada je taj program na snazi.

Piše: EEF/M.V.F.

ZAŠTITA VODNIH RESURSA PRIORITET JE I EUROPSKE UNIJE I HRVATSKE

Hrvatska je kroz pregovore o pristupanju prihvatila pravne propise Europske unije, no ne u potpunosti – odobrena su joj određena prijelazna razdoblja za financijski vrlo zahtjevne mjere

Zaštita voda zasigurno je jedno od ključnih područja zaštite okoliša koje ima jednaki prioritetni status i na razini Europske unije i u Hrvatskoj – vode su resurs nužan za život, a onečišćenja imaju dugoročne posljedice i na ljudsko zdravlje i okoliš. Pravna stečevina u području voda fokusira se na načine njena korištenja (voda za piće, kupanje, ribogojstvo), sprječavanje onečišćenja mora (prvenstveno na onečišćenja prouzročena brodskim prometom), upravljanje regionalnim slivovima te ispuštanje različitih tvari u vode. Sve su to područja od interesa i za Hrvatsku.

Pitanje daljnje i bolje zaštite voda neprekidno je aktualno. U zaključcima Vijeća ministara za okoliš u lipnju prošle godine navedeno je da su dostupnost i odgovarajuća kakvoća voda neophodni za održivi razvitak i “zeleno gospodarstvo”, te da je i dalje ugrožena rastom broja stanovnika, urbanizacijom, onečišćenjem, pretjeranim korištenjem, dezertifikacijom i klimatskim promjenama.

Okvirna direktiva o vodama smatra se ključnim propisom zaštite voda i jednom od najzahtjevnijih u zaštiti okoliša, jer obuhvaća sve aktivnosti s ciljem postizanja dobrog statu-

sa europskih voda do 2015. godine, kada bi i Hrvatska već trebala biti dio Europske unije. U gospodarskom smislu, ova direktiva omogućava da se okolišni ciljevi usklađuju s ekonomskim i socijalnim kako bi aktivnosti bile održive, odnosno provedive; isto tako podržavaju se različiti financijski i ekonomski instrumenti za postizanje okolišnih ciljeva, poput poreza ili korekcija cijena vode. Iz tog razloga postoji mogućnost kako će ulaskom u Europsku uniju, radi dostizanja standarda zaštite u smislu vodoopskrbe i pročišćavanja voda, cijena vode i u Hrvatskoj biti korigirana.

Hrvatska je kroz pregovore o pristupanju prihvatila pravne propise Europske unije, no ne u potpunosti. Hrvatskoj su odobrena određena prijelazna razdoblja za financijski vrlo zahtjevne mjere. Tako je primjerice kao rok za izgradnju sustava odvodnje i pročišćavanja komunalnih otpadnih voda određen kraj 2023. godine. Propisana kakvoća voda za piće prema mikrobiološkim parametrima mora biti postignuta do kraja 2018. godine, što znači da do tada mora biti dovršena izgradnja sustava javne vodoopskrbe prema europskim standardima. Dodatno, danom pristupanja, Hrvatska može zatražiti dodatne tri godine od dana pristupanja Europskoj uniji za produljenje roka za postizanje propisanih kemijskih parametara vode za piće.

Kako bi se osigurala zaštita površinskih i podzemnih voda od onečišćenja nitratima koji su posljedica poljoprivrednih aktivnosti, Hrvatska će do pristupanja izraditi akcijski plan za izgradnju spremnika za stajski gnoj na poljoprivrednim gospodarstvima prije nego se koristi na poljoprivrednim površinama. Spremnici moraju biti dovršeni u roku od četiri godine od dana pristupanja.

Konačno, vrlo važno pitanje financiranja. Tijekom pretpristupnog razdoblja korištena su sredstva kroz programe ISPA i IPA. Kroz prvi program, a uz sufinanciranje nacionalnim sredstvima, provodio se projekt za vode i otpadne vode Karlovac, ukupne vrijednosti čak 36 milijuna eura. Kroz program IPA za razdoblje od 2007. do 2011. godine odobreno je 47,7 milijuna eura za projekte koji se odnose na izgradnju sustava vodoopskrbe, odvodnje i pročišćavanja, poput onih u Slavonskom Brodu, Drnišu i Kninu (www.voda.hr). Nakon pristupanja, ulaganje u vodnu

infrastrukturu ostaje prioritet financiranja u zaštiti okoliša kroz Strukturne fondove, kao što je to slučaj i s gospodarenjem otpadom.

Piše: EEF/M.V.F.

HRVATSKA NEĆE POSTATI ODLAGALIŠTE OTPADA ZA DRUGE ČLANICE EU

Do kraja 2018. Hrvatska treba uspostaviti sustav gospodarenja otpadom, a do kraja 2020. bi se udio biorazgradivog komunalnog otpada koji se odlaže na odlagalištima trebao smanjiti na razinu od 35% masenog udjela

Preuzimanjem europskog zakonodavstva i njegovom učinkovitom primjenom, Hrvatska osigurava da ne postane odlagalište otpada za druge članice Europske unije. U Izvješću o ispunjavanju obveza za poglavlje 27. "Okoliš" zaključeno je kako je Hrvatska u većoj mjeri napredovala u ovom području kroz godine trajanja pristupnih pregovora, no da i dalje mora provoditi i osiguravati usklađenost s propisima Europske unije u dijelu koji se odnosi na izgradnju centara za gospodarenje otpadom i sanacije postojećih odlagališta i kritičnih lokacija.

Do kraja 2018. godine Hrvatska treba uspostaviti sustav gospodarenja otpadom, za što je izrađen i detaljan plan provedbe koji sadrži planove za sanaciju i zatvaranje postojećih odlagališta, odnosno podatke o izgradnji novih odlagališta, njihov broj, troškove i izvore financiranja, te vremenske okvire u kojima će se to provesti. Postojeća bi odlagališta trebala biti prenamijenjena u pretovarne stanice i reciklažna dvorišta.

Drugi važan datum jest kraj 2020. godine, do kada bi se udio biorazgradivog komunalnog otpada koji se odlaže na odlagalištima postupno smanjio na razinu od 35% masenog udjela u odnosu na njegovu količinu 1997. godine, koja se koristi kao referentna godina s dostupnim re-

levantnim podacima.

Iako komunalni otpad čini otprilike 15% ukupnog otpada u članicama Europske unije, on predstavlja veći izazov u smislu pronalaženja rješenja za njegovu prevenciju, prikupljanje i recikliranje. S druge strane, industrijski je otpad možda lakše predvidjeti, no to svakako ne znači da je manje opasan. Većina otpada odlaže se na odlagalištima ili spaljuje, no ti načini zbrinjavanja imaju negativan utjecaj na okoliš – korištenje zemljišta i onečišćenje tla, kao i podzemnih voda radi procjeđivanja, te onečišćenje zraka radi ispuštanja opasnih tvari. Europsko je zakonodavstvo, radi svega navedenog, općenito fokusirano na napore da spriječi nastajanje otpada, odnosno da se on klasificira, ponovno koristi i reciklira kad god je to ekonomski i okolišno prihvatljivo. Takvi trendovi trebali bi jačati i u Hrvatskoj, stoga će se radi ispunjavanja tih ciljeva mijenjati i nacionalno zakonodavstvo.

Osim toga, europsko zakonodavstvo prepoznaje i različite vrste otpada s odgovarajućim mjerama za upravljanje i zbrinjavanje: od opasnog do ambalažnog, kao i otpad koji je rezultat pojedinih aktivnosti, od industrije, preko mulja iz uređaja za pročišćavanje voda, do zbrinjavanja ostataka brodskog tereta. O svemu tome treba voditi računa i u Hrvatskoj. Prijevoz radioaktivnih tvari i otpada, te upravljanje potrošenim gorivom i radioaktivnim otpadom također je obuhvaćeno zakonodavstvom o otpadu, što je za Hrvatsku bilo predmet pregovora o energetici.

Kako bi odgovorila na izazove provedbe preuzetog zakonodavstva u području gospodarenja otpadom, a uzimajući u obzir da je uspostava takvog sustava skupa i dugotrajna, Hrvatska je već u pretpristupnom razdoblju započela s ulaganjima kroz programe pomoći Europske unije i sufinancirajući vlastitim proračunskim ili kreditnim sredstvima. U buduću će dodatna sredstva nastojati osigurati kroz Strukturne fondove nakon pristupanja. Kroz program ISPA financirana je izgradnja regionalnog centra gospodarenja otpadom Bikarac za područje Šibensko-kninske županije u vrijednosti 8,8 milijuna eura, od čega su 30% nacionalna sredstva. Unutar programa IPA, osigurana su povećana financijska sredstva namijenjena za regionalne centre gospodarenja otpadom Kaštijun

u Istri i Marišćina u blizini Rijeke, no tu je i udio nacionalnog sufinanciranja puno veći. Pristupanjem Europskoj uniji, Hrvatskoj će na raspolaganju biti još veća financijska sredstva, što će omogućiti nastavak započetih projekata i financiranje novih.

Piše: EEF/M.V.F.

EKOLOŠKA POLITIKA EU TEMELJI SE NA NAČELU “ZAGAĐIVAČ PLAĆA”

Europska komisija nedavno je objavila “Plan za preobrazbu Europske unije u konkurentno gospodarstvo s niskom razinom ugljika do 2050. godine”, koji poziva države na smanjenje emisija stakleničkih plinova od 80 do 95%

Visoki standardi zaštite okoliša stimuliraju inovaciju i poslovne mogućnosti, pa je poznato da zaštita okoliša utječe i na društvo i na ekonomiju (primjerice kroz otvaranje novih radnih mjesta u industriji recikliranja otpada). U tom smislu, Europska komisija nedavno je objavila i “Plan za preobrazbu Europske unije u konkurentno gospodarstvo s niskom razinom ugljika do 2050. godine”, koji poziva države na smanjenje njihovih emisija stakleničkih plinova od 80 do 95%.

Politika se temelji na načelu “zagađivač plaća”. Zagađivač može “platiti” ulaganjem u više standarde (nova tehnologija ili dodatni uređaji za manji utjecaj na okoliš) ili tako da njegova roba oporezivanjem na kraju ima višu cijenu u koju je uključen i trošak smanjenja štete koju je izazvao. Dobar su primjer za to porezi na duhan, a oporezivati se može i onaj koji proizvodi robu ili potrošač zbog korištenja proizvoda opasnog za okoliš. Plaćanje može obuhvaćati i zahtjev za preuzimanje, recikliranje ili odlaganje proizvoda na otpad nakon uporabe – tako danas u cijenu baterija ili elektroničke opreme uračunata i cijena kasnijeg prikupljanja i recikliranja ili odlaganja. Također, kašnjenjem djelom koje se

sankcionira postale su nezakonite emisije opasnih onečišćivača u zrak, vodu ili tlo, nezakonito odlaganje otpada...

Sve u svemu, okoliš je jedan od sektora koji se najteže može kontrolirati. Države članice mogu zajednički uživati u prirodnim ljepotama Europe, no moraju podijeliti i zajednički teret poput kiselih kiša, zagađene vode, onečišćenog zraka i odlaganja otpada. Ekstremni vremenski uvjeti također su postali sve češća pojava, što nam govori da su klimatske promjene problem koji utječe na građane i politiku za zaštitu okoliša na svim razinama.

Iako su “zelene tehnologije” puno prihvatljivije za okoliš, udio fosilnih goriva (nafta, ugljen...) i dalje u ogromnoj mjeri diktira globalni energetske puls. Obnovljivim izvorima energije često se predbacuje visoka početna cijena koja ih u startu usporava u razvoju i koči.

Cijena proizvodnje električne energije je za svaku državu i dalje dominantni faktor kod izbora energenta i to se uzima kao ključna prednost fosilnih goriva naspram “zelenih tehnologija”. Ipak, pri određivanju te cijene, nekoliko je bitnih faktora, pored standardnih internih troškova, marginalizirano i izbačeno iz računice.

Prvo, državne subvencije na fosilna goriva višestruko su veće od subvencija na obnovljive izvore energije! Takve su subvencije dugo odvlačile i destimulirale bilo kakva istraživanja i ulaganje u alternativne izvore energije. Studija “Fossil fuels subsidies in the Western Balkans” koju je proveo Program Ujedinjenih naroda za razvoj (UNDP) govori da na poticanje fosilnih goriva u Hrvatskoj odlazi 5-6% bruto domaćeg proizvoda (BDP-a).

Drugi faktor koji se često marginalizira, a koji je najuže povezan s problematikom klimatskih promjena, jesu emisije stakleničkih plinova. Tri četvrtine svih emisija dolaze iz energetike, najvećim dijelom iz postrojenja koja proizvode električnu energiju. U Europi od 2005. godine postoji sustav trgovanja emisijskim jedinicama koji troškovno opterećuje postrojenja koja emitiraju više CO₂ od dozvoljenog. Istraživanja u SAD-u pokazuju da ako se samo troškovi emisijskih jedinica uračunaju u cijenu proizvodnje, postrojenja na fosilna goriva postaju ekonomski neisplativa.

Treći eksterni faktor je utjecaj na prirodne

ZELENI RAZVOJ HRVATSKE NAKON ULASKA U EUROPSKU UNIJU

resurse (onečišćeni zrak, zagađena voda i odlaganje otpada) te na zdravlje ljudi. Elektrane na ugljen oko 70% otpadnih čestica pri proizvodnji ispuštaju direktno u okoliš, pri čemu ih je još uvijek veliki broj bez dobre filtracije sitnih čestica. U kolovozu 2003. kada je došlo do prekida proizvodnje (tzv. blackout sustava) električne energije u SAD-u i Kanadi, 24 sata nakon nesreće je zabilježeno 90% manje koncentracije SO₂ (druugi najznačajniji staklenički plin), 70% manje emitiranih čestica, a koncentracija štetnog ozona pri tlu je upola smanjena.

Kada uzmemo u obzir ova tri eksterna faktora i kada ih uključimo u ukupne troškove, ukazuje se sasvim nova slika oko cijene proizvodnje električne energije iz fosilnih goriva. IMF (International Monetary Fund) je 2011. istražio trendove ulaganja u “zelene tehnologije” i različite politike koje utječu na njihov razvoj. Istraživanja pokazuje da uslijed 10% povećanja cijene fosilnih goriva (koje mogu biti rezultat smanjenih subvencija ili internalizacije eksternih troškova) uz nepromijenjene druge ekonomske faktore, ulaganje u “zelene tehnologije” se povećava 10%!

Od raznih politika zaštite okoliša, za investiranje u “zelene i čiste tehnologije”, najdjelotvornijim se pokazalo poticanje osiguravanjem zajamčene otkupne cijene proizvedene električne energije iz obnovljivih izvora na duže razdoblje.

Sve u svemu, internalizacija nabrojanih eksternih faktora bi kroz načelo “zagađivač plaća” vjerojatno zadala i konačan udarac korištenju fosilnih goriva i dugoročno opet postavila omjer na 98 naprema 2, samo ovaj put u korist obnovljivih izvora energije.

Piše: EEF/Z.K.

Poticanje proizvodnje električne energije iz obnovljivih izvora energije uz istovremeno troškovno opterećenje postrojenja na fosilna goriva zbog emisija stakleničkih plinova znatno je promijenilo energetska slika Europe

Zeleni razvoj (green growth) termin je koji predviđa postupno preoblikovanje razvojne politike, investicija i potrošnje prema sektorima kao što su čišće tehnologije, energetska učinkovitost, zelena gradnja, obnovljiva energija, zeleni promet, vodno gospodarstvo, gospodarenje otpadom, održiva poljoprivreda i šumarstvo i održivi turizam. Većinom se takav prelazak dešava primjenom novih, niskougljičnih tehnologija (s malom emisijom stakleničkih plinova koji uzrokuju klimatske promjene), s dodatnim pozitivnim utjecajima na okoliš, gospodarstvo i društvo. Pojedine zemlje, koje su vrlo hrabro, bez fige u džepu, krenule tim putem pokazuju veliki napredak. Najsvjetliji je svjetski primjer u tom smislu Južna Koreja, koja je 2008. strateški usmjerila svoju rastuću ekonomiju prema niskougljičnim tehnologijama i danas je takav razvoj postao glavna okosnica društva.

U posljednjih godinu dana Europska komisija objavila je nekoliko dugoročnih strateških dokumenata, u kojima razmatra na koji način je moguće ostvariti cilj na koji se obvezuje do 2050. godine. Plan za preobrazbu Europske unije u konkurentno gospodarstvo s niskom razinom ugljika predviđa smanjenje emisija stakleničkih plinova od 80-95%. Danska se tako obvezala do 2050. godine steći potpunu energetska neovisnost korištenjem isključivo domaćih obnovljivih izvora energije, Velika Britanija je oformila Fond za niskougljični razvoj za lakšu implementaciju mjera predloženih kroz strategiju niskougljičnog razvoja, a u travnju ove godine u Njemačkoj je zabilježena veća proizvodnja

električne energije iz obnovljivih izvora energije nego iz konvencionalnih izvora (ugljen, nafta i dr.).

Prošle je godine više od 70% svih novih kapaciteta u EU instalirano u tehnologijama za korištenje obnovljivih izvora energije, a kao prijelazni energent najčešće se koristi plin (u 22% slučajeva). Poticanje proizvodnje električne energije iz obnovljivih izvora energije uz istovremeno troškovno opterećenje postrojenja na fosilna goriva zbog emisija stakleničkih plinova znatno je promijenilo energetska slika Europe i učinilo obnovljive izvore energije favoritima pri biranju energenta. Cijene emisijskih jedinica uvedene kroz sustav trgovanja emisijskim jedinicama (ETS) ovih dana bilježe najniže vrijednosti, jer se zbog ekonomske krize pojavio višak na tržištu i cijena im je drastično pala. Ukoliko se sustav ETS kao takav održi u budućnosti i ako cijene emisijskih jedinica dostignu prognozirane vrijednosti od 20-30€/tCO₂ u idućim godinama, ulaganja u konvencionalne izvore energije postat će ekonomski neisplativa. Kako pomoći da se taj rast preslika i kod nas? Je li moguće Hrvatsku u budućnosti brendirati kao zemlju održivog i ekološkog razvoja?

U rujnu 2011. godine Vlada RH usvojila je dokument "Strateške odrednice za razvoj zelenog gospodarstva" kao osnovu za izradu konkretnih međuresornih aktivnosti razvoja zelenog gospodarstva u Republici Hrvatskoj.

Idući je korak u tom smjeru projekt "Potpora Republici Hrvatskoj u izradi strategije niskougličnog razvoja". Cilj je projekta pridonijeti regionalnim i globalnim koristima postignutim kroz aktivnu akciju za zaštitu okoliša, omogućujući dugoročno planiranje kroz načela održivog razvoja i održivo korištenje prirodnih resursa Republike Hrvatske. Razvoj izrade okvira za strategiju niskougličnog razvoja Hrvatske vodi Ministarstvo zaštite okoliša i prirode uz potporu Programa Ujedinjenih naroda za razvoj u Hrvatskoj (UNDP) i Povjerenstva za međusektorsku koordinaciju za politiku i mjere za ublažavanje i prilagodbu klimatskih promjena. Povjerenstvo, u kojem se nalaze ljudi iz svih relevantnih ministarstava, instituta, fakulteta i civilnog društva osnovano je jer nije moguće da ovako ozbiljna "revolucija" u korištenju tehnologija ovisi samo o jednom ministarstvu. Jedino širokim pristupom

i razumijevanjem mogućnosti i prednosti koje pruža niskouglični razvoj može se doći do društvenog konsenzusa da takav razvoj nudi najviše ne samo za okoliš nego i za ljude i ekonomiju.

Sama strategija podijeljena je na nekoliko ključnih područja, odnosno sektora koji čine emisijsku sliku Hrvatske. Kroz takve sektorske radionice i kroz intenzivno sudjelovanje više od 250 stručnjaka iz relevantnih sektora, cilj je priorizirati mjere koje mogu najviše pridonijeti ne samo smanjenju emisija stakleničkih emisija nego i razvoju zelenih poslova, domaće industrije i slično. Nakon što se prioriziraju mjere, može se zasebno razmatrati kako ih ostvariti. Izvori financiranja bit će Strukturni fondovi Europske unije, domaći postojeći fondovi i namjenska sredstva poput Fonda za zaštitu okoliša i energetska učinkovitost, Hrvatske vode, Hrvatska banka za obnovu i razvitak, ali očekuje se da će nove strateške odrednice doprinijeti i privlačenju domaćeg privatnog kapitala i stranih investitora u zelenu gradnju, razvoj i transfer tehnologija.

Sve u svemu, zeleni razvoj se već u nizu primjera pokazao kao pokretač razvoja, a ne kočnica, čak i u doba ekonomske krize. Države koje su hrabro uložile u takav razvoj danas su bliže energetske neovisnosti, otvorile su nova zelena radna mjesta, imaju ugodnije gradove, čistiji zrak i vodu, zdraviju djecu... Trebamo li veći motiv od toga?

Piše: EEF/Z.K.

KORIŠTENJEM OBNOVLJIVIH IZVORA ENERGIJE DO NOVIH 'ZELENIH' POSLOVA

Samo u 2010. broj zaposlenih u sektoru obnovljivih izvora energije u EU porastao je za četvrtinu, dok su prošle godine obnovljivi izvori energije u EU činili gotovo tri četvrtine svih instaliranih energetske izvora

Svjetska industrija obnovljivih izvora energije godišnje raste brzinom od preko 30%, a tijekom protekle godine u Europskoj uniji obnovljivi izvori energije činili su gotovo tri četvrtine svih instaliranih energetske izvora u toj godini. Naravno, takav razvoj tehnologije znači i veliku priliku za zapošljavanje – i to u industrijama fokusiranim na tehnologije budućnosti. Samo 2010. godine je broj zaposlenih u sektoru obnovljivih izvora energije u EU porastao za četvrtinu. Trenutno u svijetu ima preko 2,3 milijuna zaposlenih u području obnovljivih izvora (od kojih polovica otpada na biomasu i biogoriva, preko 600 tisuća na proizvodnju sunčevih toplinskih sustava, 300 tisuća u vjetroenergiji, 200 tisuća u proizvodnji fotonaponskih sustava...) te 7 milijuna zaposlenih u području energetske učinkovitosti. Govoreći o tim poslovima, govori se o "zelenim poslovima". Kako tu činjenicu iskoristiti za pokretanje vlastitog gospodarstva, nova zapošljavanja i konkurentu proizvodnju, uzevši u obzir naše energetske i ljudske potencijale?

Kratka analiza stanja govori da Hrvatska uvozi preko polovice svojih potreba za električnom energijom, da broj nezaposlenih raste, a BDP bilježi negativan trend. Iako imamo značajno više dozračene sunčeve energije, na prosječnog Austrijanca opada čak dvadeset i tri puta više instaliranih sunčevih toplinskih sustava nego na prosječnog Hrvata, dok je situacija kod sunčevih sustava za proizvodnju električne energije još nepovoljnija. Nešto je bolja slika u području vjetroenergije gdje sve brže niču vjetroelektrane uzduž obale – danas se naših 100

tisuća kućanstava snabdijeva iz 130 MW instaliranih vjetroelektrana. Usput, na povoljnim lokacijama cijena proizvedene energije iz vjetroelektrane je niža od cijene iz elektrane na ugljen (i svake godine dodatno pada, dok njihova efikasnost raste). Ulaganje u energiju sunca i vjetra treba gledati cjelovito – ne samo s energetske aspekta već i s ekonomskog, gospodarskog, društvenog, okolišnog. Taj je utjecaj naravno pozitivniji ukoliko su i tehnologija i energija proizvedene lokalno. Ukoliko je sva tehnologija uvezena, propuštena je prilika za razvojem industrije i za stvaranjem kvalificiranih zaposlenih.

Pri planiranju stvaranja novih poslova u području obnovljive energije, sve kreće od dobrog poznavanja energetske potencijala i mogućnosti prilagodbe industrije. Naglasak se stavlja na tehnologije koje je moguće proizvesti "kod kuće" tj. na domaćem tržištu, na manje sustave koji će doprinijeti diversifikaciji lokalnih energetske izvora i na one koji imaju najmanji utjecaj na okoliš.

No idemo probati kvantificirati broj mogućih novih poslova u području korištenja vjetra i sunca u Hrvatskoj (prezentirani podaci su iz Analize o mogućnostima razvoja zelenih poslova koju je proveo Program Ujedinjenih naroda za razvoj (UNDP) u Hrvatskoj):

Solarni toplinski sustavi – opsežan program "solarizacije" Hrvatske, odnosno postizanja u 2020. godini istog broja kvadrata instaliranih solarnih kolektora po glavi stanovnika kao što već danas ima prosječni Austrijanac, godišnje bi stvorio 1.300 novih izravnih i 2.000 neizravnih radnih mjesta do 2020. Ugradnja ovakvog sustava se danas u Hrvatskoj isplati za 5-8 godina, a uz poticaje koje nude pojedine županije to se vrijeme skraćuje i do 3-4 godine.

Što se tiče solarnih sustava za proizvodnju električne energije, već danas postojeće tvornice u Hrvatskoj nude mogućnost godišnje proizvodnje od 80 MW (dok je ukupna instalirana količina tek nešto viša od 1 MW). Djelomičan razlog tome je još uvijek viša cijena proizvedene električne energije, ali je cijena same tehnologije u posljednjih 5 godina pala više od tri puta. Prognoze novih zapošljavanja do 2020. godine uvelike ovise o daljnjem kretanju cijene tehnologije, koja bi ako nastavi padati ovim tempom lako mogla postati dominantan energetske izvor.

Vjetroelektrane koje se danas grade u Hrvatskoj u velikoj mjeri su uvezene – uvoze se i nosivi čelični stupovi (koji bi se mogli proizvoditi u našim brodogradilištima) i betonski temelji. Hrvatski proizvođač Končar je ostvario veliki napredak u izradi vjetroagregata i pokušava naći svoje mjesto pod suncem na velikom tržištu vjetroenergije. Izgradnja 1.200 MW vjetroelektrana predviđenih Energetskom strategijom do 2020. godine značila bi 1.200 novih izravno stvorenih zelenih poslova i još barem 1.000 neziravnih radnih mjesta (uz domaću proizvodnju 75% komponenti).

Uz navedeni potencijal u području proizvodnje energije iz vjetera i sunca, veliki potencijal leži u korištenju biomase i energetske učinkovitosti u zgradarstvu. Ulaganja u sektoru obnovljivih izvora energije i energetske učinkovitosti, ulaganja su u održivi razvoj, u energetske neovisnost, u zapošljavanje, u razvoj domaće industrije i smanjenje emisija stakleničkih plinova. Uz ambiciozan i sustavan pristup, prioritetne mjere u području obnovljivih izvora energije i energetske učinkovitosti imaju potencijal ostvariti gotovo 80.000 radnih mjesta godišnje, što je četvrtina današnjeg broja nezaposlenih.

Piše: EEF/L.H.

TREBA LI GRADITI SPALIONICE SMEČA U HRVATSKOJ?

Prihvaćanjem dogovora razvijenih na nivou EU, Hrvatska je dužna smanjiti količine biorazgradivog komunalnog otpada na tri četvrtine ukupne količine komunalnog otpada do kraja 2013., odnosno na samo četvrtinu do kraja 2020.

Poučak iz razvijenih ekonomija govori kako otpad nije smeće, nego vrijedna sirovina koja uz pravilno zbrinjavanje otvara nova radna mjesta i potiče razvoj ekonomije. No da bi se otpad i tretirao kao vrijedna sirovina, potrebno ga je tako i shvatiti i na razini društva dogovori-

ti kako će se gospodariti otpadom. Prvi je korak smanjenje i izbjegavanje otpada – kroz ponovnu upotrebu sirovine (nešto što se može popraviti ne treba baciti), dok je drugi korak odvojeno sakupljanje, recikliranje te izdvajanje biorazgradivog otpada. Time se smanjuje količina mješovitog komunalnog otpada i potrošnja energije potrebne za izradu novih sirovina. U tome su suglasni i zagovornici i protivnici spalionica otpada. No kakva je situacija s otpadom u Hrvatskoj?

Količina i odlaganje komunalnog otpada u porastu je i projekcije kažu da će se taj trend nastaviti, osobito daljnjim razvojem turizma. Količine odvojenog prikupljenog otpada također su u porastu, ali odlaganje komunalnog otpada na odlagališta još uvijek je glavna opcija pri zbrinjavanju komunalnog otpada. U Hrvatskoj je 146 aktivnih (službenih) odlagališta otpada, a sanacija je dovršena na 107 lokacija. Prihvaćanjem dogovora razvijenih na nivou Europske Unije, Hrvatska je dužna smanjiti količine biorazgradivog komunalnog otpada na tri četvrtine ukupne količine komunalnog otpada do 31. prosinca 2013. godine, odnosno na samo četvrtinu do kraja 2020. godine.

Ostaje za riješiti 'goruće' pitanje miješanog komunalnog otpada koji ostaje nakon što se izdvoji odvojeno prikupljen otpad. Komunalni otpad (biorazgradivi otpad iz kuhinja i kantina, iz vrtova i parkova, papir i karton, staklo, plastika i slično), koji je ključan kad se priča o spalionicama otpada, osim ogromnih količina, predstavlja i 70% svih emisija stakleničkih plinova iz sektora otpada u Hrvatskoj.

Jedno je od rješenja za zbrinjavanje komunalnog otpada spalionica otpada, čime ostatak otpada koji nije recikliran postaje energent. Danas se tako brojni gradovi griju na energiju spaljenog otpada koja se preko toplovodnih cijevi razvodi po stanovima. Drugi primjeri su spaljivanje goriva u industriji koja treba toplinsku energiju (primjerice cementna industrija), a prednost je smanjenje korištenja fosilnih goriva (ugljena, plina ili loživog ulja). No, spaljivanje otpada u Hrvatskoj je trenutačno na zanemarioj razini. Stručnjaci iz područja otpada nedavno su se okupili u Ministarstvu zaštite okoliša, u okviru projekta izrade Okvira za Strategiju nisko-ugliječnog razvoja, ako bi odabrali najučinkovitije mjere u svrhu smanjenja emisija stakleničkih pli-

nova u području otpada, koji ima snažan trend rasta. Mišljenje većine jest da su spalionice otpada prihvatljive mjere koje treba poticati, i to kroz subvencioniranje izgradnje takvih postrojenja te kroz pojednostavljenja u dozvolama za njihovu izgradnju. Naravno, vodeći računa o tome da će s vremenom sve više rasti recikliranje te će otpada biti manje.

S druge strane protivnici spaljivanja otpada imaju svoje argumente: primjeri iz prakse pokazuju kako se prevencijom nastanka otpada, recikliranjem i kompostiranjem čak 70% otpada može smanjiti. Također, recikliranjem se šteti više energije nego spaljivanjem iste količine otpada, a osim toga recikliranje proizvodi manje emisija od spaljivanja ili odlaganja otpada. Nakon spaljivanja, postoji i problem zbrinjavanja pepela koji je opasan po okoliš te o njemu treba povesti računa. Jedan od velikih problema su i otpori na lokalnoj razini jer nitko ne želi potencijalno opasne objekte u svojem susjedstvu. Također, postavlja se i pitanje vjerodostojnosti i transparentnosti mjerenja emisija i kako je bitno razviti i poslije održavati povjerenje između stručnjaka i građana.

Konačni zaključak bio bi kako na zbrinjavanje otpada treba gledati cjelovito, a spaljivanje otpada može biti samo jedna od primijenjenih mjera, zajedno s prevencijom nastanka otpada, njegovim odvojenim prikupljanjem recikliranjem i kompostiranjem.

Piše: EEF/Z.K.

JE LI ZRAK BOLJI U ZEMLJAMA EUROSKE UNIJE?

..... Interes Hrvatske jest očuvati prirodu i okoliš od eventualnih negativnih utjecaja onečišćivača u atmosferi, stoga je do danas postigla visoku razinu usklađenosti zakonodavstva s pravnom stečevinom EU u ovom području

Zakonodavstvo Europske unije koje se odnosi na zrak obuhvaća propise o procjeni i upravljanju kakvoćom zraka, vršnim emisijama onečišćujućih tvari, kakvoći naftnih goriva, skladištenju i distribuciji benzina, emisijama CO₂ iz vozila, kao i o ograničavanju emisija hlapivih organskih spojeva prilikom obrade vozila. Dakle, odnosi se na izvore onečišćenja od industrijske proizvodnje i prometa. Primjena ovog zakonodavstva osigurava da će se aktivnosti koje imaju veliki utjecaj na kakvoću zraka ograničiti na razinu da ne ugrožavaju okoliš i zdravlje ljudi, uz istodobno smanjivanje količine onečišćivača u atmosferi.

Jedan od razloga za kreiranje politike zaštite okoliša na europskoj razini bile su i negativne posljedice onečišćenja zraka koje su se negativno odrazile i na gospodarstvo – povišene količine sumporovih i dušikovih oksida u atmosferi uzrokovale su “kisele kiše” odnosno zakiseljavanje tla i voda, što je direktno utjecalo na poljoprivredu i šumarstvo. Drugi, svakako važniji razlog, bilo je očuvanje zdravlja ljudi.

Iako onečišćenje zraka može biti uzrokovano lokalnim faktorima, važno je naglasiti kako je upravo radi njegova prekograničnog karaktera i postignut konsenzus oko toga da države moraju zajednički djelovati radi sprečavanja negativnih posljedica. Iz tog razloga važno je i za Hrvatsku da se ne samo u neposrednoj blizini izvora onečišćenja, poput industrijskih postrojenja ili gradova, već i u susjednim zemljama poštuju standardi koji će osigurati što bolju kakvoću zraka i u Hrvatskoj.

Interes Hrvatske jest očuvati prirodu i okoliš od eventualnih negativnih utjecaja one-

USPOSTAVA EKOLOŠKE MREŽE ČUVA BIOLOŠKU RAZNOLIKOST I EKOSUSTAVE

čišćivača u atmosferi, stoga je do danas postigla visoku razinu usklađenosti zakonodavstva s pravnom stečevinom u ovom području. Jedan od primjera jest taj da je u procesu pregovora Hrvatska najavila i prezentirala planove svih mjera za dovršetak modernizacije dviju rafinerija do kraja ove godine kako bi gorivo koje proizvode zadovoljilo europske standarde kakvoće.

Kakvoća zraka u Hrvatskoj općenito se poboljšava kroz godine, što uvelike ovisi o primjeni odgovarajućih propisa. Nacionalni plan zaštite i poboljšanja kakvoće zraka donesen je 2008. godine za trogodišnje razdoblje radi provedbe strategije zaštite zraka – definirane su mjere za smanjivanje onečišćenja, osiguravanje provedbe nadzora i zaštite zraka, te poboljšanja njegove kakvoće. Sustavno praćenje onečišćena zraka vrši se posebno na onim područjima koja se smatraju posebno ugroženima radi industrijskih ili drugih aktivnosti.

Primjerice, Državna mreža za trajno praćenje kakvoće zraka (<http://zrak.mzopu.hr>) pruža informacije o podacima mjerenja pokazatelja na 21 mjernoj postaji, dijelom smještenih u većim hrvatskim gradovima odnosno uz velike izvore onečišćenja, poput rafinerije u Sisku. Agencija za zaštitu okoliša, sukladno Zakonu o zaštiti zraka donesenom prošle godine, ima obavezu izrade Izvješća o praćenju kakvoće zraka za prethodnu kalendarsku godinu, kao i prikupiti i izvijestiti o emisijama onečišćujućih tvari u zrak (<http://www.azo.hr>).

Kada govorimo o kakvoći zraka, svakako treba spomenuti i emisije stakleničkih plinova koje uzrokuju klimatske promjene te na taj način, osim promjena u okolišu, utječu i na globalno gospodarstvo. Europska unija, kao jedan od predvodnika u sprečavanju klimatskih promjena, promiče gospodarske aktivnosti s minimumom udjela ugljika odnosno promjenama u proizvodnji i potrošnji energije i prometu. Udio emisije stakleničkih plinova po stanovniku u Hrvatskoj je među najnižima u Europi, između ostalog zbog smanjenja proizvodnih aktivnosti, kao i radi povoljnog udjela hidroelektrana u proizvodnji energije.

Piše: EEF/M.V.F.

.....
U Hrvatskoj postojeća ekološka mreža, koja je usklađena s europskom ekološkom mrežom NATURA 2000, obuhvaća čak 47% kopnenog i 39% morskog teritorija Hrvatske

Zaštita prirode ima dugu povijest u Europi, no ipak, propisi doneseni u okviru Europske unije slabo su se provodili u njezinim članicama, što je rezultiralo velikim brojem prigovora njezinih građana. Biološka raznolikost danas je ugrožena iracionalnim korištenjem zemljišta, lošim planiranjem i intenziviranjem poljoprivrede. Dodatni pritisak na rasprostranjenost vrsta i njihov opstanak su klimatske promjene. Gubitak biološke raznolikosti veliki je problem Unije u kojoj jednoj od četiri ugrožene vrste prijete izumiranja, dok je čak 88% ribljih zaliha prepolovljeno ili značajno smanjeno.

Stoga je u lipnju prošle godine Europska komisija usvojila Strategiju za zaustavljanje gubitka biološke raznolikosti i usluga ekosustava do 2020. godine. Uspostava ekološke mreže, međusobno povezanih vrijednih područja ugroženih vrsta i staništa, smatra se odgovarajućim mehanizmom za postizanje ciljeva Strategije.

U Hrvatskoj je postojeća ekološka mreža propisana Zakonom o zaštiti prirode te usklađena s europskom ekološkom mrežom NATURA 2000. Obuhvaća čak 47% kopnenog i 39% morskog teritorija Hrvatske (interaktivna karta <http://www.cro-nen.hr/nem>). Svi nacionalni parkovi te parkovi prirode, uključujući i većinu posebnih rezervata (proglašeni i planirani prostornim planovima) uključeni su u ekološku mrežu. Ona obuhvaća i većinu prirodnih koridora za divlje životinje, poput vodotokova, šumskih koridora, močvara značajnih za migratorne vrste ptica te druge elemente krajobraza koji omogućavaju nesmetane migracije divljih životinja. Svako od područja ekološke mreže sadr-

ži ciljeve očuvanja, popis vrsta i stanišnih tipova, kao i mjere zaštite primjenjive za fizičke i pravne osobe koje na područjima ekološke mreže koriste prirodna dobra ili obavljaju radnje i zahvate.

NATURA 2000 zasniva se na dvije direktive, o pticama i staništima. Unutar mreže postoje posebna područja zaštite proglašena u skladu s Direktivom o staništima, koja identificira oko 230 stanišnih tipova i preko 1000 vrsta biljaka i životinja koje treba zaštititi. Dodatno, područja posebne zaštite proglašavaju se na osnovi Direktive o pticama, koja navodi više od 190 osjetljivih vrsta kojima je potrebna zaštita staništa, posebno onih migratornih na močvarnim staništima. Odabir područja vrši se na osnovi znanstvenih istraživanja, no nisu kategorizirana kao zatvoreni rezervati, već su dozvoljene ljudske aktivnosti kompatibilne s ciljevima zaštite tog područja jer NATURA 2000 podržava načelo održivog razvoja.

Ukoliko se planira neka nova aktivnost ili zahvat na području NATURA 2000 ili izvan nje, prvo se utvrđuje ima li značajniji utjecaj na vrijednosti zbog kojih je ono proglašeno zaštićenim područjem mreže, a tu odluku donose nadležna državna tijela kroz postupak ocjene prihvatljivosti. Taj je postupak već ugrađen u hrvatsko zakonodavstvo i danas se odnosi na nacionalnu ekološku mrežu.

Kroz pregovore o pristupanju, Hrvatska se obvezala izraditi prijedlog onih područja koja će postati dijelom mreže NATURA 2000 te na taj način dodatno pridonijeti očuvanju ugroženih divljih vrsta i staništa. Dodatno, danom pristupanja Hrvatska će primjenjivati propisane mjere zaštite. Za morska područja NATURA 2000 kontinuirano će se provoditi istraživanje i prikupljanje znanstvenih podataka kako bi do dana pristupanja bilo moguće Europskoj komisiji dostaviti što potpuniji popis tih područja. Pristupanjem će pojedine biljne ili životinjske vrste biti dodatno zaštićene uvrštavanjem na europske liste, dok će se europski propisi o očuvanju divljih ptica prilagoditi obuhvaćajući i određene vrste za koje Hrvatska smatra da ih je potrebno posebno zaštititi.

Piše: EEF/M.V.F.

GRAĐANI MOGU UTJECATI NA ODLUKE KOJE SE ODNOSU NA OKOLIŠ

Javnost može sudjelovati u odlučivanju o određenim djelatnostima – primjerice u postupku izdavanja tzv. okolišnih dozvola za postrojenja, prilikom izdavanja građevinskih i uporabnih dozvola ili izrade prostornog plana

Mnogi će reći da su neki od najznačajnijih europskih propisa u zaštiti okoliša upravo oni koji omogućavaju građanima pristup informacijama o okolišu i sudjelovanju u donošenju odluka, kako bi se, primjerice, izbjeglo pogodovanje pojedinačnim interesima pod izlikom javnog interesa. Sigurno je, pak, da provođenje tih propisa osigurava transparentnost postupaka donošenja odluka, štiteći prava građana i osiguravajući podršku javnosti za njihovu provedbu.

Konvencija Ujedinjenih naroda o pristupu informacijama, sudjelovanju javnosti u odlučivanju i pristupu pravosuđu u pitanjima okoliša (Århuška konvencija) stupila je na snagu 2001. godine, te je unesena u zakonodavstvo Europske unije kroz čak 7 direktiva. Cilj Konvencije jest osigurati donošenje odluka koje su najpovoljnije za zdravlje ljudi i okoliš, što podrazumijeva angažman ne samo institucija, već i javnosti.

Javnost obuhvaća i građane i pravne osobe, i one koji imaju i nemaju direktnu poveznicu s odlukom koja se donosi. Posebnost odredbi direktiva za ovo područje jest u činjenici da osiguravaju sudjelovanje javnosti u postupku donošenja planova i programa, i to posebno u ranoj fazi izrade, što podrazumijeva pravovremeno informiranje o mogućnosti i omogućavanju sudjelovanja kroz javne rasprave, uvide ili izlaganja.

Hrvatska je stranka Konvencije od 2007. godine, a ujedno je prenijela i odredbe direktiva u nacionalno zakonodavstvo, prvenstveno kroz Zakon o zaštiti okoliša i Zakon o pravu na pristup informacijama. To znači da hrvatski građani ne samo da imaju priliku i trebaju sudjelovati

u donošenju odluka, već imaju pravo podnijeti prigovor nadležnom upravnom tijelu, odnosno tužbu nadležnom sudu radi osporavanja načina donošenja odluka ili njihova sadržaja koje donose tijela javne vlasti. Sudski postupci o tužbama iz područja okoliša hitnog su karaktera.

Kako bi to trebalo funkcionirati u praksi? Javnost može sudjelovati u odlučivanju o određenim djelatnostima – primjerice o procjeni utjecaja na okoliš, koja se u Hrvatskoj provodi već niz godina, potom u postupku izdavanja tzv. okolišnih dozvola za postrojenja, u ocjenjivanju prihvatljivosti nekog plana ili programa po ekološku mrežu u zaštiti prirode ili prilikom izdavanja raznih dozvola (građevinska ili uporabna). Isto tako, može sudjelovati prilikom izrade različitih strateških dokumenata, akata, prostornih planova. Pristupanjem Europskoj uniji povećao se broj postupaka u kojima javnost ima pravo sudjelovanja u odlučivanju, kao i trajanje rokova za sudjelovanje, što građani ocjenjuju pozitivnim, no iznimno je važno osigurati preduvjete da javnost ta svoja prava i ostvari.

Preduvjete obuhvaćaju jasnu, potpunu i pravovremeno dostupnu informaciju o predstojećim aktivnostima, potom definiranje aktera, vremenski okvir i metodu sudjelovanja javnosti, bilo da se radi o okruglom stolu, javnoj raspravi ili uvidu u projekt. Nužno je osiguravanje financijskih sredstava, te da postupak bude otvoren, u kojem se uvažavaju sve strane sa svojom argumentima.

Bez obzira na sve preduvjete, građani ili pravne osobe često su razočarani ishodom postupaka sudjelovanja jer smatraju da se njihovi argumenti ne razmatraju kao relevantni. Stoga će i u Hrvatskoj, kao što je to slučaj na razini Europske unije i njezinih članica (doduše u većoj ili manjoj mjeri), zaživjeti proces u kojem će nadležna tijela odnosno investitori morati argumentirano pojasniti iz kojeg razloga uvažavaju ili ne uvažavaju primjedbe, komentare ili prijedloge građana o pojedinim pitanjima. Zsigurno će pravilna primjena ovakvog sustava donošenja odluka osigurati dugoročno kvalitetno upravljanje okolišem i rezultirati poboljšanjem njegova stanja.

Piše: EEF/M.V.F.

Poljoprivreda i ruralni razvoj

ULASKOM U EU OSLOBODIT ĆE SE ZNATNA SREDSTVA ZA RURALNI RAZVOJ

Kako se 91,6% površine Hrvatske računa kao ruralno područje, na kojem živi gotovo polovica stanovništva, Hrvatska može znatno profitirati od velikih mogućnosti financiranja ruralnog razvoja nakon ulaska u EU

U ruralni razvoj, najkraće rečeno, ubrajaju se nepoljoprivredne aktivnosti na poljoprivrednim područjima. Potpora ruralnom razvoju financira se najvećim dijelom iz Europskog poljoprivrednog fonda za ruralni razvoj (EPFRR) čija ukupna vrijednost u razdoblju 2007.-2013. iznosi 96,4 milijardi eura, dok još 70,1 milijardi eura predstavlja doprinos zemalja članica. Iz EPFRR-a moguće je sufinancirati približno 40 mjera ruralnog razvoja koje su podijeljene na tri tematske i jednu horizontalnu prioritetnu os: (i) unapređenje konkurentnosti sektora poljoprivrede i šumarstva; (ii) potpora upravljanju zemljištem i okolišem; (iii) poboljšanje kvalitete života i potpora diversifikaciji gospodarskih aktivnosti; te (iv) instrument širenja tzv. leader pristupa i potpora partnerstvima kroz lokalne akcijske grupe (LAG).

U okviru prioritetne osi (i) mogu se provoditi brojne razvojne mjere kao što su: razvoj paketa potpore za ranije umirovljavanje, pomoć mladim poljoprivrednicima u pokretanju posla, razvoj poljoprivredne savjetodavne službe i sl. Iz prioritetne osi (ii) financira se provedba mjera kao što su: upravljanje ekosustavima i krajolicima, zaštita prirodnih resursa, pošumljavanje poljoprivrednih zemljišta, briga o zaštiti dobroti životinja itd. Mjere prioritetne osi (iii) mogu uključivati: pakete za pokretanje poduzetničkih inicijativa, uspostavljanje višenamjenskih centara u ruralnim zajednicama, planove zaštite i upravljanja područjima velike prirodne vrijednosti, ispitivanje tržišta za usluge u ruralnom području itd.

Konačno prioritetna os (iv) uspostavljena je kao instrument širenja tzv. leader pristupa koji se zasniva na korištenju ključnih načela prostorne cjeline, odlučivanju odozdo prema gore, stvaranju i provedbi međusektorskih strategija, te umrežavanju. Uz navedeno, ova prioritetna os podupire partnerstva kroz lokalne akcijske grupe (LAG) koji se zasnivaju na suradnji javnog i privatnog sektora i moraju predstavljati interese partnera iz različitih društveno-gospodarskih skupina na prostoru koji obuhvaćaju. Očekuje se da će u skoroj perspektivi u čitavoj EU više od 21 000 LAG-ova provoditi lokalne razvojne strategije.

Za sada se većina sredstava EPFRR-a troši na mjere u sklopu prioritetnih osi (i) i (ii), pa se može zaključiti da zemlje članice još uvijek doživljavaju ruralni razvoj kao razvoj poljoprivrede i šumarstva, a manje kao cjeloviti pristup razvojnoj politici koja obuhvaća sve aspekte društva u ruralnim područjima. Dugoročno se može očekivati da će doći do porasta količine ulaganja u mjere povezane s (iii) i (iv) prioritetnom osi jer je to u skladu s poželjnim razvojnim trendom postupnog smanjivanja ekonomskog značaja poljoprivrede u ukupnom gospodarstvu.

Hrvatska može znatno profitirati od velikih mogućnosti financiranja ruralnog razvoja nakon ulaska u EU. Treba naglasiti da se 91,6% površine Hrvatske računa kao ruralno područje, dok je samo 8,4% klasificirano kao urbano. 47,6% stanovnika zemlje živi u ruralnim područjima, dok je 64% ruralnog stanovništva gospodarski aktivno. Do ulaska u EU trebat će još dosta poraditi na pripremama za uspješno korištenje sredstava EPFRR-a, jer je razina iskorištenosti sredstava pretprikladne pomoći u području ruralnog razvoja niska. Naime, iako je razina iskorištenosti SAPARD programa bila relativno dobra (75,43%) razina ugovorenosti projekata iz IPARD programa koji je 2007. zamijenio SAPARD prema dostupnim podacima (lipanj 2011.) iznosi svega 7,7%.

Piše: EEF/H.B.

ZAJEDNIČKA POLJOPRIVREDNA POLITIKA ZA RAZVOJ HRVATSKE POLJOPRIVREDE

Cilj je Zajedničke poljoprivredne politike EU osigurati prihvatljive cijene i kvalitetu prehrambeno-poljoprivrednih proizvoda za europske potrošače te primjereni dohodak poljoprivrednicima, kao i očuvati ruralno nasljeđe

Zajednička poljoprivredna politika (ZPP) jedno je od najvažnijih područja kojim se bavi EU s obzirom na to da se oko 40 posto proračuna Unije (godišnje oko 55 milijardi eura) izdvaja za njezinu regulaciju. Cilj je ove politike osigurati prihvatljive cijene i kvalitetu prehrambeno-poljoprivrednih proizvoda za europske potrošače, te primjereni dohodak poljoprivrednicima, kao i očuvati ruralno nasljeđe. Riječ je o politici koja se nalazi u središtu europskog integracijskog projekta, jer zemlje članice o poljoprivredi ne odlučuju samostalno već zajednički u okviru ZPP-a. Zajednička poljoprivredna politika EU-a postavljena je na dva stupa. Prvi stup (financiran iz Europskog fonda za jamstva u poljoprivredi) obuhvaća izravna plaćanja poljoprivrednicima i mjere organizacije poljoprivrednog tržišta, dok je drugi stup (financiran iz Europskog fonda za ruralni razvoj) usmjeren na ruralni razvoj. U trenutnom proračunskom razdoblju 2007.-2013. na razini prosjeka EU-a oko 75 posto sredstava ZPP-a izdvaja se za prvi stup, dok ostatak ide u drugi stup. Ipak, postoje znatna odstupanja između strukture troškova ZPP-a starih i novih država članica. Dok se u starim državama članicama gledano generalno na ruralni razvoj troši svega oko 17 posto sredstava ZPP-a, u novim se članicama na prvi i na drugi stup troše približno podjednaka sredstva.

U svojoj turbulentnoj povijesti ZPP je prošao kroz više reformi, od kojih među najznačajnije pripada ona posljednja iz 2003. godine. Tada

je odlučeno da će se potpore poljoprivrednicima (izravna plaćanja) odvojiti od proizvodnje, tj. da će se dobivati neovisno o količini proizvedenih poljoprivrednih proizvoda. Ova tzv. nevezana jedinstvena plaćanja omogućuju poljoprivrednim proizvođačima da lakše odaberu ono što žele proizvoditi s obzirom na zahtjeve tržišta. Ipak, da bi dobili poticaje poljoprivrednici moraju ispunjavati uvjete u području zaštite okoliša, zdrave hrane, identifikacije i registracije životinja, te prijavljivanja njihovih bolesti i dobrobiti. U EU su posebnim propisima uređeni tržišni odnosi za sve važnije skupine poljoprivrednih proizvoda. U tim uredbama propisani su uvjeti koji se odnose na kvalitetu proizvoda, uvjete uvoza i izvoza, proizvodne kvote za neke specifične proizvode i sl.

Otkako je 2010. godine na snagu stupio Zakon o državnoj potpori poljoprivredi i ruralnom razvoju, Hrvatska se znatno približila ZPP-u. Zakonom je propisano da će se od 2012. godine provoditi program jedinstvenih plaćanja sukladno tzv. regionalnom modelu. Primjenom tog modela visina poticaja određuje se brojem raspoloživih hektara koje je proizvođač imao na raspolaganju u prvoj godini primjene ove sheme. Zakonom je, osim toga, utvrđena pravna podloga za izgradnju Integriranog administrativnog i kontrolnog sustava (IAKS) te Sustava za identifikiranje zemljišnih čestica (ARKOD/LIPS). Postojanje tih sustava važno je za nesmetan rad Agencije za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju, preko koje će se nakon ulaska u EU isplaćivati poticaji.

Proširenjem EU na nove države članice, koje su po brojnim strukturnim pokazateljima bliske Hrvatskoj, u EU-u je došlo je do povećanja ukupnog poljoprivrednog obradivog zemljišta za 40 posto. Međutim, ukupna proizvodnja poljoprivrednih proizvoda povećana je tek za oko 15 posto. Nove države članice suočene su s nemogućnošću brojnih ruralnih zajednica da stvaraju radna mjesta izvan poljoprivrednog sektora, manjkavom infrastrukturuom u ruralnim područjima, nedostatnom obrazovanošću poljoprivrednika te prevelikim brojem poljoprivrednih gospodarstava koja proizvode pretežno samo za potrebe vlastite obitelji. Zbog toga restrukturiranje nema alternativu, a ZPP nudi kvalitetan okvir za njegovu postepenu provedbu.

Piše: EEF/H.B.

POLJOPRIVREDNICI ĆE ZADRŽATI SLIČNU RAZINU IZRAVNIH PLAĆANJA

Prije ulaska u EU poljoprivrednici su u novim državama članicama bili poznati kao veliki euroskeptici - danas međutim, u državama kao što su Mađarska, Poljska ili Slovačka poljoprivrednici se ubrajaju u najveće zagovornike EU

Nakon ulaska u EU Hrvatska će morati odustati od postojećih poticaja poljoprivrednicima te će oni biti zamijenjeni poticajima iz Zajedničke poljoprivredne politike (ZPP). Ipak, zadržat će se slična razina postojećih izravnih plaćanja u poljoprivredi koja godišnje iznosi 300-400 milijuna eura. Izravna plaćanja iz ZPP-a postupno će se uvoditi u razdoblju od 10 godina. Tako je u prvoj godini članstva predviđeno da će za izravna plaćanja hrvatskim poljoprivrednicima iz ZPP-a biti izdvojeno 25 posto (93,25 milijuna eura) ukupno ugovorenog paketa. Taj iznos bi 2022. godine, kada će 100 posto sredstava biti isplaćivano iz ZPP-a, trebao iznositi 373 milijuna eura. Poljoprivrednici neće biti zakinuti postupnim uvođenjem isplata iz ZPP-a jer će u cilju ujednačavanja izravnih plaćanja u prijelaznom razdoblju hrvatska Vlada razliku do punog iznosa plaćati iz državnog proračuna. Osim toga, već od druge godine članstva dio tih razlika moći će se pokriti iz sredstava za ruralni razvoj ZPP-a, što će dodatno smanjiti pritisak na državni proračun.

Od ulaska u EU Hrvatskoj će biti dostupno 10,8 milijuna eura godišnje za programe u vinogradarstvu te 9,6 milijuna za razminiranje poljoprivrednog zemljišta. Godišnje će na raspolaganju biti i 22 milijuna eura za mjere tržišno-cjenovne politike, no korištenje ovih sredstava ovisi o stanju na tržištu. U komponenti ruralnog razvoja kao drugom stupu ZPP-a, Hrvatskoj je iz proračuna ZPP-a namijenjeno 333 milijuna eura godišnje, čime će doći do značajnog povećanja sredstava za ruralni razvoj. Za

razliku od izravnih plaćanja, u ruralnom razvoju Hrvatskoj će već od druge godine članstva na raspolaganju biti 100-postotna sredstva ZPP-a. Tri godine nakon pristupanja Uniji Hrvatska će imati pravo isplaćivati određene nacionalne potpore koje nisu dio ZPP-a, za šćernu repu, ekstra djevičansko i djevičansko maslinovo ulje, duhan, mliječne krave i rasplodne krmaće. Imat ćerno pravo i na korištenje nacionalne rezerve, tj. utvrđivanje dodatnih prava na plaćanje u pojedinim osjetljivim sektorima: mlijeko, tov goveda, ovce i koze, te proizvodnja duhana.

Razlog za postepeno uvođenje isplata iz ZPP-a ekonomske je prirode. Kada bi hrvatskim poljoprivrednicima odmah po ulasku u EU bili dostupni puni iznosi, to bi spriječilo restrukturiranje u drugim sektorima. Time bi se zaustavio proces postupnog smanjivanja važnosti poljoprivrede u ukupnom gospodarstvu, što je dugoročno nužno kako se ne bi zapalo u nerazvijenost.

Analiza iznosa uplaćenih i povučenih iz ZPP-a koja je 2010. godine napravljena za potrebe Europskog parlamenta pokazuje da su nove države članice dobitnice jer u pravilu iz ZPP-a više povlaće nego što u njega uplaćuju. Tako je, primjerice, u 2010. godini kontribucija Poljske ZPP-u iznosila 2,67 posto ukupnog proračuna politike, dok je istovremeno povukla 5,23 posto. Slično je i s Mađarskom koja je uplatila 0,77 posto ukupnog proračuna, a povukla 2,26 posto. Treba naglasiti da ništa nije rezultat automatizma jer, primjerice, Rumunjska i Slovačka u istom razdoblju nisu iz ZPP-a povukle znatno više nego što su u njega uplatile. Ključ uspjeha leži u pravovremenom razvoju sve potrebne infrastrukture, jačanju rada inspeksijskih i savjetodavnih službi, edukaciji poljoprivrednika o novom sustavu te u razvoju poduzetništva, pa će do ulaska u EU na tome trebati dodatno poraditi.

Piše: EEF/H.B.

KAKVA JE SUDBINA MALIH POLJOPRIVREDNIH FARMI?

.....
Preduvjet opstanka malih poljoprivrednih gospodarstava u EU jest specijalizacija

Mala poljoprivredna gospodarstva u EU dijele se na samoopskrbna, koja proizvode pretežno za potrebe obitelji, te na polusamoopskrbna, koja proizvode više od potreba obitelji, a viškove prodaju. Samoopskrbna gospodarstva veličinom su manja od jedne europske jedinice veličine (EJV), što se obično obračunava u protivrijednosti jednog hektara korištene poljoprivredne površine. Veličina polusamoopkrbnih gospodarstava varira ovisno o definiciji pojedinih zemalja, no općenito je riječ o gospodarstvima od 1 do 8 EJV-a.

Podaci Eurostata za 2005. godinu govore da je na razini EU bilo registrirano 6,7 milijuna samoopkrbnih gospodarstava te 3,6 milijuna polusamoopkrbnih. Ipak, dok ukupan broj malih poljoprivrednih gospodarstava u starim državama članicama iznosi 17%, u novim državama članicama on se penje na 65%. S aspekta rizika od siromaštva naročito su problematična samoopskrbna gospodarstva koja nisu u prilici da povlače sredstva iz Europskog poljoprivrednog fonda za ruralni razvoj (EPFRR), jer potpore uglavnom idu poljoprivrednicima koji proizvode za tržište, a ne obiteljima. Najveći broj samoopkrbnih gospodarstava registriran je u Rumunjskoj (3 milijuna). Slijede Poljska sa 1,4 milijuna, Mađarska sa 557 tisuća te Bugarska sa 416 tisuća takvih gospodarstava.

Statistike pokazuju da se broj malih poljoprivrednih gospodarstava u Europskoj uniji smanjuje. Taj trend je s jedne strane pozitivan jer dijelom predstavlja posljedicu okrupnjavanja posjeda, što poljoprivrednicima omogućava da rade i posluju u tržišnim uvjetima. S druge pak strane, smanjivanje broja malih gospodarstava se događa i zbog napuštanja ruralnih područja. Depopulacija nerijetko uzrokuje prestanak po-

ljoprivrednih aktivnosti, a u nekim područjima to predstavlja prijetnju održavanju kvalitetnog okoliša.

Prosječna veličina poljoprivrednog posjeda u Hrvatskoj iznosi 2,4 hektara, pa je Hrvatska vrlo slična strukturi u novim državama članicama. Kako bi opstala u uvjetima članstva u EU mala poljoprivredna gospodarstva će se trebati specijalizirati. Bit će nužno prijeći s mješovite na specijaliziranu proizvodnju te povećati proizvodnju do najveće moguće mjere s obzirom na veličinu posjeda. Primjerice, poljoprivrednici koji imaju 10 do 15 krava morat će povećati broj krava i specijalizirati se u proizvodnji mlijeka ili u tovu junadi. U svemu tome pomoći će im činjenica da će nakon ulaska u EU hrvatski poljoprivrednici moći nabavljati repromaterijal i opremu po najpovoljnijim uvjetima, što će im smanjiti troškove proizvodnje. Osim toga, za nužno restrukturiranje na raspolaganju će im biti sredstva iz prepristupnih fondova (V komponenta IPA programa poznatija kao IPARD), a kada postanemo članica EU, i sredstva EPFRR-a. Tim putem neka mala poljoprivredna gospodarstva dobit će potpore za izlazak na tržište, dok druga mogu osmisliti alternativne izvore prihoda.

Okupnjavanje posjeda predstavlja važan put u postizanju dugoročne održivosti hrvatskih poljoprivrednih gospodarstava. Proces okupnjavanja bit će podržan činjenicom da je tijekom pristupnih pregovora Hrvatska izborila sedmogodišnje prijelazno razdoblje nakon ulaska u EU, u kojem građani drugih država članica kao privatne osobe neće moći kupovati poljoprivredno zemljište u Hrvatskoj. Po isteku tog vremena u slučaju većih poremećaja na tržištu poljoprivrednog zemljišta u Hrvatskoj zabrana će se moći produžiti za dodatne tri godine.

Piše: EEF/H.B.

ULAZAK U EU PRED HRVATSKE VINARE POSTAVLJA VELIK IZAZOV

Očekuje se da će ulazak Hrvatske u EU povećati tržišne mogućnosti vinara kroz potencijalno povećanje prodaje hrvatskih vina

Hrvatska se vinogradarski dijeli u dvije regije: kontinentalnu i primorsku, koje se opet dijele na ukupno 12 podregija: srednja i južna Dalmacija, Istra, Slavonija, Moslavina, Hrvatsko primorje, Dalmatinska zagora, Plešivica, sjeverna Dalmacija, Prigorje-Bilogora, Podunavlje, Zagorje-Međimurje i Pokuplje.

Svaka od njih odlikuje se zemljopisnim, geološkim, agroekološkim, gospodarskim i drugim posebnostima. Prema razlikama svrstavamo ih u pet vinogradarskih klimatskih zona, koje se iskazuje podacima o srednjoj godišnjoj temperaturi i zbroju (sumi) topline, oscilaciji temperature i pojavi kasnih proljetnih i ranih jesenskih mrazeva, količini i rasporedu oborina, vlažnosti zraka i drugim pojavama poput magle, tuče, rose i snijega, učestalosti vjetrova i njihova intenziteta, broja vedrih dana itd., uz one o sastavu tla, reljefu, sorti vinove loze.

Sve to utječe na smjer vinogradarske proizvodnje i kakvoću vina, čijim se izborom i bogatstvom hrvatsko vinogradarstvo razlikuje od svih ostalih. Prava je rijetkost da se na tako malom prostoru susreće tolika raznovrsnost sorata, kategorija i tipova vina, a upravo to Hrvatsku i u svjetskim mjerilima svrstava u iznimno zanimljivo vinogradarsko i vinarsko područje.

Zato nije nikakvo čudo što, kad se pojavimo u Londonu na sajmu vina, najpoznatiji vinski časopis "Decanter" dodijeli nam ("Decanter World Wine Awards 2011.") ukupno 40 medalja i 25 preporuka. Najprestižniju nagradu Regionalni trofej dobila je ledena berba Bodren Bodren, a zlatnu medalju Krauthaker graševina izborna berba prosušanih bobica.

Pristupanje Republike Hrvatske Europskoj

uniji zahtijeva pripreme i prilagođavanje svih gospodarskih grana, pa tako i poljoprivrede. Vinogradarstvo i vinarstvo pripada jednom od naj-složenijih dijelova poljoprivrede u okviru europskoga zakonodavstva i trenutno je u tijeku niz promjena unutar navedene grane. Proizvođači vina, kao i država, moraju se prilagoditi novim pravilima, propisima i zakonima. Tržište vina čini znatan dio ukupnoga svjetskoga tržišta koji se proširuje te su potrebne promjene s ciljem prilagođavanja procesu globalizacije.

Proizvođači i državne institucije koje se bave marketingom moraju prilagoditi proizvodnju, distribuciju i političke strategije u skladu s budućim promjenama koje se odnose na marketing. Globalno tržište zahtijeva globalnu promociju, a oglašavanje je općenito korišteno prvenstveno za proizvode niže cijene i robu široke potrošnje. Može se očekivati da će ulazak Hrvatske u Europsku uniju povećati tržišne mogućnosti vinara kroz potencijalno povećanje prodaje hrvatskih vina.

S druge strane, veće tržište podrazumijeva veću konkurenciju, a samo oni dobro pripremljeni proizvodnjom i prodajom vina mogu ostvariti dobit i rentabilno poslovati. Europska je unija vodeći svjetski proizvođač, potrošač, izvoznik i uvoznik vina, a proizvodnjom i prodajom vina ostvaruje se znatan dio prihoda poljoprivrede te vinogradarstvo i vinarstvo predstavljaju vitalni dio gospodarske aktivnosti, posebno u pogledu zapošljavanja i prihoda od izvoza vina.

Hrvatska vina mogu se kategorizirati kao vrhunska vina, kvalitetna vina, (obje kategorije s kontroliranim zemljopisnim podrijetlom), stolna vina s kontroliranim zemljopisnim podrijetlom, stolna vina bez kontroliranoga zemljopisnoga podrijetla i ostala vina.

U Hrvatskoj se uzgaja više od 30 sorti vinskoga grožđa, a najzastupljenije su graševina, malvazija istarska i plavac mali.

Proizvođači vina u Hrvatskoj nisu više usmjereni samo na proizvodnju, kako grožđa tako i vina, nego se sve veća pažnja poklanja marketingu. Stoga je u rujnu 2010. osnovana Koordinacija vinskih udruga i obiteljskih vinarija Hrvatske s glavnim zadatkom promocije vina kao hrvatskog strateškog turističkog i gospodarskog proizvoda i poticanja izvoza.

Za očekivati je da će članstvo RH u Europ-

skoj uniji donijeti nove mogućnosti i izazove za vinare. Iako će ulazak RH u EU značiti pristup na europsko tržište, mora se naglasiti kako veća tržišta znače i veći broj manjih i većih proizvođača, odnosno veću konkurenciju.

Piše: EEF/J.K.

KAKO SE ODUPRIJETI PREVLASTI ŠPANJOLSKIH I TALIJANSKIH MASLINARA?

Hrvatska treba zadržati dostignutu visoku kvalitetu svog maslinova ulja, zaštititi zemljopisno podrijetlo i brendirati proizvode od autohtonih sorti, a velik potencijal leži i u ekološkoj proizvodnji

Maslinarstvo u Hrvatskoj ima dugu tradiciju. Nakon puno desetljeća zapuštanja sadnjetele je u zadnjih dvadesetak godina došlo do ponovnog uzleta ove, za hrvatsko priobalje, važne poljoprivredne kulture. Maslina, osim što se od nje dobiva ulje visoke prehrambene vrijednosti, je jedna od rijetkih kultura koja dobro uspijeva na siromašnim, kamenitim tlima. Time ima važan utjecaj na okoliš jer uljepšava krajolik, čini tlo manje izloženim eroziji i potiče biološku raznolikost. Također ne treba zanemariti činjenicu da se u uzgoju maslina najveći dio aktivnosti odvija zimi kad vegetacija ostalih poljoprivrednih kultura miruje te se na taj način povećava zaposlenost lokalnog stanovništva, što može utjecati na socijalno-ekonomsku sliku kraja.

Prema podacima Državnog zavoda za statistiku maslinici su u 2009. godini zauzimali 15.304 hektara odnosno samo 1,2 % površine. Trend povećanja površina je ipak pozitivan i iznosi 34% između 2000. i 2009. godine. Taj trend prati i porast proizvodnje koja je u 2009. godini iznosila 32.592 tone maslina. Tome su prije svega pridonijele provedene reforme uz pomoć

stredstava iz državnog, županijskih i lokalnih proračuna. Usprkos pozitivnim pomacima ove brojke djeluju zanemarivo u usporedbi sa zemljama s kojima ćemo se natjecati na zajedničkom tržištu nakon pristupanja EU, a to su prije svega Španjolska, Italija i Grčka, koje su i svjetski lideri u proizvodnji i potrošnji proizvoda od maslina. Zahvaljujući prvenstveno ovim državama u EU nastaje čak 73% od ukupne količine maslinovog ulja u svijetu. Ostale zemlje u kojima se proizvodi maslinovo ulje u EU su Portugal, Francuska, Malta, Cipar i Slovenija. Od ukupno pet milijuna hektara za koje se u 2010. procijenilo da ima u EU, čak 50 % se nalazi u Španjolskoj.

Za hrvatsko maslinarstvo je karakteristično da se većina proizvodnje odvija na manjim gospodarstvima što još više poskupljuje proces, a postoji i problem neorganiziranosti tržišta proizvoda od masline. Urod masline u Hrvatskoj značajno varira iz godine u godinu prije svega zbog vremenskih uvjeta te načina rezidbe i obrade tla što ukazuje na ekstenzivan uzgoj. Situacija je slična ili nešto bolja u ostalim europskim zemljama gdje se na značajnijim površinama maslina navodnjava što čini manju ovisnost o vremenskim prilikama.

Kao rezultat Hrvatska ne proizvodi dovoljne količine maslinovog ulja čak ni za domaću potrošnju koja je ionako niska i ispod europskog prosjeka te se značajne količine uvoze. Prema podacima Hrvatske gospodarske komore u 2008. godini uvezeno je maslinovog ulja u vrijednosti od 6,5 milijuna američkih dolara. Izvoz hrvatskog ulja je malen tako da je vanjskotrgovinska bilanca izrazito negativna.

Po potrošnji maslinovog ulja prednjače stanovnici Zagreba, a zatim Istre i Dalmacije, dok je potrošnja u kontinentalnoj regiji zanemariva. Razvidno je da je država propustila informirati pučanstvo o koristima uporabe maslinovog ulja u svakodnevnoj prehrani, njegovim pozitivnim zdravstvenim učincima, no sasvim sigurno i visoka cijena ulja u maloprodaji odbija velik dio potencijalnih potrošača.

U EU ne postoji proizvodna kvota za maslinarstvo niti se ograničava sadnja, stoga će sadnja novih nasada biti moguća i nakon pristupanja EU. Dobro bi bilo povećati površine pod maslinom prije pristupanja EU radi određivanja poticaja koji se kasnije teže mijenjaju.

Nakon ulaska u EU hrvatsko će tržište biti još izloženije uvozu jeftinijeg maslinovog ulja čemu hrvatski proizvođači u trenutnim uvjetima ne mogu konkurirati. Hrvatska svoje mogućnosti u proizvodnji maslinovog ulja treba tražiti prije svega u zadržavanju dostignute visoke kvalitete, zaštiti zemljopisnog podrijetla i brendiranju proizvoda od autohtonih sorti, a velik potencijal leži i u takozvanoj ekološkoj proizvodnji, odnosno uzgoju na površinama koje nisu zagađene kemijskim sredstvima i gdje se takve kemikalije ne koriste tijekom agrotehničkih zahvata. S obzirom da je Hrvatska turistička zemlja postoji golem potencijal distribucije maslinovog ulja preko ugostiteljskih objekata. Također, treba raditi i na prezentaciji hrvatskih ulja turistima što su prepoznali neki proizvođači posebice u Istri te uredili i otvorili svoja imanja za organizirane posjete. To je model koji se uspješno provodi u drugim zemljama, a osim što obogaćuje turističku ponudu donosi prihod obiteljskim gospodarstvima odnosno uzgajivačima maslina.

Piše: EEF/V.S.

AUTOHTONI PROIZVODI LAKŠE ĆE NAĆI PUT DO KUPACA U EUROPSKOJ UNIJI

.....
Da bi jedan proizvod dobio naziv autohtoni, odnosno izvorni hrvatski proizvod potrebno je da pored kvalitete koju ima prođe dug put i zadovolji brojne kriterije

Kako bi stekao pravo na uporabu znaka "Izvorno hrvatsko" i "Hrvatska kvaliteta" potrebno je da njegov proizvođač prvo kontaktira s Hrvatskom gospodarskom komorom, njihovim Centrom za kvalitetu te da se prethodno o uvjetima informira na stranicama www.hgh.hr. Proizvođač će, da bi dobio spomenute certifikate, morati pripremiti izjavu o podrijetlu robe te proučiti pravilnik o znakovima vizualnog označavanja hrvatskih proizvoda i usluga, troškovnik,

shemu postupka rješavanja zahtjeva za dodjelu prava uporabe znaka.

Potom će za pokretanje postupka dodjele prava uporabe znaka centru priložiti popunjen, ovjeren i potpisan zahtjev, izvod iz trgovačkog ili obrtnog registra, izjavu podnositelja zahtjeva o hrvatskom podrijetlu robe (za proizvode), rješenja, potvrde, izvještaje o ispitivanju, certifikate ili druge potvrđne dokumente o zadovoljavanju zakonskih odrednica koje se odnose na proizvod ili uslugu, tehničku dokumentaciju proizvoda ili usluge, promidžbene materijale i drugu dokumentaciju za jednoznačnu i pouzdanu identifikaciju proizvoda ili usluge, certifikate ili druge dokumente o uvedenom sustavu osiguravanja kvalitete, odnosno sustavu upravljanja kvalitetom, dokumentaciju o proizvodu ili usluzi kojom podnositelj zahtjeva raspolaže, a koja se odnosi na dokazivanje i/ili podupiranje dokaza o natprosječnoj kvaliteti proizvoda ili usluge, kratak opis djelovanja, povijesti, uzorak proizvoda te dokumentaciju kojom se argumentira tradicija.

Kada sve to bude dobio, centar za kvalitetu će proslijediti nadležnoj tehničkoj komisiji koja će, nakon obrade dokumentacije te posjeta tvrtki, donijeti svoje stručno mišljenje kojim predlaže dodjelu, odnosno ne dodjelu savjeta projekta. Ukoliko je odluka o pravu uporabe znaka pozitivna, proizvođač će sklopiti ugovor s Hrvatskom gospodarskom komorom, koji će mu jamčiti korištenje znaka tri godine.

Oznaku izvorno hrvatsko nosi čitav niz proizvoda koje možete potražiti na stranicama Hrvatske gospodarske komore <http://www2.hgk.hr/znakovi/kvaliteta/kvaliteta.asp>.

Zakon koji je na snazi omogućuje proizvođačima autohtonih poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda u Republici Hrvatskoj istu onu zaštitu koju uživaju proizvođači u zemljama Europske unije.

Administrativno gledano, za samog proizvođača to je dug i iscrpljujući put, ali važan jer oznaka izvornosti donosi jedno sasvim drugačije tržište koje cijeni izvanrednost, visoku kvalitetu, kontrolirano geografsko porijeklo, visoke standarde u pripremi i skladištenju hrane, a iznad svega identitet i prepoznatljivost. Činjenica da je proizvod prepoznat kao autohtoni i činjenica da je zakon usklađen s onim u Uniji za-

pravo otvaraju vrata i za registraciju na razini Unije, a to nadalje doprinosi konkurentnosti naših autohtonih proizvoda na zahtjevnom tržištu Unije. Paška sol prvi je izvorni hrvatski proizvod koji je dobio certifikat s Unijinom oznakom izvornosti.

Europska unija svojim je striktnim zakonima visoko podigla ljestvicu kada je standard proizvoda u pitanju i odredila procedure koje proizvođači trebaju ispuniti kako bi njihovi poljoprivredni proizvodi, vina i žestoka pića mogli dobiti oznaku PDO (Protected Designation of Origin odnosno zaštićeno porijeklo imena), PGI (Protected Geographical Indication odnosno zaštićeno geografsko porijeklo) te TSG (Traditional Speciality Guaranteed odnosno zajamčeno tradicionalni proizvod). Ovim se želi promovirati, ali i zaštititi ime i kvaliteta proizvoda.

PDO se odnosi na poljoprivredne proizvode i hranu koja je proizvedena i pripremljena na određenom geografskom području korištenjem dobro poznatih metoda. PGI se odnosi na poljoprivredne proizvode i hranu koja je usko vezana za određeno geografsko područje i gdje se bar jedan stupanj proizvodnje i pripreme odvija. TSG naglašava tradicionalni karakter, ili u sastavu ili u upotrebi sredstava u procesu proizvodnje.

Da bi neki proizvod uopće mogao dobiti te certifikate i registrirati se u bazi podataka DOOR, koja sadrži podatke vezane za sve proizvode čiji su proizvođači podnijeli zahtjev, čiji je zahtjev objavljen u službenom glasniku i potom registriran, potrebno je uložiti mnogo truda i strpljenja. Put je u osnovi isti za proizvođače iz zemalja EU i za one koji dolaze iz drugih zemalja. Svodi se na to da je poslije nacionalne odluka o tome treba li proizvod dobiti spomenute oznake ili ne u rukama Komisije, koja predlaže objavljivanje zahtjeva u službenom glasniku ako je sve u skladu sa zakonima i standardima EU, te dopušta razdoblje od 6 mjeseci za eventualne prigovore poslije kojeg, ako je sve prošlo kako treba, predlaže registraciju i dodjeljuje certifikate.

Navest ćemo primjer iz susjedne Slovenije. Firma GIZ Kraški pršut iz Sežane za izdavanje certifikata PGI zahtjev je podnijela 2004. godine, zahtjev je objavljen 2009., a na registraciju proizvoda čekala je do 2012. U međuvremenu su u tri navrata u službenom glasniku objavljene pu-

blikacije zahtjeva, čime je bio otvoren prostor i za eventualne prigovore.

Iako proces aplikacije, publikacije i registracije zahtjeva predanost, upornost i strpljenje, na kraju se taj trud itekako isplati jer vam se otvaraju vrata tržišta Unije za koje se vrijedi potruditi, zar ne?

Piše: EEF/B.I.Š.

KOLIKA JE SIGURNOST HRANE I TKO SE U EU O NJOJ BRINE?

Kupci moraju imati na raspolaganju sve informacije o sastavu proizvoda, proizvođaču, načinu skladištenja i pripreme

Sigurnost hrane pitanje je koje nikoga ne ostavlja ravnodušnim. U Europskoj uniji za sigurnost hrane brinu se sljedeće institucije:

1. Europska agencija za sigurnost hrane – EFSA koja je ujedno i stup europske mreže za sigurnost hrane
2. Na razini Europske komisije to su Opća uprava za zdravstvo i zaštitu potrošača, Javno zdravstvo i Potrošački poslovi
3. Na razini Europskog parlamenta to je Odbor za okoliš, javno zdravstvo i sigurnost prehrambenih proizvoda
4. Na razini Vijeća Europske unije to je “Zapošljavanje, socijalna politika, zdravstvo i potrošački poslovi”

Europska agencija za sigurnost hrane EFSA čini temelj za procjenu rizika sigurnosti hrane. Uskom suradnjom s nacionalnim agencijama za sigurnost hrane i otvorenim konzultacijama sa sudionicima, ona pruža nezavisne znanstvene savjete i jasnu komunikaciju o postojećim rizicima i rizicima u nastajanju. Glavna joj je zadaća poboljšati sigurnost hrane u Europskoj uniji, osiguravajući visok stupanj zaštite potrošača.

Od 1. siječnja 2005. godine poduzeća koja proizvode hranu i stočnu hranu moraju jamčiti da su sva hrana, stočna hrana i sastojci hrane

sljedivi duž čitavog hranidbenog lanca.

Sljedivost mora biti uspostavljena u svim fazama proizvodnje, prerade i distribucije hrane, i to ne samo hrane nego i hrane za životinje, životinja koje se koriste za proizvodnju hrane kao i svih onih sastojaka koji su ugrađeni u hranu ili hranu za životinje. Također označavanje, reklamiranje i prezentiranje hrane neka su od najslabijih zakonski uređenih područja vezanih za hranu. Cilj je tih pravila osigurati da kupci imaju na raspolaganju sve relevantne informacije o sastavu proizvoda, proizvođaču, načinu skladištenja i pripreme.

Uz to, pravila vezana uz sigurnost hrane osiguravaju da je hrana proizvedena i prevezena do potrošača u higijenskim uvjetima te da kao takva ne predstavlja opasnost za ljudsko zdravlje. Iz tog će razloga, primjerice, sir i vrhnje namijenjeni tržištu moraju biti čuvani u hladnjacima. Dodatno jamstvo za potrošače predstavlja i sustav brzog uzbunjivanja za hranu i hranu za životinje (Rapid alert system for food and feed, RA-SFF), koji pruža brze informacije o proizvodima koji mogu biti rizični za zdravlje ljudi. Svaka zemlja članica dužna je odmah obavijestiti Komisiju i ostale zemlje članice u slučajevima kada na svom tržištu otkrije neispravan proizvod, proizvod namijenjen izvozu ili proizvod koji je uvezen.

Europska unija ima Ured za veterinarstvo i hranu sa sjedištem u Irskoj, koji ima inspektore za hranu. Oni dolaze u države članice provjeriti kako nacionalne vlasti nadziru sigurnost hrane. Osim toga, Europska komisija godišnje objavljuje desetke izvješća o kvaliteti hrane kako bi se osigurala zaštita potrošača.

Bivše Ministarstvo gospodarstva, rada i poduzetništva prije nekoliko godina izdalo je, uz potporu projekta BIZImpact koji se financira sredstvima EU, mini vodič za poslovnu zajednicu "Sigurnosti hrane" uz obvezu da svake godine obnavljaju mini vodič novim podacima. Mini vodiči upoznaju male i srednje poduzetnike s nacionalnim zakonodavstvom i zakonodavstvom EU, daju pregled izvora informacija i potpora koje su im dostupne u zemlji i šire te upozoravaju na ono što moraju učiniti kako bi se prilagodili novim pravilima.

Republika Hrvatska prati izmjene EU zakonodavstva u području sigurnosti hrane od 2003.

godine. Godine 2007. usvojen je novi Zakon o hrani koji je dao okvir za usklađivanje s pravnom stečevinom EU u području sigurnosti hrane, a naročito u odnosu na organizaciju službenih kontrola, pravila higijene te pravila sigurnosti hrane. Zakonom o hrani preuzete su odredbe Uredbe (EZ) br. 178/2002. Izmjene i dopune Zakona o hrani usvojene su u svibnju 2011. godine.

Republika Hrvatska prepoznala je potrebu osnivanja nacionalnog tijela za sigurnost hrane i prije ulaska u EU te je osnovala Hrvatsku agenciju za hranu (HAH) koja je započela s radom 3. siječnja 2005. godine u Osijeku. HAH predstavlja Hrvatsku u tijelima Europske agencije za sigurnost hrane (EFSA).

Piše: EEF/J.K.

OD FARME DO STOLA - SUSTAV HACCP POVEĆAVA SIGURNOST HRANE

.....
Sustav HACCP prilagođen je svim vrstama prehrambenih proizvoda i svim fazama proizvodnje i rukovanja, a bez njegova certifikata neće biti moguć izvoz hrane

Briga o zdravlju u suvremenom je svijetu postala imperativ. Sve je veći broj izvor zagađivanja i zagađujućih materija, ali i rizik od bolesti izazvanih problemima u proizvodnji hrane – primjena novih tehnologija, izmijenjeni životni stilovi i sve manja otpornost ljudi.

Zapitamo li se tko ili što određuje ispunjava li neka hrana kriterij sigurnosti sa stajališta zdravlja potrošača, odgovor nalazimo u sustavu HACCP (Hazard Analysis Critical Control Points – Analiza opasnosti i kritične kontrolne točke). To je logičan, znanstveno zasnovan sustav kontrole procesa proizvodnje i distribucije prehrambenih proizvoda, koji omogućava:

1. identifikaciju i procjenu svih mogućih opasnosti, tj. svakog fizičkog, kemijskog ili mikrobiološkog hazarda u svim fazama,

2. određivanje neophodnih mjera za njihovu prevenciju i kontrolu i

3. osiguravanje provođenje mjera na djelotvoran način.

HACCP sustav sastoji se od dvije osnovne komponente:

1. HA predstavlja analizu rizika, odnosno identifikaciju opasnosti u svakoj fazi proizvodnje hrane i procjenu veličine tih opasnosti za ljudsko zdravlje i

2. CCP (kritične kontrolne točke) predstavljaju faze u proizvodnji u kojima se može spriječiti ili eliminirati rizik za sigurnost hrane ili njegov utjecaj svesti na prihvatljivu razinu, kao i vršiti njihova kontrola.

HACCP sustav prilagođen je svim vrstama prehrambenih proizvoda i svim fazama proizvodnje i rukovanja "od farme do stola".

Grane prehrambene industrije koje zahtijevaju HACCP sustav su proizvodnja, prerada i pakiranje, skladištenje, transport i distribucija, priprema i distribucija hrane – za potrebe bolnica, dječjih ustanova, hotela, restorana, avionskih i drugih kompanija, trgovina – maloprodaja i ugostiteljstvo, te organska prehrambena industrija.

HACCP je od izuzetno bitan za proizvođače hrane s pozicije zaštite potrošača i njime se osigurava proizvodnja i promet zdravstveno sigurne hrane. Njegova primjena je široko rasprostranjena u razvijenom svijetu, dok je u EU i zakonski obvezujuća (Council Directive 93/43/EEC).

Krajnji cilj HACCP-a je proizvodnja što je moguće sigurnijeg proizvoda primjenom što sigurnijeg postupka. To znači da primjena HACCP ne osigurava uvijek 100% sigurnosti za korisnike, ali znači da tvrtka proizvodi hranu na najbolji i najsigurniji mogući način.

U svijetu je opskrba potrošača sigurnim i visokokvalitetnim prehrambenim proizvodima sve bitnija. Zbog toga uvoznici iz zemalja EU i drugih razvijenih zemalja (SAD, Japan i dr.) zahtijevaju da sigurnost hrane, od njive i farme sve do završnog pakiranja, bude u suglasnosti sa strogim higijenskim pravilima.

Svaki pojedinac koji posjeduje, upravlja ili radi u proizvodnji hrane u EU, prema odredbama direktive, mora uvesti sustav sigurnosti HACCP.

Primjena ove direktive prisiljava uvoznike

da uvoze isključivo prehrambene proizvode više kvalitete i veće sigurnosti, ali i da zahtijevaju stalna poboljšanja proizvodnje u zemljama podrijetla. Dosadašnja je praksa pokazala da su tvrtke iz EU koje posluju s prehrambenim proizvodima postala znatno selektivnija u poslovanju s dobavljačima iz zemalja izvan EU, zahtijevajući od njih striktnu primjenu HACCP u zemljama podrijetla.

S pozicije tržišta, proizvođači i uvoznici prehrambenih proizvoda iz zemalja izvan EU koji žele plasirati svoje proizvode na zajedničko tržište EU moraju u svoje poslovne aktivnosti uključiti i procedure vezane uz sigurnost hrane i uvesti HACCP sustav.

Osim toga, tvrtke iz Europe i drugih industrijaliziranih zemalja koje se bave hranom neće kupovati čak ni sirovine iz drugih država, ako nisu osigurani uvjeti da će proizvod dobiven preradom u njihovim tvornicama biti siguran za ljudsku upotrebu. Svaka sirovina ili prerađevina za koju se posumnja da je inficirana ili kontaminirana neće biti prihvaćena.

Prednosti primjene tog sustava su:

- reducira pojavu bolesti izazvanih hranom,
- osigurava opskrbu stanovnika zdravstveno sigurnim prehrambenim proizvodima,
- omogućava ispunjenje zahtjeva zakonske regulative i efikasniji inspekcijski nadzor,
- omogućava efektivniji i efikasniji rad prehrambenih tvrtki,
- povećava konkurentnost tvrtki na svjetskom tržištu,
- uklanja barijere internacionalne trgovine,
- omogućava efikasno uvođenje novih tehnologija i proizvoda i
- povećava profit.

HACCP nije nezavisan program, već je dio većeg sustava kontrole, koji uključuje i provođenje univerzalnih procedura koje se primjenjuju za kontrolu općih uvjeta i okruženja proizvodnje i doprinose sigurnosti proizvoda. Programi koji trebaju biti usvojeni, implementirani i dokumentirani su GMP, dobra proizvođačka praksa, SOP – standardne operativne procedure i SSOP – standardne operativne procedure higijene.

HACCP je sustav upravljanja u kome se sigurnost hrane razmatra kroz analizu i kontrolu bioloških, kemijskih i fizičkih rizika od ulaznih sirovina, rukovanja, proizvodnje, distribucije i kon-

zumiranja krajnjeg proizvoda. Uspjeh HACCP sustava ovisi od obrazovanju i obuci zaposlenika te je veoma važno da zaposlenici shvate što je i kako funkcionira taj sustav i da zatim nauče vještine koje su im potrebne za uspješno obavljanje posla (alati i metode) i odgovarajuće procedure i radna uputstva koja sadrže opis posla koji treba biti obavljen.

Primjena HACCP-a nije limitirana samo na velike proizvodne tvrtke i kombinata već se efikasno može uvesti u srednja i mala poduzeća, zadruga, hotele i restorane, gdje je sigurnost hrane od kritične važnosti.

Počevši od 1. siječnja 2006. godine standardi sigurne hrane, u prvom redu HACCP, obvezni su na tržištima EU i Svjetske trgovinske organizacije, a tvrtke koje ne budu posjedovale certifikate o poslovanju u skladu s ovim standardima neće biti u mogućnosti svoju robu plasirati na spomenuta tržišta.

I za kraj, recimo da su hrvatski sudionici u lancu proizvodnje hrane primijenili taj sustav i na taj način se ne samo dobro pripremili za članstvo u EU, nego i osigurali sigurnu hranu potrošačima. Čak su i naše stare dobre kumice koje prodaju sir na tržnicama svoje proizvode morale smjestiti u rashladne ormare.

Piše: EEF/J.K.

Ribarstvo

ZAJEDNIČKA RIBARSKA POLITIKA EUROPSKE UNIJE

Stupanjem u članstvo, more pojedine države-članice postaje ribolovno more Zajednice – država može ograničiti prava pristupa resursima u svojim teritorijalnim vodama na način da njezini ribari imaju isključivo pravo pristupa

Zajedničku ribarstvenu politiku EU čini skup uredbi, izravno primjenjivih propisa koje države članice moraju primijeniti na svoja plavila i ribare. Ovim se uredbama uređuju svi segmenti politike – od upravljanja živim resursima mora, preko inspekcije i kontrole, do tržišta i financiranja. Najvažniji propisi odnose se na upravljanje resursima. Njima se uređuju okviri – moglo bi se reći postavljaju opće granice unutar kojih se državama članicama omogućava da same, ovisno o svojim praksama i uređenju, pronađu najbolja tehnička rješenja.

Nakon pristupanja Republike Hrvatske Europskoj uniji, uredbi Vijeća i Komisije koje čine zajedničku politiku Unije postat će sastavni dio zakonodavstva Republike Hrvatske. Kako bi se na vrijeme pripremila za provedbu ovih propisa, tijekom prepristupnog razdoblja Republika Hrvatska počela je s usklađivanjem. U osnovi, usklađivanje propisa znači preuzimanje odredbi iz uredbi i pronalaženje najboljih i najprihvatljivijih rješenja za njihovu primjenu u praksi. Propise na razini Zajednice ne donosi sama Komisija – na to najčešće nema ni pravo ni ovlasti. Komisija može donijeti samo provedbene propise kojima se detaljnije uređuju neka pitanja definirana temeljnim propisima. Temeljne propise usvaja Vijeće ministara, u kojem sjede resorni ministri nadležni za ribarstvo svih država članica i Parlament. Prije usvajanja pojedinog propisa, države članice obavljaju intenzivne konzultacije i ovaj proces zna trajati i nekoliko godina, jer nije lako pronaći rješenja koja će zadovoljiti većinu članica i istovremeno osigurati više ili manje jednak tretman ribarima u svim državama. Jednom kad je propis usvojen, on postaje izravno primje-

njiv u svim državama članicama. Ipak, budući da je svaki propis usvojen na razini EU rezultat kompromisa, oni većinom sadrže odredbe koje kažu “država članica će...”. Upravo se ovime ostavlja prostor svakoj državi da sama uredi pojedina pitanja.

Premda je doživjela već nekoliko reformi, zajednička politika ribarstva već dugi niz godina u osnovi sadrži iste stvari. Temeljna uredba je propis – slično našem zakonu – kojim se određuju osnovne smjernice politike. Današnja “temeljna uredba” na snazi je od 2002. godine, a zamijenit će je nova, o kojoj su konzultacije započete 2010. godine. Jedan od osnovnih elemenata temeljne uredbe su odredbe o pravu pristupa resursima. Naime, stupanjem u članstvo more pojedine obalne države-članice postaje ribolovno more Zajednice. I u cijelom ribolovnom moru Zajednice vrijede pravila temeljne uredbe. Ono što se razlikuje su tehničke mjere, koje se donose za različita mora. Osnovni princip je da su teritorijalne vode “zaštićene”, odnosno da obalna država može ograničiti prava pristupa resursima u svojim teritorijalnim vodama na način da njezini ribari imaju isključivo pravo pristupa, osim u slučajevima postojanja drugačijih međunarodnih ugovora koje država može sklopiti. Premda sadašnja temeljna Uredba prestaje formalno vrijediti 31. prosinca 2012. godine, i nova uredba sadrži iste odredbe kojima se štite teritorijalne vode država članica. Drugim riječima – teritorijalne vode i dalje su “rezervirane” za obalne države, baš kako je to slučaj i danas.

Temeljna uredba sadrži i odredbe koje predviđaju uređenje tehničkih pitanja na pojedinih morima Zajednice. To je opći okvir, koji omogućava usvajanje vrlo specifičnih i tehnički različitih propisa, od kojih se neki primjenjuju na sjeveru Europe, a neki na jugu. Najveći broj tehničkih mjera usvojen je za sjeverna mora. Te se mjere prvenstveno odnose na kvote i ograničenja ribolovnog napora ili ribolovnih mogućnosti. Za razliku od sjevernih mora, na Sredozemlju vrijedi ponešto drugačiji princip. Ribolov se tu uređuje nizom tehničkih propisa – koje su minimalne ulovne veličine, koliko može biti veliko “oko” na mreži, na kojoj se dubini i udaljenosti smije koristiti neki alat, smije li dodirivati dno ako na njemu žive livade morskih trava koje su posebno osjetljivo stanište i tako dalje. Upravo

će ova uredba – zajedno s novom temeljnom uredbom, kada se ona jednog dana usvoji, imati najveći značaj za ribolov u Hrvatskoj.

Postoje neki oblici ribolova u Republici Hrvatskoj koji nisu baš sasvim u skladu s onim što Unija propisuje za Sredozemlje. No, to ne znači da oni moraju sasvim nestati preko noći. Zapravo, moraju se na neki način promijeniti i prilagoditi. Kao i obično, propisi Unije ostavljaju manevarski prostor – Hrvatska može urediti neka tehnička pitanja i sama, ako izradi odgovarajuće dokumente. Ovi se dokumenti zovu planovi upravljanja. Za izradu plana upravljanja prije svega su potrebni podaci koji pokazuju u kakvom su stanju živa bogatstva mora. Drugi sastojak su pokazatelji aktivnosti – koliko je velika ribarska flota koja iskorištava ta bogatstva, koliko ona radi i koliko lovi. Treće, potrebno je uzeti u obzir i što to u praksi znači za ljude koji od toga žive. Znanstveni i službeni podaci moraju dati okvir mjera i obrazložiti što se može, a što ne. No, postoje neka pravila koja se moraju ispoštovati, čak i sa planovima upravljanja.

Opće pravilo kaže da su livade morskih cvjetnica zaštićena i osjetljiva staništa, pa stoga propisi kažu: nije dobro loviti alatima koji uništavaju morske cvjetnice; ali – ako je već takva praksa – onda oko mreže tog alata ne smije biti manje od 40 mm. Dodatno, u planu upravljanja mora se jasno reći gdje i kako se primjenjuje. Posebna ograničenja vrijede u kočarskom ribolovu, gdje postoje zabrane korištenja tog alata na određenim dubinama ili udaljenostima od obale. No, i u ovom slučaju su moguće iznimke, ukoliko su opravdane i opisane u planovima upravljanja. Ukratko, planovi upravljanja ključni su mehanizam koji obrazlaže što i kako neka država misli napraviti da bi zaštitila prirodna bogatstva i osigurala održiv ribolov. Oni daju okvir za zadržavanje nekih oblika ribolova, ali postavljaju i neke granice koje treba uzeti u obzir. Proces izrade ovih dokumenata je zahtjevan, ali nije nemoguć – to potvrđuje i činjenica da se obveza izrade planova na države članice primjenjuje još od 2006. godine, a da ribolov nije naglo prestao postojati niti u jednoj od njih.

Podaci pokazuju da stanje prirodnih bogatstava mora nije sjajno i da postoji opasnost nastavimo li ih iskorištavati istim intenzitetom, za dvadesetak godina nekih vrsta više jedno-

stavno neće biti na tržnicama. Žele li se očuvati prirodna bogatstva, ponekad je potrebno poduzimati neke restriktivne mjere. Njihov je cilj, na kraju priče, osigurati da oni koji od ribarstva žive to mogu i nastaviti, a da pritom budu sigurni da će imati budućnost. Upravo je u tijeku nova velika reforma politike ribarstva na razini Unije. Ona donosi promjene u svim elementima – u načinu i obujmu financiranja, u osnovnim horizontalnim principima koji se odnose na tehničke mjere i obaveze, u mehanizmima stavljanja na tržište ribe i drugih proizvoda mora. Rasprava o reformi traje već dvije godine, a razni dokumenti mogu se pronaći na Internet stranicama Europske komisije. O ključnim pitanjima reforme razgovarat će se tijekom cijele 2012. godine i danas je možda prerano govoriti o tome što oni mogu značiti i kako se mogu provesti u praksi u Republici Hrvatskoj. Pritom je ovo prva reforma koju Republika Hrvatska prati kao promatrač i buduća država članica, a time može imati i aktivnu ulogu u postizanju konačnih dogovora i pronalaganju rješenja.

Piše: EEF/N.S.

KAKO SU ORGANIZIRANI PROIZVOĐAČI U EUROPSKOJ UNIJI?

.....
Zajednička organizacija tržišta podrazumijeva mehanizme čiji je prvi i osnovni cilj stabilizacija tržišta – ili, jednostavno rečeno, kako pomiriti ponudu i potražnju i osigurati postizanje najviših cijena

Obzirom da je Europa četvrti najveći svjetski proizvođač i treći najveći uvoznik proizvoda ribarstva, organizacija velikog tržišta prilično je važno pitanje. Uz takvu konkurenciju, kako postići da ono što stavljate na tržište postigne najbolju moguću cijenu jedno je od ključnih pitanja. Okvir koji daje neke odgovore na ovo pitanje naziva se zajednička organizacija tržišta proizvodi-

ma ribarstva Europske unije.

Zajednička organizacija tržišta – suprotno možda najučestalijem mišljenju – nema nikakve veze s time u kakvim se tehničkim uvjetima riba mora prodavati. Ona ne obuhvaća ni aukcije, ni veletržnice ni maloprodaju. Zajednička organizacija tržišta podrazumijeva mehanizme čiji je prvi i osnovni cilj stabilizacija tržišta – ili, jednostavno rečeno, kako pomiriti ponudu i potražnju i osigurati postizanje najviših cijena.

Prvi korijeni tržišne politike nastali su davno – još sedamdesetih godina prošlog stoljeća, i inicijalno su obuhvaćali osnovne odredbe o izvozu i uvozu. No, kako je svjetsko tržište ribom raslo, javljali su se sve veći problemi. Proizvođači su se suočili s rastom uvoza koji je onda rušio cijene domaćim proizvodima, a opći svjetski propisi o trgovini branili su uvođenje carina i sličnih ograničenja. Rezultat svih tih zbivanja bile su – organizacije proizvođača.

Organizacije proizvođača nastale su na temeljima starijih i tradicionalnijih organizacija u sektoru, poput zadruga, kooperativa i kofradija. Ovi su oblici udruživanja nastajali sa sličnim ciljem, ali na nešto drugačijim osnovama. I zadruge i kooperative i kofradije (što su zapravo zadruge u Španjolskoj) okupljale su ribare, te im omogućavale da zajedno stavljaju svoje proizvode na tržište, ali i da zajedno zastupaju šire interese – poput utjecaja u donošenju propisa, nabavke opreme, jednostavnije organizacije logistike i opremanja plovila. Organizacije proizvođača u svom temelju imaju samo jedan cilj – reguliranje tržišta i utjecaj na ritam ponude i potražnje. Prve organizacije proizvođača nastale su na sjeveru Europe, gdje su i danas najaktivnije – u Belgiji, Nizozemskoj, Ujedinjenom Kraljevstvu i Danskoj. Razlog zašto je u tim krajevima bilo lakše uspostaviti ovaj oblik organizacije leži u činjenici da sve ove države u principu love jednu vrstu – bakalara, haringu, skušu ili plosnatice – i da su sve te vrste već dugi niz u sustavu ulovnih kvota. Što to zapravo znači?

Sjeverna su mora relativno siromašna vrstama, ali svake pojedine ima u velikim količinama. Dodatno, na sjevernim morima ulov se odvija mahom izvan teritorijalnih voda pojedinih država, a riblja su bogatstva “na udaru” različitih država. U takvim uvjetima, relativno je jednostavno odrediti maksimalne ulove – kvote. Kada

je određen ukupan ulov, kvote se dijele među državama koje u ribolovu sudjeluju, a onda svaka država svojim ribarima dodjeljuje individualnu kvotu. Tijekom sezone ulova, mogu se dogoditi situacije kada svi ribari koji imaju kvotu odluče loviti u isto vrijeme. Tada na tržište odjednom dođe velika količina istog proizvoda, a cijena automatski pada. Upravo da se takva situacija ne bi događala, osnovane su organizacije proizvođača. Organizacije proizvođača dobile bi kvote po vrstama – ukupne, koje su onda mogle podijeliti svojim članovima. One su također bile odgovorne i za praćenje poštivanja kvote, ali i za dogovor oko ritma kojim se neka kvota iskorištava. Planiranjem rada svojih članova i planiranjem količina koje su dolazile na tržište, organizacije proizvođača stekle su značajnu poziciju u reguliranju tržišta i cijena.

Da bi potaknula ribare na ovaj oblik udruživanja, Europa je u proteklom razdoblju financirala čitav niz mehanizama koje su organizacije proizvođača mogle provoditi. Tako su sufinancirani njihovi operativni troškovi i uspostavljen je sustav standarda i cijena, koji je bio temelj za određivanje iznosa za pojedine mehanizme. Na razini EU odredila bi se godišnja, referentna cijena neke vrste za pojedinu njezinu kategoriju, i ukoliko bi se na tržištu dogodila situacija da cijena padne ispod tako određenog iznosa, organizacije su mogle vršiti različite intervencije – skladištiti ulov, prerađivati ulov i slično. Razlika u cijeni se nadomještala iz sredstava Europske unije. Pored velike uloge u reguliranju tržišta, organizacije proizvođača omogućile su svojim članovima i bolje uvjete kopnene logistike – upravljale su aukcijama, iskrajnim mjestima i lukama, nabavljale su alate i opremu, u nekim slučajevima čak i gorivo, uspostavljale su izravne veze s burzama i aukcijama u drugim gradovima i državama Unije. Sve to rezultiralo je značajnim olakšanjem poslovanja samih ribara i jednostavnijom komunikacijom s administracijom putem predstavnika samih organizacija.

Nasuprot sjevernim morima, ovaj mehanizam na Mediteranu nije uspostavljen tako brzo, niti je imao tako veliku ulogu. Jedan od razloga je i činjenica da na Mediteranu nema sustava kvota, pa uloga organizacija proizvođača nije mogla biti tako precizno definirana kao ona u slučaju sjevernih zemalja. Ipak, i u mediteranskim

državama – poput Italije ili Grčke – postoje i djeluju organizacije proizvođača. Njihova primarna uloga je u pružanju podrške svojim članovima u procesu pronalaska tržišta – one upravljaju iskrcajnim mjestima i aukcijama, i osiguravaju da se proizvodi i ulovi njihovih članova odmah po iskrcaju “upute” na mjesto na kojem su postignute najbolje moguće cijene.

Stvari se sada ponovno mijenjaju. Organizacije proizvođača i dalje imaju prvenstvenu ulogu u reguliranju tržišta – moraju brinuti o tome da se na pravi način uspostavi ravnoteža ponude i potražnje i osigura najveća moguća cijena za ribare, ali sada dobivaju i značajnije mjesto u općim mehanizmima upravljanja resursima. Kako će i na koji način države urediti pitanja dodjele odgovornosti u procesu upravljanja ovim organizacijama tek će se definirati.

Što sve ovo znači za hrvatske proizvođače? U Hrvatskoj danas nema organizacija proizvođača, ali postoje ribarske zadruge, koje su osnovane s ciljem poboljšanja uvjeta rada svojih članova. No, zadruge ne mogu postati organizacije proizvođača automatski – potreban je niz zahvata i promjena u načinu njihova rada. Organizacije proizvođača imaju puno veće obaveze – moraju biti neprofitne, moraju voditi zasebno računovodstvo, moraju izrađivati planove rada i stavljanja na tržište svojih proizvoda. S druge strane, one mogu dobiti i prava u procesu provedbe različitih mehanizama. Izazov s kojim se Hrvatska susreće u ovom segmentu dijelom je posljedica činjenice da prema hrvatskim zakonima nema teritorijalnih ograničenja na pravo pristupa resursima – ribar iz Pule, ukoliko ima upisanu ribolovnu zonu u svoju povlasticu, može loviti u Bračkom kanalu. Da bi imale mogućnost uređenja rada članova i reguliranja iskorištavanja resursa, organizacije koje postaju priznate kao organizacije proizvođača morale bi imati i mogućnost utjecanja na ribolov na nekom području ili ribolov neke vrste. Danas najizgledniji kandidati za organizacije proizvođača kako ih prepoznaje EU su oni oblici udruživanja u ribarstvu koji imaju relativno uzak spektar interesa – drugim riječima, koji recimo okupljaju ribare koji love srdele ili incune. Ovaj segment ulova je najčešće ograničen – ribari uvijek love dvije ili tri vrste koje čine najveći dio ulova. U takvim uvjetima moguće je planirati proizvodnju i sudjelovati

u procesu tehničkog upravljanja. S druge strane, niti jedna država nije obvezna uspostaviti organizacije proizvođača – to je zapravo inicijativa koja mora doći od samih ribara ili uzgajivača. Država sa svoje strane mora osigurati da se – ukoliko takav interes postoji – priznavanje i poslovanje takvih organizacija odvija prema opće prihvaćenim i ujednačenim uvjetima.

Hoće li i na koji način Hrvatska uključiti organizacije proizvođača u uređenje tržišta ili ne, ovisit će prvenstveno o prepoznavanju interesa u ovakvim organizacijama samih ribara, potom o načinu na koji će Hrvatska izraditi svoje planove upravljanja i donijeti tehničke propise o ribolovu, ali i o rezultatima reforme politike ribarstva na razini EU.

Piše: EEF/N.S.

SEKTORU RIBARSTVA 2013. OD UNIJE SREDSTVA U VISINI 8,7 MILIJUNA EURA

.....
Od dobivenih sredstava može se financirati bilo koja od mjera predviđena Europskim fondom za ribarstvo – pod uvjetom da je navedena u strateškim i operativnim dokumentima

Ribarstvo je jedna od grana primarne proizvodnje koja, poput poljoprivrede, i na razini Europske Unije dobiva značajnu potporu. Najznačajniji mehanizam financiranja zove se Europski fond za ribarstvo, a omogućava sufinanciranje niza različitih projekata i investicija u ribarstvu u okviru Zajedničke ribarstvene politike EU. Neke države – poput Francuske, Španjolske ili Italije – od uspostave europskog sustava financiranja ribarstva do danas iskoristile su značajna sredstva i prilično modernizirale svoje sektore. Što možemo očekivati?

Europski fond za ribarstvo mehanizam je strukturne potpore – to zapravo znači da se iz sredstava ovog fonda financiraju potrebne

strukturne promjene u sektoru. Najjednostavnije rečeno, evo kako bi to otprilike izgledalo: Zajednička politika definira ciljeve koje je potrebno postići – recimo, potrebno je zaštititi resurse; potom tehničke mjere kažu što se točno treba napraviti – recimo, potrebno je obustaviti ribolov na neko vrijeme; konačno, Europski fond za ribarstvo omogućava financiranje takve mjere. Drugi primjer bi bio recimo prerada – politika kaže da je cilj razviti proizvodnju na način da se povećava broj različitih proizvoda na tržištu, a fond omogućava sufinanciranje takve investicije. Europski fond za ribarstvo zapravo sadrži “listu želja”, a od svake se države očekuje da izabere ono što joj je najpotrebnije i što odgovara njezinim ciljevima, ali ne smije biti suprotno ciljevima Unije. Premda pomaže u provođenju potrebnih mjera, da bi se povukla raspoloživa sredstva postoje i neki preduvjeti koje svaka država mora ispuniti.

Osnovni preduvjet bilo kakvom financiranju iz fonda su strateške smjernice i operativni dokumenti koje mora odobriti Europska Komisija. To su, prema današnjim okvirima, Nacionalni strateški plan za ribarstvo i Operativni program za provedbu fonda. Ova dva dokumenta moraju sadržavati opis sektora, ciljeve koje Hrvatska želi postići, mjere koje misli poduzeti te sredstva koja planira (i može) utrošiti po pojedinoj mjeri. Koje mjere možemo financirati? Recimo, u mjerama vezanim za flotu financira se povlačenje iz ribolova i rezanje plovila, kompenzira se gubitak ribolovnih mogućnosti zbog nove ili neplanirane zabrane ribolova, plaćaju se socijalna davanja i slično. Kod prerade i trženja financiraju se pogoni za preradu, prostori za skladištenja, marketinške aktivnosti, diversifikacija proizvoda i slično. Mjere od opće koristi najjednostavnije je poistovjetiti s ulaganjem u iskrcajna mjesta i luke. Postoje i neke stvari koje se nikako ne mogu financirati - Europa tako ne dozvoljava financiranje javnim sredstvima nabavke snažnijih motora ili povećavanje tonaže plovila. Također, nije dozvoljeno sufinanciranje gradnje plovila javnim sredstvima. Unija ne brani gradnju novog broda, ali taj poduhvat neće sufinancirati.

Europa je za 2013. godinu za Hrvatsku u sektoru ribarstva namijenila 8,7 milijuna eura. Ovo su samo EU sredstva, i to samo za pola go-

dine, jer ih dobivamo tek nakon što postanemo članica! Na ova sredstva Republika Hrvatska dodaje nacionalno sufinanciranje. Koliko - ovisit će o sredstvima raspoloživim u državnom proračunu. U svakom slučaju, Hrvatska mora sudjelovati u ukupnom iznosu s barem 25%, a može najviše s 80%. Od ovih sredstava može se financirati bilo koja od mjera predviđena Europskim fondom za ribarstvo – pod uvjetom da je navedena u strateškim i operativnim dokumentima. Jednostavno rečeno, sredstva raspoloživa sektoru ribarstva i aktivnosti koje će se financirati ovise prije svega o programu koji se donosi nacionalno i u čijem donošenju moraju sujelovati predstavnici sektora, ali i drugih tijela koja sudjeluju u upravljanju u ribarstvu.

Drugi važni dio priče o financiranju odnosi se na sve potrebne elemente koje Hrvatska još mora uspostaviti i na administrativnoj razini. Da bi Europski revizori bili zadovoljni i da bi odobrili trošenje europskih javnih sredstava, svaka država mora uspostaviti niz različitih administrativnih tijela koja donose procedure, raspisuju natječaje, pregledavaju potrebne i tražene dokumente. Zvuči birokratski? Vjerojatno i je, ali što se država bolje organizira i uspostavi bolju strukturu u početku, to kasnije bude znatno lakše. Postoje slučajevi nekih država članica koje su – zbog pogrešaka u uspostavi cijelog sustava – morale tražiti povrate sredstava od korisnika ili su morale Europskim institucijama vratiti dodijeljena sredstva.

Različite europske države na različite su načine koristile raspoloživa sredstva. Najveći – i najuspješniji – potrošač je Španjolska, koja je za razdoblje od 2007. do 2013. (koliko traje financijski okvir) dobila 1,131 milijardu eura. Italija je za isto razdoblje dobila 424 milijuna eura, Francuska 216, Grčka 207 milijuna, Slovenija 21 a Cipar svega 19 milijuna eura. Podijelite li to na godišnje razine, ispadne da su Grčka ili Francuska godišnje na raspolaganju imale oko 29 milijuna eura, a Slovenija ili Cipar oko 3 milijuna eura. I dok su Francuska, Italija i Španjolska najviše sredstava namijenile modernizaciji plovila, povlačenju iz ribolova i isplati privremenih obustava, Grčka se konfocirala na marikulturu, preradu i trženje.

No, priča o mogućnostima financiranja – kao vjerojatno niti jedna priča u ribarstvu – nije jednostavna i ne završava ovdje. Naime, upra-

vo je u tijeku velika reforma sustava financiranja. Europski se proračun donosi na 7 godina, i svakih 7 godina počinju nove runde razgovora o načinu na koji će se sredstva trošiti. Upravo ove godine započela je runda razgovora koja će odrediti što će financirati i kako će funkcionirati fond od 2014. do 2020. godine. Ono što je zasad sigurno je da fond mijenja ime. Zvati će se Europski fond za pomorstvo i ribarstvo (European Maritime and Fisheries Fund, EMFF). Zadržati će neke od sada važećih mjera i mehanizama, ali ne sve. Mijenjat će se i način provedbe. Pred Hrvatskom je stoga zanimljivo i aktivno vrijeme, u kojemu mora odrediti kako će iskoristiti sredstva raspoloživa za 2013. godinu, ali u kojemu će istovremeno moći i aktivno sudjelovati u donošenju novog okvira budućeg financiranja u ribarstvu, te planirati sljedeći strateški okvir.

Piše: EEF/N.S.

HRVATSKA ĆE ČINITI 4,5 POSTO UKUPNE EU FLOTE

S današnjim pokazateljima, Hrvatska bi činila oko 1% europske proizvodnje - tako bismo se našli na 17. mjestu ljestvice, između Češke i Estonije

Europska unija – jedinstveno tržište 27 država – jedno je od najvećih svjetskih tržišta proizvoda ribarstva. 500 milijuna ljudi – koliko danas živi na teritoriju Europske unije – pojede više ribe i proizvoda ribarstva no što europski proizvođači proizvedu. Tko, što i koliko proizvede, a tko i koliko pojede u EU – i gdje smo tu mi?

Krajem 2009. godine, europska je ribarska flota brojala 84.909 plovila. Najviše ribarskih plovila – 17.258, ili 20,3% ukupne europske flote – imala je Grčka, potom slijedi Italija sa 13.638 (16,1%) pa Španjolska (11.215 ili 13,2%). No, brojna grčka flota broji najviše malih plovila – po snazi i tonaži flote, ona čini svega 7,5 odnosno 4,8% ukupnih europskih vrijednosti. Španjolci, s

druge strane, drže prvo mjesto po tonaži, a Talijani po snazi flote. Snaga, izražena u kilovatima, i tonaža, izražena u registarskim tonama, dva su ključna pokazatelja kojim Europa mjeri veličinu flote. Ova dva pokazatelja služe za određivanje vrijednosti koja se naziva kapacitet flote. Prema danas važećim propisima, kapacitet flote određuje se na dan pristupanja neke države Uniji – to će se za Hrvatsku dogoditi 1. srpnja 2013. godine. Kapacitet flote – dakle njezina snaga i tonaža – ograničeni su na vrijednost koju je država unijela, i smije se samo smanjivati. U posljednjih deset godina, ukupna europska flota smanjivala je kapacitet po stopi od oko 2% godišnje. Hrvatska, prema podacima iz 2010. godine, ima 4029 plovila i s ovakvim stanjem činila bi 4,5% ukupne EU flote. Njezina današnja tonaža činila bi oko 2,5%, a snaga oko 4,5% ukupne snage europske ribarske flote. Za usporedbu, to znači otprilike brodova kao Finska, snage kao Nizozemska, a tonaže kao Poljska. No, podaci o veličini flote nisu lako spojivi s količinama ulova – to je zapravo i razumljivo, jer različite države love u različitim uvjetima. Neke, poput Ujedinjenog Kraljevstva ili Danske, imaju relativno malu flotu po broju plovila, ali su njihova plovila mahom velika i snažna, i rade u područjima u kojima se love velike količine nekih vrsta – poput haringe, skuše ili bakalara. S druge strane, Grci ne sudjeluju značajno u ukupnom ulovu, a imaju brojno najveću flotu. No, njihov se ribolov zasniva na obalnom ulovu – slično Hrvatskoj.

U današnjoj Uniji, u djelatnosti ulova i uzgoja zaposleno je oko 150.000 ljudi. Od ukupnog broja, čak 60% zaposleno je u Španjolskoj (35.274), Italiji (25.426) i Grčkoj (24.745). Podaci o zaposlenima u sektoru ribarstva – ne uključujući preradu - u Republici Hrvatskoj kreću se između 2 i 5 tisuća, što je veliki raspon i zapravo ovisi o statističkim metodama koje su korištene u procjenama. Da biste stekli sliku gdje je to u europskim razmjerima, slična je situacija u Nizozemskoj, Danskoj, Finskoj i Njemačkoj.

Ukupna godišnja vrijednost riboprerađivačke industrije u Europi doseže 23 milijarde eura – tri puta više od vrijednosti primarne proizvodnje. Španjolska, Italija, Francuska i Ujedinjeno Kraljevstvo vodeći su proizvođači. U Europi danas posluje gotovo 4000 riboprerađivačkih tvrtki, a u toj je djelatnosti zaposleno 126.000 ljudi.

Europa danas čini 4,6% ukupne svjetske proizvodnje u ribarstvu – što uključuje ulov i uzgoj. Njezina proizvodnja dosegla je 6,5 milijuna tona, što je još uvijek daleko od 46 milijuna tona koliko proizvodi Kina (i sama je na vrhu ljestvice!), ali je dovoljno da je smjesti na četvrto mjesto svjetskih proizvođača, odmah nakon Indije i Perua. Unutar Unije, tri najveća proizvođača su Španjolska, Francuska i Ujedinjeno Kraljevstvo. Španjolska godišnje proizvede milijun tona (16% EU proizvodnje), Francuska 795.000, a Ujedinjeno Kraljevstvo 790.000 tona ribe i drugih vodenih organizama. Hrvatska pak godišnje proizvede oko 75.000 tona. Sa današnjim pokazateljima, Hrvatska bi činila oko 1% europske proizvodnje. Tko bi bio u tim okvirima? Zapravo nitko. Države ili proizvode preko 100.000 tona, ili ispod 25.000. Tako bismo mi zauzeli mjesto između Češke (ubraja se i slatkovodni uzgoj!), koja proizvodi 25.000 tona i Estonije sa 100.000 tona. I našli bi se na 17. mjestu ljestvice!

Od navedenih 6,5 milijuna tona godišnje europske proizvodnje, 5,1 milijun tona dolazi iz ulova. Europa je po količini ulova treća na svijetu, nakon Kine i Perua. Najveće ulove na razini Unije ostvaruje Španjolska – godišnji ulov ove države doseže 740.000 tona. Slijede je Danska sa 650.000 i Ujedinjeno Kraljevstvo sa 620.000 tona godišnje. Naš susjed – Italija – godišnje ulovi 290.000 tona. Ova brojka uključuje talijanski ulov u svim morima svijeta, kao i ulov školjaka. Pritom je njihov ulov inćuna 62.000 tona, a oslića 15.000 tona. Hrvatska bi sa današnjim ulovom od oko 60.000 tona i oko 15.000 uzgoja (uključujući i morski i slatkovodni) činila oko 1% europskih vrijednosti u obje ove kategorije. A gdje smo na ljestvici? Opet na 17. mjestu. Negdje između Grčke koja ima 95.000 tona i Belgije koja lovi 25.000 tona. Gdje smo u uzgoju? E, tu smo nešto bolji – nalazimo se na 14. mjestu! Iza nas su Belgijanci, Bugari, Estonci, Ciprani, Litvijci, Litvanci, Maltežani, Austrijanci, Portugalci, Rumunji, Slovaci, Slovenci, Finci i Šveđani... Ali ne i Mađari, Česi, Danci... Španjolsku, Grčku, Francusku i Italiju nećemo tako skoro sustići...

Što Europa lovi? Najviše atlantsku harinagu – oko 700.000 tona godišnje, papalinu – oko 500.000 tona godišnje, atlantsku skušu – oko 300.000 tona godišnje. Ulav inćuna od 110.000 tona čini 2% europskog ulova, a škampa 1%

(75.000 tona). Najveći dio hrvatskog ulova čini srdela i inćun. Na ove dvije vrste zajedno otpada 80% hrvatskog ulova. Srdela je ipak značajnija od inćuna – samo ova vrsta čini preko 50% ukupnog ulova godišnje.

Bez obzira na ogromnu proizvodnju, Europa je treći najveći svjetski uvoznik proizvoda ribarstva, a unutar Unije daleko najveća uvozna tržišta su Španjolska, Francuska i Italija. Europa godišnje uveze oko 6 milijuna tona, a izveze oko 2 milijuna tona. Vrijednost uvoza doseže 17 milijardi eura, a izvoza tek 3. Najveći potrošači ribe u EU su Portugalci – godišnje pojedu 55,6 kilograma po glavi stanovnika! Slijede ih Španjolci s 41,2, pa Litvanci s 36,8 pa francuzi s 35,3 kilograma po glavi stanovnika. Naši susjedi Talijani jedu 24,7 kilograma ribe po glavi stanovnika godišnje. Prosječni Europljanin godišnje pojede 22,3 kilograma ribe. U donjem dijelu ljestvice nalaze se Austrijanci, Litvijci, Česi, Poljaci, Slovenci, Slovaci, Rumunji, Mađari i Bugari – zanimljivo, zar ne? Sve ove države troše manje od 15 kilograma ribe po glavi stanovnika godišnje. Hrvatska bi se smjestila u ovu skupinu na začelju – ne bi možda ispala iz lige, Rumunji, Bugari i Mađari jedu manje od 8 kilograma ribe godišnje, ali sigurno ne bi prešla kvalifikacijski prag. Naime, procjene o konzumaciji ribe u Hrvatskoj danas se kreću između 8 i 15 kilograma po glavi stanovnika godišnje.

Što Europljani jedu? Kako tko. Šampioni Portugalci vole bakalar i oslić, Njemci preferiraju haringe i losose, Danci losose i bakalare, Španjolci oslića, glavonošce, srdele i inćune. Francuzi su najveći ljubitelji tune i školjaka u Europi, dok Talijani jedu lubine, komarče, tune, srdele i inćune.

Članstvom u Europskoj uniji Hrvatska dobiva izravan pristup jedinstvenom tržištu Unije. Svoje mjesto pod suncem možemo tražiti u ponudi svježe bijele ribe, kako iz ulova tako i iz uzgoja. No, premda su šanse velike, uspjeh nije automatski zagaraniran – da bi uspjeli, hrvatski će proizvođači morati objediniti svoju ponudu kako bi osigurali kontinuiranu opskrbu zahtjevnog tržišta, kako bi se zajednički pozicionirali i u konačnici – profitirali. Možda, ako na pravi način iskoristimo prilike, barem u nekom od pokazatelja prijedemo sa začelja u neki srednji ili gornji dio ljestvice!

Piše: EEF/N.S.

RIBU ĆEMO MOĆI LOVITI ZA SVOJE POTREBE

Mali ribolov za osobne potrebe ostaje i nakon ulaska Hrvatske u EU negospodarska djelatnost

Na samom početku ove priče potrebno je reći što je mali ribolov, onako kako ga poznaje Zakon o morskome ribarstvu. Prema zakonskoj podjeli, u Hrvatskoj danas postoje dvije osnovne kategorije ribolova – gospodarski i negospodarski. Ključna razlika između ta dva oblika ribolova jest što se ulov iz gospodarskog ribolova smije prodavati, a ulov iz negospodarskog ne smije. Ukratko, riba ulovljena u negospodarskom ribolovu lovi se samo za vlastite potrebe i ni u kom slučaju ne smije se naći na tržištu. Najpoznatiji oblici negospodarskog ribolova su sportski i rekreacijski ribolov, ali često se zaboravlja da je mali ribolov za osobne potrebe također negospodarska kategorija.

Mali ribolov za osobne potrebe definiran je izmjenama i dopunama Zakona o morskome ribarstvu još 1996. godine, a nastao je kao nastavak predratnog tzv. dopunskog ribolova, koji je bio gospodarska kategorija i čiji se ulov smio prodavati. Čini se da je upravo ta veza tzv. dopunaca i današnjeg malog ribolova za osobne potrebe dovela do prilične pomutnje, jer se u posljednje vrijeme često čuje kako ulaskom RH u EU mali ribolov neće postojati, a mali ribolovci više neće imati izvore prihoda – što je potpuno pogrešno. Naime, ni danas nositelji odobrenja za mali ribolov za osobne potrebe iz ovog ribolova ne smiju i ne mogu ostvarivati nikakav prihod. I – ne zaboravite – mali ribolov za osobne potrebe nikako nije isto kao i mali gospodarski ribolov – ribolov koji se obavlja “malim” alatima, ali koji podliježe odredbama gospodarskog ribolova i podrazumijeva pravo na prodaju ulova, ali i gotovo sve obveze koje “pravi” gospodarski ribari imaju. Pa zašto se onda uopće razgovaralo o malom ribolovu, upitat ćete se. Zato što prema europskim propisima nijedna negospodarska kategorija (što u našem slučaju znači i mali

ribolov za osobne potrebe) ne smije koristiti takozvane “gospodarske” alate, prije svega mreže. Mali ribolov za osobne potrebe smije koristiti (u dodatku na udičarske alate raznih vrsta) još i 200 metara jednostrukih mreža stajaćica.

Godine 2010. Sabor je usvojio novi Zakon o morskome ribarstvu. Tim je zakonom mali ribolov za osobne potrebe ukinut i ulazak RH u EU u tom smislu zapravo neće imati nikakvih posljedica u odnosu na danas važeći zakon. Naime, prema novom Zakonu, oni koji se danas bave malim ribolovom za osobne potrebe smiju nastaviti raditi po starom do 31. prosinca 2014. godine. Novi Zakon također omogućava da oni koji danas imaju odobrenje za mali obalni ribolov – ako zadovoljavaju određene uvjete – mogu prijeći u posebnu i novu kategoriju gospodarskog ribolova. Sabor je, naime, usvojio odredbe prema kojima se zapravo vraća dopunski ribolov, u ponešto izmijenjenom obliku. Sada postoji nešto što se zove mali obalni ribolov (u redu, ime možda nije najsretnije odabrano, ali što sad) i koji je gospodarska kategorija. Zašto je ona uvedena?

Prvo, zato što se kao gospodarska kategorija ona može koristiti mrežama. Drugo, zato što se time zadovoljava stvarna potreba onih koji doista imaju potrebu baviti se ovakvim oblikom ribolova. No, nova je kategorija ograničena po mnogo čemu. Korisnici mogu biti samo oni koji su do dana ukidanja kategorije malog ribolova nositelji važećeg odobrenja, stariji od nekog broja godina i podliježu socijalnom cenzusu. Zašto sva ova ograničenja? Zato što ribe nema baš na bacanje i zato što postoji gospodarska grana – gospodarski ribolov – kojoj je temeljni izvor prihoda ribarstvo. Osigurati da oni koji od ribolova zaista žive i oni kojima to dopunjuje djelatnost žive u slozi i veselju nije baš lagan zadatak – svi love iz istog izvora. A znanost sve više upozorava da je ribe sve manje i da su potrebna sve veća ograničenja.

Što će se zapravo dogoditi? Da nema prijelaznog razdoblja, mali ribolov (negospodarski) morao bi danom ulaska RH u EU prestati koristiti mreže stajaćice. To se neće dogoditi tada, već 1. siječnja 2015. Ovu je odluku već donio Hrvatski Sabor usvajanjem Zakona o morskome ribarstvu iz 2010., pa se zapravo može reći da je Hrvatska dobila dobro prijelazno razdoblje

koje je potpuno uvažilo njezinu situaciju. Drugo, oni koji se danas bave malim ribolovom moraju zadovoljiti neke uvjete da bi se počeli baviti malim obalnim ribolovom (gospodarska kategorija). Zadovolje li uvjete, za njih se zapravo ne mijenja ništa.

Hoće li izmjene imati utjecaja na današnju situaciju? Hoće, ali te su izmjene poznate još od 2010. godine. Znače li one da ulaskom RH u EU mali ribari za osobne potrebe gube prihode, a hrvatsko tržište ribu? Ne, jer ta riba nikad nije ni smjela biti na hrvatskom tržištu, a nositelji odobrenja nikad nisu ni smjeli od ovog ribolova ostvarivati prihode. U razdoblju pred nama morat će se dogoditi postupne promjene i današnji nositelji odobrenja za mali ribolov (onaj negospodarski) morat će odlučiti žele li se i nakon 1. siječnja 2015. nastaviti baviti tom djelatnošću uz zadovoljavanje uvjeta koji su već propisani Zakonom. Oni koji ne ispunjavaju uvjete s ribolovom mogu nastaviti i dalje – samo za vlastite potrebe i bez mreža stajaćica.

Piše: EEF/N.S.

BUDUĆNOST DOMAĆE BRODOGRADITELJSKE INDUSTRIJE U EU

Prema podacima za velika brodogradilišta, domaća brodogradnja u europskim okvirima zauzima 3,5% isporučenih brodova, odnosno, 5% brodova u gradnji; a zauzima treće mjesto na dnu ljestvice zarade

Brodogradnju kao proizvodni proces obilježavaju dvije bitne odlike: izrazita složenost proizvodnog procesa i krajnjeg proizvoda, te izraziti utjecaj globalnog tržišta i sposobnost upravljačkog kadra da prepozna globalne trendove i prilagodi poslovanje brodogradilišta sukladno svjetskim potrebama. Prvi element (“know-how”) tradicionalno je prisutan i prepoznat u domaćem brodograditeljskom sektoru. Drugi element uporno ne uspijeva doći do izražaja (uz časne iznimke).

Imajući na umu podatke iz Državnog zavoda za statistiku vezano uz domaću industriju brodogradnje i brodopopravljanja, prema kojima navedeni sektor drži 2,5% ukupne zaposlenosti, 1-2% ukupnog BDP-a, te 12% ukupnog domaćeg izvoza, razvidno je kako industrija brodogradnje uvelike oblikuje i čitav niz povezanih proizvodnih procesa (kooperanata), čime se pitanje domaće proizvodnje i zaposlenosti multiplikira kao pitanje od važnosti što na lokalnom, što na regionalnom, a što na državnom nivou. Pritom se ne smije ispustiti iz vida tekuće podatke o stanju hrvatskog gospodarstva, a koji među ostalim ukazuju na negativnu stopu proizvodnje od -1,4%, te alarmantnu stopu nezaposlenosti od 17,6%, iz čega je vidljivo kako politika restrukturiranja domaćih brodogradilišta (velikih, srednjih i malih), te (skrbi) o njima ovisnih kooperanata, uvelike utječe na makroekonomske pokazatelje (ne)zdravlja domaće ekonomije.

Budućnost domaće brodograditeljske industrije ovisi o više faktora, između kojih se može istaknuti nekoliko dominantnih: globalna financijska kriza, europski pravni okvir, te upravljačka strategija i poslovanje.

Financijska kriza uvelike se odrazila na pomorsko poslovanje (kojim se, u svjetskim okvirima, godišnje prevozi preko 90% svih dobara u slobodnoj trgovini), a samim time, i na industriju brodogradnje. Negativan trend primarno je vidljiv kroz prekapacitiranost brodova u narudžbi (poglavito imajući na umu produkcijske cikluse azijskog tržišta brodogradnje), pojavu nelojalne konkurencije (što uključuje i pojavu “dumping-a” cijena novogradnje), te smanjenje bankovnog kreditiranja prilikom nabavke/narudžbe novih plovila.

Prema podacima njemačkog Društva za brodogradnju i pomorsku tehnologiju iz 2010. godine, trenutačno stanje svjetskog tržišta brodogradnje doseglo je okvirne ekonomske pokazatelje iz 2004. godine, te pokazuje znakove oporavka. U promet je pušteno 3706 novih plovila, od čega u je u domaćim brodogradilištima izgrađeno 16 novih plovila, a u EU-27 (zemlje Europske unije, Norveška i Hrvatska) 305 plovila. Kao usporedba, u Japanu je iste godine izgrađeno 577, Južnoj Koreji 524, a Kini čak 1402 plovila. Usput rečeno, kada je Kina 2005. godine najavila ambiciozan program razvoja domaće brodo-

graditeljske industrije s ciljem zauzimanja vodeće svjetske pozicije do 2015. godine, nitko nije niti slutio da će joj to poći za rukom već 2010. godine. Svjetska knjiga narudžbi novih plovila iznosi 7.822 plovila, od čega pod EU-27 spada 173 plovila, pod RH 6 plovila, dok Japan, Južna Koreja i Kina opetovano zauzimaju vodeće pozicije, i to sa 385, 464, odnosno, 928 plovila.

Noviji podaci za RH iz 2011. godine upućuju na sljedeće: 14 isporučenih brodova ukupne vrijednosti od €682 mil., 8 novih narudžbi ukupne vrijednosti od €315 mil., te, ukupno 26 brodova u knjigama narudžbi u vrijednosti od €1.322 mil. Nažalost, zadnja službena domaća statistika po pitanju sektora brodogradnje dostupna je za razdoblje 2000.-2007., te više nije relevantna, poglavito po pitanju srednjih i malih brodogradilišta, te broja zaposlenih u takvim brodogradilištima. Podaci iz 2007. godine, primjerice, pokazuju kako je ukupan broj zaposlenih u 7 velikih, 14 srednjih te 352 mala brodogradilišta iznosio oko 16.500 zaposlenih, dok je ukupno prihodovanje čitave brodograditeljske industrije iznosilo 8,8 milijardi kn (HGK, 2008). Kako okvirni podaci o kooperantskim poduzećima i broju zaposlenih u istim ne postoje, može se samo pretpostavljati, imajući na umu opći omjer od 1:4 zaposlenih prema nezaposlenima, kolika je realna brojka stanovništva koja direktno odnosno indirektno ovisi o sektoru brodogradnje.

Podaci koji se tiču velikih brodogradilišta, udruženih u nacionalnu udruhu velikih hrvatskih brodograditelja Hrvatska brodogradnja-Jadranski brod, ukazuju na činjenicu kako krajem 2011. godine: domaća brodogradnja u europskim okvirima zauzima 3,5% isporučenih brodova, odnosno, 5% brodova u gradnji i domaća brodogradnja industrija zauzima treće mjesto na dnu ljestvice zarade; po broju zaposlenih u brodogradnji (8.792 radnika – ponavljamo, podaci vrijede samo za velika brodogradilišta) Hrvatska zauzima peto mjesto (Njemačka je prva sa 18.000 zaposlenih, slijede Francuska sa 16.000, Nizozemska sa 13.000, te Italija sa oko 11.500 zaposlenih).

Navedena udruha članica je Europskog udruženja brodograditelja (CESA), prema čijim su podacima iz 2011. godine narudžbe novih plovila u stalnom (blagom) porastu (oko 20%).

No, udruženje upozorava kako rijetko koje europsko brodogradilište uspijeva održati pozitivno poslovanje, te predviđa negativan utjecaj financijske krize po pitanju zaposlenosti u razdoblju 2011.-2012. Usprkos tome, Udruženje vjeruje kako će okrenutost visoko specijaliziranim plovilima (dodatno – proizvodnji “off-shore” vjetroelektrana) poučiti dobre poslovne rezultate u narednim godinama. Bitno je za napomenuti kako ukupno godišnje prihodovanje CESA-e iznosi oko €30 milijardi, sa oko 100.000 zaposlenih, te s dodatnim indirektnim utjecajem na oko 500.000 zaposlenih u kooperantskim poduzećima. Vidljiv je osjetan pad u odnosu na 2008. godinu kada je CESA direktno upošljavala oko 137.500 radnika, te se nastavlja opći trend pada zaposlenosti u ovom sektoru (1975. godine, primjerice, bilo je oko 460.000 direktno zaposlenih u sektoru brodogradnje).

EUROPSKI PRAVNI OKVIR

Unutar obveza preuzetih tijekom pregovora s EU, Republika Hrvatska se među ostalim obvezala (u sklopu poglavlja “Tržišno natjecanje”) prekinuti sa dosadašnjom praksom izdavanja velikih državnih potpora domaćoj brodogradnji (prema, primjerice, podacima Agencije za zaštitu tržišnog natjecanja iz 2009. godine, hrvatska brodogradnja dobila je gotovo trećinu [30.4%] ukupnih državnih potpora), što neminovno dovodi ili do značajnih promjena u upravljanju individualnim brodogradilištima, ili do privatizacije u nadi kako će privatni subjekti biti u stanju uspješno nastaviti proizvodni proces imajući na umu interese zaposlenika.

Imajući na umu kako predviđeno razdoblje trajanja financijske pomoći putem državnih potpora u sektoru brodogradnje završava u 2011. godini, Europska komisija nedavno je odlučila produžiti, sukladno Smjernicama nacionalnih regionalnih potpora u razdoblju 2007-2013, vrijeme trajanja režima državnih potpora u području brodogradnje do isteka tog razdoblja (u primjeni od 01.01.2012. do 31.12.2013.). U skladu s postojećim režimom, kako je zadan kroz Okvir o državnoj pomoći u sektoru brodogradnje iz 2011. godine, Komisija može odobriti potpore koje se tiču: (a) pomoći brodogradilištima, (b) pomoći kreditorima (domaći i strani vlasnici brodova u gradnji, banke), te, (c) pomoći ino-

vacijskim projektima vezano uz “off-shore” projekte. Vezano uz potporu brodogradilištima, bitno je za istaknuti kako se dopušta potpora u svrhu modernizacije proizvodnje i proizvodnih instrumenata, ali ne i financijske rekonstrukcije brodogradilišta.

UPRAVLJAČKA STRATEGIJA I POSLOVANJE

Uz navedene teškoće proizašle iz globalne financijske krize, te nužnog vremena prilagodbe europskim pravilima (a za što se Republika Hrvatska već odavno trebala pripremiti - kako u ovom sektoru, tako i u svim ostalima), hrvatsku brodogradnju dodatno opterećuje dugogodišnje negativno poslovanje, visoke državne potpore koje se moraju smanjiti (koje kroz proteklo razdoblje potpora nisu uspjele ostvariti zadane ciljeve – dapače, prema zadnje dostupnim podacima, akumulirani gubitci velikih domaćih brodogradilišta u 2009. godini iznose preko 9 milijardi kuna), te (u velikoj mjeri) nepronalaženje poslovnog modela koji bi predstavio dugoročnu stratešku orijentaciju u proizvodnji.

Prednosti ulaska Republike Hrvatske u EU po pitanju sektora domaće brodogradnje očituju se u dostupnosti europskih fondova, pogotovo regionalnih (vezano u Kohezijsku politiku EU), pri čemu se posebna pozornost valja posvetiti poticajima vezanim uz promicanje inovacije, kroz što je moguće povući znatan dio sredstava (prvenstveno iz razloga što “research and development” nije strogo definiran, te je moguće prijaviti čitav niz različitih projekata u svrhu dobivanja regionalnih poticaja). Ujedno, domaća brodogradilišta biti će u prilici iskorištavati potpore vezane uz poticaj zapošljavanja, pri čemu spomenuta Kohezijska politika EU daje prednost gospodarski slabijim regijama u financijskom razdoblju 2014-2020. (što iziskuje dodatni napor i pažnju Vlade Republike Hrvatske prilikom odabira modela regionalne podijele RH). Također, ukoliko se hrvatska brodogradilišta opredijele na pod-sektor proizvodnje visoko-specijaliziranih plovila (za što postoji domaći know-how, i na čemu europski partneri grade svoje buduće poslovne strategije), te na sektor proizvodnje/adaptacije vojnih plovila (a za što vrijede posebna pravila po pitanju subvencija), moguće je očekivati kako će se uhvatiti korak s europskim prosjekom koji u

tom pod-sektoru pokazuje, odnosno, očekuje porast i pozitivno poslovanje. Pritom valja posebno istaknuti ulogu srednjih i malih brodogradilišta, što je djelomično prepoznato kroz Operativni program poticanja konkurentnosti i inovativnosti u maloj brodogradnji za 2011. godinu, a koja potencijalno mogu postati nositelj velikog udjela domaće brodogradnje, poglavito što se tiče pod-sektora sportsko-rekreativnih plovila.

Po pitanju potencijalnih nedostataka oko ulaska u EU, razvidno je kako će troškovi proizvodnje porasti uslijed pune implementacije općih i specijaliziranih europskih pravnih okvira izvan sektora brodogradnje, pogotovo vezano uz pravila zaštite na radu i očuvanja okoliša. S druge strane, takva prilagodba donosi puno općih prednosti, te se kroz prizmu upravljačkih tijela u brodogradilištima treba promatrati kao privremena poteškoća u prilagodbi, a nikako kao trajna zapreka.

Kako prihvaćanje europskog pravnog okvira za sobom povlači posljedicu manjeg upliva države u sektor brodogradnje, tekuće domaće iskustvo upućuje na zaključak kako je privatizacija te uspostava kvalitetnog menadžmenta i upravljanja brodogradilištima (u većini slučajeva) jedini kvalitetan odgovor na upitnu budućnost domaće brodograditeljske industrije. U tom smislu postoji čitav niz europskih primjera, kao što je to primjer, a da se ne pozivamo na uobičajeni primjer poljskih brodogradilišta, i nedavni financijski slom dva prestižna njemačka brodogradilišta, koja su, uslijed promjene vlasničke strukture te neadekvatnog upravljačkog kadra, bila prisiljena proglasiti stečaj, što je imalo vrlo široke negativne posljedice po njemačko gospodarstvo, tim više što su navedena brodogradilišta predstavljala bitan oslonac (dijela) istočno-njemačkog ekonomskog oporavka.

Suprotno navedenoj tezi, domaća brodograditeljska industrija poznaje nekoliko primjera gdje su pojedina poduzeća uspjela, bez privatizacije o kakvoj se u zadnje vrijeme može čitati u dnevnom tisku, osmisлити model upravljanja koji odgovara potrebama modernog brodogradilišta i zahtjevima uspješnog poslovanja.

Zaključno, valja naglasiti dvije bitne točke vezane uz brodograditeljsku industriju u Europi: (a) bez aktivnog sustava subvencija gotovo

niti jedno europsko veliko brodogradilište ne bi preživjelo unazad zadnjih 10 godina, te, (b) smanjenjem ukupne veličine dopuštenih subvencija, u posljednjih 10 godina broj velikih brodogradilišta u Europi gotovo se prepolovio. Dakle, nema garancije kako će sva domaća velika brodogradilišta “preživjeti” restrukturiranje – to uvelike ovisi o mogućnosti pojedinog brodogradilišta da se prilagodi novim uvjetima poslovanja te iznađe poslovne modele koji će osigurati opstojnost. Pritom domaća brodogradilišta moraju voditi računa o problemima srodnim svim europskim brodogradilištima, kao što su to cijene materijala i rada, limitiran pristup visoko kvalificiranoj radnoj snazi, limitiran pristup izvorima financiranja, limitiran proizvodni prostor i kapacitet, te, zaštita “know-how-a”. Republika Hrvatska, kao uostalom i sve članice Europske unije, može tek u ograničenoj mjeri pomagati brodograditeljsku industriju, a što se pokazalo nužnim imajući na umu veliki stupanj tržišnog natjecanja između europskog i azijskog brodograditeljskog sektora, koje u pojedinim sektorima proizvodnje dominira, dok u drugim polako dostiže svoje europske suparnike.

Piše: EEF/M.Mu.

EU projekti i korištenje fondova EU (priprema za uspjeh)

KOLIKO SMO SPREMNI ZA ULAZAK U EU?

Termin apsorpcijska sposobnost upućuje na pripremljenost države članice za punopravno članstvo i sudjelovanje u svim politikama Unije te na zajedničkom europskom tržištu

Apsorpcijska sposobnost jedan je od termina koji je na mala vrata ušao u hrvatski javni prostor u posljednjoj fazi pristupnih pregovora raspravama na temu članstva Hrvatske u Europskoj uniji. Iako tehničkog prizvuka, termin je pažljivo skovan u uredima europskih institucija, te općenito upućuje na pripremljenost države članice za punopravno članstvo, sudjelovanje u svim politikama Unije, i na zajedničkom europskom tržištu. U životu programa ili projekta apsorpcijska sposobnost označava kvalitetu cjelokupnog razvojnog “policy” ciklusa: od planiranja do generiranja, odabira preko provedbe, nadzora i evaluacije projektnih aktivnosti. Ipak, podjela apsorpcijske sposobnosti na administrativnu, financijsku i makroekonomsku pruža više uvida u moguće odrednice termina apsorpcijske sposobnosti ili, kolokvijalno, “kapaciteta”.

U kontekstu pridruživanja Europskoj uniji najzastupljenija administrativna apsorpcija, koja označava sposobnosti i vještine središnjih i lokalnih vlasti u pripremanju planova, programa i projekata, u njihovu odabiru, u organizaciji koordinacije među partnerima, zadovoljavanju zahtjeva izvještavanja te u financiranju i nadzoru implementacije (Boeckhout, 2002: 2). Drugim riječima, administrativni je kapacitet operativna spremnost javne uprave (ministarstava, nacionalnih agencija, organizacija i s njima povezanih ljudskih resursa) te podnacionalnih aktera (gradova, općina, županija te s njima povezanih ljudskih resursa) za pripremu i operativnu provedbu dovoljnog broja (unaprijed) pripremljenih projekata. Na taj način osigurava se i sudjelovanje u zajedničkim politikama Unije. Primjerice, dok su stope ugovaranja programa Phare u 2005. i 2006. godini iznosile oko 80%, stope ugovaranja IPA projekata koji se bave jačanjem admini-

strativnih kapaciteta su oko 90%.

Financijska se apsorpcija odnosi na sposobnost javne uprave, gradova, općina, županija, poslovnog sektora ili, primjerice, udruga civilnog društva da sufinanciraju projekte ili programe razvoja. Primarno se odnosi na središnje i lokalne vlasti, dok u svakodnevnoj praksi zahtjev za sufinanciranje, kao jedno od temeljnih načela europske politike regionalnog razvoja, može predstavljati ozbiljnu zapreku. Jedan od najboljih načina rješavanja ove zapreke jest rezervacija dovoljnog iznosa prije same pripreme projekta ili programa. Posljednja i ne manje važna, makroekonomska apsorpcija upućuje na posljedice dobivanja sredstava pomoći na nacionalni BDP.

Iako je kao termin uvedena još 1993. godine u okviru takozvanih kopenhaskih kriterija, apsorpcija se 2006. godine u javnost vraća francuskim i nizozemskim referenduskim ‘ne’ europskom ustavnim dokumentu kao i, primjerice, sve intenzivnijim raspravama o prednostima i nedostacima Turske kao države članice Unije. Na taj način u prvi plan ponovno je došlo pitanje spremnosti EU za proširenja na nove države kao i za produbljivanje kompetencija i odgovornosti institucija na pitanja ili politike koje integracijom postaju europske i zajedničke.

Europska je komisija po završetku pregovora procijenila da Hrvatska danas raspolaže zadovoljavajućim apsorpcijskim sposobnostima za članstvo u Europskoj uniji. Međutim, činjenica da će već sredinom 2013. godine u Hrvatskoj iznos za strukturnu pomoć porasti s sadašnjih 150 milijuna na više od milijardu eura navodi na razmišljanje kako je potreba jačanja apsorpcijskih sposobnosti dugoročan proces i posao s kojim stvarno suočavanje tek slijedi.

Piše: EEF/A.L.

DUG JE I SLOŽEN PUT OD IDEJE DO EUROPSKOG PROJEKTA

Projektna faza generiranja ideje do faze 'stavljanja na papir' najkreativnija je faza u kontekstu pripremanja projekta za financiranje iz pretpristupnih fondova

Mnogi od nas imaju niz kreativnih ideja i sporadično pomisle kako bi se željeli baš time baviti u životu. Ipak, korak prema realizaciji ideje obično ne naprave. Usto, često nailazimo na mnoštvo informacija o "mogućnostima koje se nude iz pretpristupnih fondova" i uputa kako je važno "samo krenuti", ali čak i uz iskristaliziranu ideju o potrebi financiranja odlične ideje, poznavanje engleskog jezika, dovoljnu razinu hrabrosti i znatiželje koja nas u svakodnevnom životu prate, ipak završimo dan s pitanjima – kako, s kim i gdje početi. Ovaj je članak namijenjen upravo onima koji su razmišljali, ali se nikada nisu usudili.

U svakodnevnom životu okruženi smo idejama, ideje su posvuda oko nas. Kaže se da je dolazak do ideje jednostavan proces koji ne zahtijeva ulaganje novca ili drugih sredstava osim vremena koje treba provesti u razmišljanju usmjerenom na promatranje i praćenje trendova, problema ili pronalazak praznina na tržištu. Dok, primjerice, u sektoru poduzetništva poduzetnik ima poduzetničku ideju, traži priliku na tržištu i prepoznaje je, te djeluje prema projektu – u kontekstu pristupanja Uniji pojam prilika na tržištu zamijenjen je djelomice projektnim pristupom Europske unije nazvanim upravljanje projektnim ciklusom. Umjesto tržišne prilike, traži se društvena prilika, problem u lokalnom okruženju koji se namjerava riješiti.

Dakle, ideja u nastanku, uočen problem ili nedostatak može se riješiti generiranjem kreativnog projekta kojim se identificirani problem rješava. Projekt je niz aktivnost kojim se ostvaruje jedan ili više specifičnih ciljeva unutar definiranog vremenskog okvira i zadanog proračuna. Prevedeno u terminologiju europske projektne dokumentacije (prema definiciji PCM-a) projekt

je instrument koji se koristi kako bi se doprinijelo postizanju višeg cilja (npr. programa), koji pak podržava provedbu šire politike.

Projektna faza generiranja ideje do faze "stavljanja na papir" najkreativnija je faza u kontekstu pripremanja projekta za financiranje iz pretpristupnih fondova. Ta faza sa sobom donosi fleksibilnost, rasprave s potencijalnim partnerima i svojevrsnu slobodu izričaja. Ipak, svaka sljedeća faza ograničena je formatom, ali i jezikom koji potječe iz specifičnog projektnog jezika. Svaka sljedeća faza pojednostavljeni je proces ukalupljivanja ideje u format takozvanog pristupa logičke matrice kojim idejni kreatori svoju ideju elaboriraju kao potrebu kojom se rješava uočeni društveni problem. Pristup logičke matrice ideji pruža šire značenje koje će imati i svoje dugoročne i imanentne ciljeve, kvantitativne pokazatelje uspješnosti, te unaprijed osmišljene načine anticipiranja rizika provedbe projekta i upravljanja njime. Svaka aktivnost koja čini projekt ima pridruženu logiku, kvantificirane rezultate aktivnosti, raspodjelu odgovornosti u provedbi aktivnosti, razdoblje provedbe te troškove koje sa sobom povlači. Stoga, logička matrica i retroaktivno (jednom kad se projekt pokrene) omogućava način praćenja razvoja projekta, kontinuirano propitivanje scenarija "što ako" te potiče pronalazak jasnih i konkretnih rješenja na sveobuhvatan način.

Često je put od ideje do provedbe projekta mukotrpan i dugačak. Međutim, uz dobru ideju i vjeru u uspjeh, strpljenje, učenje i fleksibilnost preostaje pokušati pretočiti odličnu ideju na papir u suradnji s ostalim zainteresiranim partnerima te početi sudjelovati u dinamičnom svijetu europskih projekata

Piše: EEF/A.L.

PREUVJETI ZA PRIPREMU EUROPSKIH PROJEKATA I NAJČEŠĆE POGREŠKE

Događaju se banalne pogreške poput slanja nepotpune dokumentacije, dokumentacije pisane rukom na hrvatskom jeziku, traži se veći iznos sredstava od zadanog maksimuma

Ako ste razmišljali o prijavi svog projekta za financiranje iz pretpristupnih fondova Europske unije, ovaj će vam tekst pružiti uvid u nekoliko najčešćih preduvjeta i pogrešaka prilikom prijavljivanja zanimljivih projekata. Uspješno povlačenje sredstava uglavnom ovisi o pripremljenosti nacionalnih institucija (ministarstava, provedbenih tijela/agencija itd.), dok drugu stranu 'potražnje' čine krajnji korisnici sredstava iz pretpristupnih fondova, dakle civilni sektor (nevladine udruge), poduzetnici i sl.

Prvi uvjet za uspješno povlačenje sredstava jest imati odličan i entuzijastičan tim unutar organizacije (dovoljan je i jedan voditelj projekta koji ima potpunu organizacijsku podršku svih službi unutar organizacije), dobre partnere (poželjno da partneri imaju prethodnog iskustva s europskim projektima) te dovoljno vremena za pripremu projekta. U prvoj fazi prijavitelji prijavljuju tzv. 'Concept note' koji, nakon uspješne prve evaluacije, onda vodi ka pisanju potpunog projektnog prijedloga. Prva ključna kategorija jest – prihvatljivost projektna ideje/kompatibilnost. Bilo bi za početak nužno identificirati potrebu samog prijavitelja – odnosno područje koje prijavitelj želi poboljšati financiranjem iz europskih sredstava. Nakon toga nužno je istražiti u kojoj mjeri te potrebe ili ideje odgovaraju potrebama identificiranim u strateškim dokumentima (nacionalnim, lokalnim 'krovnim', 'makro' dokumentima).

Ako postoji komplementarnost između potreba prijavitelja i potreba više 'makro' razine, prvi je uvjet zadovoljen. U sljedećem koraku prijavitelji trebaju konzultirati 'Godišnji plan do-

djele bespovratnih sredstava' na internet stranicama provedbenih tijela, koja između ostalog nude sve potrebne informacije o natječajima i najavljuju ih. Pozivi na podnošenje projektnih prijedloga sadrže sve nužne podatke: ciljeve, prioritete i očekivane rezultate (vidi tzv. 'makro' strategije), popis prihvatljivih prijavitelja i partnera, dostupne iznose te postotak sufinanciranja od strane prijavitelja i rokove za prijavu na natječaj. Nešto detaljnije i relevantnije su 'Upute za prijavitelje projekata', koje između ostalog informiraju i o maksimalnim iznosima na koje projekt može glasiti kao i uvjete koje prijavljeni projekt mora zadovoljavati kako bi bio prihvatljiv, popis prihvatljivih troškova, pojašnjenje sustava evaluacije pristiglih ponuda te popis najvažnijih datuma. Nije naodmet naglasiti da je službeni jezik projektna dokumentacije engleski.

Vrijeme je druga ključna kategorija za uspješnost projekta. Nužno je uzeti vremena za razmišljanje o kompatibilnosti kvalitetne ideje s kvalitetnim projektnim prijedlogom, ali i istražiti prethodne natječaje na mrežnim stranicama provedbenih tijela u kojima se jasno može vidjeti model pisanja projekta i elaboriranja ideje po komponentama.

Ipak, pisanje uspješnog projekta nije u toj mjeri plošno, te se naši prijavitelji često spotaknu o nekoliko tipičnih pogrešaka u pripremi projekta. U odnosu na gore spomenuto, na razini pisanja 'Concept notea', događaju se, primjerice, banalne pogreške poput slanja nepotpune dokumentacije, dokumentacije pisane rukom na hrvatskom jeziku, traži se veći iznos sredstava od zadanog maksimuma - pogreške koje u odnosu na gore spomenuto informiranje navode na zaključak da su neki prijavitelji nedovoljno oprezni sa zadovoljenjem temeljnih (navedenih) uvjeta. Često se na ovoj razini događaju i nešto sofisticiranije pogreške poput nedovoljno dobro i detaljno definirane ciljane skupine, nedefiniranih krajnjih korisnika projekta, neusklađenosti projekta s regionalnom i lokalnom politikom ('makro' dokumenti) ili nedosljednost idejnog plana projekta i njegova neusklađenost kao cjelina.

Ipak, stvar je ozbiljnija u fazi pisanja potpunog prijedloga projekta gdje potencijalni korisnici zanemare vlastite financijske i operativne kapacitete ili primjerice nedovoljno elaborirane

aktivnosti projekta, nekonzistentnost predloženih aktivnosti i očekivanih rezultata ili primjerice netočni izračuni u proračunu. Općenito, sve spomenuto vrijedan je proces učenja (koji ponekad ima i cijenu) za mogućnosti koje nam u Hrvatsku stižu ulaskom u Europsku uniju. Zato uložite u učenje i naučite na greškama.

Piše: EEF/A.L.

ISBN 978-953-57419-0-9

Ova publikacija izrađena je uz pomoć Europske unije.
Sadržaj ove publikacije isključiva je odgovornost projekta "EUčionica"
i ni na koji se način ne može smatrati da odražava gledišta Europske unije.

